СРПСКИ ЈЕЗИК

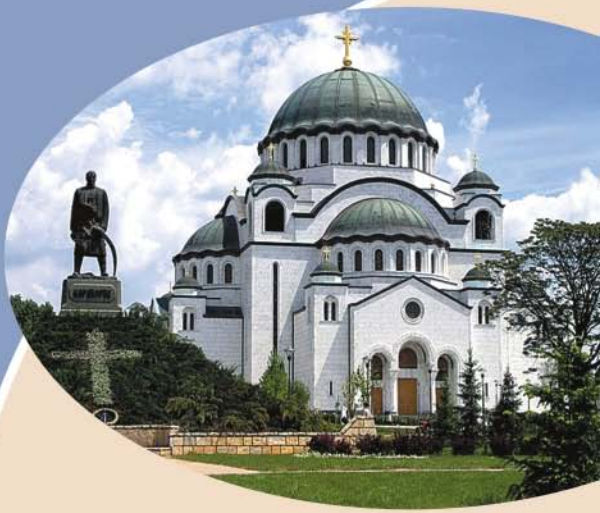

О. И. Трофимкина
Д. Дракулич-Прийма

СЕРБСКИЙ ЯЗЫК

НАЧАЛЬНЫЙ КУРС

КАРО

СРПСКИ ЈЕЗИК

О. И. Трофимкина
Д. Дракулич-Прийма

СЕРБСКИЙ ЯЗЫК

НАЧАЛЬНЫЙ КУРС

2-е издание, исправленное и дополненное

ИЗДАТЕЛЬСТВО
КАРО
Санкт-Петербург

УДК 374:804
ББК 81.2 Серб-9
Т 76

Трофимкина О. И., Дракулич-Прийма Д.
Т 76 Сербский язык. Начальный курс. — 2-е изд., испр. и доп. — СПб.: КАРО, 2012. — 384 с.

ISBN 978-5-9925-0778-2.

Предлагаемое учебное пособие предназначено для самостоятельного изучения основ современного сербского языка: фонетики, морфологии, синтаксиса, а также лексики по тематике начального курса. Тексты учебника и многочисленные упражнения способствуют выработке и закреплению практических навыков чтения, письма, устной разговорной речи, перевода, а также дают страноведческую информацию о сербской истории и культуре. Ко всем упражнениям даются ключи. В основе учебника — современное состояние литературного сербского языка в его живом употреблении в устной и письменной форме на территории экавского ареала. Учебник состоит из 20 уроков.

УДК 374:804
ББК 81.2 Серб-9

В дополнение к книге можно приобрести тематический аудиоматериал на диске в формате MP3, подготовленный издательством

ISBN 978-5-9925-0778-2

© Трофимкина О. И., Дракулич-Прийма Д., 2011
© КАРО, 2011
Все права защищены

ОТ АВТОРОВ

Сербский язык относится к группе южнославянских языков, куда входят также болгарский, македонский и словенский (а также отколовшиеся недавно от общего сербохорватского литературного языка хорватский, боснийский и черногорский). Общее число говорящих на сербском языке свыше 12 миллионов человек.

Изучающие сербский язык получают возможность познакомиться с богатой литературой и культурой не только сербов, но и хорватов, черногорцев, боснийцев-мусульман, читать в оригинале произведения Б. Нушича, И. Андрича, М. Црнянского, М. Селимовича, М. Лалича, Б. Чопича, Д. Чосича, М. Капора, М. Павича и многих других первоклассных писателей.

Настоящий учебник предназначен для самостоятельного изучения основ современного сербского языка: фонетики, морфологии, синтаксиса, а также лексики по тематике начального курса.

Тексты учебника и многочисленные упражнения способствуют выработке и закреплению практических навыков чтения, письма, устной разговорной речи, перевода, а также дают страноведческую информацию о сербской истории и культуре. Ко всем упражнениям даются ключи.

В основе учебника — современное состояние литературного сербского языка в его живом употреблении в устной и письменной форме на территории экавского ареала.

Учебник состоит из 20 уроков. Все тексты уроков, помеченные знаком 🎧, записаны на компакт-диск. Внимательно слушая и повторяя за дикторами тексты с компакт-диска, вы за короткое время сможете овладеть основами произношения и усвоить необходимый грамматический и лексический материал.

Можно порекомендовать изучающим сербский язык пользоваться ресурсами Интернета, посещать сербские сайты (сайт сербской культуры — www.rastko.rs) слушать живую сербскую речь, чтобы ощутить красоту и певучесть сербского языка.

Освоив материал предлагаемого учебника, вы сможете общаться не только с сербами, но и с черногорцами, боснийцами, хорватами, читать в оригинале произведения их авторов.

УРОК 1

Краткие сведения о произношении звуков, ударении, графике, орфографии

„Српски пишем и зборим, сваком громко говорим:
народност ми србинска, ум и душа славјанска“.

Петар II Петровић Његош[1]

Произношение звуков

Внутри сербского языка выделяются группы говоров, которые различаются, в частности, рефлексом старого, некогда существовавшего гласного, который обозначался буквой ѣ («ять»). В одних говорах (экавских) он дал рефлекс *е* (русское *э*): вера, дед, река, дете, млеко; в других (екавских) — *је* — в кратких слогах, *ије* — в долгих: *вјера, дјед, ријека, дијете, млијеко*. Экавские говоры характерны для Белграда, Воеводины, а екавские — для южной Сербии, Черногории, Боснии, Герцеговины, Хорватии. Оба произношения — и экавское, и екавское — являются литературными.

Основателем современного литературного сербского языка на народной основе является сербский ученый и реформатор литературного языка Вук Стефанович Караджич (1787–1864). В качестве основы литературного языка он использовал центральные (герцеговинские, так называемые новоштокавские) говоры штокавского диалекта.

---

[1] «По-сербски говорю я и пишу, любому во весь голос я скажу: Народность моя — сербская, ум и душа — славянские».

Петр II Петрович Негош

В сербском языке используются два алфавита — кириллица и латиница. Кириллицей славяне стали пользоваться с X века. Старая кириллица, созданная для старославянского языка, не соответствовала фонетической системе сербского языка, поэтому неоднократно (в XIII, XV, XVIII веках) подвергалась преображению с целью приблизить письмо к произношению. В своем современном виде сербская кириллица — результат реформы Вука Караджича, который преобразовал ее в соответствии с фонетическим принципом письма: «Пиши, как говоришь, и читай, как написано». Она состоит из 30 букв, каждая из которых соответствует одному звуку.

Латиница появилась у сербов значительно позже кириллицы. В своем современном виде она оформилась в XIX веке. В латинице 27 букв, так как трем кириллическим буквам **љ**, **њ**, **џ** в латинице соответствуют **lj**, **nj**, **dž**. Буква **đ** передается иногда диграфом **dj**. Оба алфавита равноправны, но традиционное преимущество имеет кириллица.

Сербское правописание основано на фонетическом принципе, поэтому те фонетические изменения (чередования), которые происходят в речи при словоизменении или словообразовании, отражаются на письме: **сладак** (сладкий) — **слатка**, **Шабац** — **из Шапца**, **Србин** — **српски**, **болестан** — **болесна**.

Существуют, однако, некоторые отступления от фонетического принципа: например, сохраняется написание *д* перед *с* и *ш* на стыке приставки и корня: **председник, подшишати** или корня и суффикса: **београдски**.

Все гласные безударные произносятся так, как написаны, никакого «аканья», как в русском языке, не происходит, а конечные согласные не оглушаются: **лопов, коров, рад, рат.**

Не происходит смягчения согласных перед гласными *е* и *и*:

Дед, дело, дим, див — дом, душа, дуга

Тип, тесто, ти, тенк — туп, туга, тама

Нит, нешто, нема, нико, Никола — нула, наш, нога, наредба

Ударение

В отличие от русского языка, где ударение динамическое, в сербском языке оно музыкальное (ударный слог выделяется изменением — повышением или понижением — высоты тона), а так как гласные могут быть долгими или краткими, то выделяются четыре вида ударения:

Долгое восходящее — ´
Краткое восходящее —`
Долгое нисходящее — ˆ
Краткое нисходящее — ``

Долгое восходящее ударение характеризуется значительным повышением тона ударного гласного и усилением ударного звука: **ру́ка, то́рба, де́те, пе́нзија, су́сед, про́зор**.

Краткое восходящее ударение характеризуется незначительным повышением тона и усилением ударного звука: **но̀га, во̀да, да̀нас, до̀бро, о̀тац**. Его называют слабым.

Долгое нисходящее ударение характеризуется значительным понижением тона и усилением ударного звука: **да̂н, зву̂к, ма̂јка, сто̂, ста̂н, мо̂ре, лу̂к**.

Краткое нисходящее ударение характеризуется значительным усилением ударного звука, а понижение тона почти незаметно (его называют сильным): **о̀ко, сла̏б, здра̏в, ра̏к, сно̏п, све̏ска, бе̏о, ле̏то, па̏рк**.

Ударение в сербском языке может быть на любом слоге, кроме последнего.

„Р“ слоговое может быть носителем ударения — **кр̏ст, вр̏ло, гр̑мље, бр̑зо, др̏во**.

В словах общего происхождения в сербском и русском языках обычно ударение в сербских словах на слог ближе к началу (и всегда восходящее): **ру́ка, но̀га, во̀да, гово̀рити**. Если в русском оно падает на первый слог, то и в сербском ударение тоже на первом слоге и, как правило, нисходящее: **дру̂г, за̂пад, пу̏шка, ле̏то, па̀дати**.

Ударение может выполнять смыслоразличительную роль:

грâд (город, крепость) — **грȁд** (град)
дêсни (дёсны) — **дѐсни** (правый)

Буквы сербских алфавитов и их произношение

Буква		Произношение в слове	Комментарии
Кирилица	Латиница		
Аа	Aa	адрѐса, брȁћа, ва́рош, ба́шта, дȁнас, зада́так	Произносится как русский ударный [а]. Бывает беглым.
Бб	Bb	Беѐград, библиоте́ка, брȁт	Произносится как русский [б].
Вв	Vv	вȁздух, вѐда, во́јска, вре́ме	Произносится как русский [в].
Гг	Gg	гȁзда, гѐст, глу́ма	Произносится как русский [г].
Дд	Dd	далѐко, дâн, дȋм, двȍриште, дѐчак, дȉск	Произносится как русский твердый [д].
Ђђ	Đđ (Dj, dj)	ђâк, ђѐрдан, ђурђе́вак	Произносится как слитно произнесенное [дьжь].
Ее	Ee	ѐво, енклѝтика, дѐло, те́ма, епо́ха, зѐмља	Произносится как русский [э] под ударением, никогда не бывает беглым.
Жж	Žž	жȁлост, жѝвот, жѐна, жѝца	Произносится как русский [ж].
Зз	Zz	зѝма, зȁвичај, зада́так, зȁтим, згрȁда, зве́зда	Произносится как русский [з].

Буква		Произношение в слове	Комментарии
Кириллица	Латиница		
Ии	Ii	изи́ћи, ѝзвор, ѝзложба, ѝменица, ѝпак, ти̂п	Произносится как русский звук [и].
Јј	Jj	ја̂к, ја̏ма, ју̏г, је́лка, јòгурт, кра̂ј, мо̂ј, ма̂јка	Произносится как русский неслоговой [и]. В сочетании с гласными [ја], [јо], [ју], [је], читается как буквы *я, ё, ю, е*.
Кк	Kk	ка̏мен, ка̏ко, кàпија, ки̏ша, кàфа, кòлач	Произносится как русский [к].
Лл	Ll	ла̂мпа, лу̏к, ла̏в, ле̂п, ле̏то, ли̂ст, ли̏тар	Произносится более мягко, чем русский твердый [л] (кончик языка при его произношении касается альвеол).
Љљ	Lj	љу́бав, љу̂ди, љу̂т, љу́љашка, нѐдеља, по̏ље	Произносится несколько мягче русского мягкого [л].
Мм	Mm	мàгла, ма̂јка, мàказе, мно̏го, мòмак	Произносится как русский [м].
Нн	Nn	на́да, на́кит, не̏го, ни̏где, ни̏ко, но̂с	Произносится как русский твердый [н].
Њњ	Nj, nj	њѐгов, њи̏ва, ко̏њ, њу̏шити, ди̏ња	Произносится несколько мягче русского мягкого [н].
Оо	Oo	о̏бала, о̏блак, дòбро, отвòрити, во̏доскок	Произносится как русский [о] под ударением. Никогда не редуцируется, не произносится как [а]. Не бывает беглым.

Буква		Произношение в слове	Комментарии
Ки-рил-лица	Латини-ца		
Пп	Pp	па̀жња, па̏мет, пе́так, пѝсац, по̏глед, па̏с	Произносится как русский [п].
Рр	Rr	ра́дити, ра̏до, рêп, р̏ечник, рѝба, ру́ка, кр̂в, ср̂на, вр̏ло, кр̏ст, гр̂мље, р̂т, бр̏до	Неслоговое, произносится как русский твердый [р]. При произношении слогообразующего [р] поверхностное соприкосновение языка с альвеолами более широко.
Сс	Ss	село, сто̂, се̏ћати се, сла̏долед, сло̏во, снêг	Произносится как русский [с].
Тт	Tt	то̏п, те́жак, те̏пих, тѝм, тѝх	Произносится как русский твердый [т].
Ћћ	Ćć	ћу̂д, ћу́тати, ћу̀прија, но̂ћ, сре̏ћа	Произносится мягче русского [ч].
Уу	Uu	у̏век, у̏вече, у̀зор, у̀нук, у̀станак, у̀торак	Произносится как русский [у].
Фф	Ff	фо̏то, фу̏дбал, фе̏бруар, фла̏ша	Произносится как русский [ф]. Обычно встречается в заимствованных словах.
Хх	Hh	у̏хо, хва́ла, хле̏б, хла́дан	Речевые органы менее напряжены, чем при произношении русского [х].
Цц	Cc	ца̏р, це́на, ци́гла, цр̏ква, цр̂тež	Произносится как русский [ц].
Чч	Čč	ча̏к, ча̏с, чвр̂ст, чѐло, четвр̂так	Произносится несколько тверже русского [ч].

Буква		Произношение в слове	Комментарии
Кириллица	Латиница		
Џџ	Dž, dž	џбу̂н, џа́мија, џѐз, ина̀џија, џâк, о̀таџбина	Произносится как слитное [дж].
Шш	Šš	ша̏х, шко́ла, ште́дети, шу̀бара, ши̂п, ши̏шарка	Произносится как русский [ш].

Страноведческая информация

Петр II Петрович Негош (1813–1851) — Владыка (государственный и церковный правитель Черногории); Митрополит Черногорско-Приморской епархии Сербской православной церкви; поэт; автор известных поэм «Горный венец», «Луч микрокосма», «Самозванец Степан Малый» и др.

Упражнения

1. Прочитайте вслух, предварительно прослушав запись на компакт-диске.

рâд — ра̏т, ка̏д — ка̏т, млâд — млâт, рôг — рôк, гâз — гâс, са̏д — сâт, а̏д — а̏т; бо̏б, зу̂б, зôб, ју̏г, ра̏к, рôв, бêг, ви̂д, гнêв, во̏довод, по̀ток, до̏говор, о̏ток, во̏доскок, јâк, је́лка, мâјка, ди̏м, ди̂рка, де́те, су̀дија, тѐтка, тѝгањ, ти̏ква, ти̏сућа, тêло, стѐпен, нôс, ни̏т, нѐбо, ни̏шта, нѐвеста, ти̏х, ди̏мити, те́жак, тѐпих, дѐло, дѐбео, ди̏ск, ди́сати

2. Прочитайте вслух следующие слова, обращая внимание на твердость–мягкость согласных и ударения.

ъâк, ђѐрдан, ђурђе́вак, сва̏ђа, грожђе, џбу̂н, џа́мија, џѐз, ина̀џија, џâк, о̀таџбина, љу́бав, љу̂ди, нѐдеља, љу́љати, њѐгов, њи̏ва, њу̏шити, ди̏ња, ѐво, те́ма, Европе́јац, ћу́тати, ћу̀прија, нôћ, ча̏с, чѐло, четвр́так, ѝћи, рѐћи, кр̂в, ср̂на, вр̏ло, кр̏ст, гр̂мље, р̂т, бр̏до

УРОК 2

Личные местоимения
Глагол-связка *бити* (быть) в настоящем времени.
Составное именное сказуемое
Чередование *л/о* в конце слова или слога
Род существительных и согласованных с ними частей речи
Указательные местоимения

Упознавање

Пријатељ се у невољи познаје.[1]

Српска пословица

Ово је мој ученик Јован Стојановић. Јован је Србин. Он је из Београда. Јован је студент историјског факултета. Он је вредан и одличан студент. Јованова сестра Јелена је такође студенткиња. Јелена је млада и лепа девојка. Ја сам Јованов професор Иван Фјодорович. Ја сам Рус. Ја сам филолог.

Знакомство

Это мой ученик Йован Стоянович. Йован — серб. Он из Белграда. Йован студент исторического факультета. Он прилежный студент и отличник. Сестра Йована Елена — тоже студентка. Елена молодая и красивая девушка. Я преподаватель Йована, Иван Федорович. Я русский. Я филолог.

---

[1] ср. *русск*. Друзья познаются в беде.

Дијалог

Јован: Добро јутро!
Милош: Здраво!
Јован: Како си?
Милош: Хвала, добро сам. А како си ти?
Јован: И ја сам такође добро!
Милош: Ово је моја сестра Љубица.
Јован: Здраво, Љубице! Ја сам Јован.
Љубица: Драго ми је.
Јован: И мени такође!
Милош и Љубица: До виђења!
Јован: Видимо се!

Йован: Доброе утро!
Милош: Привет!
Йован: Как дела?
Милош: Спасибо, хорошо. А как у тебя дела?
Йован: У меня тоже хорошо!
Милош: Это моя сестра Любица.
Йован: Привет, Любица! Я Йован.
Любица: Очень приятно!
Йован: И мне тоже!
Милош и Любица: До свидания!
Йован: До встречи! (Увидимся!)

Словарь

вред||ан, -ни, -на, -но — прилежный, старательный, трудолюбивый
девојка, *ж* — девушка
доб||ар, -ри, -ра, -ро — хороший
друг, *м* — товарищ, приятель, друг
историјски, -а, -о — исторический
јутро, *с* — утро
леп||-и, -а, -о — красивый

млад||-и, -а, -о — молодой
мој — мой
ово — это
одлич||ан, -ни, -на, -но — отличный
пријатељ, *м* — друг
професор, *м* — преподаватель
Рус, *м* — русский
сестра, *ж* — сестра
Србин, *м* — серб
студент, *м* — студент
студенткиња, *ж* — студентка
такође, *нареч.* — также
факултет, *м* — факультет
хвала! — спасибо!

Запомните!

В сербском языке существительные, обозначающие национальность, пишутся с большой буквы:

Србин (серб) **Српкиња** (сербка) **Срби** (сербы)

Рус (русский) **Рускиња** (русская) **Руси** (русские)

Енглез (англичанин) **Енглескиња** (англичанка) **Енглези** (англичане)

Француз (француз) **Францускиња** (француженка) **Французи** (французы)

Италијан (итальянец) **Италијанка** (итальянка) **Италијани** (итальянцы)

Немац (немец) **Немица (**немка) **Немци** (немцы)

Запомните следующие выражения:

Добро јутро! — Доброе утро!
Добар дан! — Добрый день!
Добро вече! — Добрый вечер!
Како сте? (си) — Как дела? Как поживаете? (поживаешь)
Хвала, добро сам. — Спасибо, хорошо.
А како сте ви? (си ти) — А у вас (у тебя) как дела?
И ја сам добро. — И у меня хорошо.
Хвала, није лоше. — Спасибо, неплохо.
До виђења! — До свидания!

Збогом! — Прощайте! (Прощай!)
Лаку ноћ! — Спокойной ночи!
Здраво! — Привет! (и при встрече, и при прощании)
Видимо се! — До встречи!
Пријатно! — Всего хорошего!

Грамматика

Личные местоимения

Лицо	Единственное число	Множественное число
1-е	ја	ми
2-е	ти	ви
3-е	он, она, оно	они, оне, она

Обратите внимание, что во множественном числе местоимения 3-го лица имеют родовые различия: м. р. — **они**, ж. р. — **оне**, ср. р. — **она**.

Глагол *бити*

Глагол **бити** в настоящем времени имеет следующие формы:

Лицо	Единственное число		Множественное число	
	Полные	Краткие	Полные	Краткие
1-е	ја јесам	сам	ми јесмо	смо
2-е	ти јеси	си	ви јесте	сте
3-е	он, она, оно јест(е), је	је	они, оне, она јесу	су

Краткие формы являются энклитиками, т. е. не имеют своего ударения. Поэтому всегда примыкают к предшествующему слову, произносятся с ним как одно целое. Они никогда не употребляются на первом месте в предложении.

Составное именное сказуемое

В именном сказуемом употребляются краткие формы глагола **бити.** Глагольная связка стоит между подлежащим и именной частью сказуемого. В отличие от русского языка, в настоящем времени она не опускается.

Например:

Ја сам студент. — Я студент.
Ти си лепа. — Ты красива.
Он је професор. — Он преподаватель.
Она је лекар. — Она врач.
Ми смо студенти. — Мы студенты.
Ви сте пријатељи. — Вы друзья.
Они су млади. — Они молоды.
Оне су лепе. — Они (девушки) красивы.

Личные местоимения 1 и 2-го лица в сербском языке, если на них не падает логическое ударение, обычно опускаются. В таком случае связка должна перемещаться на второе место в предложении, т. е. стоять после именной части сказуемого:

Ја сам студент. → Студент сам.
Ти си лепа. → Лепа си.
Ми смо ученици. → Ученици смо.
Ви сте пријатељи. → Пријатељи сте.

При отрицании глагол-связка имеет следующие формы:

Лицо	Единственное число	Множественное число
1-е	ја **нисам**	ми **нисмо**
2-е	ти **ниси**	ви **нисте**
3-е	он, она, оно **није**	они, оне, она **нису**

Например:

Ја нисам студент. — Я не студент.
Ти ниси професор. — Ты не преподаватель.
Она није лепа. — Она не красива.

Эти отрицательные формы не являются энклитиками, поэтому при опускании местоимения не меняют места:

Нисам професор. — Я не преподаватель.
Ниси мој брат. — Ты не мой брат.
Нисмо пријатељи. — Мы не друзья.

Чередование *л/о* в конце слова или слога

В сербском языке в конце XIV века происходил фонетический процесс вокализации сонанта [л], т. е. чередование его с [о] в конце слова или слога.

1. В конце слова:

а) у существительных мужского и женского рода, оканчивающихся на *-л*:

котао — котел, **орао** — орел, **пепео** — пепел, **мисао** — мысль, **сто** — стол, **соко** — сокол;

б) у прилагательных мужского рода в краткой форме:

цео [целый], **бео** [белый], **весео** [веселый];

в) у причастий: **читао** — читал, **играо** — играл.

2. В конце слога:

читаоница — читальный зал, **слушаоница** — аудитория.

Поскольку в современном языке это чередование является уже историческим, то наблюдаются и отступления: **глагол, палма, фудбал, генерал** и т. д.

Род существительных

В сербском языке, как и в русском, существительное относится к одному из трех грамматических родов: мужскому, женскому или среднему.

К мужскому роду относятся:

1) слова с основой на согласный и нулевым окончанием: **студент, професор, прозор** (окно).

Во множественном числе эти существительные имеют окончание *-и*: **студенти, професори, прозори.**

2) существительные на *-а*, если они обозначают мужчин: **судија, војвода, слуга**. Во множественном числе имеют окончание *-е*: **судије, војводе, слуге**.

3) Бóльшая часть заимствованных слов, оканчивающихся на гласный (кроме *-а*): **депо, аташе, рагу, такси.** Во множественном числе эти слова имеют окончание *-и*: **депои, аташеи, таксији**.

К женскому роду относятся:

1) существительные на *-а*: **жена, мајка, река, глава**. Во множественном числе они оканчиваются на *-е*: **жене, мајке, реке, главе;**

2) существительные на согласный: **кост** (кость), **ствар** (вещь), **мисао** (мысль) (с чередованием *л/о*). Эти слова во множественном числе имеют окончание *-и*: **кости, ствари, мисли.**

К среднему роду относятся существительные на *-о, -е*: **село, поље, име, време.** Эти слова во множественном числе имеют окончание *-а*: **села, поља, имена, времена.**

Нередко сербские и русские слова одного происхождения могут различаться в роде: Например, сербские слова **салата, лимунада, дијагноза** относятся к женскому роду, а слова **рукопис, морал, печат** — к мужскому**.**

Существительные *pluralia tantum* (т. е. имеющие форму только множественного числа. Ср. русск. *ножницы, сани, брюки*) в сербском языке имеют категорию рода: слова, оканчива-

ющиеся на *-е*, относятся к женскому роду**: маказе** — ножницы, **саонице** — санки, **виле** — вилы, оканчивающиеся на *-и* — к мужскому: **наочари** — очки, а на *-а* — к среднему: **врата** — дверь, **кола** — машина.

Согласуемые с существительным прилагательные в мужском роде оканчиваются на *-и* (и во множественном числе на *-и*), в женском на *-а* (во множественном числе *-е*), в среднем — на *-о* (или *-е*, если основа мягкая) (во множественном числе — на *-а*):

добар (добри) студент — добри студенти
лепа девојка — лепе девојке
велико село — велика села

Указательные местоимения

В сербском языке существует трехчленная система указательных местоимений, в отличие от русской двучленной (этот, тот):

овај (этот) — указывает на близкий предмет
тај (тот) — указывает на несколько удаленный предмет
онај (тот) — указывает на далеко находящийся предмет

Единственное число			Множественное число		
Мужской род	**Женский род**	**Средний род**	**Мужской род**	**Женский род**	**Средний род**
овај	ова	ово	ови	ове	ова
тај	та	то	ти	те	та
онај	она	оно	они	оне	она

Местоимения, указывающие на качество предмета (*такой*)			Местоимения, указывающие на размер предмета (*такой по величине*)		
Мужской род	**Женский род**	**Средний род**	**Мужской род**	**Женский род**	**Средний род**
овакав	оваква	овакво	оволики	оволика	оволико
такав	таква	такво	толики	толика	толико
онакав	онаква	онакво	онолики	онолика	онолико

Упражнения

1. Вставьте глагол-связку *бити* в нужной форме.

1. Мара … моја пријатељица. 2. Дара и Милица … студенткиње. 3. Мој уџбеник … нов. 4. Марко и ти … фудбалери. 5. Драгана и ја … другарице. 6. Ти … Српкиња, а ја … Руткиња.

2. Поставьте данные словосочетания во множественное число.

птичје гнездо, нова свеска, црна мачка, дебело стабло, сува грана, високо брдо, велики прозор, нови мантил, добра књига, лепа зграда, широка улица, лукава лисица, стари медвед

3. Согласуйте данные прилагательные с существительными.

велик: брдо, језеро, библиотека, соба, стан, камен, речник, зграда
стар: дед, село, коњ, мачка, друг, рукопис, дрво, бака
жут: лист, оловка, хартија, птица, тролејбус, такси

4. Употребите выделенные существительные во множественном числе, изменив, где это необходимо, и формы других слов.

1. *Планина* је висока. 2. Ова *приповетка* је врло кратка. 3. Та *жена* је лекар. 4. Његова *сестра* је студенткиња. 5. Наше *село* је лепо. 6. Његова *пријатељица* је млада. 7. Ти си *студент*.

5. Согласуйте данные в скобках указательные местоимения с существительными.

(овај) девојка, (онај) студент, (тај) село, (такав) књига, (овакав) новине, (оволики) дете, (онолики) зграда, (овај) момак

6. Дополните предложения. Вместо точек впишите названия национальностей.

1. Никола Тесла је … . 2. Ана Ахматова је … . 3. Сергеј Јесењин и Николај Рубцов су … . 4. Вилијам Шекспир је … . 5. Ђузепе Верди и Ђакомо Пучини су … . 6. Јованка Орлеанка је … . 7. Лудвиг ван Бетовен је … .

УРОК 3

Вопросительные местоимения
Образование вопросительных предложений с глаголом-связкой *бити*
Утвердительные и отрицательные ответы на вопросы
Притяжательные местоимения

Породица Милоша Петровића

Ивер не иде далеко од кладе.[1]

Српска пословица

Породица Милоша Петровића је прилично велика. Милошев отац се зове Радивоје. Он је лекар. Милошева мајка је Милица. Она је учитељица у школи. Милош има баку и деку. Милошев деда се зове Михајло Петровић. Он је професор математике у гимназији. Милошева бака Драгиња је домаћица. Милош има млађу сестру. Она се зове Наташа. Наташа је ученица. Милош је студент. Студира српски језик и књижевност.

Семья Милоша Петровича

Семья Милоша Петровича довольно большая. Отца Милоша зовут Радивое. Он врач. Мама Милоша — Милица. Она учительница в школе. У Милоша есть бабушка и дедушка. Деда Милоша зовут Михайло Петрович. Он преподаватель математики в гимназии. Бабушка Милоша, Драгиня, — домохозяйка. У Милоша

[1] *букв.*: Опилки недалеко от бревна падают. Ср. *русск*. Яблоко от яблони недалеко падает.

есть младшая сестра. Ее зовут Наташа. Наташа ученица. Милош студент. Он изучает сербский язык и литературу.

Дијалог

Милош: Ово је моја породица!

Петар: Драго ми је! Ја сам Петар, Милошев друг са факултета.

Милица: И нама је драго. Изволите, уђите!

Петар: Хвала, баш сте љубазни.

Петар: Милошу[1], да ли су ово твоји бака и дека?

Милош: Јесу, ово су моји бака и дека.

Петар: Добар дан! Како сте?

Драгиња: Хвала, синко, добро! А како си ти?

Петар: Није лоше, хвала. Господине, Ви сте професор историје у гимназији?

Михајло: Не, ја сам професор математике у гимназији. А ви?

Петар: Ја сам, као и Милош, студент српског језика. А ти си, сигурно, Наташа, Милошева млађа сестра?

Наташа: Јесам, ја сам Наташа. Драго ми је.

Петар: И мени такође. Наташа, ти си ђак?

Наташа: Да, ја сам ученица.

Диалог

Милош: Это моя семья!

Петар: Очень приятно! Меня зовут Петр, я друг Милоша с факультета.

Милица: И нам очень приятно! Пожалуйста, войдите!

Петар: Спасибо, вы очень любезны.

Петар (*обращается к Милошу***):** Милош, это твои бабушка и дедушка?

---

[1] Возможна и разговорная форма *Милоше.*

Милош: Да, это мои бабушка и дедушка.

Петар (*обращается к бабушке и дедушке*): Добрый день, как поживаете?

Драгиня: Спасибо, сынок, хорошо. Как твои дела?

Петар: Ничего, спасибо. Господин, вы преподаватель истории в гимназии?

Михайло: Нет, я преподаватель математики в гимназии. А вы?

Петар: Я, как и Милош, изучаю сербский язык (*обращается к Наташе*): А ты, наверное, Наташа, младшая сестра Милоша?

Наташа: Да, я Наташа. Очень приятно.

Петар: Мне тоже очень приятно. Наташа, ты ученица?

Наташа: Да, я ученица.

Словарь

бака, *ж* — бабушка
велик||-и, -а, -о — большой
гимназија, *ж* — гимназия
деда, *м* — дедушка
домаћица, *ж* — домохозяйка
ђак, *м* — ученик, ученица
зове се — его (ее) зовут
изволите — пожалуйста
језик, *м* — язык
књижевност, *ж* — литература
лекар, *м* — врач
мајка, *ж* — мать
млађи, -а, -е — младший
отац, *м* — отец
породица, *ж* — семья
прилично *нареч.* — довольно много, изрядно, достаточно
сигурно *нареч.* — наверно, наверняка; конечно
синко — сынок (в ласковом обращении старших к юноше или девушке)
српски, -а, -о — сербский
студира — изучает (3-е л. ед. ч. наст. вр. глагола **студирати** — изучать)

уђите! — войдите! (повелительное наклонение 2-го л. мн. ч. глагола **ући** — войти)
ученица, *ж* — ученица

Запомните сербские термины родства:

отац, тата — отец, папа
мајка, мама — мать, мама
брат, бата — брат, братик
сестра, сека — сестра, сестренка
баба, бака — бабушка
деда, дека — дедушка
теча (муж сестры отца или матери) — дядя
стриц (брат отца) — дядя
ујак (брат матери) — дядя
тетка (сестра матери или отца) — тетя
стрина (жена брата отца) — тетя
ујна (жена брата матери) — тетя

Запомните!

жена — женщина, жена
баба — бабушка

Запомните названия дней недели и месяцев:

понедељак, уторак, среда, четвртак, петак, субота, недеља

јануар, фебруар, март, април, мај, јун, јул, август, септембар, октобар, новембар, децембар

Грамматика

Вопросительные местоимения

Русским вопросительным местоимениям **кто? что?** в сербском языке соответствуют **ко? шта (што)?**

Например: **Ко је он?** — Кто он? **Шта је то?** — Что это?

Местоимение **шта** (**што**), кроме вопроса о предмете, может употребляться и в вопросе о занятии, профессии, национальности лица:

Шта си ти? — Кто ты по профессии, роду занятий?
Шта је твој брат? Он је студент.

Для выражения вопроса о признаке или принадлежности предмета употребляются следующие вопросительные местоимения:

Местоимение	Единственное число			Множественное число		
	Мужской род	Женский род	Средний род	Мужской род	Женский род	Средний род
какой, который (из нескольких)	који	која	које	који	које	која
какой (по качеству)	какав	каква	какво	какви	какве	каква
какой (по величине, размеру)	колики	колика	колико	колики	колике	колика
чей	чији	чија	чије	чији	чије	чија

В сербском языке, как и в русском, вопросительное слово стоит в начале предложения и несет на себе фразовое ударение:

Ко је ово? Ово је Петар.
Шта је Петар? Он је студент.
Ко је то? То је мој друг.
Шта је ово? Ово је свеска, а то је оловка.
Шта су они? Они су Руси. Они су лекари.
Каква је ово хаљина? Она је бела.
Чија је то капа? Моја.

Общий вопрос оформляется двояко.

1. В начале предложения стоят вопросительные частицы **да ли**, после них — краткие формы глагола **бити**:

Да ли је ово свеска? Да, то је свеска. (Јесте.) Не, то није свеска. (Није.)

Да ли си ти студент? Да, ја сам студент. (Јесам.) Не, нисам студент. (Нисам.)

2. На первом месте стоит глагол, на втором — вопросительная частица **ли**.

Если это глагол-связка **бити**, то употребляется его полная форма, поскольку краткая безударная не может стоять на первом месте в предложении:

Јеси ли ти студент? Да, ја сам студент. Јесам. Не, ја нисам студент. Нисам.

Јесте ли ви лекари? Да, ми смо лекари. Јесмо. Не, ми нисмо лекари. Нисмо.

Је ли то уџбеник? Да, то је уџбеник. Јесте. Не, то није уџбеник. Није.

Притяжательные местоимения

Лицо	Единственное число			Множественное число		
	Мужской род	Женский род	Средний род	Мужской род	Женский род	Средний род
1-е	мој	моја	моје	моји	моје	моја
	наш	наша	наше	наши	наше	наша
2-е	твој	твоја	твоје	твоји	твоје	твоја
	ваш	ваша	ваше	ваши	ваше	ваша

Лицо	Единственное число			Множественное число		
	Мужской род	Женский род	Средний род	Мужской род	Женский род	Средний род
3-е	његов (его)	његова	његово	његови	његове	његова
	њен (ее) њезин	њена њезина	њено њезино	њени њезини	њене њезине	њена њезина
	њихов (их)	њихова	њихово	њихови	њихове	њихова
любое лицо	свој	своја	своје	своји	своје	своја

Чија је то свеска? — То је моја свеска.
Чије је ово дете? — То је њено дете?
Чије је ово перо? — Ово је његово перо.
Чија су то деца? — То су њихова деца.

Упражнения

1. Ответьте на вопросы утвердительно и отрицательно.

1. Јеси ли ти професор? 2. Да ли је Зорица твоја сестра? 3. Да ли сте пријатељи? 4. Је ли то твоја књига? 5. Јесте ли ви Србин? 6. Да ли је он Рус? 7. Да ли је ово ваш брат? 8. Је ли он вредан ђак?

2. Дайте ответы на следующие вопросы.

1. Каква је ваша кућа? 2. Која књига је твоја? 3. Шта је твој отац? 4. А шта су твоји суседи? 5. Која је свеска твоја? 6. Каква је твоја свеска? 7. Да ли је њена сестра глумица? 8. Је ли његов друг Србин? 9. Какво је време данас?

3. Переведите на сербский язык.

1. Кто твой друг по национальности? — Он серб. 2. А кто по национальности ваш преподаватель? — Он русский. 3. Твой брат студент? — Нет. — А кто он? — Он уже преподаватель. 4. Кто по специальности твой отец? — Он врач. 5. Твоя знакомая сербка? — Нет, она русская.

4. Переведите на сербский язык.

1. Вера — ее сестра. 2. Его брат — студент. 3. Их родители — врачи. 4. Наш преподаватель — серб. 5. Мой друг и его сестра здесь. 6. Кто ваш отец? Он писатель? — Нет, он не писатель, он журналист. 7. Это не мой учебник.

УРОК 4

Склонение существительных среднего рода (с равносложной основой)
Инфинитив глагола. Глаголы переходные, непереходные, возвратные
Спряжение глаголов *моћи, хтети* в настоящем времени
Составное глагольное сказуемое

Стан на Новом Београду

Где чељад нису бесна, кућа није тесна.[1]

Српска пословица

Бојан и Миља Гавриловић су муж и жена. Они су брачни пар. Бојан и Миља са кћерком и сином живе на Новом Београду.

Ово је њихов стан. Стан је велик и удобан. Налази се у вишеспратници на трећем спрату. У стану су три собе — дневна, спаваћа и дечија соба, затим кухиња, купатило, WC (ве-це). Стан има велику и сунчану терасу.

Дневна соба је светла и велика. Зидови су бели. На зиду су иконе и слике. У дневној соби су два велика прозора. На прозорима су жуте завесе.

У дневној соби се налазе: тросед, две фотеље, полице за књиге, комода. У углу на поду је лампа. На сточићу су телеви-

---

[1] *букв*. Где домочадцы не злые — дом не тесен. Ср. *русск*. В тесноте — не в обиде.

зор и музички центар. На поду у дневној соби је велики шарени тепих.

Спаваћа соба је такође доста велика. У њој се налазе: брачни кревет, орман за одећу, комода, огледало. У дечијој соби су два кревета, полица за књиге, орман. У дечијој соби су и два радна стола и две лампе. На поду је беж тепих.

Кухиња у стану Гавриловића је просторна и савремена. У кухињи су: шпорет, фрижидер, судопера, машина за прање посуђа, микроталасна пећ и различити кухињски елементи за посуђе. Одмах до кухиње је трпезарија. У трпезарији су велики округли сто и четири столице.

Испред зграде је дечије игралиште.

Квартира в Новом Белграде

Боян и Миля Гаврилович — муж и жена. Они семейная пара. Боян и Миля с дочкой и сыном живут в Новом Белграде.

Это их квартира. Квартира большая и удобная. Она находится в многоэтажном доме на третьем этаже. В квартире три комнаты — гостиная, спальня и детская, также кухня, ванная, туалет. В квартире большой солнечный балкон.

Гостиная светлая и большая. Стены белые. На стенах иконы и картины. В гостиной два больших окна. На окнах желтые занавески. В гостиной находятся диван, два кресла, полки для книг, комод. В углу — лампа. На столике — телевизор и музыкальный центр. На полу в гостиной большой разноцветный ковер.

Спальня тоже достаточно большая. В спальне находятся двухспальная кровать, шкаф для одежды, комод, зеркало.

В детской комнате стоят две кровати, книжная полка и шкаф. В детской находятся также два рабочих стола и две лампы. На полу — бежевый ковер.

Кухня в квартире Гавриловичей просторная и современная. В кухне стоят плита, холодильник, раковина, машина для мытья посуды, микроволновая печь и разнообразные кухонные шкафчики для посуды. Рядом с кухней — столовая. В столовой большой круглый стол и четыре стула.

Перед домом есть детская площадка.

Дијалог

Бојан и Миља: Небојша, добро дошао!

Небојша: Боље вас нашао! Како је велик и леп ваш стан! Прави сте домаћини! Свака вам част!

Бојан: Хвала, Небојша! А и твоја нова кућа је сигурно много лепа?

Небојша: Да, али се још мора срећивати.

Миља: Намештај ти је такође нов?

Небојша: Јесте, али још морам купити машину за прање посуђа и фрижидер.

Бојан: Да ли је велико двориште испред твоје куће?

Небојша: Двориште је велико. Тамо је лепа башта и много цвећа. Дођите код мене у госте!

Миља: Хвала, Небојша! А сада хајдемо сви за сто!

Диалог

Боян и Миля: Добро пожаловать!

Небойша: Рад видеть вас в добром здравии! Какая большая и красивая у вас квартира! Вы хорошие хозяева! Молодцы!

Боян: Спасибо, Небойша! А твой новый дом, наверное, тоже красивый?

Небойша: Да, но его нужно еще обустраивать.

Миля: А мебель у тебя тоже новая?

Небойша: Да, но я еще должен купить посудомоечную машину и холодильник.

Боян: Двор перед твоим домом большой?

Небойша: Да, двор большой. Там красивый сад и много цветов. Приходите ко мне в гости!

Миля: Спасибо, Небойша! А теперь пойдемте все за стол!

Словарь

башта, *ж* — сад, огород

бе||о, -ли, -ла, -ло — белый

брачни, -а, -о — брачный, супружеский
брачни кревет — двухспальная кровать
брачни пар — семейная пара
веома, *нареч.* — очень, весьма
вишеспратница, *ж* — многоэтажный дом
двориште, *с* — двор
дечји, -а, -е — детский
дечја соба — детская комната
дечје игралиште — детская площадка
дневни, -а, -о — дневной
дневна соба — гостиная
домаћин, *м* — глава семьи; хозяин дома
домаћица, *ж* — хозяйка дома; мать семейства; домохозяйка
доста, *нареч.* — довольно, достаточно
жут, -и, -а, -о — желтый
завеса, *ж* — занавеска, занавес
затим, *нареч.* — затем, потом, после
зграда, *ж* — здание, строение
зид, *м* — стена
испред, *предлог с род. п.* — перед, спереди
још *нареч.* — еще
комода, *ж* — комод
кревет, *м* — кровать
купатило, *с* — ванная
кухиња, *ж* — кухня
кухињски, -а, -о — кухонный
кухињски елементи — кухонные шкафчики, ящики
кућа, *ж* — дом
лампа, *ж* — лампа, торшер
машина за прање посуђа — посудомоечная машина
машина за прање веша — стиральная машина
микроталасна пећ — микроволновая печь
намештај, *м* — мебель
огледало, *с* — зеркало
одећа, *ж* — одежда
одмах, *нареч.* — сразу, тотчас
округ||ао, -ли, -ла, -ло — круглый

орман, *м* — шкаф
под, *м* — пол
посуђе *собир*. — посуда
прозор, *м* — окно
простор||ан, -ни, -на, -но — просторный
савремен, -и, -а, -о — современный
свет||ао, -ли, -ла, -ло — светлый
слика, *ж* — картина
соба, *ж* — комната
спаваћа соба — спальная
спрат, *м* — этаж
сређивати, сређујем — приводить в порядок, обустраивать, упорядочивать
стан, *м* — квартира
сто, *м* — стол
столица, *ж* — стул
сточић, *м* — столик
судопера, *ж* — раковина, мойка (для мытья посуды)
сунчан, -и, -а, -о — солнечный
тамо *нареч*. — там; туда
тепих, *м* — ковер
тераса, *ж* — балкон
трећи *числит. порядк.* — третий
трећи спрат — четвертый этаж
тросед, *м* — диван
угао, *м* — угол
удоб||ан, -ни, -на, -но — удобный
хајдемо! — пойдемте!
фотеља, *ж* — кресло
фрижидер, *м* — холодильник
цвеће, *собир*. — цветы
шпорет, *м* — плита

Запомните выражения:

Добро дошао! (Добро дошла! Добро дошли!) — Добро пожаловать!

Боље те нашао! (Боље те нашла! Боље вас нашли!) — Вежливый ответ на «Добро пожаловать!» (Рад видеть тебя, вас в добром здравии!)

Свака ти част! — Молодец!

Свака вам част! — Молодцы!

Дођите код мене у госте! — Приходите ко мне в гости!

Запомните:

беж (*неизмен.*) — бежевый
бе||о, -ли, -ла, -ло — белый
браон (*неизмен.*) — коричневый
жут, -и, -а, -о — желтый
зелен, -и, -а, -о — зеленый
љубичаст, -и, -а, -о — фиолетовый
наранџаст, -и, -а, -о — оранжевый
плав, -и, -а, -о — голубой, синий
розе (*неизмен.*) — розовый
сив, -и, -а, -о — серый
тегет (*неизмен.*) — темно-синий
црвен, -и, -а, -о — красный
црн, -и, -а, -о — черный

Грамматика

Склонение существительных среднего рода с равносложной основой

В сербском языке, как и в русском, существительные изменяются по падежам. Сербский язык имеет 7 падежей. В отличие от русского, сербский язык имеет *звательную* форму, которая употребляется при обращении. Каждому падежу соответствует форма вопросительного местоимения **ко** (для одушевленных) и **шта** (для неодушевленных):

1. номинатив (именительный): **ко? шта?**
2. генитив (родительный): **кога? чега?**
3. датив (дательный): **коме? кому? чему?**
4. акузатив (винительный): **кога? шта?**

5. вокатив (звательный)
6. инструментал (творительный): **ким(е)? чим(е)?**
7. локатив (местный, предложный): **о коме? чему?**

Склонение существительных среднего рода с равносложной основой (на -о, -е)

Падеж	Единственное число		Множественное число	
Именительный	село	поље	села	поља
Родительный	села	поља	села	поља
Дательный	селу	пољу	селима	пољима
Винительный	село	поље	села	поља
Звательный	село!	поље!	села!	поља!
Творительный	селом	пољем	селима	пољима
Предложный	селу	пољу	селима	пољима

В винительном и звательном падежах формы существительных среднего рода совпадают с номинативом (именительным падежом) как в единственном, так и во множественном числе.

В творительном падеже единственного числа существительные, оканчивающиеся на *-о*, имеют окончание *-ом*: **село — селом, место — местом, језеро — језером, писмо — писмом, лето — летом**, а существительные, оканчивающиеся на *-е*, имеют окончание *-ем*: **поље — пољем, пролеће — пролећем, море — морем, двориште — двориштем**. Во множественном числе различий в склонении существительных на *-о* и *-е* нет.

Если основа существительного оканчивается группой согласных, то в родительном падеже множественного числа перед последним согласным появляется беглое *-а*:

писмо — пис*а*ма
друштво — друшт*а*ва

стабло — стаб*а*ла
ребро — реб*а*ра
весло — вес*а*ла

Беглое *-а* не появляется между согласными *-зд* (гнездо — гнезда), *-ст* (**место — места**), *-шт* (**двориште — двориштa**), *-жђ* (**гвожђе — гвожђа**), *-шћ* (**раскршће — раскршћа**).

В трех косвенных падежах (дательном, творительном, предложном) множественного числа формы существительных совпадают: **местима**, **селима**, **гнездима, писмима**.

У существительных с основой на *-к, -г, -х* в дательном, творительном, предложном падежах множественного числа перед *-и* происходит чередование *к/ц*, *г/з, х/с*:

благо [сокровище] — **блазима**
клупко [клубок] — **клупцима**
пазухо [подмышка] — **пазусима**

Существительные **око** и **ухо** во множественном числе имеют особую парадигму — остатки древнего двойственного числа:

Именительный падеж	очи	уши
Родительный падеж	очију	ушију
Дательный падеж	очима	ушима
Винительный падеж	очи	уши
Звательный падеж	очи!	уши!
Творительный падеж	очима	ушима
Предложный падеж	очима	ушима

Эта парадигма совпадает со склонением существительных женского рода на согласный (типа **радост, ноћ, кост**), поэтому во множественном числе существительные **очи** и **уши** согласуются по женскому роду: **велике уши, лепе очи**.

Инфинитив глагола. Глаголы переходные, непереходные, возвратные

В сербском языке, так же как и в русском, словарной формой глагола является неопределенная форма (инфинитив). Бóльшая часть глаголов в инфинитиве оканчивается на *-ти*: **носити** (нести), **чути** (слышать), **волети** (любить), **разговарати** (разговаривать), **читати** (читать).

У меньшей части глаголов инфинитив оканчивается на *-ћи*. Это глаголы, основа которых оканчивается на согласный (*-к, -г, -х*): **рећи** [рек] (сказать), **пећи** [пек] (печь), **моћи** [мог] (мочь), **жећи** [жег] (жечь), **врћи** [врх] (молотить), а также глагол **ићи** (идти, ехать) и все его производные **доћи** (прийти), **ући** (войти), **отићи** (уйти) и т. д.

Как и в русском языке, глаголы могут быть *переходными*, т. е. иметь при себе прямое дополнение в винительном падеже (аккузативе): **писати писмо, читати књигу**, или *непереходными*: **разговарати, лежати, седети.**

Среди непереходных глаголов есть и *возвратные*, т. е. такие, которые имеют при себе возвратную частицу *се*. В отличие от русского языка, эта возвратная частица пишется отдельно от глагола: **радовати се** (радоваться), **умивати се** (умываться), **свађати се** (ссориться).

Глаголы **моћи** (мочь) и **хтети** (хотеть, желать) в настоящем времени спрягаются следующим образом:

Лицо	Единственное число		Множественное число	
	моћи	**хтети**	**моћи**	**хтети**
1-е	могу	хоћу	можемо	хоћемо
2-е	можеш	хоћеш	можете	хоћете
3-е	може	хоће	могу	хоће

Особенностью данных глаголов как глаголов модальных является то, что при них употребляется инфинитив глагола со значением конкретного действия:

Ја могу читати српски.
Он хоће знати.
Он може говорити енглески.

Запомните!

српски — по-сербски
руски — по-русски
енглески — по-английски
немачки — по-немецки
француски — по-французски

Запомните названия времен года:

пролеће — весна
лето — лето
јесен — осень
зима — зима
годишње доба — время года

Упражнения

1. Раскройте скобки, поставив слова в подходящую падежную форму.

1. У дворишту лежи неколико (брвно). 2. Моја сестра је сад на (море). 3. У (гнездо) су ласте. 4. Близу (језеро) је шума. 5. На (брдо) је снег. 6. Наша мајка је у (одмаралиште). 7. Деца су у (предграђе). 8. У (поље) је много (цвеће). 9. Ми (моћи) ићи на језеро. 10. Ја не (моћи) пливати, а моја сестра (моћи). 11. Ми (моћи) возити се по (језеро).

2. Заполните пропуски соответствующими личными местоимениями.

1. … може читати српски. 2. … можеш ићи на море. 3. … можете гледати нови филм. 4. … можемо путовати у одмаралиште. 5. … могу се сунчати. 6. … хоће пливати. 7. ... хоћемо пецати.

3. Переведите на сербский язык.

1. Мы можем поехать на море. 2. Я могу купить цветы. 3. Вы можете прочитать это письмо. 4. Он не может открыть дверь. 5. Ты можешь читать по-сербски? 6. Его сестра сейчас в доме отдыха. 7. Ее мама — врач.

4. Переведите на сербский язык.

1. Это мой дом. Мой дом большой и красивый. 2. В квартире две комнаты. 3. В гостиной — новая мебель. 4. Там находятся диван, кресло, комод. 5. Стена белая, а комод коричневый. 6. Книжная полка — желтая, а шкаф для одежды — бежевый. 7. На полу серый ковер.

УРОК 5

Уподобление согласных по звонкости–глухости
Склонение существительных женского и мужского рода на *-а*
Спряжение глагола *имати* в настоящем времени

Београд — главни град Србије

Ко је имао среће да се јутрос пробуди у Београду, може сматрати да је за данас довољно постигао у животу.[1]

Душко Радовић

Београд је главни град Србије. Београд се налази на ушћу Саве у Дунав.

Београд је стари град — из трећег века пре наше ере. Тада се град звао Сингидунум. Назив Београд је из деветог века.

У центру града налази се Трг ослобођења. Тамо је чувени споменик кнеза Михајла Обреновића на коњу. Око споменика има много ресторана и кафића. Београђани ово место зову „код коња“. Иза споменика налази се Народни музеј, а са десне стране је Народно позориште.

У близини је Кнез-Михаилова улица, омиљена улица Београђана. То је чувено шеталиште. У Кнез-Михаиловој улици има много продавница и ресторана.

---

[1] Кому повезло сегодня утром проснуться в Белграде, может считать, что он уже многого достиг в жизни.

Кнез Михаилова улица спаја трг Теразије и тврђаву Калемегдан. На Теразијама се налазе хотел Москва и стара београдска чесма.

Белград — столица Сербии

Белград — столица Сербии. Белград находится в устье реки Савы при ее впадении в Дунай.

Белград — древний город, ведущий историю с третьего века до нашей эры. Тогда город назывался Сингидунум. Название «Белград» существует с девятого века.

В центре города находится площадь Освобождения. Там находится известный памятник — князь Михаил Обренович на коне. Вокруг памятника много ресторанов и кафе. Белградцы называют это место «у коня». Позади памятника находится Народный музей, а с правой стороны — Народный театр. Рядом улица Князя Михаила, любимая улица белградцев. Это пешеходная улица, популярное место прогулок. На улице Князя Михаила есть много магазинов и ресторанов.

Улица Князя Михаила соединяет площадь Теразие и крепость Калемегдан. На площади Теразие находится гостиница «Москва» и старинный белградский источник.

Дијалог

Јован и Даница су на Калемегдану. Разгледају тврђаву.

Даница: Како је диван поглед са Калемегдана!

Јован: Јесте, поглед је много леп! Можеш видети ушће као на длану!

Даница: Да ли је ово Сава или Дунав?

Јован: Данице, ова река испод тврђаве је Сава, а она друга је Дунав. Стари Београд је на десној обали Саве и Дунава, а Нови Београд се налази на левој обали Саве.

Даница: А шта је оно тамо?

Јован: То је Ада Циганлија, познато београдско излетиште. Тамо се, посебно преко лета, многи Београђани одмарају, сунчају и купају у Савском језеру.

Даница: А какав је ово споменик?

Јован: Ово је чувени споменик. Зове се „Победник“. Споменик је рад скулптора Ивана Мештровића. „Победник“ је симбол Београда.

Даница: Видим да на Калемегдану има и других споменика, а и парк је леп за шетњу. Шта још занимљиво има на Калемегдану?

Јован: На Калемегдану се налази и зоолошки врт.

Даница: Стварно?

Јован: Идемо сада прво тамо, а онда те позивам у посластичарницу на колаче и сладолед!

Даница: Сјајно! Идемо!

Диалог

Йован и Даница находятся на Калемегдане. Они рассматривают крепость.

Даница: Как прекрасен вид с Калемегдана!

Йован: Да, вид очень красивый! Можно увидеть устье как на ладони!

Даница: Это Сава или Дунай?

Йован: Даница, эта река — Сава, а та, другая, — Дунай. Старый Белград находится на правом берегу Савы и Дуная, а Новый Белград — на левом берегу Савы.

Даница: А что это там?

Йован: Это Ада Циганлия, известное белградское место отдыха. Там, особенно летом, многие белградцы отдыхают, загорают и купаются в Савском озере.

Даница: А что это за памятник?

Йован: Это известный памятник. Он называется «Победитель». Этот памятник — работа скульптора Ивана Мештровича. «Победитель» является символом Белграда.

Даница: Я вижу, что на Калемегдане есть и другие памятники, да и для прогулок парк хорош. Что еще интересного есть на Калемегдане?

Йован: На Калемегдане находится и зоопарк.

Даница: Неужели?

Йован: Пойдем сначала туда, а потом я приглашаю тебя в кафе на пирожные и мороженое.

Даница: Здорово! Идем!

Страноведческая информация

Душко Радович (1922–1984) — известный сербский поэт, писатель, журналист, радиоведущий. Автор трех сборников афоризмов «Белград, доброе утро», стихов и рассказов для детей: «Понедельник, вторник, среда, четверг», «Смешные слова», «Азбука Вука», «Уважаемые дети», «Зоопарк» и др. Многие стихи Д. Радовича стали популярными детскими песнями.

Словарь

видети, видим — видеть
град, *м* — город
главни град — столица
десни, -а, -о — правый
див||ан, -на, -но — прекрасный, великолепный, дивный
длан, *м* — ладонь
ера, *ж* — эра
занимљив, -и, -а, -о — интересный, занимательный
зоолошки, -а, -о — зоологический
зоолошки врт — зоопарк
излетиште, *с* — место для загородного отдыха
као — *нареч*. как будто, словно; *союз* как, в качестве
кеј, *м* — набережная
колач, *м* — пирожное
купати се, купам се — купаться
леви, -а, -о — левый
музеј, *м* — музей
обала, *ж* — берег
одмарати се, одмарам се — отдыхать
омиљен, -и, -а, -о — любимый
поглед, *м* — взгляд; вид
позивати, позивам — приглашать

познат, -и, -а, -о — известный, знакомый
позориште, *с* — театр
Народно позориште — Народный театр, основанный в 1868 г. Находится в центре Белграда
посластичарница, *ж* — кафе, кондитерская
прво — *нареч.* сперва; во-первых; перво-наперво
преко *предлог с род. п.* — указывает на длительность во времени — в течение: **преко лета (зиме)** — летом, в течение лета (зимы); указывает на положение на другой стороне чего-н., или движение через что-н. **преко пута** — напротив
рад, *ж* — работа
разгледати, разгледам — рассматривать, осматривать
симбол, *м* — символ
сјај||ан, -ни, -на, -но — блестящий
скулптор, *м* — скульптор
споменик, *м* — памятник
сунчати се, сунчам се — загорать
ствар||ан, -ни, -на, -но — действительный, подлинный, настоящий, реальный
стварно? — действительно? неужели?
тврђава, *ж* — крепость
чесма, *ж* — источник
шетња, *ж* — прогулка

Фонетика

Уподобление согласных по звонкости–глухости

В потоке речи звонкие согласные в положении перед глухими оглушаются: **роб** (раб) — **ропство** (рабство); **сладак** (сладкий) — **слатка** (сладкая); **бег** — **бекство**; **тежак** (тяжелый) — **тешка** (тяжелая) и др., а в положении перед звонкими глухие согласные озвончаются: **топ** (пушка) — **тобџија** (пушкарь), **сват** (сват) — **свадба** (свадьба), **зборник** (сборник), **учити** (учить) — **уџбеник** (учебник) и др.

То же самое мы наблюдаем и в русском языке, но в русском языке эти изменения на письме не отражаются: мы произносим [слаткий], но пишем *сладкий*, мы произносим [прозьба], но пишем *просьба*. В сербском языке принят фонетический принцип письма, поэтому подобные изменения обязательно находят отражение на письме. Исключения составляют лишь:

1) сохранение написания *д* перед *с* и *ш*: **пре*д*седник** (председатель, президент); **гра*д*ски** (городской). В произношении *д* оглушается;

2) сохранение исходного согласного в иностранных собственных именах: **Мусор*г*ски, Вашин*г*тон** и т. п., хотя в произношении наблюдается оглушение и озвончение.

Грамматика

Склонение существительных женского рода и мужского рода на *-а*

Падеж	Единственное число			Множественное число		
Именительный	жена	земља	сестра	жене	земље	сестре
Родительный	жене	земље	сестре	жена	земаља	сестара
Дательный	жени	земљи	сестри	женама	земљама	сестрама
Винительный	жену	земљу	сестру	жене	земље	сестре
Звательный	жено!	земљо!	сестро!	жене!	земље!	сестре!
Творительный	женом	земљом	сестром	женама	земљама	сестрама
Предложный	жени	земљи	сестри	женама	земљама	сестрама

Различий между твердыми и мягкими основами в склонении существительных на *-а* нет.

В сербском языке, как и в других славянских, в отличие от русского, существует особая звательная форма, употребляемая при обращении (звательный падеж, вокатив).

У существительных на *-а* звательный падеж в единственном числе обычно имеет окончание *-о*: **девојко! жено! земљо!**

Многие личные имена (и женские, и мужские) сохраняют в звательном падеже окончание *-а*: **Драгана! Марија! Никола! Лука!**

Женские личные имена и нарицательные существительные с суффиксом *-ица* в звательном падеже единственного числа имеют окончание *-е*: **Зорице! Милице! Драгице!**

Во множественном числе особой формы звательного падежа нет, он совпадает с номинативом (именительным падежом).

У существительных с основой на *-к, -г, -х* (как и в среднем роде) перед *-и* (в дательном и предложном падежах единственного числа) происходит чередование *к/ц, г/з, х/с,* например:

снага (сила) — **снази**
рука (рука) — **руци**
снаха (невестка) — **снаси**
нога (нога) — **нози**
сврха (цель) — **сврси**
слуга (слуга) — **слузи**

Но в ряде слов такое чередование не происходит:

1) в собственных личных именах: **Олга — Олги**, **Лука — Луки**, **Милка — Милки**, **Даринка — Даринки**;

2) в географических названиях: **Крка — Крки, Лика — Лики, Волга — Волги.** Исключения составляют: **Америка — Америци, Африка — Африци**, а также названия, образованные от нарицательных существительных: **Ријека** [от *река*, ријека — река] — **Ријеци**.

3) в ласкательных существительных: **бака** (от *баба* — бабушка) — **баки**, **зека** (от *зец* — заяц) — **зеки**, **сека** (от *сестра* — сестра) — **секи**, **кока** (от *кокош* — курица) — **коки** и др.;

4) во многих заимствованных существительных: **фреска — фрески, маска — маски, ага — аги, клика — клики, тога — тоги;**

5) в словах, обозначающих названия лиц или предметов по свойству, качеству: **црнка — црнки** (от *црн* — черный) — брюнетка;

6) в словах, основа которых оканчивается на *-цк, -зг, -чк, -ћк, -сх*:

тезга (прилавок) — **тезги**
коцка (кубик) — **коцки**
тачка (точка) — **тачки**
воћка (фруктовое дерево) — **воћки**

7) в большинстве слов с основой на *-тк*:

патка (утка) — **патки**
тетка (тетя) — **тетки**
честитка (поздравление) — **честитки**

Во множественном числе в родительном падеже в словах, основа которых оканчивается на группу согласных, между последним согласным и предыдущим появляется беглое *-а-* (как и у существительных среднего рода): **земља — земаља, сестра — сестара, оловка — оловака, крушка — крушака, вишња — вишања.**

Не появляется беглое *-а-* между согласными *зд, ст, жд, шт, жђ, шћ*. Например: **звезда — звезда, гошћа — гошћа**, **пошта — пошта**.

Три слова — **рука, нога, слуга** — в родительном падеже множественного числа имеют окончание *-у*.

Спряжение глагола *имати* в настоящем времени

Лицо	Единственное число	Множественное число
1-е	ја **имам**	ми **имамо**
2-е	ти **имаш**	ви **имате**
3-е	он, она, оно **има**	они, оне, она **имају**

Русским выражениям *у меня, у тебя, у него … есть что-н.* соответствуют сербские: **ја имам, ти имаш, он има**.

Глагол **имати** переходный, дополнение при нем ставится в винительном падеже (аккузативе): **Ја имам књигу. Он има сестру.**

При отрицании употребляется особая отрицательная форма этого глагола:

Лицо	Единственное число	Множественное число
1-е	ја **немам**	ми **немамо**
2-е	ти **немаш**	ви **немате**
3-е	он, она, оно **нема**	они, оне, она **немају**

Например:

имам сестру — немам сестру
имаш оловку — немаш оловку
он има кућу — он нема кућу и т. д.

При отрицательной форме глагола дополнение ставится также в винительном падеже.

Запомните числительные от 1 до 10:

један, једна, једно	шест
два, две	седам
три	осам
четири	девет
пет	десет

Упражнения

1. Раскройте скобки, поставив слова в подходящую падежную форму.

1. Данас идем у (библиотека). 2. Милица пише писмо (тетка). 3. Мој брат је сад у (Америка). 4. Зорице, дај ми (књига). 5. Ми смо у (слушаоница). 6. Моја сестра је код (другарица). 7. Ујутру обично пијем (кафа).

2. Вставьте глагол *имати* в нужной форме.

1. Ја … свеску. 2. Моја другарица … сестру. 3. Да ли ти … брата? 4. Они … кућу. 5. Да ли она … децу? 6. Не, она … децу.

3. Переведите на сербский язык.

1. У меня есть подруга. 2. У него нет тетради. 3. Есть ли у тебя сестра? 4. У них нет аудитории. 5. У вас есть карандаши? 6. У нас нет карандашей.

4. Просклоняйте следующие существительные в единственном и множественном числе.

нога, библиотека, мајка, књига

5. Переведите на сербский язык.

1. Белград — столица Сербии. 2. С правой стороны находится старая крепость, а с левой — памятник. 3. Город — красивый. 4. В центре города находится много ресторанов и кафе. 5. Известный памятник «Победитель» — символ Белграда. 6. Памятник — работа известного скульптора.

УРОК 6

Спряжение глаголов в настоящем времени

Дејанов радни дан

Ко рано рани, две среће граби.[1]

Српска пословица

Дејан Ђуричић је студент. Живи у студентском дому. Сваког јутра Дејан устаје у шест сати и тридесет минута. Затим он се умива, бије се, пере зубе, чешља се. Дејан воли спорт те обично ради јутарњу гимнастику, а када је време лепо, трчи у парку испред студентског дома.

Дејан челичи свој организам, зато после гимнастике он иде у купатило и тушира се хладном водом. Затим се облачи и одлази у кухињу.

Дејан сâм припрема доручак и доручкује. Он обично једе јаје на око или кајгану, сендвич са шунком или качкаваљем и пије белу кафу. Док доручкује, Дејан слуша музику или чита јутарње новине.

После доручка Дејан се спрема на факултет. У ранац ставља потребне уџбенике, књиге, свеске и оловке и полази на аутобуску станицу. До факултета он испрва иде аутобусом, а затим пешице. Предавања почињу тачно у осам сати и трају

---

[1] Кто рано встает, два счастья ловит. Ср. *русск*. Кто рано встает, тому Бог подает.

до три. Дејан је вредан студент и никада не касни на факултет.

После часова Дејан иде на ручак. Он обично руча са пријатељима у студентској мензи у центру града. После ручка иде у универзитетску библиотеку и тамо учи и припрема домаће задатке.

Увече се често среће са другарима и иде у шетњу, биоскоп или кафић. Када има слободног времена Дејан посећује и концерте на Коларцу или иде у позориште.

Дејан се бави спортом. Он тренира пливање и два пута недељно увече иде у базен.

Кад је време лепо, у студентски дом Дејан се враћа пешице. Он припрема лаку вечеру — салату, свеже воће или сок и седа да вечера. Затим Дејан припрема домаће задатке и ради на рачунару. Понекад гледа новости, неки добар филм или пренос спортске утакмице на ТВ.

Пре спавања Дејан чита књигу и на починак одлази после једанаест часова.

Тако изгледа обичан Дејанов радни дан.

Дијалог

Никола: Здраво, Дејане! Како си?

Дејан: Здраво Никола! Није лоше, а ти?

Никола: Хвала, добро сам, али сам стално у великој гужви и ништа не стижем.

Дејан: Зашто си тако заузет?

Никола: Шта да ти кажем… Као прво, заузет сам на факултету. Сад сам на другој години студија, имам много предавања, а још и пишем озбиљан семинарски рад.

Дејан: А чиме се бавиш у слободно време?

Никола: Проблем је у томе што немам слободног времена. Мало читам, понекад излазим са друштвом у кафић или биоскоп и то је све.

Дејан: Да ли се бавиш неким спортом?

Никола: Два пута недељно идем у базен на тренинг.

Дејан: Трениираш пливање?

Никола: Не, тренирам ватерполо. А ти? Бавиш ли се ти неким спортом?

Дејан: Ја тренирам пливање. Шта мислиш, да одемо некад у базен заједно?

Никола: Одлична идеја! Предлажем већ за овај викенд. Да ли ти одговара?

Дејан: Сасвим ми одговара.

Никола: Онда, договорено! Чујемо се телефоном и видимо се!

Дејан: Важи, видимо се!

Словарь

бавити се, бавим се *чим* — заниматься чем-л.
базен, *м* — бассейн
биоскоп, *м* — кинотеатр
бријати се, бријем се — бриться
важити, важим — считаться, слыть кем-л., каким-л.; быть в употреблении, в ходу; быть действительным, иметь силу
Важи! (выражает согласие) — Ладно! Идет!
вечера, *ж* — ужин
вечерати, вечерам — ужинать
видети се, видим се — увидеться, встретиться
враћати се, враћам се — возвращаться
гужва, *ж* — давка, толкотня; драка
бити у гужви — быть занятым, не иметь свободного времени
два пута недељно — два раза в неделю
договорено! — договорились! идет!
домаћи, -а, -е — домашний
домаћи задатак — домашнее задание
доручак, *м* — завтрак
доручковати, доручкујем — завтракать, позавтракать
заједно — *нареч*. вместе, совместно
заузет, -а, -о — занятый

изгледати, изгледам — выглядеть; *безл*. казаться
излазити, излазим — выходить
ићи, идем — идти, ходить; ехать, ездить
ићи аутобусом — ехать на автобусе
ићи пешице — ходить пешком
каснити, касним — опаздывать
кафић, *м* — кафе
кретати, крећем — отправляться
менза, *ж* — столовая (общественная)
мислити, мислим — думать, размышлять
обавеза, *ж* — обязанность, обязательство
облачити се, облачим се — одеваться
одговарати, одговарам — отвечать
одлазити, одлазим — уходить, уезжать
озбиљ||ан, -ни, -на, -но — серьезный
онда, — *нареч*. тогда
отићи, отидем — уйти, уехать
пешице — *нареч*. пешком
пливање, *с* — плаванье
посећивати, посећујем — посещать, навещать
починак, *м* — отдых, покой
почињати, почињем — начинать; начинаться
прати, перем — мыть; стирать
прати зубе — чистить зубы
предлагати, предлажем — предлагать, вносить предложение
радити, радим — делать
радити јутарњу гимнастику — делать утреннюю зарядку
рад||ан, -ни, -на, -но — рабочий, трудовой
радни дан — рабочий день
рачунар, *м* — компьютер
ручак, *м* — обед
ручати, ручам — обедать
семинарски, -а, -о — семинарский
семинарски рад — курсовая работа
сретати, срећем — встречать
стизати, стижем — догонять, настигать; прибывать, приезжать; успевать
студије, *ж., мн.* — обучение в высшем учебном заведении

тренинг, *м* — тренировка
тренирати, тренирам — тренировать
трчати, трчим — бежать, бегать
туширати се, туширам се — принимать душ
ужина, *ж* — полдник
ужинати, ужинам — полдничать
умивати се, умивам се — умываться
челичити, челичим — закалять, укреплять
чути се, чујем се — слышаться

Грамматика

Спряжение глаголов в настоящем времени

Все сербские глаголы, кроме уже рассмотренных неправильных, относятся к одному из трех спряжений. Отнесенность глагола к определенному спряжению определяется по форме 1-го лица единственного числа настоящего времени. Эта форма всегда приводится в словарях, и ее нужно запоминать вместе с инфинитивом. Глаголы с гласным *-е* перед окончанием 1-го лица единственного числа относятся к I спряжению, с гласным *-и* — ко II спряжению, а с гласным *-а* — к III спряжению:

писати — пишем, **викнути — викнем** — I спряжение;
носити — носим, **видети — видим** — II спряжение;
гледати — гледам, **играти — играм** — III спряжение.

При изменении глагола по лицам окончания во всех трех спряжениях одинаковы, кроме 3-го лица множественного числа:

Лицо	Единственное число	Множественное число
1	-м	-мо
2	-ш	-те
3	–	-у, -е, -ају

В 3-м лице множественного числа к неполной основе настоящего времени прибавляются следующие окончания:

I спряжение — *-у* **(пишу, викну)**

II спряжение — *-е* **(носе, виде)**

III спряжение — *-ају* **(гледају, читају)**

Лицо	Единственное число			Множественное число		
	I спряжение *писати* **(е/у)**	**II спряжение** *видети* **(и/е)**	**III спряжение** *читати* **(а/ају)**	**I спряжеие** *писати* **(е/у)**	**II спряжение** *видети* **(и/е)**	**III спряжение** *читати* **(а/ају)**
1-е	пишем	видим	читам	пишемо	видимо	читамо
2-е	пишеш	видиш	читаш	пишете	видите	читате
3-е	пише	види	чита	пишу	виде	читају

В сербском языке, в отличие от русского, форму настоящего времени могут иметь не только глаголы несовершенного вида, но и совершенного:

написати — напишем
прочитати — прочитам
решити — решим

Глаголы на *-ћи*

Глаголы, инфинитив которых кончается на *-ћи*, относятся к I спряжению:

ићи — идем
рећи — речем
доћи — дођем и т. п.

Часть этих глаголов имеет в корне заднеязычный согласный [к], [г], [х]:

рећи — [рек], **пећи** — [пек], **тећи** — [тек].

При образовании форм настоящего времени перед *-е* происходит чередование *к/ч, г/ж, х/ш*. Это историческое чередо-

вание, которое происходило в древности и известно всем славянским языкам. Происходило оно перед гласным переднего ряда *е* (а перед другим гласным переднего ряда — *и* давало *к/ц, г/з, х/с* — что мы видели при склонении существительных среднего рода и женского рода на *-а*).

Ср. *русск.*: печь — пеку, печешь; течь — текут, течет.

Как видим, перед *-у* оно не имеет места. Поэтому и в сербском языке в 3-м лице множественного числа его не будет.

Лицо	Единственное число		Множественное число	
	вући	**пећи**	**вући**	**пећи**
1-е	вучем	вучемо	печем	печемо
2-е	вучеш	вучете	печеш	печете
3-е	вуче	вуку	пече	пеку

Глаголы на *-овати, -евати, -ивати*

В глаголах на *-овати, -евати, -ивати,* которые относятся к I спряжению, при образовании настоящего времени происходит чередование *-ова*, *-ева*, *-ива* с *-ује*:

куповати — купујем (покупать)
посећивати — посећујем (посещать, навещать)
радовати се — радујем се (радоваться). (Ср. и в *русск.*: радоваться — радуюсь, торговать — торгую).

К I спряжению относятся и все глаголы с суффиксом *-ну*:

куцнути — куцнем (стукнуть)
викнути — викнем (крикнуть)
стиснути — стиснем (сжать, стиснуть)
окренути се — окренем се (повернуться, обернуться).

Глагол *ићи* и его производные

Глагол **ићи** в сербском языке может иметь значение ‘идти’ и ‘ехать’. Например: **Идем кући.** — Я иду домой. **Идем кући колима.** — Я еду домой на машине.

Как видно из примера, глагол этот относится к I спряжению. Он спрягается в настоящем времени следующим образом:

Лицо	Единственное число	Множественное число
1-е	ја **идем**	ми **идемо**
2-е	ти **идеш**	ви **идете**
3-е	он, она, оно **иде**	они, оне, она **иду**

К этому спряжению относятся и все его производные приставочные глаголы совершенного вида: **доћи — дођем** (прийти, приехать), **прићи — приђем** (подойти, приблизиться), **ући — уђем** (войти), **изићи — изиђем** (выйти), **прећи — пређем** (перейти), **наћи — нађем** (найти), **обићи — обиђем** (обойти), **поћи — пођем** (пойти), **сићи — сиђем** (сойти, спуститься), **отићи — отидем** (уйти).

Обратите внимание, что только у глаголов **ићи** и **отићи** сохраняется согласный [д] — **идем, отидем**, у всех остальных приставочных глаголов с этим корнем *-д* меняется в настоящем времени на **ђ**: **уђем, дођем, пређем** и т. д.

Еще раз напомним, что возвратная частица *се* в сербском языке пишется отдельно от глагола. Она может в предложении стоять перед глаголом и даже находиться на большом расстоянии от него. Это связано с тем, что возвратная частица *се* является энклитикой, т. е. безударным словом, а место энклитики в предложении обычно после первого ударного слова:

Много се радујем твом писму. — Я очень рад твоему письму.

Он се често враћа кући касно. — Он часто возвращается домой поздно.

Зашто се ти тако радујеш? — Почему ты так радуешься?

Запомните количественные числительные от 11 до 20:

једанаест	шеснаест
дванаест	седамнаест
тринаест	осамнаест
четрнаест	деветнаест
петнаест	двадесет

Упражнения

1. Проспрягайте глаголы.

1. Ја станујем овде. 2. Ја читам и преводим. 3. Ја говорим српски. 4. Ја печем палачинке. 5. Ја стојим и одговарам на питање. 6. Ја волим цвеће. 7. Ја слушам музику.

2. Поставьте данные в скобках глаголы в нужную форму.

1. Професор (ући) у слушаоницу и (поздравити) колеге. 2. Милан често (писати) писма. 3. Ја (говорити), а ви не (слушати). 4. Кад отац (враћати се) кући? 5. Они (дочекивати) баку на станици. 6. Деца (радовати се) књизи.

3. Переведите существительные в скобках на сербский язык и употребите их в винительном падеже.

1. Наш стан има (кухню и ванную). 2. Она чита (книги и газеты). 3. Милан има (жену и детей). 4. Они купују (овоћи и фрукты). 5. Данас они иду у (театр). 6. Дарко путује у (Москва).

4. Поставьте глаголы, данные в скобках, в нужную форму.

1. Ја (пити) кафу, а Даринка (пити) лимунаду. 2. Шта он (радити)? 3. Да ли (моћи, ти) доћи данас код Јелице? 4. Да ли (чути) шта он говори? 5. Они (шетати се) улицом. 6. Ја (прати) лице и руке. 7. Она (седети) на столици.

5. Переведите на сербский язык.

1. Что вы пьете? 2. Мы много работаем. 3. Мы отдыхаем в доме отдыха. 4. Он моет руки. 5. Сегодня он идет в театр. 6. Она читает газету. 7. Он разговаривает с девушкой.

6. Дополните следующие предложения.

1. Дејан Ђуричић је … студент. 2. Дејан сваког јутра …. 3. Дејан за доручак обично једе…. и пије … 4. У ранац Дејан ставља …. 5. До факултета Дејан иде …. 6. После ручка Дејан … 7. Дејан се бави… , он… пливање. 8. Дејанов друг Никола тренира …. 9. У слободно време Дејан … 10. Кад је време лепо Дејан се враћа у студентски дом ….11. Пре спавања Дејан ….

7. Ответьте на следующие вопросы.

1. Трчите ли ујутру? 2. Радите ли јутарњу гимнастику? 3. Да ли се туширате хладном водом? 4. Шта обично доручкујете? 5. Како идете до факултета (посла, школе)? 6. Да ли касните на предавања (на посао)? 7. Бавите ли се неким спортом? 8. Идете ли у базен? 9. Да ли Ваш друг тренира ватерполо? 10. Читате ли књиге у слободно време? 11. Кад имате слободног времена, идете ли на концерте (у биоскоп, у позориште, у базен, у кафић)? 12. Да ли гледате преко ТВ новости (филмове, спортске утакмице)?

УРОК 7

Уподобление согласных по месту образования
Склонение личных местоимений 1-го и 2-го лица
Аналитический инфинитив

У продавници

Чист рачун, дуга љубав.[1]

Српска пословица

Љубица се спрема да иде данас у велику куповину. Она ставља у торбу новчаник са новцем и одлази у самопослугу поред куће.

У самопослузи Љубица узима колица и почиње да купује неопходне намирнице. Као прво у колица ставља две векне хлеба и врућe пециво: кифле, ђеврек и погачице.

Љубица жели да направи за вечеру гибаницу, па зато купује коре за питу и млади сир. Затим Љубица одлази да изабере млечне производе. У колица ставља два литра млека, јогурт, павлаку, качкаваљ и кајмак.

После тога она купује килограм млевеног меса за фаширане шницле и различите сухомеснате производе: кобасице, шунку, виршле.

За децу она узима слаткише — чоколаде, бомбоне, желе бомбоне, кексе.

---

[1] *букв*. Честный расчет — долгая любовь.

Љубица одлази да купи и нека средства за хигијену — сапун, шампон за косу, пасту за зубе.

Љубица треба да купи воће и поврће. По те намирнице жели да иде на пијацу, јер је тамо воће и поврће увек домаће и свеже.

На крају Љубица гура колица на касу где плаћа своју куповину.

Одећу и обућу Љубица обично купује у великим тржним центрима где се може наћи све — од игле до локомотиве.

Дијалог

У продавници

Продавац: Добар дан!
Купац: Добар дан!
Продавац: Изволите, шта желите?
Купац: Молим вас сто грама кафе и једну бомбоњеру.
Продавац: Ево, изволите! Још нешто за вас?
Купац: Да, молим вас још две млечне чоколаде.
Продавац: Да вам упакујем?
Купац: Да, молим вас. А да ли је свеже воће?
Продавац: Јесте, и воће и поврће је свеже.
Купац: Колико кошта килограм јабука?
Продавац: Јабуке су шездесет динара.
Купац: А пошто су поморанџе?
Продавац: Поморанџе су седамдесет.
Купац: Онда, молим вас, дајте ми килограм јабука и два килограма поморанџи.
Продавац: Ево, изволите. Желите ли да вам ставим намирнице у најлон-кесу?
Купац: Да, баш сте љубазни. Колико сам дужна?
Продавац: Седамсто двадесет динара и педесет пара. Плаћате у готовини или кредитном картицом?
Купац: Желим да платим у готовини. Ево, изволите хиљаду динара.

Продавац: Хвала лепо! Изволите рачун и Ваш кусур — двеста седамдесет девет динара и педесет пара.

Купац: Хвала, до виђења!

Продавац: Пријатно!

Словарь

бомбона, *ж* — конфета
бомбоњера, *ж* — коробка конфет
векна, *ж* — батон
виршла, *ж* — сосиска
гибаница, *ж* — слоеный пирог с молодым сыром (сербское национальное блюдо)
готовина, *ж* — наличные деньги
платити у готовини (готовином) — платить наличными
динар, *м* — динар (сербская денежная единица)
дуж||ан, -ни, -на, -но — должный, обязанный
бити дужан — быть должным, обязаным
ђеврек, *м* — бублик
желе, *с* — желе
желе бомбоне — мармелад
желети, желим — хотеть, желать
игла, *ж* — иголка; спица, крючок для вязания; булавка
од игле до локомотиве *фраз.* — *букв.* от иголки до паровоза; все, что угодно
изабрати, изаберем — выбрать
јабука, *ж* — яблоко; яблоня
кајмак, *м* — мягкий соленый сыр из жирных сливок (сербское национальное блюдо)
качкаваљ, *м* — сыр
кафа, *ж* — кофе
кекс, *м* — печенье
кисе||о, -ли, -ла, -ло — кислый
кисела вода — минеральная вода
кисели краставци — маринованные огурцы
кисело млеко — простокваша

кифла, *ж* — рогалик, круассан
кобасица, *ж* — колбаса
колико — *нареч*. сколько
колико кошта? — сколько стоит?
колико сам дужан (дужна)? — сколько я должен (должна)? сколько с меня?
колица, *с. мн.* — коляска, тележка
коштати, коштам — стоить
коре за питу — тонкие коржи из теста для пирога
кредитна картица, *ж* — кредитная карточка
купац, *м* — покупатель
куповина: ићи у куповину — идти за покупками
кусур, *м* — сдача
локомотива, *ж* — локомотив
љубаз||ан, -ни, -на, -но — любезный, приветливый, обходительный
месо, *с* — мясо
млевено месо — фарш
млеко, *с* — молоко
млечни, -а, -о — молочный
најлон-кеса, *ж* — полиэтиленовый пакет
намирница, *ж* — пищевой продукт
направити, направим — сделать; создать, устроить (*несов.* **правити, правим**)
неопход||ан, -ни, -на, -но — необходимый
новац, *собир*. — деньги
новчаник, *м* — кошелек, бумажник
одлазити, одлазим — уходить; уезжать (*сов*. **отићи, отидем**)
пара, *ж* — пара — сотая доля динара; монета, денежка
паре, *ж мн.* — *разг*. деньги
паста, *ж* — паста
паста за зубе — зубная паста
плаћати, плаћам — платить, расплачиваться (*сов*. **платити, платим**)
плаћати у готовини — расплачиваться наличными
плаћати кредитном картицом — расплачиваться кредитной карточкой

поврће, *с собир.* — овощи
погачица, *ж* — лепешка, булочка
поморанџа, *ж* — апельсин
пошто је (су)? — сколько стоит (стоят)?
продавац, *м* — продавец
продавница, *ж* — магазин
производ, *м* — продукт, товар
рачун, *м* — счет, расчет; чек
самопослуга, *ж* — магазин самообслуживания
сапун, *м* — мыло
слаткиш, *м* — что-нибудь сладкое (конфета, шоколад); **слаткиши**, *мн.* — сладости
спремати се, спремам се — готовиться, подготавливаться, собираться
стављати, стављам — ставить, класть (*сов.* **ставити, ставим**)
сухомеснати производи — копчености
торба, *ж* — сумка
тржни, -а, -о — торговый
тржни центар — торговый центр
упаковати, упакујем — упаковать, завернуть, обернуть (чем-л.)
хигијена, *ж* — гигиена
чоколада, *ж* — шоколад
шампон, *м* — шампунь
шампон за косу — шампунь для волос
шницла, *ж* — котлета, шницель
фаширана шницла — рубленая котлета
шунка, *ж* — ветчина; окорок

Фонетика

Уподобление согласных по месту образования

К живым процессам, происходящим в потоке речи, относится уподобление согласных по месту образования. Оно заключается в том, что звуки [с] и [з] перед мягкими согласными и шипящими [љ], [њ], [ћ], [ђ], [ч], [џ], [ш], [ж] и произносятся, и пишутся как [ш] и [ж]. Например: **пажња** — внимание

от **пазити** — быть внимательным (паз+ња); **вожња** — езда от **возити** — возить(воз+ња); **ношња** — одежда от **носити** — носить (нос+ња); **пашче** — щенок от **пас** — собака.

В глагольной приставке *раз-* перед *ч, ћ, ш* сначала [з] оглушается, а затем переходит в [ш]: **раз + чупати — рашчупати** (растрепать); **раз + ћеретати се — рашћеретати се** (разговориться, разболтаться); но перед *љ,њ* приставка не изменяется: **разљутити се** — рассердиться, **изљубити** — расцеловать, **изњихати** —вынянчить.

Грамматика

Личные местоимения 1-го и 2-го лица

Личные местоимения **ја** и **ти** в сербском языке, как и в русском, образуют формы косвенных падежей от другого корня.

В косвенных падежах (родительном, дательном, винительном) они имеют полные и краткие, энклитические (т. е. безударные) формы.

Падеж	Единственное число		Множественное число	
	1-е лицо	2-е лицо	1-е лицо	2-е лицо
Именительный	ја	ти	ми	ви
Родительный	мене ме	тебе те	нас нас	вас вас
Дательный	мени ми	теби ти	нама нам	вама вам
Винительный	мене ме	тебе те	нас нас	вас вас
Звательный	—	ти!	—	ви!
Творительный	(са) мном	(с) тобом	(с) нама	(с) вама
Предложный	(о) мени	(о) теби	(о) нама	(о) вама

Краткие формы употребляются значительно чаще. Полные же — только в следующих случаях:

1) в начале предложения и после союзов **и**, **а**:

***Тебе* нико не слуша.** — Тебя никто не слушает.

Брат не пуши и *мени* не даје. — Брат не курит и мне не дает курить.

2) когда на местоимение падает логическое ударение:

Он то каже *теби*, а не *мени*. — Он говорит это тебе, а не мне.

3) в сочетании с предлогами:

Твоја књига је код *мене*. — Твоя книга у меня.

Идем поред *тебе*. — Иду рядом с тобой.

Во всех остальных случаях употребляются краткие формы:

Друг *те* зове. — Товарищ тебя зовет.

Срећан *ти* пут! — Счастливого тебе пути!

Дај *ми* књигу! — Дай мне книгу!

Аналитический инфинитив

В современном сербском языке инфинитив в чистом виде употребляется довольно редко. Чаще его заменяет так называемый аналитический инфинитив — сочетание частицы **да** с личной формой глагола. Например:

Ја могу прочитати ову књигу. = Ја *могу да прочитам* ову књигу. — Я могу прочитать эту книгу.

Да ли можеш доћи код мене? = Да ли *можеш да дођеш* код мене? — Ты можешь прийти ко мне?

Они хоће купити кола. = Они *хоће да купе* кола. — Они хотят купить машину.

Запомните управление следующих глаголов:

1) **честитати коме? шта?** — поздравлять кого? с чем?
Честитам мајци рођендан.
2) **сећати се кога? чега?** — помнить, вспоминать кого? что?
Сећам се те девојке. Сећам се прошле зиме.
3) **захваљивати коме? на чему?** — благодарить кого? за что?
Захваљујем сестри на књизи.

Запомните количественные числительные от 20 до 100:

20 — двадесет	29 — двадесет девет
21 — двадесет један	30 — тридесет
22 — двадесет два	40 — четрдесет
23 — двадесет три	50 — педесет
24 — двадесет четири	60 — шездесет
25 — двадесет пет	70 — седамдесет
26 — двадесет шест	80 — осамдесет
27 — двадесет седам	90 — деведесет
28 — двадесет осам	100 — сто, стотина

Упражнения

1. Заполните пропуски местоимениями 1-го или 2-го лица.

1. Волим … . 2. Он … чека. 3. Све знам о … . 4. Идеш ли данас са … у позориште? 5. Милан … поздравља. 6. … је све једнако. 7. Не сећам … се. 8. Ми … често пишемо писма.

2. Раскройте скобки, поставив существительные и местоимения в нужную форму.

1. (Ја) купујеш (књига). 2. Миша (ви) даје (оловка). 3. Он даје (свеска) (ја), а не (ти). 4. Идем са (ти) у (књижара). 5. Он то говори и (ја) и (ти). 6. Ја (ти) добро знам. 7. Зашто не идеш са (ја)?

3. Употребите вместо инфинитива аналитический инфинитив.

1. Можеш *доћи* сутра. 2. Могу ли ја *узети* ову књигу? 3. Они могу *путовати* на море. 4. Он не може данас *посетити* своју баку. 5. Ко може *одговорити* на питање? 6. Она жели *купити* ципеле.

4. Переведите на сербский язык.

1. Милан благодарит меня за книги. 2. Он не помнит ту девушку. 3. Мы вас поздравляем с успехом. 4. Я часто вспоминаю лето.

5. Ответьте на вопросы к тексту.

1. Куд се спрема да иде Љубица? 2. Шта она узима и куд она одлази? 3. Шта Љубица прво ставља у колица? 4. Какве млечне производе Љубица купује? 5. Шта Љубица жели да направи за вечеру? 6. Какве сухомеснате производе Љубица купује у самопослузи? 7. Шта Љубица купује за децу? 8. Каква средства за хигијену Љубица купује? 9. Шта још Љубица треба да купи? 10. Где Љубица жели да купи воће и поврће? Зашто?

6. Переведите диалог.

В магазине

Покупатель: Доброе утро!
Продавец: Доброе утро! Пожалуйста, что вы желаете?
Покупатель: Будьте добры, литр молока и буханку хлеба.
Продавец: Пожалуйста! Что-нибудь еще?
Покупатель: Сколько стоит шоколад?
Продавец: Сорок динаров.
Покупатель: Еще шоколад, пожалуйста. Сколько с меня?

Продавец: Триста двадцать динаров. Вы платите наличными или карточкой?

Покупатель: Наличными. Вот, пожалуйста, пятьсот динаров.

Продавец: Спасибо. Пожалуйста, чек и ваша сдача — сто восемьдесят динаров.

Покупатель: Спасибо, до свидания!

Продавец: Всего хорошего!

7. Составьте диалог «В магазине».

Srbija se smeje

Izvede učiteljica geografije Muju pred kartu:
— Mujo, molim te, nađi na karti Ameriku.
— Evo je.
— Dobro, sedi na mesto. Učiteljica se obraća sledećem učeniku.
— Haso, ko je pronašao Ameriku?
— Pa Mujo!

УРОК 8

Упрощение групп согласных
Синтаксическая связь количественных числительных с существительными
Склонение личных местоимений 3-го лица

Одлазак у биоскоп

Није злато све што сија.[1]

Српска пословица

Никола и Зорица вечерас иду у биоскоп. Желе да гледају нови филм Емира Кустурице „Завет“. Филм почиње у осам сати увече. Другари се састају у пола осам у центру града испред биоскопа „Балкан“.

Никола: Здраво, Зорице! Извини што мало касним. Велика је гужва у саобраћају.

Зорица: Здраво! Нема везе. Имамо још двадесет пет минута до почетка филма.

Никола: Много је света испред биоскопа. Надам се да има карата.

Зорица: И ја се надам. Хајде да заузмемо ред!

Никола: Хајде, идемо! Знаш ли нешто о овом филму?

Зорица: О њему не знам много, али верујем да је добар. Кустурица је генијалан режисер!

---

[1] Не все то золото, что блестит.

Никола: Да, заиста он је много популаран и код нас и у целом свету. Мени се допадају његове комедије „Црна мачка, бели мачор“ и „Јагода у супермаркету“. А теби?

Зорица: А мени се више допадају „Отац на службеном путу“ и „Подземље“. За та два филма му је додељена „Златна палма“ Канског фестивала.

Никола: Да, то знам. У штампи најављују да сада Кустурица почиње да снима филм „На Дрини ћуприја“ по роману нашег нобеловца Иве Андрића. Чини ми се чак да је то филмска опера.

Зорица: Стварно? То први пут чујем!

Никола: Још на интернету пише да Кустурица цени стваралаштво Фјодора Михајловича Достојевског. Он жели да сними филм по роману „Браћа Карамазови“.

Зорица: Занимљиво. Мени се много свиђа филм о фудбалеру Дијегу Марадони, а теби?

Никола: И мени се свиђа! То је стварно одличан филм! Имам га на касети.

Зорица: Кустурица се још бави и музиком. Свира гитару у групи „The No Smoking Orchestra“. Да ли ти се свиђа та група?

Никола: Да, свиђа ми се таква врста музике. Желим да идем на концерт ове јесени. Можемо да идемо заједно, ако хоћеш.

Зорица: Што да не! Хоћу да чујем ту музику уживо! Још вреди да се види и његово чувено село у близини Ужица.

Никола: Да, заиста. Кажу да је то незаборавaн доживљај!

На благајни:

Никола: Добро вече! Молим вас две карте!

Благајница: Добро вече! Имам само карте за балкон. У партеру више нема слободних места.

Никола: У реду. Колико коштају карте?

Благајница: Једна карта кошта триста динара.

Никола: Молим вас, две карте.

Благајница: Шесто динара.

Никола: Ево, изволите хиљаду динара.

Благајница: Имате ли ситно сто динара?

Никола: Да, изволите.

Благајница: Хвала лепо. Ово су ваше карте — други ред, места број шест и седам. А ово је ваш кусур — петсто динара.

Никола: Најлепше хвала. До виђења!

Благајница: Молим, пријатно!

Страноведческая информация

Иво Андрич (1892–1975) — выдающийся сербский писатель, лауреат Нобелевской премии по литературе (1961), дипломат. Учился в Загребе, Вене, Кракове и Граце. Докторскую диссертацию на тему «Развитие духовной жизни Боснии под влиянием турецкого владычества» защитил в Университете Граца в 1924 году. Автор романов, повестей и рассказов: «Мост на Дрине», «Травницкая хроника», «Проклятый двор», «Путь Алии Джерзелеза», «Мустафа Мадьяр», «Рассказ о кмете Симане», «Мост на Жепе», «Барышня», «Велетовцы», «Аска и волк» и многих других.

Ужице — город в Сербии

Словарь

благајна, *ж* — касса
благајница, *ж* — кассирша
близина, *ж* — близость
у близини — вблизи
веза, *ж* — связь; общение
нема везе — неважно, не имеет значения
веровати, верујем — верить
вечерас — *нареч*. сегодня вечером
вредети, вредим — быть стоящим, стоить, годиться; быть в силе
вреди да се види — стоит посмотреть
врста, *ж* — род, сорт, порода
гледати, гледам — смотреть
доживљај, *м* — пережитое событие, приключение

допадати се, допадам се — нравиться (сов. **допасти се, допаднем се**)
још — *нареч.* еще
занимљив, -а, -о — интересный, занимательный
заузети, заузмем — занять, захватить
заузети ред — занять очередь
испред, *предлог с род. п.* — перед, спереди
карта, *ж* — карта (игральная); билет
биоскопска карта — билет в кино
карта у једном правцу — билет в одну сторону
повратна карта — обратный билет
надати се, надам се — надеяться
најављивати, најављујем — сообщать, уведомлять
незаборав||ан, -ни, -на, -но — незабываемый, незабвенный
одлич||ан, -ни, -на, -но — отличный
почетак, *м* — начало, наступление чего-либо
састајати се, састајем се — встречаться; собираться; соединяться
свет, *м* — мир, вселенная; народ, люди
свиђати се, свиђам се — нравиться
сит||ан, -ни, -на, -но — мелкий
ситно, ситнина — мелочь, мелкие деньги
стваралаштво, *с* — творчество
так||ав, -ви, -ва, -во *мест. указ. качеств.* — такой, таков
ценити, ценим — ценить, уважать
центар, *м* — центр
чувен, -и, -а, -о — знаменитый
штампа, *ж* — печать, пресса
што да не! — почему бы нет!

Фонетика

Упрощение групп согласных

Это явление имеет место, если рядом оказываются одинаковые или близкие по артикуляции согласные. Так, в сербском языке отсутствуют двойные согласные: **граматика** (*русск.* грам-

матика), **руски** (*русск.* русский), **безакоње** (*русск.* беззаконие), **педесет** (*русск.* пятьдесят) (пет + десет — педдесет — педесет).

В группах согласных *стн*, *здн* выпадают *т* и *д*:

радостан (м. р.) — **радосна** (ж. р.), **празник** (*русск.* праздник)

Согласные *т* и *д* в положении перед *ц*, *ч*, *ћ*, *ђ* и *џ* не произносятся и не пишутся, так как эти аффрикаты уже содержат звуки [т] или [д] (ц = тс, ч = тш, џ = дж). Например: **отац** — **оца** (род. п. ед. ч.), **задатак** — **задаци** (имен. п. мн. ч.), **предак** — **преци** (имен. п. мн. ч.).

Исключение составляют сложные слова, когда нужно сохранить значение их составных частей (**подтекст, поддијалекат**), и превосходная степень прилагательных, которые начинаются с *ј*: **јак** (сильный) — **најјачи** (самый сильный), јасан (ясный) — **најјаснији** (самый ясный).

Грамматика

Синтаксическая связь количественных числительных с существительными

Как и в русском языке, в сербском числительное **један** согласуется с существительным: **један прозор**, **једна књига**, **једно село.**

При числительных **два (две), три, четири** существительное, как и в русском языке, употребляется в родительном падеже единственного числа: **два брата, три сестре, четири језера.**

С остальными числительными существительные употребляется в родительном падеже множественного числа: **пет сестара, шест девојака, десет весала.**

В составных числительных выбор формы существительного зависит от последней части: **двадесет *две* девојке** (ед. ч.) **четрдесет *пет* брвана** (мн. ч.).

Личные местоимения 3-го лица

Падеж	Единственное число			Множественное число		
Имени-тельный	он	она	оно	они	оне	она
Роди-тельный	њега, га	њe, je	њега, га	њих, их		
Датель-ный	њему, му	њој, јој	њему, му	њима, им		
Вини-тельный	њега, га, њ	њу, je, ју	њега, га	њих, их		
Зватель-ный	—			—		
Твори-тельный	њим	њом	њим	њима		
Пред-ложный	о њему	о њој	о њему	о њима		

Местоимения 3-лица и в единственном, и во множественном числе имеют 3 родовых формы (для мужского, женского и среднего рода).

Как и личные местоимения 1 и 2-го лица, они в родительном, дательном и винительном падежах имеют полные и краткие формы.

Напомним, что полные формы употребляются в следующих случаях:

1) в начале предложения:

***Њу* зове мама.** — Ее зовет мама.

2) когда на местоимение падает логическое ударение:

Она зове *тебе*, а не *њу*. — Она зовет тебя, а не ее.

3) в сочетании с предлогами:

Данас сви идемо *код њега*. — Сегодня мы все идем к нему.

Зар идеш у позориште *без ње*? — Разве ты идешь в театр без нее?

Во всех остальных случаях употребляются краткие формы:

Професор *му* се обратио. — Преподаватель к нему обратился.

Она *јој* шаље пошиљку. — Она посылает ей посылку.

Често *их* се сећамо. — Мы часто их вспоминаем.

Местоимение женского рода **она** в винительном падеже имеет две кратких формы — **је** и **ју.** Форма **ју** употребляется только в том случае, когда в предложении есть глагольная энклитика **је** (форма 3-го лица единственного числа глагола **бити**):

Он *ју* је видео. — Он ее видел.

Во всех остальных случаях используется **је**:

Не сећам *је* се. — Я ее не помню.

Друг *је* зове. — Приятель ее зовет.

Местоимение мужского рода **он** в винительном падеже также имеет две краткие формы: **га** и **њ**.

Форма **њ** может употребляться лишь с предлогами, которые оканчиваются на гласный. На этот гласный может переходить ударение и после такого ударного предлога может стоять безударная форма **њ:**

Ово је књига за *њ*. = Ово је књига за њега. — Эта книга для него.

Мајка пере кошуљу за *њ*. = Мајка пере кошуљу за њега. — Мама стирает рубашку для него.

Во всех остальных случаях употребляется форма **га:**

Видим га често. — Я вижу его часто.

Чекамо га. — Мы его ждем.

Упражнения

1. Заполните пропуски личными местоимениями 3-го лица множественного числа.

1. Ми … често пишемо писма. 2. Она … шаље телеграм. 3. Данас идем с … у позориште. 4. Често … се сећам. 5. Знам о … све. 6. Драган … чека код факултета.

2. Заполните пропуски личными местоимениями 1-го или 2-го лица единственного числа.

1. Дај … , молим те, књигу. 2. Волим … . 3. Чекам … . 4. Мајка то ради за … . 5. Честитам … празник. 6. Славко … поздравља. 7. Она … се не сећа.

3. Переведите на сербский язык.

1. Моя сестра передает тебе привет. 2. Я его не слышу. 3. Поздравляю вас с праздником. 4. Елица покупает для них тетради. 5. Ты можешь послать им телеграмму? 6. Я не читаю им газету. 7. Я хорошо ее знаю. А ты ее знаешь?

4. Переведите данные словосочетания на сербский язык.

1. Два стула. 2. Пять карандашей. 3. Три девушки. 4. Десять книг. 5. Восемь чашек. 6. Двадцать три дома. 7. Пятнадцать картин.

5. Ответьте на вопросы к тексту.

1. Где иду вечерас Никола и Зорица? 2. Како се зове филм који желе да гледају? 3. Ко је режисер тог филма? 4. У колико сати почиње филм и у колико сати се састају другари? 5. Како се зове биоскоп и где се он налази? 6. Зашто Никола касни? 7. Који филмови Емира Кустурице се допадају Зорици, а који Николи? 8. Чиме се још бави српски режисер Емир Кустурица? 9. Шта он свира? 10. Како

се зове његова група? 11. Шта Кустурица почиње сада да снима? 12. Шта пише на интернету?

6. Переведите на сербский язык.

1. Эмир (Неманя) Кустурица — популярный режиссер и в Сербии, и во всем мире. 2. Сербский писатель Иво Андрич — лауреат Нобелевской премии по литературе. 3. «Мост на Дрине» — известный роман Иво Андрича. 4. Г. В. Свиридов — знаменитый русский композитор. 5. Мне нравится музыка Свиридова. 6. Я часто хожу в театр (в кино, на концерты).

7. Ответьте на вопросы.

1. Да ли волите да идете у биоскоп? 2. Волите ли филмове Емира Кустурице? 3. Које филмове овог српског режисера знате? 4. Да ли сте читали књиге Иве Андрића? 5. Да ли вам се допада роман Ф. М. Достојевског „Браћа Карамазови? А вашој мами? 6. Које још романе овог чувеног руског писца волите? 7. Да ли вам се свиђа музика Горана Бреговића? 8. Бавите ли се музиком? 9. Свирате ли гитару (клавир, виолину, саксофон, хармонику)? 10. Да ли ваш отац свира гитару?

УРОК 9

Склонение существительных мужского рода на согласный
Собирательные существительные

На београдској железничкој станици

Свуда прођи, кући дођи.[1]

Српска пословица

Пријатељи Никола, Анђелко, Небојша и Игор желе да проведу петнаестак дана летњег распуста на Јадранском мору. Момци хоће да се одморе од напорних студија. Планирају сваког дана да се сунчају на плажи и купају у мору.

Обично у Црну Гору другари иду са својим родитељима колима, али ове године момци планирају да путују возом. Они желе да одседну у хотелу града Херцег Нови који се налази на самој обали. Одатле другари мисле аутобусом да обиђу Будву и Котор. У плану им је посета старог српског манастира Острог.

Београд са Црногорским приморјем спаја чувена пруга „Београд–Бар“. Бар је лука на Јадрану. Велики део пута пруга пролази кроз планинске тунеле.

Сада су њих четворица на београдској железничкој станици. На станици и на перонима врви као у кошници. На пети колосек стиже брзи воз из Ниша. Са првог колосека полази путнички воз за Нови Сад који касни у поласку десет минута, јер чека да прође теретни воз.

---

[1] *букв*. Везде побывай — домой возвращайся. Ср. *русск*. В гостях хорошо, а дома лучше.

У току је сезона годишњих одмора и многи људи негде путују. Већина путника носи велике кофере, торбе или ранчеве, а неки свој пртљаг возе колицима.

Момци гледају ред вожње и бирају датум и време поласка воза. Одлучују да крену спаваћим колима. Двојица пријатеља — Анђелко и Небојша прилазе благајни да резервишу карте.

Дијалог

На благајни

Анђелко: Добар дан!

Службеница: Добар дан, изволите!

Анђелко: Колико коштају четири карте до Бара?

Службеница: Повратне или у једном правцу?

Анђелко: Повратне.

Службеница: Да ли желите купе или спаваћа кола?

Анђелко: Спаваћа кола.

Службеница: Први или други разред?

Анђелко: Други разред, молим Вас.

Службеница: Повратна карта до Бара за други разред спаваћим колима кошта 5400 (пет хиљада четири стотине) динара. Значи, Ваше карте коштају 21 600 (двадесет једну хиљаду шест стотина) динара.

Анђелко: Да ли имате неки попуст за студенте?

Службеница: Само мало, да проверим… Да, имамо. За студенте је попуст 10% (десет посто). Ваше карте су 19 440 (деветнаест хиљада четири стотине четрдесет) динара.

Небојша: У колико сати полази воз?

Службеница: Воз полази у 22.35 и стиже у Бар у 7.20. Који датум желите?

Небојша: Из Београда желимо резервације за 15. јул, а повратне карте за 30. јул.

Службеница: Извините, за 30. јул нема више слободних карата. Могу да Вам предложим 29. јул или 1. август.

Небојша: Више нам одговара 1. август.

Службеница: У реду. Изволите резервације за вас четворицу. Ваш воз за Бар је број 11. Он креће из Београда 15. јула у 22.35 са другог колосека.

Анђелко и Небојша: Најлепше хвала.

Службеница: Молим. Пријатно и срећан пут!

Dijalog[1]

Na recepciji hotela

Nikola: Dobar dan!

Službenica: Dobar dan, izvolite.

Nikola: Imamo rezervisan apartman u vašem hotelu.

Službenica: Dajte mi, molim Vas, Vaše dokumente da proverim rezervacije.

Nikola: Izvolite.

Službenica: Vaše rezervacije su u redu. Imate dve dvokrevetne sobe sa kupatilom i terasom u terminu od 16. do 30. jula.

Nikola: Imaju li sobe pogled na more?

Službenica: Da, imaju. Vaš apartman je na drugom spratu. Izvolite, ovo su Vaši ključevi.

Nikola: Oprostite, a imaju li naše sobe klima uredjaje?

Službenica: Da, naravno. Sve sobe u našem hotelu su klimatizovane.

Nikola: A gde se nalazi restoran?

Službenica: Restoran je ovde u prizemlju. Restoran ima izlaz na veliku terasu. Doručak je od 8.00 do 10.00 časova ujutru, ručak od 13.00 do 15.00 časova, a večera od 18.00 do 20.00 časova. U restoranu je švedski sto.

Nikola: Hvala, mnogo ste ljubazni.

Službenica: Nema na čemu. Želim vam prijatan boravak u našem hotelu i lep odmor u Crnoj Gori.

---

[1] Диалог приводится на латинице, чтобы учащиеся осваивали и эту графику.

POZDRAV IZ CRNE GORE

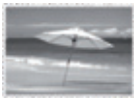

- ☐ *Vreme je sunčano.*
- ☐ *Vreme je oblačno.*
- ☐ *Vreme je kišovito.*
- ☐ *More je čisto.*
- ☐ *More je toplo kao bara.*
- ☐ *Smeštaj je odličan.*
- ☐ *Smeštaj nije dobar.*
- ☐ *Plaža je prelepa.*
- ☐ *Plaža nije čista.*
- ☐ *Zabava je super!*
- ☐ *Imam dovoljno para.*
- ☐ *Nemam ni prebijene pare.*
- ☐ *Mislim na tebe!*
- ☐ *Volim te!*
- ☐ *Ljubim te!*
- ☐ *Pozdrav svima!*

☐

Potpis

Crnogorska razglednica (za lenštine). Ne treba ništa pisati! Samo stavite krstiće i svoj potpis!

Србија се смеје

Перица и Лав Толстој

Учитељица у школи пита ђаке: „Децо, ко је написао „Рат и мир?”

Перица: „Учитељице, нисам ја, часна реч!”

Учитељица узме Перицу за уво и оде са њим код директора. Учитељица: „Замислите, молим Вас. Ја питам ђаке ко је написао „Рат и мир”, а Перица ми одговара да није он”.

Директор: „Па, можда мали стварно није”.

Учитељица шокирана Перичиним и директоровим незнањем излази из школе и плаче. Сретне је полицајац.

Полицајац: „Госпођо, шта се десило? Зашто плачете?”

Учитељица: „Како да не плачем! Питам ђаке ко је написао „Рат и мир”, а Перица ми одговара „нисам ја”. Одем са њим код директора, а директор ми каже „можда мали стварно није”.

Полицајац збуњено погледа учитељицу: „Па, добро, госпођо, а на кога Ви сумњате?”

Страноведческая информация

Будва, **Котор** — города в Черногории, на побережье Адриатического моря

Острог — известный православный монастырь в Черногории, в котором находятся мощи Святого Василия Острожского

Нови Сад — город в Сербии, столица автономного края Воеводина

Ниш — город на юго-востоке Сербии

Словарь

апартман, *м* — апартаменты
бирати, бирам — выбирать
боравак, *м* — пребывание
воз, *м* — поезд
брзи воз — скорый поезд
путнички воз — пассажирский поезд
теретни воз — товарный поезд
врети, врим — кипеть
ври као у кошници — *фраз*. кишмя кишит
годишњи — годовой
годишњи одмор — отпуск
датум, *м* — дата
двојица, *ж* — двое (лиц мужского пола)
двокреветан, двокреветна, -о — двухместный
други, -а, -о *порядк. числит.* — второй
железница, *ж* — железная дорога
железничка станица — железнодорожный вокзал
излаз, *м* — выход
Јадран — Адриатика
Јадранско море — Адриатическое море
клима, *ж* — климат
клима уређај — кондиционер
климатизован, -а, -о — с кондиционером
колица, *ж* — коляска

колосек, *м* — железнодорожный путь
кофер, *м* — чемодан
кошница, *ж* — улей
кренути, кренем — пойти
кроз *предлог с вин. п.* — сквозь, через
купати се, купам се — купаться
лука, *ж* — порт, гавань
манастир, *м* — монастырь
обала, *ж* — берег
одговарати, одговарам — отвечать (*сов.* **одговорити, одговорим**)
одлучивати, одлучујем — решать (*сов.* **одлучити, одлучим**)
одмор, *м* — отдых, отпуск
одсести, одседнем — остановиться на постой, поселиться (*напр.*, в гостинице) (*несов.* **одседати, одседам**)
плажа, *ж* — пляж
планина, *ж* — горный массив, горы
планински, -а, -о — горный
планирати, планирам — планировать
полазак, *м* — отправление, отбытие, отъезд
попуст, *м* — скидка
први, -а, -о *порядк. числит.* — первый
предложити, предложим — предложить
приземље, *с* — первый этаж
прилазити, прилазим — подходить
приморје, *с* — побережье
Црногорско приморје — Черногорское побережье
проћи, прођем — пройти (*сов.* **пролазити, пролазим**)
пртљаг, *м* — багаж
пруга, *ж* — рельсы; ж/д ветка, путь
пут, *м* — путь, дорога
путник, *м* — пассажир
путнички, -а, -о — пассажирский
путовати, путујем — путешествовать
путовати (возом, колима, аутомобилом, аутобусом) — путешествовать (на поезде, на машине, на автомобиле, на автобусе)
разред, *м* — класс
ранац, *м* — рюкзак

ред, *м* — ряд; порядок; очередь
ред вожње — расписание движения транспорта
резервација, *ж* — бронь
резервисати, резервишем — бронировать
сам — один, сам
сезона, *ж* — сезон
спаваћа кола *с, мн*— спальный вагон
спајати, спајам — соединять
срећан пут! — счастливого пути!
сумњати, сумњам — сомневаться
сунчати се, сунчам се — загорать
тунел, *м* — туннель
хотел, *м* — гостиница
Црна Гора — Черногория
црногорски, -а, -о — черногорский
четворица — четверо (лиц мужского пола)
чувен, -и, -а, -о — знаменитый
шведски сто — шведский стол

Грамматика

Склонение существительных мужского рода на согласный

Существительные мужского рода, одушевленные и неодушевленные, оканчивающиеся на твердые, отвердевшие (*ш, ж, ч*) или мягкие (*ј, њ, љ, ћ, ђ*) согласные, склоняются следующим образом.

Единственное число

Падеж	Твердая основа		Мягкая основа	
	Одушевленные	Неодушевленные	Одушевленные	Неодушевленные
Именительный	професор	роман	младић	сточић
Родительный	професора	романа	младића	сточића
Дательный	професору	роману	младићу	сточићу

Падеж	Твердая основа		Мягкая основа	
	Одушевленные	**Неодушевленные**	**Одушевленные**	**Неодушевленные**
Винительный	професора	роман	младића	сточић
Звательный	професоре	романе	младићу	сточићу
Творительный	професором	романом	младићем	сточићем
Предложный	о професору	о роману	о младићу	о сточићу

В *родительном падеже* все существительные этого типа, как и в русском, имеют окончания *-а*, в дательном *-у*.

Винительный падеж, как и в русском, совпадает с родительным для одушевленных существительных (видим студента) и с именительным — для неодушевленных (видим прозор).

В *звательном падеже* существительные с твердой основой имеют окончания *-е*: **народе! професоре! студенте!**, а существительные с мягкой основой — *-у*: **младићу! пријатељу! крају!**

Как исключение, окончание *-у* в звательном падеже имеют слова: **пас** (собака) — **псу!**, **Енглез** (англичанин) — **Енглезу!**, **Француз** — **Французу!**, **Кинез** (китаец) — **Кинезу!**, а также слова, оканчивающиеся на *-дак*, **-***так, -зак, -сак, -жак, -шак, -чак, -ћак, -чац*: **предак** — **претку**!, **мачак** — **мачку!**, **патак** — **патку**!

Творительный падеж имеет окончание **-***ом* для твердых основ (снегом, прозором) и *-ем* для мягких (крајем, кошем). Но в тех случаях, когда перед конечным *ч, ж, ш, р* есть гласный *е*, окончание *-ом*:

јеж — **јежом,**
Беч — **Бечом** (Вена)
падеж — **падежом**.

Предложный падеж всегда совпадает с дательным: **о другу, о крају**.

У существительных, оканчивающихся на заднеязычные *г, к, х,* в звательном падеже перед окончанием *-е* происходит

чередование *г/ж, к/ч, х/ш*: **друг — друже, јунак — јуначе, сиромах — сиромаше.**

Чередование происходит и в некоторых словах, оканчивающихся на **-*ц*** и *-з*, если исторически эти *ц* и *з* произошли из *к* и *ч*: **отац — оче!, стриц — стриче!, кнез — кнеже!, витез — витеже!, месец — месече!**

Множественное число

Падеж	Твердая основа		Мягкая основа	
	Одушевленные	Неодушевленные	Одушевленные	Неодушевленные
Именительный	професори	романи	младићи	сточићи
Родительный	професора	романа	младића	сточића
Дательный	професорима	романима	младићима	сточићима
Винительный	професоре	романе	младиће	сточиће
Звательный	професори	романи	младићи	сточићи
Творительный	професорима	романима	младићима	сточићима
Предложный	професорима	романима	младићима	сточићима

Как видно из таблицы, различий в склонении между одушевленной и неодушевленной, твердой и мягкой основой нет.

В *именительном падеже* все эти существительные имеют окончание *-и*.

В *родительном падеже* у подавляющего числа существительных окончание *-а*. Исключения составляют существительные **сат — сати**, **месец — месеци**, **степен — степени**, **динар — динари**, **ар — ари**, а также три существительных,

сохраняющих древнюю форму двойственного числа: **гост — гостију, прст — прстију, нокат — ноктију**.

Дательный, творительный и предложный падежи имеют одинаковые окончания *-има*.

В *винительном падеже* у всех существительных мужского рода на согласный окончание *-е*, перед которым не происходит чередование: **видим професоре, видим пријатеље, видим хајдуке, видим филологе, читам уџбенике**.

Большинство односложных существительных мужского рода при образовании множественного числа расширяют основу с помощью суффикса *-ов* (для твердых основ) или *-ев* (для мягких основ): **град — градови, друг — другови, зид — зидови, стан — станови, муж — мужеви, крај — крајеви.**

Множественное число

Именительный падеж	зидови	мужеви
Родительный падеж	зидова	мужева
Дательный падеж	зидовима	мужевима
Винительный падеж	зидове	мужеве
Звательный падеж	зидови	мужеви
Творительный падеж	зидовима	мужевима
Предложный падеж	зидовима	мужевима

Однако существует ряд односложных слов, которые основу не расширяют: **зуб — зуби, дан — дани, коњ — коњи, црв — црви, мрав — мрави, прст — прсти, гост — гости, ђак — ђаци, Рус — Руси, Чех — Чеси, Грк — Грци, сат — сати**. Их надо просто запомнить.

Существительное **сат** (час; часы) не расширяет основы в значении «час» как единица времени — **сати,** но расширяет основу в значении «часы» (прибор для измерения времени) — **сатови**.

Существительные на *-ин, -анин, -јанин* обозначают людей по роду занятий, социальной принадлежности, месту жительства, национальности. При образовании множественного числа суффикс *-ин* утрачивается (ср. *русск.* горожанин — горожане): **грађанин — грађани, Србин — Срби, Бугарин — Бугари, Београђанин — Београђни, Московљанин — Московљани**.

Существительное **човек** во множественном числе, как и в русском языке, **људи.**

Падеж	Единственное число	Множественное число
Именительный	човек	људи
Родительный	човека	људи
Дательный	човеку	људима
Винительный	човека	људе
Звательный	човече!	људи
Творительный	човеком	људима
Предложный	о човеку	о људима

Слово **брат** формы множественного числа не имеет. Вместо множественного числа употребляется собирательное существительное женского рода **браћа**.

Собирательные числительные

Количественным числительным **два, оба, три, четири** соответствуют собирательные: **двоје, обоје, троје, четворо**. Остальные собирательные числительные образуются от соответствующих количественных с помощью суффикса *-оро*: **пет — петоро**, **шест — шесторо**, **седам — седморо**, **осам — осморо**, **девет — деветоро**, **десет — десеторо, једанаест — једанаесторо** и т. д.

Собирательные числительные употребляются:

1) с собирательными существительными:

двоје деце — двое детей, **петоро браће** — пятеро братьев, **седморо прасади** — семь поросят;

2) самостоятельно вместо существительных (когда речь идет о людях разного пола): **Обоје су из нашег града.** Или с личным местоимением в генитиве:

њих двоје — они вдвоем (о людях разного пола)
вас четворо — вы вчетвером
нас троје — мы втроем

Собирательные числительные могут изменяться по падежам. При этом зависимое существительное формы не меняет:

Именительный падеж	двоје деце	троје сирочади
Родительный падеж	двога деце	трога сирочади
Дательный падеж	двома деце	трома сирочади
Винительный падеж	двоје деце	троје сирочади
Звательный падеж	двоје деце	троје сирочади
Творительный падеж	двома деце	трома сирочади
Предложный падеж	двома деце	трома сирочади

При сочетании с местоимением по падежам меняется и местоимение. Например:

Именительный падеж	нас двоје
Родительный падеж	нас двога
Дательный падеж	нама двома
Винительный падеж	нас двога
Звательный падеж	—
Творительный падеж	нама двома
Предложный падеж	о нама двома

В современном языке в сочетании с предлогами косвенные падежи собирательных числительных не употребляются:

Са своје двоје браће често иде у биоскоп. — Со своими двумя братьями он часто ходит в кино.

У штали је свиња с петоро прасади. — В хлеву (находится) свинья с пятью поросятами.

Количественные существительные

От собирательных числительных с помощью суффикса *-ица* образуются количественные существительные женского рода, которые употребляются для обозначения количества лиц мужского пола:

Нас петорица смо пријатељи. — Мы впятером друзья.

Срели смо тројицу наших познаника. — Мы встретили троих наших знакомых (мужчин).

Упражнения

1. Раскройте скобки.

1. Разговарам с (Милош и Иван). 2. Често гледам (филм, множественное число). 3. У (библиотека) је много књига и (речник). 4. Она много воли (мачка). 5. Колико је (хотел) у вашем граду? 6. Мој брат зна неколико (језик). 7. У овој (продавница) се продају (сат). 8. (Ђак) седе у клупама.

2. Просклоняйте в единственном и множественном числе следующие слова.

Циганин, прст, медвед, уређај

3. Образуйте форму множественного числа существительных.

гост, пријатељ, крај, коњ, речник, јунак, филолог, гавран, човек, јелен, орах

4. Переведите на сербский язык.

1. Сегодня я не иду на факультет. 2. В пять часов я возвращаюсь домой. 3. В аудитории студенты и преподаватель. 4. Я иду в гости к друзьям. 5. Мои друзья живут на пятом этаже. 6. Мой дом находится в центре города.

5. Напишите цифры словами, а слова в скобках употребите в нужной форме.

1. 3 (велика књига) леже на полици. 2. Она има 2(браћа). 3. Испред зграде стоје 6 (момчад). 4. Ова жена има 5 (нејака деца). 5. Пред нама су 3 (велика зграда).

6. Ответьте на вопросы к тексту.

1. Где желе момци да проведу петнаестак дана летњег распуста? 2. Како обично момци иду у Црну Гору, а како путују ове године? 3. Где момци желе да одседну? 4. Шта другари још планирају да обиђу? 5. Шта спаја Београд са Црногорским приморјем? 6. Шта је Бар? 7. Куд пролази пруга велики део пута? 8. Где су сада њих четворица? 9. На који колосек стиже брзи воз из Ниша? 10. Са ког колосека полази путнички воз за Нови Сад? 11. Зашто касни у поласку десет минута путнички воз за Нови Сад? 12. Каква сезона је у току? 13. Какав пртљаг носе путници? 14. Шта момци гледају и бирају? 15. Шта пријатељи одлучују? 16. Зашто двојица пријатеља прилазе благајни?

7. Переведите на сербский язык.

Трое друзей (мужчин) едут на Адриатическое море. Они в отпуске. Они бронируют и покупают билеты на железнодорожном вокзале. Друзья едут на скором поезде. Они хотят остановиться в маленькой гостинице на берегу моря. Друзья планируют каждый день загорать на пляже

и купаться в море. Они желают хорошо отдохнуть. Трое друзей планируют посетить Будву и увидеть старую крепость.

8. Переведите диалог.

Телефонный звонок в гостиницу «Золотой берег»

Администратор: Доброе утро! Гостиница «Золотой берег».

Турист: Доброе утро! Я хочу забронировать номер в вашей гостинице.

Администратор: Какие даты вас интересуют?

Турист: С 10 по 20 июля.

Администратор: Вы хотите забронировать одноместный номер?

Турист: Нет, двухместный.

Администратор: С видом на море?

Турист: Да, с видом на море и с балконом.

Администратор: Что еще вас интересует?

Турист: Какой у вас ресторан?

Администратор: У нас шведский стол.

Турист: А пляж далеко?

Администратор: Мы на самом берегу, пляж напротив гостиницы.

Турист: В номере есть кондиционер и телевизор?

Администратор: Да, конечно.

Турист: Сколько стоит такой номер в сутки?

Администратор: Двухместный номер с завтраком стоит 90 евро в сутки. Хотите забронировать?

Турист: Да, хочу забронировать.

Администратор: Ваше имя и фамилия?

Турист: Небойша Недич.

Администратор: Господин Недич, на ваше имя забронирован двухместный номер с завтраком с 10 по 20 июля. Ждем вас!

Турист: Спасибо, до свидания!
Администратор: До свидания!

9. Ответьте на вопросы.

1. Где обично проводите годишњи одмор или распуст? 2. Да ли желите да посетите црногорско приморје? 3. Да ли често путујете возом (авионом, колима)? 4. Да ли унапред резервишете карте? 5. Да ли одседате у хотелу? 6. Имате ли увек много пртљага? 7. Да ли путујете сами (са породицом, са друштвом, са пријатељем…)? 8. Волите ли да се сунчате на плажи и купате у мору?

10. Вы с друзьями хотите поехать в Москву и покупаете билеты. Составьте диалог «У железнодорожной кассы».

УРОК 10

Притяжательные прилагательные
Порядковые числительные
Склонение прилагательных, порядковых числительных, притяжательных и указательных местоимений в мужском и среднем роде

Милошев рођендан

Данас нам је диван дан, диван дан, диван дан!
Нашем Милошу рођендан, рођендан, рођендан!
Живео, живео и срећан нам био!
Живео, живео и срећан нам био![1]

Српска рођенданска песмица

Данас је четрнаести април. Милош Петровић слави свој двадесети рођендан.

Његова мајка има пуне руке посла, јер треба да дочека Милошеве госте. Милошева сестра Ивана помаже мајци да поспреми стан и припреми рођендански ручак. Петровићи очекују данас дванаесторо гостију.

Ивана свечано поставља трпезаријски сто. На бели столњак ставља дубоке и плитке тањире и салвете. Око сваког тањира иде прибор за јело — кашика, виљушка, нож и чаша за пиће. У центар стола Ивана ставља вазу са ситним цвећем.

---

[1] Сегодня у нас прекрасный день!
У нашего (имя) день рождения!
Будь здоров! Будь счастлив!

У кухињи мајка за предјело припрема проју, питу са месом и сече његушки пршут. Она кува и домаћу супу са резанцима, а затим почиње да сецка поврће, јаја, пилеће бело месо и прашку шунку за руску салату. Мајка и Ивана желе да направе још неколико различитих салата од свежег поврћа и печене паприке.

Милошев отац сече прасеће печење и припрема печени кромпир. Затим он из оставе вади различита пића за госте — сокове, киселу воду, бело и црно вино и ставља их на сто.

У фрижидеру стоје воћни сладолед и рођенданска „Васина торта“ коју слављеник много воли.

У шест сати после подне Петровићима неко звони на врата, а то значи да стижу и први гости. Слављеник отвара врата и гости улазе у стан. Они честитају Милошу рођендан и поклањају му поклоне. Милош се захваљује гостима на честиткама и поклонима и позива их на рођенданско славље.

Милош одавно машта да купи нову гитару. Родитељи то знају, па му дају новац да изабере и купи гитару коју жели. Остале поклоне Милош односи у своју собу.

Затим сви заједно седају за сто, ручају и разговарају. После ручка Милошева мама уноси рођенданску торту на којој је двадесет свећица. Сестра моли Милоша да замисли жељу пре него што угаси свећице. Ивана верује да се те жеље увек остварују.

Милош је данас много срећан.

Ово су неке Милошеве рођенданске честитке:

„Драги сине,

Ти данас пуниш двадесет година и ми ти од срца честитамо рођендан! Желимо ти добро здравље, успех на студијама и остварење свих твојих снова! Поносни смо што имамо таквог сина!

Воле те и љубе твоји родитељи“

„Срећан рођендан!

Ти си најбољи брат на свету!

Љуби те твоја сека“

„Мики, срећан рођендан!
Желим ти да што пре положиш возачки испит!
Твој друг Јоца“

„Вољеном унуку желимо успешне студије и свако добро у животу!
Бака Драгиња и деда Михајло“

„Драги Мики,
Од свег срца ти честитам двадесети рођендан!
P.S. Поклањам ти „Магију Београда“ Моме Капора. Знам да много волиш овог писца!
Твоја Звездана“

Дијалог

Гошћа: Како је укусна Ваша торта! Прсте да поједеш!

Домаћица: Хвала, баш ми је драго да Вам се свиђа! Јесте ли за још једно парче?

Гошћа: Да, хвала, са задовољством.

Домаћица: Ево, изволите. Хоћете ли да Вам дам и рецепт?

Гошћа: Да, наравно. Желим и ја да направим такву торту и обрадујем своју децу!

„Васина торта“ (рецепт)

Патишпањ:
7 јаја
7 кашика шећера
10 кашика млевених ораха
5 кашика брашна
Умутити и испећи патишпањ.

У 250 мл воде додати сок од 1 лимуна, 3 кашике шећера и ставити на ватру. Кад проври охладити и прелити патишпањ.

Фил:
250 г млевених ораха
200 г шећера у праху
Прелити чашом врелог млека и оставити да се хлади.
Умутити миксером 250 г маслаца, 100 г истопљене чоколаде и 4 жуманцета и сјединити са претходним делом фила.
Филовати торту одозго и са свих страна.
Украсити по жељи орасима.

Srbija se smeje

Učiteljica pita Pericu:
— Perice, reci nam kada se beru jabuke.
Perica je odmah odgovorio:
— Kada komšija nije kod kuće!

Policajac zaustavlja pijanca i pita ga:
— Kuda ste krenuli u ovo doba noći?
— Na predavanje — odgovara pijanac.
— Molim Vas, pa ko sada drži predavanje?
— Moja žena.

Zašto se Crnogorac stalno žali kada ode u penziju?
Isto se radi, a manje se plaća.

Страноведческая информация:

Момо Капор (1937–2010) — популярный сербский писатель и художник. Окончил Белградскую Художественную академию, автор иллюстраций к большинству своих произведений. Постоянный автор крупнейших сербских журналов и газет. Автор романов и сборников рассказов: «Ада», «Книга жалоб», «Подходящий день для смерти», «Зеленое сукно Монтенегро», «Повесть о Зуко Джумхуре и Осман-паше Сархоше», «Смерть — это не больно», «Хроника потерянного города. Сараевская трилогия», «Ивана», «Блокада Белграда», «Магия Белграда» и др. Произведения М.Капора переведены на многие языки.

Словарь

брашно, *с* — мука
вадити, вадим — вынимать, доставать, извлекать
ватра, *ж* — огонь; костер
виљушка, *ж* — вилка
вино, *с* — вино
бело вино — белое вино
црно вино — красное вино
возачки испит — экзамен по вождению
волети, волим — любить
вољени, -а, -о — любимый
воћни, -а, -о — фруктовый
вре||о, -ли, -ла, -ло — горячий, раскаленный; кипящий (о жидкости)
жеља, *ж* — желание, стремление; пожелание
по жељи — по желанию
жуманце, *с* — желток
задовољство, *с* — радость, удовольствие
са задовољством — с удовольствием
захваљивати се, захваљујем се *коме на чему* — благодарить *кого за что* (*сов.* **захвалити се, захвалим се**)
звонити, звоним — звонить
звонити на врата — звонить в дверь
имати пуне руке посла — *фраз*. быть очень занятым делами, работой; очень много работать; Ср. *русск*. работы по горло
испећи, испечем — испечь, выпечь, спечь
кашика, *ж* — ложка
љубити, љубим — целовать; *устар*. любить
месо, *с* — мясо
бело месо — куриное филе
његушки пршут — копченое (сильно выдержанное) свиное мясо (сербский национальный деликатес)
обрадовати, обрадујем — обрадовать
одозго, *нареч*. — сверху
орах, *м* — грецкий орех
охладити, охладим — остудить
очекивати, очекујем — ожидать

паприка, *ж* — сладкий стручковый перец
печене паприке — печеные очищенные и обжаренные стручковые перцы. Подаются как холодный салат с рубленым чесноком.
парче, *с* — кусок, ломтик
патишпањ, *м* — корж
печење, *с* — жареное мясо
прасеће печење — жареный поросенок, жареная свинина
пилећи, -а, -е — куриный
пита, *ж* — пирог
пита са месом — пирог с мясом
пиће, *с* — напиток, питье
поклањати, поклањам — дарить
поспремити, поспремим — приготовить; привести в порядок, прибрать
поспремити стан — убирать квартиру
постављати сто, поставим — накрывать на стол
предјело, *с* — закуска
прелити, прелијем — перелить, полить, залить
претходни, -а, -о — предыдущий
прибор за јело — столовый прибор (ложка, вилка, нож)
проврети, проврим — закипеть
проја, *ж* — кукурузный хлеб
прст, *м* — палец
прсте да поједеш! — *фраз.* пальчики оближешь!
резанци, *мн* — лапша
рођендан, *м* — день рождения
рођендански, -а, -о — относящийся к дню рождения
салата, *ж* — салат
руска салата — салат оливье
салвета, *ж* — салфетка
свећа, *ж* — свеча
свећица, *ж* — свечка
свечан, -и, -а, -о — торжественный, праздничный
седати, седам — садиться
сјединити, сјединим — соединить, объединить
сит||ан, -ни, -на, -но — мелкий
славити, славим — прославлять, праздновать

славље, *с* — торжество, празднование, юбилей
слављеник, *м* — именинник, юбиляр, виновник торжества
столњак, *м* — скатерть
стизати, стижем — догонять, настигать; прибывать, приезжать; успевать
страна, *ж* — сторона
супа, *ж* — бульон (заправленный)
тањир, *ж* — тарелка
торта, *ж* — торт
угасити, угасим — потушить, погасить
украсити, украсим — украсить
укус||ан, -ни, -на, -но — вкусный
умутити, умутим — вмешать, замешать, смешать, взболтать
фил, *м* — крем, начинка
филовати, филујем — наполнять кремом
чаша, *ж* — стакан
честитати, честитам *коме шта* — поздравить *кого-либо с чем-либо*
шећер, *м* — сахар
шећер у праху — сахарная пудра

Грамматика

Притяжательные прилагательные

Притяжательные прилагательные образуются следующим образом:

а) с помощью суффиксов *-ов, -ев* от существительных мужского рода на согласный или гласный *о, е*:

Вук — Вуков, -а, -о (Вуков речник, Вукова књига, Вуково дело)

Ивић — Ивићев

Марко — Марков

Павле — Павлов

Миливоје — Миливојев

б) от существительных женского и мужского рода на *-а* с помощью суффикса *-ин*:

Драгана — Драганин, -а, -о.
сестра — сестрин
мајка — мајчин (с чередованием *к/ч*)
војвода — војводин

Обратите внимание, что притяжательные прилагательные, образованные от личных имен и фамилий, пишутся в сербском языке с большой буквы.

При образовании притяжательных прилагательных от имен, оканчивающихся на *-ица*, происходит чередование *ц/ч:*

Зорица — Зоричин, Драгица — Драгичин, Милица — Миличин.

Порядковые числительные

први, -а, -о	једанаести, -а, -о
други, -а, -о	дванаести, -а, -о
трећи, -а, -о	тринаести, -а, -о
четврти, -а, -о	четрнаести, -а, -о
пети, -а, -о	петнаести, -а, -о
шести, -а, -о	шеснаести, -а, -о
седми, а, о	седамнаести, а, о
осми, -а, -о	осамнаести, -а, -о
девети, -а, -о	деветнаести, -а, -о
десети, -а, -о	двадесети, -а, -о

от 100 — порядковое числительное стоти, -а, -о.
от 1000 — хиљадити, -а, -о.

Обратите внимание, что первые четыре порядковых числительных, как и в русском языке, образуются особым способом, их надо просто запомнить. Остальные, начиная с **пети** регулярно образуются от соответствующего количественного числительного с помощью родовых окончаний прилагательных: **пет — пети** (м. р.), **пета** (ж. р.), **пето** (ср. р.). Во множественном числе: **пети** (м. р.), **пете** (ж. р.), **пета** (ср. р.).

В числительных **седам** и **осам** при образовании порядковых числительных выпадает беглое *-а*: **седми**, **осми**.

В составных порядковых числительных порядковым является только последняя цифра, а все предыдущие — количественные:

2010. година — две хиљаде десета година.

234. номер — двеста тридесет четврти број.

На письме после порядковых числительных, изображенных цифрами, ставится точка:

122. посетилац — сто двадесет и други посетилац (сто двадцать второй посетитель).

В мужском и среднем роде *качественные, относительные и притяжательные прилагательные и порядковые числительные* склоняются следующим образом:

Единственное число

Падеж	Качественные прилагательные	Притяжательные прилагательные	Порядковые числительные
Именительный	нови, ново сињи, сиње	Јованов, Јованово Милошев, Милошево	први, прво трећи, треће
Родительный	новог(а) сињег(а)	Јовановог(а) Милошевог(а)	првог(а), трећег(а)
Дательный	новом(е) сињем(у)	Јовановом, Милошевом	првом(е), трећем(у)
Винительный	нови, ново сињи, сиње (*неод.*) новог(а), сињег(а) (*одуш.*)	Јованов, Јованово Милошев, Милошево (*неод.*) Јовановог, Милошевог (*одуш.*)	први, прво трећи, треће (*неод.*) првог(а), трећег(а) (*одуш.*)
Звательный	нови, ново сињи, сиње	Јованов, Јованово Милошев, Милошево	први, прво трећи, треће
Творительный	новим, сињим	Јовановим Милошевим	првим, трећим
Предложный	о новом(е), сињем	о Јовановом о Милошевом	о првом, о трећем

Как видим, в склонении прилагательных и порядковых числительных много общего с русским языком.

В родительном, дательном, творительном и предложном падежах формы мужского и среднего рода совпадают.

В винительном падеже для одушевленных существительных формы совпадают с родительным падежом, а для неодушевленных — с именительным падежом:

видим *нови* прозор — видим *новог* студента.

В звательном падеже прилагательные особой формы не имеют, она совпадает с именительным падежом.

Обратите внимание, как зависит окончание от твердости или мягкости основы.

Множественное число

Падеж	Мужской род, средний род	Мужской род, средний род	Мужской род, средний род
Именительный	нови, нова сињи, сиња	Јованови, Јованова Милошеви, Милошева	први, прва трећи, трећа
Родительный	нових сињих	Јованових, Милошевих	првих, трећих
Дательный	новим(а) сињим(а)	Јовановим, Милошевим	првим, трећим
Винительный	нове, нова сиње, сиња	Јоване, Јованова Милошеве, Милошева	прве, прва треће, трећа
Звательный	нови, нова сињи, сиња	Јованови, Јованова Милошеви, Милошева	први, прва трећи, трећа
Творительный	новим(а) сињим(а)	Јовановим Милошевим	првим трећим
Предложный	новим(а) сињим(а)	о Јовановим, о Милошевим	о првим трећим

Во множественном числе формы родительного, дательного, творительного и предложного падежей для обоих родов совпадают.

В винительном падеже мужской род имеет окончание *-е*: **видим нове столове**, а в среднем роде совпадает с именительным падежом: **видим нова гнезда**.

Притяжательные местоимения

Как прилагательные, склоняются и притяжательные местоимения:

Падеж	**Мужской род, средний род**	**Мужской род, средний род**	**Мужской род, средний род**	**Мужской род, средний род**	**Мужской род, средний род**
Именительный	мој моје	твој твоје	свој своје	њезин, њезино њен, њено	његов његово
Родительный	мог(а)	твог(а)	свог(а)	њеног(а) њезиног(а)	његовог(а)
Дательный	мом(е)	твом(е)	свом(е)	њезином(е), њеном(е)	његовом(е)
Винительный	мог(а) (*одуш.*), мој (*неодуш.*) моје	твог(а) (*одуш.*), твој (*неодуш.*) твоје	свог(а) (*одуш.*), свој (*неодуш.*) своје	њезиног(а), њеног(а) (*одуш.*) њезин, њен (*неодуш.*) њезино, њено	његовог(а) (*одуш.*), његов (*неодуш.*) његово
Звательный	мој, моје	твој, твоје	свој, своје	њезин, њезино њен, њено	његов његово
Творительный	мојим	твојим	својим	њезиним њеним	његовим
Предложный	о мом(е)	твом(е)	свом(е)	њезином(е) њеном(е)	неговом(е)

Здесь следует обратить внимание, что у местоимений **мој**, **твој**, **свој** (**моје**, **твоје**, **своје**) при склонении в родительном, дательном, винительном и предложном падежах происходит стяжение — выпадает *је*: **мојега — мога, мојему — мом**.

Так же склоняются и местоимения **наш, наше, ваш, ваше, њихов, њихово**. Но обратите внимание, что местоимения **наш** и **ваш** будут склоняться по мягкой основе:

Родительный падеж	**нашег(а)**	**вашег(а)**
Дательный падеж	**нашем(у)**	**вашем(у)**
Предложный падеж	**о нашем**	**о вашем**

Прилагательными по своей форме являются и указательные местоимения **овај, тај, онај**.

Именительный падеж	овај, ово	тај, то	онај, оно
Родительный падеж	овог(а)	тог(а)	оног(а)
Дательный падеж	овом(е)	том(е)	оном(е)
Винительный падеж	овај (*неод.*), овог(а) (*одуш.*), ово	тај (*неод.*), тог(а) (*одуш.*), то	онај (*неод.*), оног(а) (*одуш.*), оно
Звательный падеж	овај, ово	тај, то	онај, оно
Творительный падеж	овим	тим	оним
Предложный падеж	о овом(е)	о том(е)	о оном(е)

По этому образцу склоняются и местоимения **онолики, оволики, толики, неки, сваки** и т. д.

Наверное, вы обратили внимание на то, что в родительном, дательном, предложном падежах, а также в винительном падеже для местоимений, употребляемых с одушевленными существительными, в скобках даны варианты окончания: *-а* и *-е*.

Форма с этими гласными на конце употребляется обычно тогда, когда следующее слово начинается с согласного, близкого по артикуляции к конечному согласному местоименной формы, а также в том случае, когда местоимение употребляется в значении существительного:

Тога ја не знам.

О овоме смо дуго разговарали.

Она је била међу првима.

Во множественном числе и притяжательные местоимения, и указательные склоняются как прилагательные.

Упражнения

1. Раскройте скобки и поставьте данные словосочетания в нужную падежную форму.

1. Дошао је младић у (ново црно одело). 2. На клупи седи жена у (плави свилени мантил). 3. Студирамо на (Београдски универзитет). 4. Слушам (њихов разговор, мн. ч). 5. Често посећујем (уметничка изложба). 6. У (њен прозор) дуго гори светло. 7. Пишемо писма (свој старији брат).

2. Образуйте притяжательные прилагательные от следующих имен и фамилий.

Мира, Нада, Ана, Јелена, Мирко, Милан, Бранко, Петровић, Радић, Станојчић, Ћосић, Даница, Јовица

3. Напишите числительные словами.

1. Она је рођена 19. септембра. 2. Мој брат ће доћи 10. априла. 3. Заузели смо у такмичењу 1. место. 4. 25. марта је мој рођендан. 5. Ова књига кошта 475 рубаља.

4. Поставьте местоимения в нужную падежную форму.

1. Да ли знаш (њен) брата? 2. Сећаш ли се (своје) детињства? 3. Послали смо писмо (наши) пријатељима. 4. Он је остао без (свој) сата. 5. Ништа не знам о (тај) догађајима. 6. Никад нисам чула о (то). 7. О (тај) човеку сви говоре.

5. От данных в скобках имен и фамилий образуйте притяжательные прилагательные и поставьте их в нужную падежную форму.

1. (Вук) речник је од великог значаја за српску културу. 2. Јеси ли читала (Ћопић) роман „Пролом“? 3. Много ми се свиђају (Нушић) комади. 4. (Зорица) састав је најбољи у целом разреду. 5. Добила сам на поклон најновију (Станојчић) граматику српског језика.

6. Ответьте на вопросы к тексту.

1. Који је данас дан? 2. Шта слави Милош? 3. Колико Милош пуни година? 4. Зашто његова мајка има данас пуне руке посла? 5. Како Милошева сестра помаже мајци? 6. Како Ивана сервира сто? 7. Шта Милошева мајка припрема за предјело? 8. Шта мајка сецка за руску салату. 9. Какву супу мајка кува? 10. Шта ради Милошев отац? 11. Шта стоји у фрижидеру? 12. Ко отвара гостима врата? 13. Шта родитељи поклањају сину?

7. Ответьте на вопросы.

1. Да ли вам долазе гости за рођендан? 2. Припремате ли свечани ручак? 3. Шта обично (ви, ваша мама) припремате? 4. Колико имате година? 5. Колико пуните година? 6. Шта поклањате другу (мами, тати, брату, сестри) за рођендан? 7. Да ли волите да једете рођенданске торте и колаче? 8. Да ли на вашој рођенданској торти обично стоје свећице? 9. Да ли је, по вашем мишљењу, боље славити рођендан код куће или у ресторану (кафићу)? 10. Кад је ваш рођендан (ваше маме, вашег тате, А. С. Пушкина)?

8. Напишите на сербском языке поздравление ко дню рождения своей маме.

Srbija se smeje

Pokuca neko Muji na vrata. Pita on:
— Ko je?
— Policija. Možemo li da popričamo?
— Koliko vas je?
— Dvojica.
— E, pa slobodno pričajte.

УРОК 11

Перфект. Вопросительные и отрицательные предложения в перфекте
Склонение существительных мужского рода на *-лац*
Склонение прилагательных, порядковых числительных в женском роде
Место и порядок энклитик в предложении

Путовање у Бранковину

„Србија је велика тајна,
Не зна дан шта ноћ кува,
Нити ноћ шта зора рађа…“[1]

Д. Максимовић „Србија је велика тајна”

Прошлог викенда Милош и три његове пријатељице из Санкт-Петербурга су били на излету у селу поред Ваљева које се зове Бранковина.

Милошеве пријатељице Ана, Ирина и Аљона су Рускиње. Оне студирају српски језик и књижевност и сада усавршавају своја знања на Међународном славистичком семинару у Београду. После студија оне желе да постану преводиоци. Девојке су на факултету проучавале стваралаштво чувене српске песникиње Десанке Максимовић, па су пожелеле да посете њен

[1] «Сербия — великая тайна.
Не ведает день, что готовит ночь,
И ночь не знает, что заря рождает…»

родни крај. Песникиња је за живота често говорила да је Бранковина не само њен завичај, већ и завичај свих њених песама.

На пут су другари кренули рано ујутру. Милош се бојао да ће бити гужва на Ибарској магистрали, али срећом на путу застоја није било.

Током вожње девојке су кроз прозор разгледале прелепе пределе. Милош им је успут причао о познатој српској породици Ненадовић, која води порекло из овог краја. Такође им је показао родну кућу Живојина Мишића, чувеног српског војсковође из Првог светског рата.

У Бранковину другари су стигли око једанаест сати ујутру. Паркирали су кола и свратили у ресторан да попију кафу и мало се одморе од пута.

Затим су кренули да обиђу школу коју је Десанка Максимовић похађала и у којој је њен отац радио као учитељ. Школа се данас зове „Десанкина школа“. Пријатељи су у школи разгледали књиге и фотографије везане за живот и стваралаштво Десанке Максимовић. Многе од експоната песникиња је сама поклонила школи.

Чувена српска песникиња Десанка Максимовић рођена је 16. маја 1898. године у селу Рабровици крај Ваљева. Школу је завршила у Бранковини. Затим је студирала српску књижевност и историју уметности у Београду. Годину дана била је на специјализацији на Сорбони у Паризу.

По повратку у Србију радила је као професор у гимназији.

Прву збирку песама објавила је 1924. године. Десанка Максимовић је позната и као преводилац. Преводила је са француског, руског, словеначког, бугарског. Са руског језика превела је, између осталог, приповетке А. П. Чехова и Ф. М. Достојевског.

Песникиња је добила више домаћих и међународних признања, међу којима су Вукова, Змајева и Његошева награда. Српска Православна Црква уручила јој је Орден Светог Саве. Поводом стогодишњице рођења српске песникиње, Унесков

словенски пројекат прогласио је Десанку Максимовић за „личност културе“ у 1998. години.

Песме Десанке Максимовић улазе у антологије најбоље поезије широм света и преведене су на енглески, француски, немачки и друге светске језике. Стваралаштво Десанке Максимовић познато је и у Русији. Њене стихове ценила је и преводила чувена руска песникиња Ана Ахматова.

После обиласка школе другари су отишли на гробље, на коме је сахрањена Десанка Максимовић. На скромном гробу песникиње и њеног мужа Сергеја Сластикова Калужанина налази се макета православне цркве у руском стилу.

Цело послеподне Милош и његове руске пријатељице су шетали овим пределима, сећали се Десанкиних стихова. На путу за Београд свратили су у Ваљево. Руске студенткиње су пожелеле да виде споменик Десанки Максимовић који се налази у самом центру тог града.

У Београд су се вратили касно увече. Били су пуни лепих утисака о овом незаборавном излету.

Дијалог

Ана: Много ти хвала, Милошу, на овом прелепом путовању!

Милош: Нема на чему, Ана! Заиста је дивно што смо обишли родни крај чувене српске песникиње и сетили се неких њених стихова.

Ана: Заволела сам стваралаштво Десанке Максимовић још на факултету. Професорка нам је много говорила о њеном животу и раду, а и често смо читали њене стихове.

Милош: Ана, које песме Десанке Максимовић највише волиш?

Ана: Велики утисак на мене произвела је „Крвава бајка“. Омиљене песме су ми „Опомена“, „Сребрне плесачице“ и циклус песама „Тражим помиловање“. Посебно волим песму „Стрепња“. Ту песму је на руски језик препевала Ана Ахматова.

Милош: Ана, можеш ли да одрецитујеш на српском своју омиљену песму?

Ана: Да, са великим задовољством.

Стрепња

Не, немој ми прићи! Хоћу издалека
Да волим и желим твоја ока два.
Јер срећа је лепа само док се чека,
Док од себе само наговештај да.

Не, немој ми прићи! Има више дражи
Ова слатка стрепња, чекање и стра'.
Све је много лепше донде док се тражи,
О чему се само тек по слутњи зна.

Не, немој ми прићи! Нашта то и чему?
Издалека само све ко звезда сја;
Издалека само дивимо се свему.
Не, нек ми не приђу ока твоја два!

Десанка Максимовић

Страх

О, не приближайся. Только издалека
хочется любить мне свет очей твоих.
Счастье в ожидание дивно и высоко,
если есть намеки, счастье только в них.

О, не приближайся. Есть очарованье
в сладостном томленьи страха и мечты.
То, чего ты ищешь, лучше в ожиданьи,
лучше то, что знаешь из предчувствий ты.

Нет, не приближайся. И зачем нам это?
Все лишь издалека светит, как звезда,
все лишь издалека радостью согрето,
нет, не сблизим лучше взоры никогда.

Перевод Анны Ахматовой

Страноведческая информация

Вукова награда — литературная премия им. В. С. Караджича
Змајева награда — литературная премия им. Й. Й. Змая
Његошева награда — литературная премия им. П. П. Негоша
Орден Светог Саве — орден Святого Саввы, высший орден Сербской православной церкви
породица Ненадовић — семья Ненадович (прота Матия Ненадович, Алекса Ненадович, Яков Ненадович — предводители Первого сербского восстания против турок 1804 года)
„Опомена“ — «Предупреждение», известное стихотворение Д. Максимович
„Крвава бајка“ — «Кровавая сказка» — известная поэма Д. Максимович, посвященная трагедии, которая произошла 21.10.1941. В этот день немецкими фашистами были расстреляны 7000 учеников и учителей школ сербского города Крагуевац.
„Сребрне плесачице“ — «Серебряные танцовщицы», известное стихотворение Д. Максимович
„Тражим помиловање“ — «Прошу помилования» — цикл философско-религиозных стихотворений Д. Максимович
Ибар — Ибр, река в Сербии
Ваљево — Валево, город в Сербии

Словарь

бојати се, бојим се — бояться
војсковођа, *м* — полководец
гробље, *с* — кладбище
добитник, *м* — получатель; победитель
живот, *м* — жизнь
завичај, *м* — место рождения, родные места, малая родина
застој, *м* — остановка; пробка (транспортная)
излет, *м* — экскурсия; загородная прогулка, поездка, пикник
између — *предлог с род. п.* между; среди
касно, *нареч.* — поздно
награда, *ж* — награда; премия; приз

обићи, обиђем — обойти, объехать, навестить, посетить (*несов.* **обилазити, обилазим**)
објавити, објавим — опубликовать
одрецитовати, одрецитујем — рассказать наизусть
орден, *м* — орден
остал|| -и, -а, -о — оставшийся; остальной
паркирати, паркирам — ставить / поставить машину на стоянку
песма, *ж* — песня; стих, стихотворение
песник, *м* — поэт
песникиња, *ж* — поэтесса
пожелети, пожелим — захотеть, пожелать
поклонити, поклоним — подарить (*несов.* **поклањати, поклањам**)
порекло, *с* — происхождение
посеб||ан, -ни, -на, -но — особый, специальный
посетити, посетим — посетить, навестить (*несов.* **посећивати, посећујем**)
послеподне, послеподнева, *с* — вторая половина дня
похађати, похађам — посещать
Први светски рат — Первая мировая война
преводилац, *м* — переводчик
преводити, преводим — переводить (*сов.* **превести, преведем**)
предео, *м* — пейзаж; край, местность, окестность
прелеп, -и, -а, -о — очень красивый, прекрасный
препевати, препевам — сделать свободный перевод стихотворения
приповетка, *ж* — рассказ, повесть
причати, причам — рассказывать
признање, *с* — признание
прогласити, прогласим — объявить, провозгласить
произвести, произведем — произвести (*несов.* **производити, производим**)
проучавати, проучавам — изучать (*сов.* **проучити, проучим**)
разгледати, разгледам — рассматривать, осматривать
сахранити, сахраним — похоронить; сохранить
сећати се, сећам се — помнить (*сов.* **сетити се, сетим се**)
стваралаштво, *с* — творчество

стогодишњица, *ж* — столетие, столетний юбилей
уметност, *ж* — искусство
Унеско — Юнеско
уручити, уручим — вручить
усавршавати, усавршавам — совершенствовать
успут, *нареч.* — по пути, мимоходом, между прочим, походя
утисак, *м* — впечатление
широм, *нареч. и предлог с род. п.* — кругом, повсюду
широм света — по всему миру

Грамматика

Перфект

В сербском языке существует несколько форм прошедшего времени. Самой употребительной и универсальной из них является перфект. Формы его образуются с помощью вспомогательного глагола **бити (јесам, сам, јеси, си…)** и так называемого *причастия на -л* или, иначе, действительного причастия прошедшего времени. (*ср. в русск.:* **сделала, пошла, ушло**).

Для образования перфекта обычно используется краткая (энклитическая) форма вспомогательного глагола (**сам, си, је…**).

Причастие прошедшего времени образуется прибавлением к основе инфинитива следующих окончаний:

Число	Мужской род	Женский род	Средний род
Единственное	-о	-ла	-ло
Множественное	-ли	-ле	-ла

Примечание: окончание *-о* в единственном числе мужского рода образуется в результате чередования л/о в конце слова.

Основа инфинитива глагола на *-ти* получается путем отбрасывания окончания *-ти*:

питати — пита
носити — носи
кренути — крену

Таким образом, причастия будут иметь следующие формы: **питао** (м. р. ед. ч), **питала** (ж. р. ед. ч), **питало**(ср. р. ед. ч.), **питали** (м. р. мн. ч), **питале** (ж. р. мн. ч), **питала** (ср. р. мн. ч).

Если основа инфинитива оканчивается на согласный, то перед окончанием в единственном числе мужского рода появляется *-а*:

трести — трес +а +о = **тресао,** но **тресла, тресли.**

У глаголов на *-ћи* (и некоторых на *-ти*) основа инфинитива не может быть выделена простым отделением *-ћи* (*-ти*). В этих случаях она обычно совпадает с основой глагольной формы третьего лица множественного числа настоящего времени:

моћи — ***могу***, **рећи — *реку***, **вући** — ***вуку***

Следовательно, причастие от глагола **моћи — мог + а + о = могао, могла, могло; рећи — рекао, рекла, рекло; вући — вукао, вукла, вукло.**

Глаголы с инфинитивом на *-сти*, где *с* появляется на месте корневых *т* и *д*, при образовании причастий теряют это *с*:

сести (седнем) — **сео, села**
јести (једем) — **јео, јела**
срести (сретнем) — **срео, срела**
пасти (паднем) — **пао, пала.**

От глаголов **ићи, наћи** и всех их производных приставочных образуются следующие формы причастий:

ићи (идти, ехать) — **ишао, ишла**
доћи (прийти) — **дошао, дошла**
ући (войти) — **ушао, ушла**

наћи (найти) — **нашао, нашла**

пронаћи (найти в результате поисков, изобрести) — **пронашао, пронашла** и т. д.

Таким образом, предложение строится так:

Он је дошао. — Он пришел.

Ви сте то добро знали. — Вы это хорошо знали.

Она је нешто рекла. — Она что-то сказала.

При отсутствии подлежащего вспомогательный глагол ставится на второе место:

Читала сам ову књигу. — Я читала эту книгу.

Питали сте за савет. — Вы просили совета.

В вопросительных предложениях с общим вопросом (т. е. без вопросительного слова) на первое место ставится *вспомогательный глагол в полной форме* (в 3-м лице единственного числа форма **је**), затем частица **ли:**

Јеси ли данас дошао на време? — Ты сегодня пришел вовремя?

Је ли он положио испит? — Он сдал экзамен?

Полная форма вспомогательного глагола употребляется также при кратком утвердительном ответе (в 3-м лице единственного числа употребляется форма **јест(е)**.

Јесте ли ручали? — Јесмо. (Вы обедали? — Да.)

Јеси ли био данас у библиотеци? — Јесам. (Ты был сегодня в библиотеке? — Да.)

Је ли он већ стигао? — Јесте. (Он уже прибыл? — Да.)

(Краткий отрицательный ответ — отрицательная форма вспомогательного глагола бити: **нисам, није**).

Вопросительное предложение может быть построено и с помощью частиц **да ли** которые ставятся в начале предложения:

Да ли сте пронашли ову књигу? — Јесмо. (Нисмо). (Вы нашли эту книгу? — Да. (Нет)).

В вопросительном предложении с вопросительным словом (частный вопрос) вопросительное слово стоит на первом месте, а сразу за ним — вспомогательный глагол в краткой форме:

Шта си рекла? — Что ты сказала?

Ко је то урадио? — Кто это сделал?

Где сте били? — Где вы были?

При употреблении в предложении возвратных глаголов возвратная частица **се** ставится сразу после вспомогательного глагола:

Они су се упознали с мојом сестром. — Они познакомились с моей сестрой.

Вратили смо се врло касно. — Мы вернулись очень поздно.

Прошетала сам се парком. — Я прогулялась по парку.

В форме 3-го лица единственного числа у возвратных глаголов вспомогательный глагол опускается:

Он се вратио касно. — Он вернулся поздно.

Она се одмарала у Грчкој. — Она отдыхала в Греции.

В отрицательных предложениях в перфекте вспомогательный глагол употребляется в своей отрицательной форме: **нисам, ниси**…

Нисам данас била на факултету. — Я сегодня не была на факультете.

Он није дошао на време. — Он не пришел вовремя.

При употреблении возвратного глагола частица **се** как энклитика ставится на второе место в предложении перед отрицательным вспомогательным глаголом:

Она се није вратила кући. — Она не вернулась домой.

Склонение существительных мужского рода на *-лац*

В словах мужского рода на *-лац*, образованных от глаголов и обозначающих действующее лицо: **мислилац** (мыслитель), **читалац** (читатель), **руководилац** (руководитель), **обожавалац** (обожатель), **пратилац** (сопровождающий), **гонилац** (преследователь) и т. д., во всех падежах, кроме именительного падежа единственного числа и родительного падежа множественного числа происходит чередование *л/о* (в конце слога).

Падеж	Единственное число	Множественное число
Именительный	читалац, мислилац	читаоци, мислиоци
Родительный	читаоца, мислиоца	читалаца, мислилаца
Дательный	читаоцу, мислиоцу	читаоцима, мислиоцима
Винительный	читаоца, мислиоца	читаоце, мислиоце
Звательный	читаоче! мислиоче!	читаоци! мислиоци!
Творительный	читаоцем, мислиоцем	читаоцима, мислиоцима
Предложный	о читаоцу, о мислиоцу	о читаоцима, о мислиоцима

В двусложных словах такого чередования не происходит: **зналац — зналца** (знаток), **ткалац — ткалца** (ткач).

Не происходит оно также в словах на *-лац*, обозначающих не действующее лицо, а также в словах, образованных не от глагола: **погорелац — погорелца** (погорелец), **феудалац — феудалца** (феодал).

Склонение прилагательных и порядковых числительных женского рода

Падеж	Единственное число	Множественное число
Именительный	нова, Јованова, прва, сиња, Милошева, трећа	нове, Јованове, прве, сиње, Милошеве, треће
Родительный	нове, Јованове, прве, сиње, Милошеве, треће	нових, Јованових, првих, сињих, Милошевих, трећих
Дательный	новој, Јовановој, првој, сињој, Милошевој, трећој	новим(а), Јовановим(а), првим(а), сињим(а), Милошевим(а), трећим(а)
Винительный	нову, Јованову, прву, сињу, Милошеву, трећу	нове, Јованове, прве, сиње, Милошеве, треће
Звательный	нова, Јованова, прва, сиња, Милошева, трећа	нове, Јованове, прве сиње, Милошеве, треће
Творительный	новом, Јовановом, првом, сињом, Милошевом, трећом	новим(а), Јовановим(а), првим(а), сињим(а), Милошевим(а), трећим(а)
Предложный	новој, Јовановој, првој, сињој, Милошевој, трећој	о новим(а), Јовановим(а), првим(а)сињим(а), Милошевим(а), трећим(а)

В единственном и множественном числе женского рода нет различий в склонении прилагательных и порядковых числительных с твердой и мягкой основой.

Во множественном числе, как обычно, формы дательного, творительного и предложного падежей совпадают.

В сербском языке многие названия иностранных государств представляют собой субстантивированные прилагательные: **Француска** — Франция, **Пољска** — Польша, **Шведска** — Швеция, **Мађарска** — Венгрия, **Немачка** — Германия, **Чешка** — Чехия, **Грчка** — Греция, **Турска** — Турция, **Швајцарска** — Швейцария, **Енглеска** — Англия и др.

Эти названия склоняются, как обычные прилагательные (ср. с русскими субстантивированными прилагательными *булочная, пельменная, шашлычная* и т. п.)

Место и порядок энклитик в предложении

Вы уже познакомились с энклитиками глагольными (**сам, си, је**…), местоименными (краткие формы личных местоимений — **ми, ме, те, се**…), вопросительной частицей **ли**. Напомним, что это безударные формы, которые должны примыкать к предыдущему слову и произноситься слитно с ним: **Ти си, он је. Пишем му.**

Обычное место для энклитик в предложении — после первого ударного слова. Если в предложении несколько разных энклитик, то они должны обязательно группироваться в одном месте, их нельзя разбивать другими словами, но стоять они должны в строго определенном порядке, который нарушать нельзя: сначала вопросительная частица **ли**, после нее — глагольные энклитики (за исключением **је**), затем местоименные в следующем порядке: дательный падеж, родительный падеж, винительный падеж, на последнем месте стоят энклитики **је** и **се**:

Она га је видела и ја сам га видео.
Не бојим те се.
Она му га је показала.
Да ли си их видела?

Упражнения

1. От глаголов, данных в скобках, образуйте форму причастия прошедшего времени.

1. Зорица је већ (отићи) на факултет. 2. Мајка је (спремити) доручак. 3. Ви сте (прећи) улицу на црвено светло. 4. Они су касно (лећи). 5. Они су већ (заспати). 6. Шта си

(рећи)? 7. Оне су (пробудити се) у шест сати. 8. Јесте ли јутрос (пити) кафу?

2. Замените формы настоящего времени формами прошедшего времени.

Сваког јутра Зорица устаје у осам сати. Умива се, чешља, доручкује и спрема се на посао. Она никад не касни. Увек стиже десет-петнаест минута раније. Пошто станује сасвим близу увек иде пешице. С посла се враћа око шест сати. Понекад успут свраћа у продавницу.

3. Замените формы 1-го лица единственного числа глаголов формами 3-го лица единственного числа.

Родила сам се у Петрограду, али одавно сам се преселила у Москву. Увек сам се сећала својих школских другова. Већ тако дуго се нисам виђала са њима! Последњих година сам врло ретко одлазила у родни град. И зато сам одлучила да ове године обавезно идем тамо. Већ сам набавила карту за воз.

4. Образуйте от данных в скобках глаголов существительные на *-лац* и употребите их в нужной падежной форме.

1. После представе публика је предала цвеће (носити) главних улога. 2. Кад (читати) узме добру књигу, тешко је испушта из руку. 3. Она је рекла нешто свом (пратити). 4. Он воли читати дела великих (мислити). 5. Књига не постоји без (читати), оперска арија без (слушати), позориште без (гледати). 6. Знао сам једног доброг (преводити) с немачког.

5. Образуйте от глаголов существительные на *-лац* и переведите их.

обожавати, чинити, руководити, извршити, ронити, тужити, спасити, ослободити, бранити

6. Поставьте данные в скобках энклитики в нужном порядке.

1. Ти донео (га, си, му). 2. Ко поклонио (ти, је, ју)? 3. Добро сећали (се, смо, га). 4. Показали (им, га, смо). 5. Било (га, му, је) жао.

7. Ответьте на вопросы к тексту.

1. Ко је Десанка Максимовић? 2. Где су били прошлог викенда Милош и његове три другарице? 3. Одакле су Милошеве пријатељице Ана, Ирина и Аљона? 4. Шта оне студирају? 5. Шта желе да постану после судија? 6. Где сада руске студенткиње усавршавају своја знања? 7. Зашто су девојке пожелеле да посете Бранковину? 8. Зашто су другари кренули на пут рано ујутру? 9. Да ли је било застоја на путу? 10. О чему је Милош причао својим другарицама успут? 11. У колико сати су другари стигли у Бранковину? 12. Где је рођена Десанка Максимовић? 13. Где је песникиња завршила школу, а где студије? 14. Где је радила песникиња по повратку у Србију из Париза? 15. Која признања је добила песникиња Десанка Максимовић? 16. Са којих језика је преводила Десанка Максимовић? 17. Како се зове школа у Бранковини коју је песникиња похађала? 18. Шта је тамо изложено? 19. Шта се налази на гробу песникиње и њеног мужа Сергеја Сластикова Калужанина? 20. Куд су другари свратили на путу за Београд и шта су тамо хтели да виде?

8. Переведите текст на сербский язык.

Десанка Максимович — знаменитая сербская поэтесса. Она родилась в маленьком селе Рабровица. Десанка Максимович окончила университет в Белграде. Она работала преподавателем в гимназии. Она писала стихи и прозу, а также переводила с русского, французского, словенского, болгарского. Десанка Максимович — обладатель многих наград. Школа в Бранковине сегодня называется «Школа

Десанки». Муж сербской поэтессы был русский. Его звали Сергей Сластиков Калужанин. Он был актером и переводчиком. Супруги вместе похоронены на кладбище в Бранковине. Стихи Десанки Максимович переведены на многие языки. На русский язык стихи сербской поэтессы переводила Анна Ахматова.

9. Ответьте на вопросы.

1. Волите ли поезију? 2. Ко је Ваш најомиљенији песник (песникиња)? 3. Како се зову стихови које највише волите? 4. Да ли сте посетили спомен-кућу неког књижевника? 5. Напишите неколико реченица о тој посети.

УРОК 12

Йотация
Склонение существительных женского рода на согласный
Будущее I (Футур I)

Скадарлија

> Ако је Париз престоница света, Монмартр је престоница Париза; Ако је Београд раскрсница светских путева, Скадарлија је његова душа.[1]
>
> *Коста Димитријевић*

У најужем центру Београда, недалеко од Народног позоришта налази се чувена Скадарска улица или Скадарлија.

Крајем XIX (деветнаестог) и почетком XX (двадесетог) века у овој боемској четврти живели су многи уметници — глумци, сликари, писци. Овде се налази и кућа чувеног српског песника и сликара Ђуре Јакшића. Кућа је реновирана 1986. године и данас су у њој музеј и галерија. Испред куће је споменик Ђури Јакшићу.

Скадарлија је једно од најпознатијих туристичких места у Београду. Сваког дана ову чувену улицу посети око 20 000 (двадесет хиљада) људи. Улица је благо стрма и дуга око 500

---

[1] Если Париж — столица мира, Монмартр — столица Парижа. Если Белград — перекресток мировых путей, то Скадарлия — его душа.

(пет стотина) метара. Скадарлија је сачувала стари изглед — поплочана је калдрмом и осветљена старинским фењерима. Сваки ће вам Београђанин указати пут до Скадарлије и рећи да је цела та улица „све сама кафана до кафане“. И заиста, Скадарлија је пешачка улица са много ресторана, сваки од којих има и башту. Најпознатији од њих су „Скадарлија“ „Три шешира“, „Два јелена“ и „Путујући глумац“. Тамо се уз живу музику могу пробати разноврсни српски национални специјалитети. Поред ресторана у Скадарлији се налазе пекаре, посластичарнице, тржни центар. У дну улице су стара пивара и Бајлонијева пијаца.

Дијалог

Милош је позвао своју руску пријатељицу из Санкт-Петербурга на вечеру у чувени скадарлијски ресторан „Три шешира“.

Милош: Ана, вечерас ћеш да пробаш врхунске специјалитете српске кухиње!

Ана: Хвала, са задовољством. Овде је дивна атмосфера и прелепа музика.

Милош: Значи, свиђају ти се српске староградске песме.

Ана: Много ми се свиђају. Посебно волим „У рану зору“ и „Болујем ја“. Те песме сам научила још на факултету. Често их певамо заједно са нашим професорима.

Милош: Ево, сада ће доћи конобар, па ћеш изабрати нешто из јеловника.

Конобар: Добро вече и добро дошли у ресторан „Три шешира“.

Милош и Ана: Добро вече!

Конобар: Изволите јеловник. Шта ћете да попијете?

Ана: Ја ћу сок од боровнице.

Милош: А мени ћете донети хладну лимунаду. Кад се одлучимо за остало, позваћемо Вас.

Конобар: У реду. Пријатно вече.

Ана: Ево, гледам јеловник и не знам шта да изаберем. Можда ћеш ми ти нешто препоручити?

Милош: Главни специјалитети овог ресторана су јела са роштиља — ћевапчићи, пљескавице, мешано месо… Нешто од тога ћеш морати да пробаш!

Ана: Узећу ћевапчиће и шопску салату. Одавно желим да пробам та јела.

(*Милош позива конобара*)

Милош: Молим Вас, порцију ћевапчића и шопску салату.

Конобар: То је за младу даму. А за Вас?

Милош: За мене, молим Вас, пљескавицу на кајмаку и печене паприке.

Конобар: У реду. Још нешто?

Милош: А шта нам Ви препоручујете? Моја пријатељица је Рускиња и вечерас се упознаје са српском кухињом.

Конобар: Онда драгој руској гошћи препоручујем као специјалитет куће „Карађорђеву шницлу“.

Ана: Најлепше хвала. Већ сам изабрала ћевапчиће, али ћу „Карађорђеву шницлу“ обавезно пробати следећи пут.

Конобар: У реду. Јесте ли можда за неки десерт?

Ана: Да погледам… Мислим да ћу пробати српске палачинке са орасима и чоколадом…

Милош: А ја ћу узети туфахије. Да, молим Вас, још две кафе и две киселе воде!

Конобар: Одличан избор! Уживајте у музици! Ваша поруџбина ће бити готова за тили час!

🎧 У рану зору

(Српска староградска песма)

У рану зору, зору, зору
Кад сване дан.
Ја идем кући, сав накресан. (2 раза)

Ја тебе љубим, љубим, љубим
То добро знаш!
Ти мирно спаваш, а ја немам сна. (2 раза)

Ти мирно спавај, спавај, спавај
Усни санак свој!
А ја идем даље, у свој неспокој. (2 раза)

У рану зору, зору, зору
Кад сване дан.
Ја идем кући, сав накресан. (2 раза)

Болујем ја

(Српска старградска песма)

Болујем ја, болујеш ти
Болујемо од љубави.
Јер никога не љубим ја (2 раза)
Само тебе, душо моја!

Отвори ми, тај прозор твој
Да кажем ти, анђеле мој!
Да никога не љубим ја (2 раза)
осим тебе, душо моја!

Отићи ћу у далек свет
Да срцу свом пронађем лек!
Јер никога не љубим ја (2 раза)
Као тебе, душо моја!

Страноведческая информация

Джура Якшич (1832–1878) — известный сербский поэт-романтик, художник. Автор стихов, поэм, драм в стихах («Переселение сербов», «Станое Главаш» и др). Известные картины Дж. Якшича — «Смерть Карагеоргия», «На страже», «Черногорское восстание», «Портрет Живки Протич» и др.

„Путујући глумац“ — «Бродячий актер», известный ресторан в Скадарлии.

„Карађорђева шницла“ — «Карагеоргиевский шницель», известное сербское мясное блюдо (свернутый в рулет кусок свинины или говядины, запеченный в яйце и панировочных сухарях).

Словарь

боровница, *ж* — черника
врхунски, -а, -о — лучший, выдающийся
галерија, *ж* — галерея
жива музика — живая музыка
изглед, *м* — вид
јелен, *м* — олень
јело, *с* — блюдо
јеловник, *м* — меню
калдрма, *ж* — брусчатка
кафана, *ж* — кабак, корчма; кафе, ресторан
конобар, *м* — официант
лимунада, *ж* — лимонад (свежевыжатый лимонный сок с водой и сахаром)
најужи, -а, -е — самый узкий
осветљен, -и, -а, -о — освещенный
палачинка, *ж* — блинчик, блин
певати, певам — петь
пивара, *ж* — пивоваренный завод
пљескавица, *ж* — плоская котлета из фарша, приготовленная на жаровне
попити, попијем — выпить
поплочан, -и, -а, -о — вымощенный, облицованный
поруџбина, *ж* — заказ
препоручити, препоручим — посоветовать, порекомендовать
раскрсница, *ж* — перекресток
реновиран, -и, -а, -о — отреставрированный, отремонтированный

роштиљ, *м* — жаровня (для жаренья мяса, рыбы и т. п.)
јела са роштиља — блюда с жаровни
салата, *ж* — салат
шопска салата — шопский салат (свежие помидоры, огурцы, болгарский перец, лук, тертая брынза)
старински, -а, -о — старинный, древний
староградске песме — песни в стиле старого Белграда, романсы
стрм, -и, -а, -о — крутой, отвесный
тили, *нареч.*: **за (у) тили час** *фраз.* — в один миг, в мгновение ока
туфахија *ж* — десерт из запеченных яблок со сливками и молотыми грецкими орехами
ћевапчић, *с* — чевапчич, *чаще мн.* **ћевапчићи** — чевапчичи — рубленое мясо в форме маленькой колбаски, жаренное на жаровне (сербское национальное блюдо)
уживати, уживам *у нечему* — наслаждаться *чем-либо*
фењер, *м* — фонарь
шешир, *м* — шляпа
шницла, *ж* — шницель, котлета

Фонетика

Йотация

К историческим чередованиям в сербском языке относится и йотация, т. е. смягчение согласных под влиянием последующего звука [j].

Так как это смягчение согласных происходило в разное время, различают первую йотацию и вторую. Первая, более древняя, происходила еще в общеславянскую эпоху, а вторая — гораздо позднее, уже в сербском языке.

С первой йотацией мы встречаемся при образовании степеней сравнения прилагательных с помощью суффикса -***ј***.

Она дает следующие результаты:

г/ж: драг — дражи
д/ђ: млад — млађи
з/ж: брз — бржи
к/ч: јак — јачи
л/љ: бео — бељи
н/њ: црн — црњи
с/ш: висок — виши
т/ћ: љут — љући
х/ш: сух — суши
б/бљ: груб — грубљи
в/вљ: жив — живљи
п/пљ: туп — тупљи

Вторая йотация проявляется при образовании *собирательных существительных* на *-је* **(камен + је = камење, класје, приморје)**, при образовании *притяжательных прилагательных* на *-ји* (**пас + ји = пасји, човек — човечји, Бог — Божји**) и *творительного падежа единственного числа существительных женского рода на согласный*: **лаж — лажју, ствар — стварју, глад — глађу, љубав — љубављу**.

Различия между первой и второй йотацией наблюдаются только в случае, если перед *-ј* оказываются согласные *с, з, ж, ш, р* и заднеязычные *г, к, х*:

с + ј = сј — пас — пасји
з + ј = зј — коза — козји
ж + ј = жј — лаж — лажју
р + ј = рј — ствар — стварју
г + ј = жј — бог — божји
к + ј = чј — човек — човечји
х + ј = шј — орах — Орашје (топоним)
ш + ј = шј — кокош –кокошју
ч + ј = чј — реч — речју

Грамматика

Склонение существительных женского рода на согласный

К существительным женского рода на согласный относятся такие слова, как **ноћ**, **ствар** (вещь), **љубав**, **радост**, **мисао** (здесь конечное *-о* — результат чередования *л/о*, т. е. корень, оканчивающийся на согласный *-л* — ср. *русск*. мысль).

Склонение этих существительных *в единственном числе* почти полностью совпадает со склонением соответствующих русских слов.

Падеж	Ствар	Мисао	Љубав	Бојазан
Именительный	ствар	мисао	љубав	бојазан
Родительный	ствари	мисли	љубави	бојазни
Дательный	ствари	мисли	љубав и	бојазни
Винительный	ствар	мисао	љубав	бојазан
Звательный	ствари!	мисли!	љубави!	бојазни!
Творительный	стварју(-и)	мишљу	љубављу	бојажњу
Предложный	о ствари	мисли	љубави	бојазни

Винительный падеж этих существительных совпадает с именительным.

В родительном, дательном, звательном и предложном падежах окончание *-и*.

В творительном падеже окончание *-ју* (ср. русское: *любовью, радостью*) перед которым происходит вторая йотация: **лаж** (ложь) — **лажју**, **ствар** (вещь) — **стварју**, **слуз** (слизь) — **слузју**, **глад** (голод) — **глађу**, **зоб** (овес) — **зобљу**, **кап** (капля) — **капљу**.

Согласные *ћ, ђ, љ* под воздействием *ј* не изменяются: **ноћ** (ночь) — **ноћу**, **жеђ** (жажда) — **жеђу**, **обитељ** (семья) — **обитељу** (и *ј* после них выпадает).

Согласные *с, з, ж, ш, ч, р* также не изменяются , но после них сохраняется *ј* (см. результат второй йотации): **слуз** — **слузју, лаж** — **лажју, кокош** — **кокошју, реч** — **речју.**

Если перед конечным согласным, смягченным в результате йотации, оказывается *с* или *з*, то происходит уподобление по месту образования (см. урок 7): **мисл + ју = мишљу**, **радост + ју = радошћу**, **бојазн + ју = бојажњу**.

Существительные женского рода на согласный в творительном падеже единственного числа могут иметь и другое окончание *-и*, которое используется в тех случаях, когда существительное употребляется с предлогом или с определением, которые указывают на падеж:

Он је био заокупљен том мисли. (вместо — **том мишљу**)
С великом радости дочекао је сина. (вместо — **с великом радошћу**)

Во множественном числе эти существительные склоняются следующим образом:

Падеж	Ствари	Мисли	Ноћи
Именительный	ствари	мисли	ноћи
Родительный	ствари	мисли	ноћи
Дательный	стварима	мислима	ноћима
Винительный	ствари	мисли	ноћи
Звательный	ствари!	мисли!	ноћи!
Творительный	стварима	мислима	ноћима
Предложный	стварима	мислима	ноћима

Как видите, во множественном числе у этих слов в дательном, творительном и предложном падежах окончание *-има*, а в остальных *-и*.

У нескольких существительных в родительном падеже множественного числа наряду с обычным окончанием *-и* может употребляться и окончание *-ију* (как остаток двойственного числа):

кост (кость) — **кости**, **костију**
кокош (курица) — **кокоши**, **кокошију**
прси (грудь, мн. ч.) — **прси**, **прсију.**

Существительное **кћи** в косвенных падежах и множественном числе имеет основу **кћер**:

Падеж	Единственное число	Множественное число
Именительный	кћи	кћери
Родительный	кћери	кћери
Дательный	кћери	кћерима
Винительный	кћер	кћери
Звательный	кћери!	кћери
Творительный	кћерју (кћери)	кћерима
Предложный	о кћери	кћерима

Некоторые существительные на согласный в равной степени употребительны и в женском, и в мужском роде, поэтому могут склоняться и по мужскому роду (как **прозор**), и по женскому (как **ствар**): **глад** (голод), **звер** (зверь), **хрид** (скала) и некоторые другие.

Будущее время (Футур I)

Футур I обозначает действие, которое будет совершаться или совершится после момента речи.

Формы будущего I образуются с помощью энклитических форм настоящего времени глагола **хтети** и инфинитива спрягаемого глагола (или аналитического инфинитива, т. е. сочетания частицы **да** с формой соответствующего лица настоящего времени).

Лицо	Единственное число	Множественное число
1-е	ја ћу певати (да певам)	ми ћемо певати (да певамо)
2-е	ти ћеш певати (да певаш)	ви ћете певати(да певате)
3-е	он (она, оно) ће певати (да пева)	они (оне, она) ће певати (да певају)

В тех случаях, когда спрягаемый глагол стоит на первом месте в предложении (при опускании местоимения-подлежащего), у глаголов на *-ти* употребляется особая слитная форма: к основе инфинитива прибавляется энклитическая форма вспомогательного глагола (пишется слитно):

Лицо	Единственное число	Множественное число
1-е	певаћу	певаћемо
2-е	певаћеш	певаћете
3-е	певаће	певаће

Глаголы на *-ћи* такой формы не образуют.

Ја ћу рећи. — Рећи ћу.
Он ће доћи. — Доћи ће.

Вопросительная форма образуется с помощью чистиц **да ли**: **Да ли ћеш певати? Да ли ће доћи?** или глагола (вспомогательного) на первом месте и частицы **ли**: **Хоћеш ли певати (да певаш)? Хоћу ли певати (да певам)?**

Отрицательная форма будущего времени образуется с помощью отрицательной формы вспомогательного глагола **хтети**: **нећу, нећеш…** и инфинитива спрягаемого глагола:

Лицо	Единственное число	Множественное число
1-е	нећу певати	нећемо певати
2-е	нећеш певати	нећете певати
3-е	неће певати	неће певати

В этом случае аналитический инфинитив не следует употреблять, так как формы **нећу да певам, нећеш да певаш**… приобретают модальное значение нежелания делать что-нибудь. Это уже не будущее время, а настоящее время модального глагола **хтети** в составе составного глагольного сказуемого.

Упражнения

1. Раскройте скобки.

1. Волим дуге јесенске (ноћ). 2. Које писце знате из српске (књижевност)? 3. Срби воле своју (књижевност). 4. Вук Караџић је био једна од најјачих (личност) у целој српској (књижевност). 5. Дечак га је осматрао са великом (радозналост). 6. Улица је обасјана јарком (светлост). 7. Упознали смо своје госте са (знаменитост, мн. ч.) нашег града. 8. Она се поноси својом (кћи).

2. Образуйте форму творительного падежа единственного числа от следующих существительных женского рода.

раж, со, раван, смрт, зелен, пећ, част, једнакост, јесен, помоћ

3. Употребите данные в скобках глаголы в форме футура I.

1. Он (вратити се) кући. 2. Дете (порасти). 3. Све (бити) добро. 4. Он (ући) у собу и (поздравити) присутне. 5. Сутра (кренути, 1 л. мн. ч.) за Београд. 6. Она (мислити) на вас. 7. (Чекати) те код факултета.

4. Прочтите и переведите стихотворение, обращая внимание на формы будущего времени.

Поток

Поток шумом жубори,
Сам са собом говори:
«С мало труда, воље
Стићи ћу у поље.
Као змија вијугаћу,
Као зека скакутаћу,
Као птиче цвркутаћу.
Освежићу лице деки,
Расхладићу ноге секи.
Пробудићу воденице,
Напојићу лубенице,
Поседећу у плићаку,
Пландоваћу у врбаку.
И на крају, на истеку,
Загрлићу мајку реку».

Никола Матић

5. Ответьте на вопросы к тексту.

1. Где се налази Скадарска улица? 2. Ко је живео у овој боемској четврти крајем XIX и почетком XX века? 3. Кућа ког српског песника и сликара се налази у Скадарлији? 4. Шта је данас у кући Ђуре Јакшића? 5. Колико људи сваког дана посети Скадарлију? 6. Колико је дуга Скадарска улица? 7. Како данас изгледа Скадарлија? 8. Да ли је

Скадарлија пешачка улица? 9. Шта се на улици налази? 10. Назовите најпознатије ресторане са Скадарлије.

6. Переведите на сербский язык.

Мы с подругой (ж. р. мн. ч.) посетили сербский ресторан. Ресторан находится в самом центре города. Там была уютная атмосфера и живая музыка. Официант принес нам меню. Мы выбрали блюда с жаровни. Официант нам посоветовал греческий салат. На десерт мы взяли блины и шоколадный торт. Мы пили соки и кофе. Нам очень понравилась национальная сербская кухня. Мы посетим этот ресторан в воскресенье. Тогда моя дочь будет праздновать день рождения.

7. Ответьте на вопросы.

1. Какву кухињу највише волите (српску, руску, италијанску, француску, јапанску, кинеску)? 2. Волите ли јела са роштиља? 3. Како се зове ваше омиљено јело? 4. Да ли често идете у ресторане (кафиће, посластичарнице)? 5. Када сте последњи пут били у ресторану? 6. Са ким сте ишли у ресторан? 7. Шта сте тамо јели и пили? 8. Да ли сте узели десерт? 9. Волите ли палачинке? 10. Да ли је у ресторану била жива музика? 11. Да ли ћете поново посетити тај ресторан?

8. Напишите латиницей несколько предложений о вашем последнем посещении ресторана.

УРОК 13

Степени сравнения прилагательных и наречий
Будущее II (Футур II)

Српски спорт

'Ајмо, Ноле, сви те воле![1]

Скандирање српских навијача

За Србе се слободно може рећи да су права спортска нација. У прилог томе говори чињеница да су у Србији развијени различити зимски и летњи спортови.

Посебне успехе на међународним такмичењима српски спортисти показују у тимским спортовима, као што су ватерполо, кошарка, одбојка, рукомет.

У Србији је веома развијен и тенис. Српски навијачи се поносе све већим успесима својих тенисера и тенисерки, а највише успесима свог врхунског спортисте Новака Ђоковића.

Новак Ђоковић је рођен у Београду 22. маја 1987. године. Први пут је узео тениски рекет у руке када је имао само четири године. Од дванаесте године похађао је тениску школу у Минхену, а тренутно живи и тренира у Монте Карлу у Монаку. За време своје спортске каријере Новак Ђоковић је више пута освајао најпрестижније награде, међу којима су победе на „Де-

[1] Давай Ноле, все тебя любят! (Ноле — *ласк. от* Новак)

јвис купу“, „Аустралијан Опену“, „Индијан Велсу“, „Мајамију“, „Србија Опену“ и многе друге.

Најистакнутије успехе Новак Ђоковић показао је у сезони 2011. године, када је одржао 41. узастопну победу. У јулу 2011. године после победе на Вимблдону Новак Ђоковић је остварио свој највећи сан — постао је први рекет света.

Овај талентовани српски спортиста је велики родољуб. Он свесрдно добротворно помаже како српском народу са Косова и Метохије, тако и очувању православних светиња које се тамо налазе. У знак захвалности мештани села Прилужје са Косова и Метохије направили су за најомиљенијег шампиона српску заставу дугу педесет и широку пет метара.

Српска Православна Црква наградила ја Новака Ђоковића највишим признањем — Орденом Светог Саве првог степена. Тенисер је изјавио новинарима да му је ова награда „најзначајнија у животу“.

Дијалог

Милица: Здраво, Дејане! Где си био?

Дејан: Здраво, Милице! Враћам се са стадиона. Био сам на фудбалској утакмици.

Милица: А ко је играо?

Дејан: Играо је Партизан против Црвене Звезде.

Милица: Ко је победио?

Дејан: Победила је Црвена Звезда резултатом 3:1 (три према један). Прошли меч су одиграли нерешеним резултатом.

Милица: За кога си навијао?

Дејан: Навијао сам за Црвену Звезду. Много сам се радовао што је мој тим дао три гола. За кога ти навијаш?

Милица: Мој брат навија за Партизан, а ја нисам неки љубитељ фудбала. Више волим тенис и увек навијам за нашег Нолета.

Дејан: Знаш ли да се Ноле пласирао у финале на турниру у Вимблдону?

Милица: Знам. Играће против Шпанца Рафаела Надала.

Дејан: Надал је одличан играч, али мислим да је наш Ноле много бољи. Ако Ноле буде победио, постаће први рекет света.

Милица: Ноле је већ први рекет света. Освојио је ту титулу самим тим што се пласирао у финале!

Дејан: Свака му част! А кад ће бити пренос тог финалног меча?

Милица: У недељу у три сата после подне.

Дејан: Обавезно ћу гледати и навијати за нашег шампиона.

Милица: Ја ћу такође гледати заједно са Зораном!

Дејан: Дођите Зорана и ти до мене да гледамо пренос и навијамо заједно.

Милица: Ако Зорана не буде каснила, свратићемо код тебе. Јавићу ти се телефоном, кад будемо кренуле.

Дејан: Важи, чујемо се!

Вести из српских спортских новина

„Српски тенисер Новак Ђоковић данас је потврдио да је најбољи тенисер планете. У финалном мечу турнира у Вимблдону победио је Шпанца Рафаела Надала резултатом 3:1 (три — један) у сетовима“.

„На Олимпијским играма у Пекингу 2008. године српски пливач Милорад Чавић освојио је сребрну медаљу у трци на 100 метара делфин стилом“.

„Српска ватерполска репрезентација освојила је злато Светске лиге и Светског купа 2010. године“.

„Srpski odbojkaši su savladali domaćina Italiju sa 3:1 (tri prema jedan) i osvojili bronzanu medalju na Svetskom prvenstvu“.

„Muška rukometna reprezentacija Srbije pobedila je večeras u Beogradu selekciju Norveške sa 31:26“.

„Svetska rukometna federacija proglasila je Svetlanu Kitić za najbolju rukometnu igračicu sveta u 1988. godini“.

„Srpski fudbaler Nemanja Vidić koji igra za Mančester Junajted proglašen je za najboljeg odbrambenog igrača sveta.“

„Košarkaška reprezentacija Srbije osvojila je zlatnu medalju na 25. letnjoj Univerzijadi u Beogradu“.

„Руска стона тенисерка Лариса Фарина освојила је златну медаљу на Европском првенству 2009. године међу сениорима“.

„Fudbaler Zenita iz Sankt-Peterburga Danko Lazović dao je 70. gol za svoj tim“.

„Недавно су се верили најлепша тенисерка на свету Марија Шарапова и српски кошаркаш Саша Вујачић.“

Словарь

верити се, верим се — обручиться
гол, *м* — гол
дати гол — забить гол
делфин стил — стиль плаванья «баттерфляй»
журити, журим — спешить
захвалност, *ж* — благодарность
значај||ан, -ни, -на, -но — значительный, важный
јавити се, јавим се — дать о себе знать, позвонить
каријера, *ж* — карьера
кошарка, *ж* — баскетбол
кошаркаш, *м* — баскетболист

медаља, *ж* — медаль
међународни, -а, -о — международный
меч, *м* — матч, состязание
мештани — местные жители
навијати, навијам *за кога* — болеть *за кого-либо*
навијач, *м* — болельщик
наградити, наградим — наградить
највећи, -а, -е — самый большой
највиши, -а, -е — самый высокий
најзначајнији, -а, -е — самый важный, знаменитый
најистакнутији, -а, -е —выдающийся
најпрестижнији, -а, -е — самый престижный
нерешени резултат — ничья
одбојка, *ж* — волейбол
одбојкаш, *м* — волейболист
одбрамбени играч — защитник
Олимпијске игре — Олимпийские игры
освојити, освојим — завоевать
пласирати се, пласирам се — занять место (в соревнованиях)
пливач, *м* — пловец
победити, победим — победить (*несов.* **побеђивати, побеђујем**)
показивати, показујем — показывать (*сов.* **показати, покажем**)
пренос, *м* — трансляция
резултат, *м* — счет
рекет, *м* — ракетка
репрезентација, *ж* — сборная команда
рукомет, *м* — гандбол
савладати, савладам — одолеть
светиња, *ж* — святыня
селекција, *ж* — сборная команда
спортист(а), *м* — спортсмен
спортисткиња, *ж* — спортсменка
такмичење, *с* — соревнование
такмичити се, такмичим се — соревноваться
тенис, *м* — теннис
стони тенис — настольный теннис

тенисер, *м* — теннисист
тенисерка, *ж* — теннисистка
тим, *м* — команда
тимски спорт — командный спорт
титула, *ж* — титул
освојити титулу — завоевать титул
трка, *ж* — гонка, бег
узастопни, -а, -о — следующий друг за другом
Универзијада, *ж* — Универсиада
утакмица, *ж* — матч
финале, *с* — финальный матч
фудбал, *м* — футбол
фудбалер, *м* — футболист
шампион, *м* — чемпион

Грамматика

Сравнительная степень прилагательных и наречий

Большинство качественных прилагательных может образовывать степени сравнения — сравнительную (компаратив) и превосходную (суперлатив). Сравнительная степень образуется с помощью суффиксов *-ј* и *-иј* (+ родовое окончание).

1. С помощью суффикса *-ј* образует сравнительную степень большинство односложных прилагательных (с долгим нисходящим ударением). При этом происходит йотация, т. е. смягчение предшествующего йоту согласного:

з/ж	брз — бржи, бржа, брже
н/њ	црн — црњи, црња, црње
г/ж	благ — блажи, блажа, блаже
к/ч	јак — јачи, јача, јаче
х/ш	сух — суши, суша, суше
б/бљ	груб — грубљи, грубља, грубље

в/вљ	сув — сувљи, сувља, сувље
п/пљ	туп — тупљи, тупља, тупље
т/ћ	крут — крући, крућа, крће
д/ђ	млад — млађи, млађа, млађе

Если смягченному под влиянием *-ј* согласному предшествует *с* или *з*, происходит уподобление по месту образования (см. урок 7): **чврст — чвршћи, -а, -е**.

Так же образуют сравнительную степень и некоторые прилагательные с кратким гласным в основе (т. е. с кратким нисходящим ударением):

дуг — дужи, -а, -е
строг — строжи, -а, -е
тих — тиши, -а, -е
мрк — мрчи, -а, -е

2. С помощью этого же суффикса *-ј* образуют сравнительную степень двусложные прилагательные, оканчивающиеся на *-ок, -ак* и, реже, на *-ан, -ек, -ел*. При этом последний слог отбрасывается, а суффикс *-ј* присоединяется непосредственно к корню:

висок — виши, -а, -е
дубок — дубљи, -а, -е
широк — шири, -а, -е
кратак — краћи, -а, -е
плитак — плићи, -а, -е
низак — нижи, -а, -е
редак — ређи, -а, -е
сладак — слађи, -а, -е
тежак — тежи, -а, -е
далек — даљи, -а, -е
жесток — жешћи, -а, -е
дебео — дебљи, -а, -е

Исключение составляют несколько прилагательных, которые образуют сравнительную степень с этим суффиксом без отбрасывания последнего слога:

бесан — бешњи, -а, -е
тесан — тешњи, -а, -е
горак — горчи, -а, -е

3. От остальных двусложных и всех многосложных прилагательных сравнительная степень образуется с помощью суффикса *-иј*:

храбар — храбрији, -а, -е
марљив — марљивији, -а, -е
ведар — ведрији, -а, -е
паметан — паметнији, -а, -е
сиромашан — сиромашнији, -а, -е

4. Односложные прилагательные с кратким гласным в основе (с кратким нисходящим ударением ``) тоже образуют сравнительную степень с суффиксом *-иј*:

здрав — здравији, -а, -е
стар — старији, -а, -е
нов — новији, -а, -е
прав — правији, -а, -е

Исключение составляют несколько прилагательных с долгим гласным:

слан — сланији, -а, -е
го — голији, -а, -е
пуст — пустији, -а, -е
свет — светији, -а, -е

5. Три прилагательных образуют сравнительную степень с суффиксом **-ш**:

лак — лакши, -а, -е
леп — лепши, -а, -е
мек — мекши, -а, -е

6. И, наконец, четыре прилагательных сравнительную степень образуют супплетивно, т. е. от другой основы:

добар — бољи, -а, -е
зао (зла, зло) — гори, -а, -е
велик — већи, -а, -е
мали — мањи, -а, -е

Превосходная степень прилагательных и наречий

Превосходная степень прилагательных образуется от сравнительной с помощью префикса *нај-*:

најдужи, -а, -е
најбољи, -а, -е
најхрабрији, -а, -е

И сравнительная, и превосходная степени имеют родовые формы и склоняются как полные прилагательные соответствующего рода.

Употребляется сравнительная степень при сравнении одного лица или предмета с другим, наименование которого ставится:

1. в родительном падеже с предлогом **од**:

Он је млађи од мене. — Он младше меня.
Зорица је старија од сестре. — Зорица старше сестры.

2. в именительном падеже с союзом **него** (чем):

Он је млађи него ја. — Он младше, чем я.

Зорица је старија него сестра. — Зорица старше, чем сестра.

Кроме того, сравнительная степень может употребляться и вне контекста сравнения, обозначая относительность какого-нибудь качества:

У соби је седела једна старија жена. — В комнате сидела пожилая женщина.

Да ли волиш слађу или горчу кафу? — Ты любишь кофе послаще или погорчее?

Ово је једна од паметнијих девојака. —Это одна из умных девушек.

Овде су биле само млађе жене. — Здесь были только молодые женщины.

Сравнительная и превосходная степени от **качественных наречий** образуются так же, как и от соответствующих прилагательных, но их форма всегда оканчивается на *-е*.

лепо — лепше, најлепше
драго — драже, најдраже
добро — боље, најбоље
паметно — паметније, најпаметније и т. д.

От наречия **много** сравнительная и превосходная степени образуются супплетивно:

много — више, највише

Запомните сербские народные пословицы:

Боље је веровати својим очима него туђим речима. — Лучше верить своим глазам, чем чужим словам.

Боље је умети него имати. — Лучше уметь, чем иметь.

Боље је врабац у руци, него голуб на грани. — Лучше воробей в руке, чем голубь на ветке (Ср. *русск*. Лучше синица в руке, чем журавль в небе).

Боље је не обећати, него реч не одржати. — Лучше не обещать, чем слово не сдержать.

Будущее II (Футур II)

Будущее II, или *будущее предварительное*, выражает действие, которое будет предшествовать другому действию в будущем.

Образуется будущее II с помощью форм вспомогательного глагола **бити** в настоящем времени совершенного вида и причастия на *-л* спрягаемого глагола:

Лицо	Единственное число	Множественное число
1-е	будем	будемо
2-е	будеш	будете
3-е	буде	буду

Лицо	Единственное число	Множественное число
1-е	будем читао, ла	будемо читали, ле
2-е	будеш читао, ла	будете читали, ле
3-е	буде читао, ла, ло	буду читали, ле, ла

Употребляется *Футур II* только в придаточных предложениях (временных, условных), а в главном предложении *Футур I*:

Ако будеш добро учио, положићеш испит.
Кад буде дошао Божо, ручаћемо.
Шта ћеш рећи друговима кад те буду питали?

Если глагол в придаточной части предложения совершенного вида, то возможна замена Футура II настоящим временем:

Кад *будеш разумео*, биће већ касно. — *Кад разумеш*, биће већ касно.

Кад *будем пронашао* ову књигу, купићу је. — *Кад пронађем* ову књигу, купићу је.

Ако сутра *буде било* лепо време, ићи ћемо у парк. — Ако сутра *буде* лепо време, ићи ћемо у парк.

Упражнения

1. Прочтите и переведите текст народной песни.

Риба и дјевојка

Дјевојка сједи крај мора,
Пак сама себи говори:
“Ах, мили Боже и драги!
Има л' што шире од мора?
Има л' што дуже од поља?
Има л' што брже од коња?
Има л' што слађе од меда?
Има л' што драже од брата?“
Говори риба из воде:
„Дјевојко, луда будало!
Шире је небо од мора,
Дуже је море од поља,
Брже су очи од коња,
Слађи је шећер од меда,
Дражи је драги од брата“.

2. Образуйте сравнительную и превосходную степени от следующих прилагательных (во всех родовых формах).

1. кратак 2. стар 3. здрав 4. млад 5. висок 6. мек 7. мршав 8. брз 9. туп 10. леп 11. добар 12. зелен 13. блед 14. глуп 15. црвен 16. танак 17. ружан

3. Раскройте скобки, поставив прилагательные в сравнительную или превосходную степень.

1. Перо је (лак) од оловке. 2. Ова књига је (дебео) од оне. 3. Мој отац воли (горак) кафу, а ја (сладак). 4. Кухиња им је (мили) место у стану. 5. Ово је (љубак) девојка коју знам. 6. Мој брат воли (слан) храну. 7. Он је добио (добар) оцену у целом разреду. 8. Зими су дани (кратак), а ноћи (дуг).

4. Образуйте формы сравнительной или превосходной степени от данных в скобках наречий.

1. Све (ретко) се чула грмљавина. 2. Деда (тешко) подноси летње врућине од баке. 3. Дечак се још (много) удаљио од својих вршњака. 4. Ова хаљина јој (лепо) стоји. 5. Овај комад је (дуго) красио репертоаре позоришта.

5. Раскройте скобки, поставив глаголы в будущее I или будущее II.

1. Чим (положити) испит, одмах (вратити се) кући. 2. (Написати) ти писмо ако (имати) време. 3. (Бити) нам драго ако ви сутра (ручати) с нама. 4. Чим (сазнати) о томе, (обавестити) вас. 5. Ако (падати) киша, (не ићи) на излет.

6. Переведите на сербский язык.

1. Мы поедем за город, если будет хорошая погода. 2. Когда я прочитаю эту книгу, я принесу ее тебе. 3. Если я достану билет, пойду сегодня в театр. 4. Когда он приедет в Белград, он сообщит нам. 5. Когда ты вернешься домой, меня уже не будет дома.

7. Ответьте на вопросы к тексту.

1. Који тимски спортови су развијени у Србији? 2. Како се зове најбољи српски тенисер? 3. Када и где је он рођен? 4. Када је Новак први пут узео тениски рекет у руке? 5. Коју тениску школу је Новак Ђоковић похађао? 6. Где живи и тренира Новак Ђоковић? 7. Које престижне награде је српски тенисер освојио у својој каријери? 8. Када је Новак Ђоковић постао први рекет света? 9. Са ким је Новак Ђоковић играо у финалу у Вимблдону? 10. Које одликовање Српске Православне Цркве је добио Новак Ђоковић?

8. Переведите на сербский язык.

В России очень развиты командные виды спорта — баскетбол, футбол, волейбол, водное поло, хоккей. В этом году самых больших успехов достигла сборная команда по баскетболу. Российские баскетболисты завоевали золотые медали на мировом чемпионате. Они обыграли сборную США со счетом 89:81. В России болельщики гордятся успехами своих чемпионов. Если баскетболисты будут и дальше так хорошо играть, они снова завоюют титул чемпионов мира.

9. Ответьте на вопросы.

1. Који спорт највише волите? 2. За који тим навијате? 3. Како се зове Ваш најомиљенији спортиста? 4. Да ли је одбојкашка репрезентација Русије успешна на међународним такмичењима? 5. Гледате ли радо Олимпијске игре? 6. Идете ли на стадион или гледате фудбалске утакмице преко телевизије? 7. Из којих градова су тимови Зенит и Спартак? 8. Шта више волите — ритмичку гимнастику или уметничко клизање? 9. Играте ли стони тенис? 10. Којим спортом ћете се бавити, ако будете имали више слободног времена?

УРОК 14

Повелительное наклонение
Употребление видов глаголов в повелительном наклонении
Склонение существительных среднего рода с неравносложной основой
Собирательные существительные женского рода на *-ад*

У здравом телу — здрав дух

Боље спречити, него лечити.[1]

Српска изрека

Милан Јанковић има двадесет и три године и студент је четврте године медицине. Милан живи у Београду са родитељима који су здравствени радници. Миланов отац ради као хирург у Клиничком центру, а мајка му је специјалиста за ухо, грло и нос у дечјем диспанзеру. Миланови родитељи су привржници активног начина живота. Они се баве спортом, а своје слободно време проводе у шетњама у природи.

Од малих ногу Милан је био болешљив. Прележао је дечије болести (шарлах и мале богиње), а патио је често и од кијавице и кашља. Да би очврснуо, Милана су родитељи дали још у раном детињству на фудбал. Затим је од шесте године почео да тренира и пливање. Милан је стасао у здравог и напредног момка. Спортски начин живота и правилна исхрана одлично помажу младом Јанковићу у борби са свакаквим болестима.

---

[1] Лучше предупредить, чем лечить.

Међутим, пар последњих дана Милан се не осећа добро. Кад се јутрос пробудио, осетио је бол у грлу и општу малаксалост. Нос му је био запушен, а и глава га је болела. Милан је измерио температуру. Топломер је кроз пар минута показао 37.8 (тридесет седам са осам).

Милан је попио аспирин, чај са лимуном и легао у кревет. Одлучио је већ сутрадан ујутру да оде код лекара.

Дијалог

У лекарској ординацији

Милан: Добар дан!

Доктор: Добар дан. Изволите, седите. Кажите, шта вас мучи.

Милан: Докторка, боли ме грло, имам главобољу и осећам слабост.

Доктор: Јесте ли мерили температуру?

Милан: Јесам. Имам 37.8 (тридесет седам са осам).

Доктор: А притисак? Имате ли висок притисак?

Милан: Имам, као и обично, нормалан притисак 120/80 (сто двадесет са осамдесет).

Доктор: Добро, да видимо. Прво морам да вас послушам. Молим вас, подигните мајицу и дишите дубоко на уста. Тако. А сад се окрените и дајте ми да вам послушам леђа. Плућа су у реду. Да погледамо грло. Отворите уста и кажите „Аааа“.

Милан: Аааа.

Доктор: Имате упалу грла. Грло вам је црвено и отечено.

Милан: Реците ми, молим вас, како да лечим упалу грла.

Доктор: Ништа не бринитe, за недељу дана ћете бити здрави као дрен. Купите у апотеци овај лек и пијте га три пута на дан после јела. Користите увече и ујутру капи за нос и обавезно што чешће испирајте грло. Пијте што више течности и наравно, пазите на исхрану.

Милан: Хоћу, не бринитe. Моја мајка увек у шали понавља народну изреку — „здравље на уста улази“.

Доктор: Потрудите се да што више лежите и одмарате, избегавајте физичке активности.

Милан: Значи морам прекосутра да пропустим тренинг.

Доктор: Пропустите тренинг ове недеље, чувајте снагу за бржи опоравак. Узимајте што више витамина Це који се садржи у свежем воћу и поврћу. Ево, изволите рецепт и дођите у петак на контролу.

Милан: Хвала. До виђења!

Доктор: До виђења!

Милан је отишао до апотеке и купио лекове. Кад се вратио кући, узео је књигу „Српска народна медицина“ и тамо прочитао овакве рецепте:

1. „Скувајте чај од камилице или нане, додајте неколико кашика меда и пијте топло више пута на дан.“

2. „Ставите у шерпу неколико кашика суве жалфије, додајте воду и дајте да проври. Кад се охлади оцедите и испирајте грло.“

3. „Узмите прегршт маслиновог лишћа, ставите га у два литра кључале воде и кувајте на лаганој ватри 3–4 минуте. Поклопите поклопцем, искључите шпорет и оставите да стоји око 15 минута. Након тога процедите, засладите и пијте. Чај од листа маслине користан је код упале плућа, туберкулозе, грипа, менингитиса и других инфективних обољења“.

Болесник на три спрата

Нашега старог доктора Јана
телефон зове с Калемегдана:

Докторе драги, хитно је врло,
имамо госта, боли га грло!

Имате госта? Да није странац?
Право сте рекли. Јест’, Африканац!

Доћи ћу брзо, за један сат.
Кажите само: на који спрат?

На коме спрату? Тешко је рећи,
боли га читав — други и трећи.

Чудом се чуди наш доктор Јан:
Какав болесник? Је л' троспратан?

Докторе, јесте, то није варка,
зовемо, знате, из зоопарка.

Жирафу једну боли нам врат,
а то је — други и трећи спрат.

Бранко Ћопић

Страноведческая информация

Бранко Чопич (1915–1984) — известный сербский писатель и поэт, член Сербской академии наук и искусств. В годы Второй мировой войны — участник югославского партизанского освободительного движения. Автор романов, повестей и рассказов: «Прорыв», «Скрытый порох», «Удальцы под Бихачем», «Не грусти, бронзовый страж», «Восьмое наступление», «Случаи из жизни Николетины Бурсача», «Сад цвета мальвы» и др. Автор многих книг для детей.

Словарь

болесник, *м* — больной
болест, *ж* — болезнь
болешљив, -а, -о — болезненный
боловати, болујем — болеть
варка, *ж* — обман
врат, *м* — шея
главобоља, *ж* — головная боль
грип, *м* — грипп
грло, *с* — горло
дечји, -а, -е — детский
    дечје болести — детские болезни
дисати, дишем — дышать

дубок, -и, -а, -о — глубокий
жирафа, *ж* — жираф
запушен, -и, -а, -о — заложен
засладити, засладим — подсластить (*несов.* **заслађивати, заслађујем**)
здрав, -и, -а, -о — здоровый
здрав као дрен *фраз.* ≈ здоров как бык (дрен, *м* — кизил)
здравље, *с* — здоровье
здравље на уста улази *погов.* — здоровье через рот входит
здравствени радник — медицинский работник
измерити, измерим — измерить (*несов.* **мерити, мерим**)
изрека, *ж* — выражение, изречение
инфекција, *ж* — инфекция
инфективно обољење — инфекционное заболевание
искључити, искључим — исключить (*несов.* **искључивати, искључујем**)
испирати, испирам — полоскать
исхрана, *ж* — питание
капи за нос — капли от насморка
кашаљ, *м* — кашель
кијавица, *ж* — насморк
кључала вода — кипящая вода
користити, користим — использовать
лаган, -и, -а, -о — легкий
леђа, *ж* — спина
лимун, *м* — лимон
мајица, *ж* — майка, футболка
малаксалост, *ж* — слабость
мале богиње — ветряная оспа
мучити, мучим — мучить
напред||ан, -ни, -на, -но — хорошо развитый
одлучити, одлучим — решить (*несов.* **одлучивати, одлучујем**)
од малих ногу — с малых лет
окренути, окренем — повернуть (*несов.* **окретати, окрећем**)
ординација, *ж* — приемная, кабинет (врача, стоматолога)
осећати, осећам — чувствовать
оставити, оставим — оставить, покинуть
отечен, -и, -а, -о — отечный, опухший
пазити, пазим — обращать внимание, следить
патити, патим — страдать

подигнути, подигнем — поднять (*несов.* **подизати, подижем**)
поклопац, *м* — крышка
поклопити, поклопим — накрыть крышкой (*несов.* **поклапати, поклапам**)
прележати болест — переболеть какой-н. болезнью
привржeник, *м* — приверженец, сторонник
пропустити, пропустим — пропустить (*несов.* **пропуштати, пропуштам**)
процедити, процедим — процедить
слабост, *ж* — слабость
специјалиста за ухо, грло, нос — специалист ухо-горло-нос (ЛОР)
стасати, стасам — возмужать
странац, *м* — иностранец; чужак
сутрадан — на другой день, назавтра
топломер, *м* —термометр
троспрат||ан, -ни, -на, -но — трехэтажный
туберкулоза, *ж* — туберкулез
упала, *ж* — воспаление
упала грла — воспаление горла
упала плућа — воспаление легких
хитно *нареч.* — срочно, спешно
читав, -и, -а, -о — целый
чувати, чувам — беречь, хранить
чудо, *с* — чудо, диво
чудом се чудити *фраз.* — сильно удивляться
шарлах, *ж* — скарлатина
што чешће — как можно чаще

Грамматика

Повелительное наклонение (Императив)

Повелительное наклонение выражает побуждение к действию: приказ, пожелание, просьбу.

Поэтому основная форма повелительного наклонения — 2-е лицо единственного и множественного числа. Форма 1-го лица единственного числа повелительного наклонения не имеет, а форма 1-го лица множественного числа выражает призыв, побуждение к совместному действию.

Формы 3-го лица единственного и множественного числа выражаются описательно: частица **нек(а)** — (пусть, пускай) + **глагол** в 3-м лице единственного или множественного числа настоящего времени**: Нека он дође. Нека они ручају**. (ср. *русск*. Пусть он придет. Пусть они обедают.)

Формы императива образуются от 3-го лица множественного числа настоящего времени без конечного гласного + окончание *-и* для 2-го лица единственного числа, *-имо* — для 1-го лица множественного числа, *-ите* — для второго лица множественного числа.

Лицо	носити		доћи	
	Единственное число	Множественное число	Единственное число	Множественное число
1-е	—	носимо!	—	дођимо
2-е	носи!	носите!	дођи!	дођите!
3-е	нека носи	нека носе	нека дође	нека дођу

При образовании императива от глаголов, у которых в форме 3-го лица множественного числа перед конечным гласным стоит *ј*, окончание *-и* в форме 2-го лица единственного числа к неполной основе прибавлять не надо; во множественном числе окончания будут: 1-е лицо — *-мо*, 2-е лицо — *-те*.

Лицо	Играти		Знати		Радовати се	
	Единственное число	Множественное число	Единственное число	Множественное число	Единственное число	Множественное число
1-е	—	играјмо	—	знајмо	—	радујмо се
2-е	играј!	играјте!	знај!	знајте!	радуј се!	радујте се!
3-е	нека игра	нека играју	нека зна	нека знају	нека се радује	нека се радују

При образовании императива от глаголов на *-ћи*, у которых корень оканчивается на заднеязычные *г, к, х,* перед окончанием *-и, -имо, -ите* происходит вторая палатализация: *г/з, к/ц, х/с:*

рећи — рек|у + и = реци!

Лицо	рећи		стрићи		вући	
	Единственное число	Множественное число	Единственное число	Множественное число	Единственное число	Множественное число
1-е	—	рецимо	—	стризимо	—	вуцимо
2-е	реци!	реците!	стризи!	стризите!	вуци!	вуците!
3-е	нека рече	нека реку	нека стриже	нека стригу	нека вуче	нека вуку

Отрицательная форма императива образуется двояко:

1) с помощью частицы **не**:

Лицо	Единственное число	Множественное число
1-е	—	не играјмо
2-е	не играј	не играјте
3-е	нека не игра	нека не играју

2) с помощью отрицательной формы императива глагола **моћи** (только для 2-го и 1-го лица):

— **немој** (2-е лицо единственного числа)
— **немојмо** (1-е лицо множественного числа)
— **немојте** (2-е лицо множественного числа)

} + инфинитив спрягаемого глагола

Лицо	читати		пећи	
	Единственное число	Множественное число	Единственное число	Множественное число
1-е	—	немојмо читати	—	немојмо пећи
2-е	немој читати	немојте читати	немој пећи	немојте пећи
3-е	нека не чита	нека не читају	нека не пече	нека не пеку

Обратите внимание на употребление видов глагола в императиве. Если выражается побуждение к однократному действию, в сербском языке употребляется глагол совершенного вида:

Дођи код мене вечерас. — Ср. в *русск.*: Приходи ко мне сегодня вечером.
Уђи, свуци се! — Входи, раздевайся.

При отрицании, напротив, нужно употреблять несовершенный вид:

Уђи! — Не улази!
Отвори прозор! — Не отварај прозор!

В разговорной речи для усиления экспрессии при императиве могут употребляться частицы **де, деде, дедер, ‘ајде (хајде)**:

Де, реци ми нешто. — Ну-ка, скажи мне что-нибудь.
Деде, донеси воде. — Ну-ка, давай-ка, принеси воды.
‘Ајде, дођи! — Давай, приходи.

Частица **‘ајде (хајде)** может присоединять личные окончания императива и употребляться вместо глагола движения:

‘Ајдемо у биоскоп! — Пойдемте в кино!
‘Ајдете брже! — Идите скорее!

Существительные среднего рода с неравносложной основой

К этому типу склонения относятся существительные, которые в косвенных падежах расширяют основу с помощью суффиксов *-ен, -ес, -ет*. В русском языке тоже есть подобные существительные (имя — имени, пламя — пламени и т. п.), но в сербском эта группа значительно больше и разнообразнее.

1. С суффиксом *-ен* образует формы косвенных падежей и множественного числа ограниченное число общеславянских слов: **име** — имя, **презиме** — фамилия, **раме** — плечо, **семе** — семя, **време** — время, **племе** — племя, **слеме** — конек крыши, **бреме** — бремя, ноша, **теме** — темя:

Падеж	Единственное число	Множественное число
Именительный	име племе	имена племена
Родительный	имена племена	имена племена
Дательный	имену племену	именима племенима
Винительный	име племе	имена племена
Звательный	име! племе!	имена! племена!
Творительный	именом племеном	именима племенима
Предложный	о имену о племену	именима племенима

Как видно из таблицы, окончания во всех падежах те же, что и у существительных среднего рода типа **село, поље**.

2. С помощью суффикса *-ес* образуются формы только множественного числа у трех существительных: **чудо** — чудо, **тело** — тело, **небо** — небо. Но у слов **чудо** и **тело** такое множественное число имеет шутливый или иронический оттенок (ср. русск. чудеса, телеса), а в обычном значении они не расширяют основу (чуда, чудима; тела, телима). У слова **небо** множественное число ***небеса***, как и русское слово *небеса*, имеет поэтический, возвышенный оттенок.

Падеж	Единственное число	Множественное число
Именительный	чудо тело небо	чуда, чудеса тела, телеса небеса
Родительный	чуда тела неба	чуда, чудеса тела, телеса небеса
Дательный	чуду телу небу	чудима, чудесима телима, телесима небесима
Винительный	чудо тело небо	чуда, чудеса тела, телеса небеса
Звательный	чудо! тело! небо!	чуда, чудеса тела, телеса небеса
Творительный	чудом телом небом	чудима, чудесима телима, телесима небесима
Предложный	о чуду о телу о небу	чудима, чудесима телима, телесима небесима

3. С помощью суффикса *-ет* склоняется большое количество существительных, отличительным признаком которых является окончание *-е* при твердой основе: **дете** — ребенок,

буре — бочка, **ћебе** — одеяло, **кубе** — купол, хотя бывает и мягкая: **јагње** — ягненок.

В этой группе можно выделить несколько подгрупп:

1) название молодых особей людей и животных: **јагње** — ягненок, **теле** — теленок, **прасе** — поросенок, **пиле** — цыпленок, **ждребе** — жеребенок, **јаре** — козленок, **дете** — ребенок.

Множественного числа эти слова не имеют, для выражения множественности употребляются собирательные существительные женского рода на *-ад*, которые склоняются как существительные женского рода на согласный (по единственному числу!) (см. урок 12).

Падеж	Единственное число	Собирательные
Именительный	теле јагње ждребе	телад јагњад ждребад
Родительный	телета јагњета жребета	телади јагњади ждребади
Дательный	телету јагњету жребету	телади јагњади ждребади
Винительный	теле јагње ждребе	телад јагњад ждребад
Звательный	теле! јагње! ждребе!	телади! јагњади! ждребади!
Творительный	телетом јагњетом ждребетом	телади јагњади ждребади
Предложный	о телету о јагњету о ждребету	о телади о јагњади о ждребади

Обратите внимание на то, что в творительном падеже собирательные существительные на *-ад* имеют только окончание *-и*, а не два окончания (*-ју* и *-и*), как существительные типа **ствар**.

К этой же группе относятся и существительные, образованные с помощью уменьшительного суффикса *-че*:

унук — унуче (внучок)
девојка — девојче (девочка)
пас — пашче (щенок)
мачак — маче (котенок)

Падеж	Единственное число	Собирательные
Именительный	маче девојче	мачад девојчад
Родительный	мачета девојчета	мачади девојчади
Дательный	мачету девојчету	мачади девојчади
Винительный	маче девојче	мачад девојчад
Звательный	маче! девојче!	мачади! девојчади!
Творительный	мачетом девојчетом	мачади девојчади
Предложный	о мачету о девојчету	о мачади девојчади

Слово **дете** — ребенок — формы множественного числа тоже не имеет, а для выражения множественности употребляется собирательное существительные женского рода **деца**:

Падеж	Единственное число	Собирательные
Именительный	дете	деца
Родительный	детета	деце
Дательный	детету	деци
Винительный	дете	децу
Звательный	дете!	децо!
Творительный	дететом	децом
Предложный	о детету	о деци

2) названия предметов: **дугме** — пуговица, **ћебе** — одеяло, **дрво** — дерево, **буре** — бочка и т. п.

Склоняются они так же, как и слова предыдущей группы, но для выражения множественности могут иметь две формы — множественного числа и собирательного на *-ад*. Выбор формы зависит от того, идет ли речь о массе предметов: **У овој радњи се продаје дугмад**. (В этом магазине продаются пуговицы.) или о каком-нибудь количестве отдельных предметов: **На хаљини је десет лепих дугмета**. (На платье десять красивых пуговиц.)

Падеж	Единственное число	Множественное число, собирательные
Именительный	дугме ћебе	дугмета, дугмад ћебета, ћебад
Родительный	дугмета ћебета	дугмета, дугмади ћебета, ћебади
Дательный	дугмету ћебету	дугметима, дугмади ћебетима, ћебади
Винительный	дугме ћебе	дугмета, дугмад ћебета, ћебад

Падеж	Единственное число	Множественное число, собирательные
Звательный	дугме! ћебе!	дугмета, дугмади! ћебета, ћебади!
Творительный	дугметом ћебетом	дугметима, дугмади ћебетима, ћебади
Предложный	о дугмету о ћебету	о дугметима, о дугмади о ћебетима, ћебади

Существительное **јаје** (яйцо) в единственном числе склоняется по неравносложной парадигме **(јаје — јајета, јајету…)**, а во множественном числе — как **село (јаја, јаја, јајима…)**.

Существительное **дрво** — дерево в единственном числе также склоняется как неравносложное: **дрво, дрвета, дрвету…**, а во множественном числе форма **дрвета** употребляется, только когда речь идет о каком-нибудь количестве отдельных деревьев. Когда же речь идет о массе, употребляется собирательное существительное **дрвеће**: **У шуми расте разно дрвеће.**

Если же речь идет о срубленных деревьях (дровах), то употребляется форма **дрва** (склоняется как **села**): **дрва, дрва, дрвима…**

Упражнения

1. Употребите данные в скобках глаголы форме императива.

1. (Доћи) код нас вечерас. 2. (Прочитати) мајчино писмо. 3. (Вратити) ми књигу, молим те. 4. (Веровати) нам, браћо. 5. Не (излазити) данас напоље! 6. Не (говорити) ништа, (ћутати)!

2. Образуйте формы императива от глаголов.

ићи, свући се, ући, вратити се, писати, рећи, дати

3. Переведите на сербский язык.

1. Ну-ка, покажи, что это у тебя? 2. Скажи мне, пожалуйста, где сейчас Зорица? 3. Обязательно прочитай эту книгу. 4. Поздравь сестру с праздником. 5. Напиши мне письмо. 6. Надень пальто, сегодня холодно.

4. Переведите на сербский язык, обращая внимание на употребление видов глагола.

1. Приходи к нам сегодня. — Не приходи к нам сегодня.
2. Прочитай эту книгу. — Не читай эту книгу.
3. Входи в комнату. — Не входи в комнату.
4. Садись в это кресло. — Не садись в это кресло.
5. Посмотри в окно. — Не смотри в окно.

5. От следующих существительных образуйте форму родительного и дательного падежей единственного числа.

ждребе, кљусе, бреме, клупче, ђубре, Српче, Циганче

6. Просклоняйте в единственном и множественном числе следующие существительные.

унуче, пиле, уже, невреме, голупче

7. Употребите данные в скобках слова в нужной падежной форме.

1. Бака има шесторо (унуче). 2. У дворишту су три (ждребе). 3. Ако се у кући троше дневно по четири (јаје), колико ће се (јаје) потрошити за десет дана? 4. Он је легао и покрио се (ћебе) по глави. 5. Кад ћеш се састати са овим (девојче)?

8. Ответьте на вопросы к тексту.

1. Шта студира Милан Јанковић? 2. Ко су његови родитељи и где они раде? 3. Да ли је Милан од малих ногу био

здраво дете? 4. На који спорт су родитељи дали Милана да би он очврснуо? 5. Које болести је прележао Милан? 6. Од чега је у детињству патио Милан? 7. У каквог је момка стасао Милан? 8. Како се осећа Милан последњих пар дана? 9. Колика је Миланова температура? 10. Шта је Милан одлучио да уради сутра ујутру?

9. Переведите на сербский язык.

У Лиляны грипп. Ее мучает кашель. Она чувствует общую слабость. Лиляна берет градусник и измеряет температуру. У нее высокая температура. Вчера Лиляна была у врача. Врач послушал ее и посмотрел горло. Врач выписал ей рецепт. В аптеке рядом с домом она купила аспирин и капли от насморка. Сейчас Лиляна лежит в постели и отдыхает. Она пьет много жидкости и ест свежие овощи и фрукты.

10. Ответьте на вопросы.

1. Да ли често болујете? 2. Које дечије болести сте прележали у детињству? 3. Муче ли вас кијавица или кашаљ? 4. Да ли идете код лекара кад сте болесни? 5. Патите ли од главобоље? 6. Има ли Ваша мајка висок притисак? 7. Шта пијете и једете кад болујете од грипа? 8. Да ли се близу Ваше куће налази дечји диспанзер (Клинички центар, апотека, породилиште, зубарска ординација, Дом здравља)? 9. Користите ли неки савет из народне медицине кад имате прехладу? 10. Идете ли редовно на контролу код зубара?

УРОК 15

Деепричастие настоящего и прошедшего времени
Аорист

На селу

Једна ласта не чини пролеће.[1]

Српска пословица

Прошлог лета посетисмо наше рођаке који живе на селу. Село се зове Алекса Шантић и налази се на северу Војводине. Мој рођак Ђура Матковић је учитељ веронауке у сеоској школи, а његови родитељи Сава и Јелена су земљорадници.

Кућа Матковића налази се у зеленој ушореној улици у центру села. Кућа је приземна и бела и има кров од црвеног црепа. Испред куће расте велики разгранати орах који Матковићи посадише још пре десетак година. У вруће летње дане седели смо после ручка испод ораха и одмарали у хладу. У дворишту такође има много прелепог цвећа које узгаја Ђурина мајка Јелена.

Јужни део дворишта води у воћњак где расту шљиве, вишње и јабуке. Рођаци су нам показивали своју богату башту у којој узгајају кромпир, купус, бели и црни лук, шаргарепу, грашак, пасуљ, зелену салату, ротквице, краставце и парадајз. Од свог поврћа тетка Јелена сама прави зимницу, а од воћа

[1] Одна ласточка весны не делает.

кува домаће сокове и слатко. Тако је њихов подрум увек пун пунцат зимнице, а остава је пуна изврсних месних домаћих специјалитета.

У дворишту су и два велика амбара за кукуруз. Направљени су од дасака, а кровови су им од црепа. Клипови кукуруза се у њима чувају током целе године. То је основна храна за стоку.

На другом крају дворишта налази се штала. Наши рођаци држе краве, свиње и различиту живину. Моја сестра и ја посебно заволесмо да гледамо како тетка Јелена музе краве и храни двоје мале телади. Желећи да мало помогнемо тетки доносиле смо сваког јутра кукуруз за прасад и жито за кокошке, пилад и гуске. Мало ме је плашио црвени петао који се по цео дан важно шепурио по дворишту. Једном ми је чак скочио на раме. Касније се навикох на њега и нисам га се више бојала.

Највише од свега заволех да се играм са мацом Мазом. За време нашег боравка на селу Маза и ја постадосмо праве пријатељице. Схвативши да је моја љубимица, Маза је увек за време ручка седала испод стола крај мојих ногу. Знала је да ћу јој неприметно бацити по који комадић домаће кобасице или шунке да омрси брк.

У незаборавној успомени остадоше ми сеоске вечери. Увече, кад домаћини намире стоку, заврше своје послове на пољу и у башти, село тоне у мирну летњу ноћ. Волела сам да се играм са Ђуром и сеоском децом из комшилука. Често смо на пољу ложили ватру и пекли кукурузе. Весело препричавајући једно другом своје школске догађаје, јели смо укусне врућe пурењаке. То је било незаборавно!

Дијалог

Даница: Тетка Јелена, куд одоше теча Сава и Ђура трактором?

Тетка Јелена: Одоше, душо моја, у шуму по дрва.

Даница: А ја помислих да кренуше без мене на њиву по детелину за прасад и телад.

Тетка Јелена: На њиву можете да идете трактором предвече, има времена.

Даница: Ђура ми обећа да ћу мало сама возити трактор.

Тетка Јелена: Ако, ако, само пази како држиш волан да не завршите у јарку.

Даница: А куда идеш ти, тетка, са том корпом?

Тетка Јелена: Ево, пођох у башту да наберем мало свежих јабука. Направих пројy за вечеру, а сад хоћу да умесим и питу са јабукама. Зна тетка шта њена деца највише воле!

Даница: Дивно, идем и ја са тобом да ти помогнем!

Страноведческая информация

Алекса Шантич (1868–1924) — известный сербский поэт, идейный вдохновитель освободительного движения Герцеговины. Выпустил восемь сборников патриотических и лирических стихотворений. Автор драм в стихах «Во мгле» и «Жена Хасана-аги».

Словарь

бацити, бацим — бросить (*несов.* **бацати, бацам**)
брк, *м* (мн. **бркови**) — ус
омрсити брк, *фраз.* — хорошо поесть, наесться
возити, возим — водить (машину)
ватра, *ж* — огонь, костер
волан, *м* — руль
воћњак, *м* — фруктовый сад
грашак, *м* — горох
даска, *ж* — доска
детелина, *ж* — клевер
догађај, *м* — событие, происшествие
држати, држим — держать
живина, *ж* — живность, домашняя птица
заволети, заволим — полюбить
завршити, завршим — закончить (*несов.* **завршавати, завршавам**)

земљорадник, *м* — земледелец
зимница, *ж* — заготовки на зиму: соленья, копченья, варенья
једноспрат||ан, -ни, -на, -но — двухэтажный
јарак, *м* — канава
комадић, *м* — кусочек
краставац, *м* — огурец
кров, *м* — крыша, кровля
кукуруз, *м* — кукуруза
купус, *м* — капуста
ложити, ложим — разжигать (огонь); топить (печь)
    ложити ватру — разводить огонь
лук, *м* — лук
    црни лук — репчатый лук;
    бели лук — чеснок
набрати, наберем — собрать, набрать
навикнути се, навикнем — привыкнуть
намирити, намирим — накормить (животных)
непримет||ан, -ни, -на, -но — незаметный, неприметный
обрађивати, обрађујем — обрабатывать (*сов.* **обрадити, обрадим**)
одморити, одморим — отдохнуть
орах, *м* — грецкий орех
пасуљ, *м* — фасоль
пита, *ж* — пирог
помоћи, помогнем — помочь (*несов.* **помагати, помажем**)
посадити, посадим — посадить
препричавати, препричавам — пересказывать
приземна кућа — одноэтажный дом
проја, *ж* — кукурузный хлеб
пун, -и, -а, -о — полный
    пун пунцат *фраз.* — полным-полнехонек
пурењак, *м* — кукурузный початок
разгранат(и), -а, -о — разветвленный, ветвистый
раме, *с* — плечо
ротквица, *ж* — редиска
седати, седам — садиться
скочити, скочим — прыгнуть, подскочить
слатко, *с* — варенье
стока, *ж* — скот

узгајати, узгајам — выращивать, выхаживать
умесити, умесим — замесить
уређен, -а, -о — упорядоченный, приведенный в порядок
ушорена — ровно распланированная (об улице)
хладовина, *ж* — тень, прохлада
це||о, -ли, -ла, -ло — весь, целый
цигла, *ж* — кирпич
креп, *м* — черепица
шепурити се, шепурим се — топорщиться; надуваться, важничать
штала, *ж* — хлев, конюшня

Грамматика

Деепричастия

В сербском языке, как и в русском, есть деепричастия настоящего времени и деепричастия прошедшего времени.

Деепричастия настоящего времени обозначают действие, одновременное с действием, выраженным глаголом-сказуемым. Образуются они от формы 3-го лица множественного числа настоящего времени глаголов только несовершенного вида с помощью суффикса *-ћи*:

играти — играју — играјући
чути — чују — чујући
носити — носе — носећи
ићи — иду — идући
враћати се — враћају се — враћајући се

Деепричастия, как и в русском языке, не изменяются. В предложении они выполняют функцию обстоятельства:

***Причајући*, она је гледала у земљу.** — Рассказывая, она смотрела в землю.

Деца слушају бајку не *дишући*. — Дети слушают сказку затаив дыхание / не дыша.

Девојчица је *плачући* отрчала кући. — Девочка, плача, убежала домой.

***Враћајући се* кући, он је срео друга.** — Возвращаясь домой, он встретил товарища.

Деепричастия прошедшего времени обозначают действие, предшествовавшее действию, выраженному глаголом-сказуемым. Образуются они обычно от глаголов совершенного вида, от основы инфинитива с помощью суффикса *-вши*:

прочитати — прочитавши
научити — научивши
купити — купивши
чути — чувши

Если основа инфинитива оканчивается на согласный, то перед суффиксом *-вши* появляется *-а*:

рећи — рек-а-вши
испећи — испек-а-вши
стићи — стиг-а-вши

От глаголов, производных от **ићи**, деепричастие прошедшего времени образуется от той же основы, что и причастие на *-л*:

доћи — дошавши
наћи — нашавши

В предложении они выполняют функцию обстоятельства:

***Вративши се* у собу, он је сео крај прозора.** — Вернувшись в комнату, он сел у окна.

***Ушавши* у кућу, она је поздравила све присутне.** — Войдя в дом, она поздоровалась со всеми присутствующими.

***Склонивши* завесу с прозора, она је угледала у дворишту црна кола.** — Отодвинув занавеску, она увидела во дворе черную машину.

Аорист

Аорист — прошедшее время, обозначающее законченное в прошлом действие. Образуется он от основы инфинитива глаголов совершенного вида с помощью особых окончаний. Аорист — более выразительная, экспрессивная форма, чем перфект, поэтому чаще используется в художественной литературе.

Если основа инфинитива оканчивается на гласный, то окончания следующие:

Лицо	Единственное число	Множественное число
1-е	-х	-смо
2-е	—	-сте
3-е	—	-ше

прочитати:

Лицо	Единственное число	Множественное число
1-е	прочитах	прочитасмо
2-е	прочита	прочитасте
3-е	прочита	прочиташе

Если же основа оканчивается на согласный, то окончания следующие:

Лицо	Единственное число	Множественное число
1-е	-ох	-осмо
2-е	-е	-осте
3-е	-е	-оше

потрести:

Лицо	Единственное число	Множественное число
1-е	потресох	потресосмо
2-е	потресе	потресосте
3-е	потресе	потресоше

Если основа инфинитива оканчивается на *-г, -к, -х,* то во 2-м и 3-м лице единственного числа перед окончанием *-е* происходит первая палатализация: *г/ж, к/ч, х/ш*:

испећи:

Лицо	Единственное число	Множественное число
1-е	испекох	испекосмо
2-е	испече	испекосте
3-е	испече	испекоше

изећи:

Лицо	Единственное число	Множественное число
1-е	изрекох	изрекосмо
2-е	изрече	изрекосте
3-е	изрече	изрекоше

подићи:

Лицо	Единственное число	Множественное число
1-е	подигох	подигосмо
2-е	подиже	подигосте
3-е	подиже	подигоше

От глаголов **ићи** и **отићи** аорист будет **идох, отидох** (или **одох**).

Все остальные производные от **ићи** приставочные глаголы в аористе меняют *-д-* в основе на *-ђ-*:

доћи:

Лицо	Единственное число	Множественное число
1-е	дођох	дођосмо
2-е	дође	дођосте
3-е	дође	дођоше

Так же спрягаются и другие приставочные глаголы: **ући — уђох, прећи — пређох, наћи — нађох** и т. п.

У глаголов с суффиксом *-ну* могут быть две формы аориста — с суффиксом *-ну* и без него:

покиснути (вымокнуть) — **покиснух** и **покисох**
тргнути (рвануть, дернуть) — **тргнух** и **тргох**

Глагол **стати** (стать, наступить, начать) в аористе приобретает вставное *-д-*:

стати:

Лицо	Единственное число	Множественное число
1-е	стадох	стадосмо
2-е	стаде	стадосте
3-е	стаде	стадоше

То же самое происходит и во всех производных: **престати** — перестать, **настати** — наступить, **устати** — встать, **застати** — остановиться и др.

Вспомогательные глаголы **бити** и **хтети** имеют следующие формы аориста:

Лицо	Бити		Хтети	
	Единственное число	Множественное число	Единственное число	Множественное число
1-е	бих	бисмо	хтедох	хтедосмо
2-е	би	бисте	хтеде	хтедосте
3-е	би	бише	хтеде	хтедоше

В живой разговорной речи формы аориста малоупотребительны. Их заменяют глаголы совершенного вида в перфекте, но в художественной литературе и вообще в письменном литературном языке они активно употребляются.

Упражнения

1. Образуйте от следующих глаголов деепричастия настоящего или прошедшего времени.

доћи, показати, оженити се, запитати, написати, дочекати, захвалити, отварати, читати, носити, наслонити се, ићи, бацати, изгледати

2. От данных в скобках глаголов образуйте деепричастия.

1. Он је седео непомично (пушити). 2. Старац корача (држати) штап. 3. (Лупнути) крилима, петао запева. 4. (Отпратити) сина до врата, отац се вратио у собу.

3. Образуйте все формы аориста от следующих глаголов.

упитати, одговорити, дохватити, зачути, наредити, поновити, сетити се, престати

4. Данные в скобках глаголы употребите в аористе.

1. (Проћи) лепи летњи дани. 2. Милица и Дара (изићи) из кола. 3. (Досадити) ми ова јесења киша! 4. (Настати) једна пауза. 5. (Дунути) хладан ветар. 6. Дечак (савити) дланове око уста и (викнути) нешто.

5. Ответьте на вопросы к тексту.

1. У ком селу живе Матковићи? 2. Где се оно налази? 3. Шта су Матковићи? 4. Где се налази њихова кућа? 5. Шта се налази испред куће Матковића? 6. Како изгледа кућа породице Матковић? 7. Каква је башта породице Матковић? 8. Какву стоку држе Матковићи? 9. Како су помагале Даница и њена сестра тетка Јелени? 10. Како се понашала маца Маза? 11. Шта је остало Даници у незаборавној успомени? 12. Шта је Даница заједно са Ђуром и децом из комшилука често радила у пољу?

6. Переведите текст на сербский язык. Глаголы употребите в аористе.

Прошлым летом мы с родителями навестили бабушку, которая живет в деревне. Мы приехали в село рано утром. Мы не застали бабушку дома. Спросили у соседей, где она.

Соседи нам сказали, что бабушка в саду. Мы отправились в сад. Там мы увидели, как бабушка собирает сливы. Она нам очень обрадовалась. Все вместе мы пошли домой.

7. Ответьте на вопросы.

1. Имате ли рођаке или пријатеље који живе на селу? 2. Да ли идете често на село? 3. Како се зове село у коме сте некад били? 4. Да ли је то село на северу или југу Русије? 5. Какве су куће у том селу? 6. Које домаће животиње знате? 7. Шта расте у богатој сеоској башти? 8. Да ли имате кућног љубимца (мачку, куче, папагаја, хрчка)? 9. Како се зове ваш кућни љубимац? 10. Да ли је, по вашем мишљењу, лепши живот у селу или у граду?

Srbija se smeje

Gostuje Mujo na televiziji:
— Dakle Mujo, Vi ste pesnik?
— Da, ja sam pesnik...
— Amater?
— A mater nije, ona je domaćica — malo oko bašte i tako ...

УРОК 16

Сослагательное наклонение
Особенности употребления сослагательного наклонения в сербском языке
Склонение заимствованных существительных, оканчивающихся на гласный (кроме *-а*)

Српска музика

Лепа реч и гвоздена врата отвара.[1]

Српска пословица

За време српске средњовековне државе Немањића српска музика се развијала у оквиру византијске музичке културе. Током XIX века на развој српске музике почиње да утиче и западноевропска музичка традиција.

Најзначајнија личност српске музичке историје је чувени композитор Стеван Стојановић Мокрањац.

Он је рођен 9. јануара 1856. године у Неготину. Гимназију је завршио у Београду. Као изузетно талентован музичар школовао се у иностранству — Минхену и Риму, а затим и на Конзерваторијуму у Лајпцигу.

По повратку у Србију радио је као професор музике у гимназији и на Богословији. Био је диригент Српског певачког друштва. Основао је 1899. године Српску музичку школу у Београду. У њој је предавао теоретске предмете и све до 1913.

[1] Доброе слово и железные двери открывает.

године био је њен директор. Ова школа данас носи име — „Стеван Мокрањац“. За дописног члана Српске краљевске академије изабран је 1906. године.

Стеван Мокрањац је стварао у православној музичкој традицији. Његова најпознатија духовна дела су *Литургија* и *Опело у фис молу*.

У световној музици Мокрањац је објединио сва претходна искуства српских композитора на изградњи националног стила и поставио је темеље за даљи развој српске музике.

Мокрањчевих петнаест руковети спадају међу врхунска достигнућа српске музике. Руковети су хорске композиције инспирисане и засноване на народној музици Србије, Црне Горе, Македоније и Босне. Међу њима најпознатија је десета са темом *Биљана платно бељаше*. Оне заједно са *Приморским напевима* и оригиналном хорском композицијом *Козар* чине основу његовог световног хорског стваралаштва.

Музика Стевана Мокрањца инспирисала је многе његове следбенике. Тако, на пример, најпознатији српски балет *Охридска легенда* Стевана Христића је израстао из Мокрањчеве десете руковети.

Стеван Мокрањац умро је 28. септембра 1914. у Скопљу.

У част чувеног српског композитора Стевана Стојановића Мокрањца у Неготину се сваког септембра одржава престижно такмичење у хорском певању које се зове „Мокрањчеви дани“.

Дијалог

Милош и његова руска пријатељица Ана се спремају на концерт.

Милош: Ана, коју музику највише волиш?

Ана: Највише волим да слушам руску класичну музику, посебно П. И. Чајковског. А ти?

Милош: Такође. Моји омиљени композитори су М. И. Глинка и С. В. Рахмањинов.

Ана: Допада ми се како ти свираш гитару. Посебно бих волела још једном да чујем како свираш и певаш песму „Тамо далеко“.

Милош: Одсвирећу и отпевећу првом приликом, обећавам. Умеш ли и ти да свираш?

Ана: Свирам клавир. Завршила сам средњу музичку школу, а и певала сам у хору.

Милош: Вечерас ћеш чути најбољи глас Србије! Позивам те у Сава Центар на концерт Павла Аксентијевића и групе Запис.

Ана: Сјајно! Били смо са професорима на њиховом концерту прошлог лета, када су гостовали у Санкт-Петербургу. Сала је била препуна, пријем је био фантастичан! То је заиста било незаборавно! Шта је вечерас на репертоару?

Милош: Њихов концерт вечерас састоји се од два дела. У првом ће изводити духовне композиције, а у другом народне.

Ана: Волела бих вечерас поново да чујем „Пушчи ме“[1] и „Цвеће цафнало“[2]. То су моје најомиљеније старе српске песме.

Милош: Сигуран сам да ће их вечерас извести.

Ана: У колико сати почиње концерт?

Милош: Тачно у осам. Треба већ да кренемо, да не бисмо закаснили. Сава Центар је на Новом Београду.

Тамо далеко

(Српска песма из Првог светског рата)

Тамо далеко, далеко од мора,
Тамо је село моје, тамо је Србија.
Тамо је село моје, тамо је Србија.

Рефрен:
О зар је морала дођ', та тужна несрећна ноћ,
Када си, драгане мој, отиш'о у крвави бој.

---

[1] „Пушчи ме“ (*устар.*) — «Отпусти меня»
[2] „Цвеће цафнало“ (*устар.*) — «Цветы распустились»

Тамо далеко, где цвета лимун жут,
Тамо је српској војсци једини био пут.
Тамо је српској војсци једини био пут.

Тамо далеко, где цвета бели крин,
Тамо су животе дали заједно отац и син.
Тамо су животе дали заједно отац и син.

Тамо, где тиха путује Морава,
Тамо ми икона оста, и моја крсна слава.
Тамо ми икона оста, и моја крсна слава.

Тамо где Тимок поздравља Вељков град,
Тамо ми спалише цркву, у којој венчах се млад.
Тамо ми спалише цркву, у којој венчах се млад.

Без отаџбине, на Крфу живех ја,
али сам поносно клиц'о: живела Србија!
али сам поносно клиц'о: живела Србија!

Страноведческая информация

Неготин — город в Сербии
Скопље — Скопье, столица Македонии
Сава Центар — большой концертный зал в Белграде

Словарь

Богословија, *ж* — богословский факультет
диригент, *м* — дирижер
достигнуће, *с* — достижение
држава, *ж* — государство, держава
извести, изведем — исполнить
иностранство, *с* — заграница
инспирисати, инспиришем — вдохновить, инспирировать
клавир, *м* — фортепиано
конзерваторијум, *м* — консерватория
наследник, *м* — наследник, преемник
незаборав||ан, ни, на, но — незабываемый, незабвенный

одржавати се, одржавам се — проводиться, происходить
певање, *с* — пение
певати, певам — петь
пријем, *м* — прием
развијати се, развијам се — развиваться
репертоар, *м* — репертуар
руковет, *м* — пучок, снопик (колосьев, цветов)
сала, *ж* — зал
свирати, свирам — играть
сигур||ан, -ни, -на, -но — уверенный; верный, надежный, достоверный
сигуран сам — я уверен
следбеник, *м* — последователь, преемник
спремати се, спремам се — готовиться, собираться
средњовековни, -а, -о — средневековый
утицати, утичем — влиять
фантастич||ан, -ни, -на, -но — фантастический
хорски, -а, -о — хоровой

Грамматика

Сослагательное наклонение (Потенциал)

Сослагательное наклонение глагола в сербском языке образуется от причастия на *-л* спрягаемого глагола и форм аориста глагола **бити** (в 3-м лице множественного числа употребляется сокращенная форма аориста **би**, а не **бише**). Эти формы глагола **бити** являются безударными (энклитиками).

Лицо	Единственное число	Множественное число
1-е	ја бих купио (-ла, -о)	ми бисмо купили (-ле, -ла)
2-е	ти би купио (-ла, -о)	ви бисте купили (-ле, -ла)
3-е	он би купио она би купила оно би купило	они би купили оне би купиле она би купила

Если личное местоимение опускается, то форма вспомогательного глагола **бити** ставится после причастия от спрягаемого глагола:

Лицо	Единственное число	Множественное число
1-е	купио бих	купили бисмо
2-е	купио би	купили бисте
3-е	купио би	купили би

Отрицательные предложения в сослагательном наклонении образуются с помощью отрицательной частицы **не**, которая ставится перед формой вспомогательного глагола **бити** (на нее переносится ударение):

Лицо	Единственное число	Множественное число
1-е	(ја) не бих читао	(ми) не бисмо читали
2-е	(ти) не би читао	(ви) не бисте читали
3-е	(он) не би читао (она) не би читала (оно) не би читало	(они) не би читали (оне) не би читале (она) не би читала

Вопросительные предложения образуются с помощью частиц **да ли**, сразу после которых ставится форма вспомогательного глагола:

Да ли би читао?
Да ли бисте читали? и т. д.

Сослагательное наклонение в сербском языке, как и в русском, обычно выражает действие, которое могло бы (или не могло) совершиться при определенных условиях:

Он би дошао кад би знао да ћеш и ти доћи. — Он бы пришел, если бы знал, что и ты придешь.

С помощью сослагательного наклонения может также выражаться желание, намерение, возможность какого-нибудь действия:

Радо бих ишла у позориште. — Я бы охотно сходила в театр.

Он би оправио тај квар. — Он бы починил эту поломку.

Дошла бих по вас. — Я бы пришла за вами.

Кроме этих, обычных и для русского языка значений, в сербском языке сослагательное наклонение может использоваться и для передачи часто повторяющегося, регулярного действия:

Свако јутро она би устала у осам сати. — Каждое утро она вставала в восемь часов.

Кад је било топло и сунчано, старица би изашла на балкон и дуго седела у фотељи. — Когда была теплая и солнечная погода, старушка выходила на балкон и долго сидела в кресле.

Склонение заимствованных существительных, оканчивающихся на гласный (кроме *-а*)

В сербском языке, как и в русском, есть немало иностранных заимствований, среди них и существительные, оканчивающиеся на гласный: **депо, рагу, такси, метро** и т. п.

В отличие от русского языка, где эти слова относятся к среднему роду и не изменяются по падежам, в сербском они мужского рода и имеют падежные формы. Особенностью их является то, что падежные окончания мужского рода прибавляются к форме именительного падежа:

Падеж	Единственное число	Множественное число
Именительный	депо, купе, такси	депои, купеи, таксији
Родительный	депоа, купеа, таксија,	депоа, купеа, таксија
Дательный	депоу, купеу, таксију	депоима, купеима, таксијима
Винительный	депо, купе, такси	депое, купее, таксије
Звательный	депо, купе, такси	депои, купеи, таксији
Творительный	депоом, купеом, таксијем	депоима, купеима, таксијима
Предложный	депоу, купеу, таксију	депоима, купеима, таксијима

Обратите внимание, что у слов, оканчивающихся на *-и*, по правилам сербской орфографии в родительном, дательном, творительном и предложном падежах единственного числа и во всех падежах множественного числа перед окончанием появляется *-ј*.

Так же склоняются *иностранные фамилии*, оканчивающиеся на гласный: **Гете (Гетеа, Гетеу…), Гуно (Гуноа, Гуноу…), Русо (Русоа, Русоу…)**; *мужские имена*: **Руди (Рудија, Рудију…), Џони (Џонија, Џонију…)**; *названия стран, городов, рек*: **Перу (Перуа, Перуу…), Делхи (Делхија, Делхију…), Хелсинки (Хелсинкија, Хелсинкију…), Мисури (Мисурија, Мисуријy…).**

Из этого правила есть исключения: в следующих словах конечный гласный в косвенных падежах не сохраняется: **радио — радија, радију…, сценарио — сценарија, сценарију…, ауто — аута, ауту…, динамо — динама, динаму…, Пикасо — Пикаса, Пикасу…, Мароко — Марока, Мароку…**

Упражнения

1. Употребите данные в скобках глаголы в форме сослагательного наклонения.

1. Ја вам (препоручити) нешто. 2. То (волети) да доживим! 3. (Моћи, ми) да пођемо на излет, ако време (бити) лепо. 4. Да си био друг, (помоћи) нам. 5. (Моћи, ви) да дођете вечерас.

2. Переведите на сербский язык.

1. Я не смогла бы сделать этого. 2. Мы бы пришли к вам, если бы у нас было время. 3. Если бы что-то случилось, он бы сообщил нам. 4. Мы бы охотно сходили в парк. 5. Если бы погода была хорошая, мы бы поехали за город.

3. Сделайте данные предложения вопросительными.

1. Ти би прочитала мој чланак. 2. Могли бисте да дођете код нас. 3. Дали бисте ми његову адресу. 4. Ишли бисте са нама у биоскоп. 5. Ти би ми помогао.

4. Сделайте данные предложения отрицательными.

1. Ја бих могао да те сачекам. 2. Дошао бих да га видим. 3. Ми бисмо могли да дођмо раније. 4. Ви бисте могли да путујете сутра. 5. Ти би урадио ово.

5. Данные в скобках слова употребите в нужной падежной форме.

1. Момак је био у црном (сако). 2. На посао увек идем аутобусом па (метро). 3. Испио је неколико капи шкотског (виски). 4. Посетили смо сликара у његовом (атеље). 5. У овом (кафе) се не сме пушити. 6. Филм је снимљен према (сценарио) познатог писца. 7. Синоћ смо слушали

оперу (Росини) «Севиљски берберин». 8. Тај човек често седи у (бифе) и пије кафу.

6. Ответьте на вопросы к тексту.

1. Ко је био Стеван Стојановић Мокрањац? 2. Када и где је он рођен? 3. Где се Стеван Мокрањац школовао? 4. Где је радио Стеван Мокрањац по повратку у Србију? 5. Да ли је Стеван Мокрањац радио као диригент? 6. Какво име данас носи школа коју је композитор основао 1899. године у Београду? 7. Која су најпознатија духовна дела Стевана Мокрањца? 8. Која Мокрањчева дела спадају међу врхунска достигнућа српске музике? 9. Шта су руковети? 10. Како се зове престижно такмичење у хорском певању које се сваког септембра у част чувеног српског композитора одржава у Неготину?

7. Переведите на сербский язык.

Русская классическая музыка — лучшая в мире. На концертах классической музыки в России всегда много народу. Прославленный русский композитор П. И. Чайковский родился в 1840 году в Воткинске. Он закончил Консерваторию в Санкт-Петербурге. Композитор работал в Московской консерватории. П. И. Чайковский написал несколько опер и музыку для балета. П. И. Чайковский часто ездил за границу, выступал как дирижер. В его доме в городе Клин сегодня находится музей. В России в честь композитора раз в четыре года проводится международный музыкальный конкурс.

8. Напишите на сербском языке короткое сочинение на тему „Музика у мом животу“.

Волим да слушам класичну музику (оперу, хорско певање), забавну, народну, савремену (рок, поп, техно, реп, хеви-метал)…

Од класичних руских композитора највише волим…
Често / ретко посећујем концерте, зато што…
Последњи пут сам био на концерту…
Од савремених извођача посебно волим групу / певача, певачицу…
Када сам био мали похађао сам / нисам похађао музичку школу…
Свирам (волео бих да умем да свирам) клавир, виолину, виолончело, гитару, контрабас, флауту, бубњеве, трубу, саксофон…

УРОК 17

Причастия страдательного залога
Количественные существительные

Српско сликарство

Ја сликам своју сликарску визију света.[1]

Сава Шумановић

Срби су у средњем веку неговали зидно сликарство (фреске), сликање на дрвеној плочи (иконопис) и сликање на пергаменту у књигама или рукописима. Златним доба српског сликарства назива се сликарство српских манастира, грађених у Рашком стилу током XIII века. То су чувене фреске — Распеће Христово (манастир Студеница), Мироносице на Христовом гробу или Бели анђео (манастир Милешева), Свети Илија у пустињи (манастир Морача), Рођење Христово и Успење Богородице (манастир Сопоћани).

У XVIII веку у српском сликарству се развијају барокни стил и класицизам, а у XIX веку истичу се представници романтизма, као што су Паја Јовановић и Ђура Јакшић.

Сава Шумановић је један од најзначајнијих српских сликара XX века.

Рођен је 22. јануара 1896. године у Винковцима, а када је напунио четири године његова породица се преселила у Срем у град Шид. Завршио је са најбољим оценама Вишу школу за

[1] Я пишу свое художественное видение мира.

уметност у Загребу и одмах потом почео да излаже своја дела. Школовао се и у Паризу, где је прихватио утицај неких француских сликара (Матиса, Сезана), али није припадао ниједној од француских уметничких школа. „Сликам како знам и умем“, често је за свој стил говорио уметник. У том периоду насликао је „Доручак на трави“ и „Пијану лађу“ и добио веће похвале француских критичара.

По повратку у Београд одржао је своју самосталну изложбу. Од новца за продате слике са изложбе поново се вратио у Париз. Тамо су настала његова значајнија дела „Мост на Сени“, „Црвени ћилим“, „Мртва природа са Ајфеловом кулом“, „Стара црква у Француској“ и многа друга.

Сликар се из Париза вратио у Шид. Сматрао је да је његов завичај најлепши и најсликовитији, па је чест мотив његових слика постала природа Срема, пуна сунца. Сликао је и уља на платну и аквареле. У Шиду је радио и на циклусима „Шићанке“ и „Берачице“.

За време Другог светског рата Шид је био окупиран од стране такозване Независне Државе Хрватске. У тој фашистичкој држави вршен је геноцид над Србима, били су забрањени православна вера и ћирилично писмо. Сликар није желео да потписује своја дела латиницом, па је у знак протеста означавао само годину настанка својих слика.

У августу 1942. године усташе су ухапсиле Саву Шумановића и заједно са још 150 Срба из Шида одвеле га у Сремску Митровицу. Тамо су сви ти Срби били зверски мучени и убијени. Сахрањени су у заједничкој масовној гробници.

У част великог српског сликара у Србији је установљена награда за сликаре „Сава Шумановић“.

Дијалог

У туристичком бироу у Београду

Антонина: Добар дан!
Службеник: Добар дан, изволите!

Антонина: Желеле бисмо да посетимо што више музеја у Београду. Можете ли нас упутити на неке од њих?

Службеник: Наравно. Ево, узмите карту града. На њој су означени сви музеји.

Антонина: Хвала, много сте љубазни.

Службеник: Одакле сте вас три?

Антонина: Ми смо из Русије, из Санкт-Петербурга.

Службеник: Дивно! Био сам у вашем граду пре пар година. То је најлепши град од свих које сам видео! С пуним правом га зову „Музеј под отвореним небом“. Београд нема тако богате музеје као Петроград, али и у Београду има шта да се види.

Јулијана: А да ли бисте били љубазни да нам испрва покажете где се налази Музеј Николе Тесле?

Службеник: Свакако. Музеј чувеног српског физичара је у самом центру града. Ви студирате физику?

Јулијана: Не, студирамо српски језик и књижевност, али смо у школи училе о овом српском научнику.

Службеник: Баш лепо. Сад знам зашто тако добро говорите српски. Саветујем вам још да посетите Народни музеј, Етнографски музеј, Вуков и Доситејев музеј. Сви су такође у самом центру града.

Јевгенија: Да ли су у Народном музеју изложене слике Надежде Петровић, Петра Лубарде, Саве Шумановића?

Службеник: Јесу. Нека дела савремених српских уметника изложена су у Музеју савремене уметности. То је на Новом Београду. Ви волите српско сликарство?

Јевгенија: Волим, посебно Саву Шумановића.

Службеник: Знате, велики број Шумановићевих слика изложен је у галерији „Сава Шумановић“ у Шиду, недалеко од Београда.

Јевгенија: Хвала, обавезно ћемо и тамо отићи.

Службеник: Нема на чему. Желим вам пријатан боравак у Србији.

Антонина: Најлепше хвала и до виђења!

Службеник: Пријатно!

Дијалог

У пошти

Тања: Добар дан!

Службеник: Добар дан, изволите!

Тања: Дајте ми, молим Вас, четири разгледнице.

Служеник: Ево, изаберите сами какве разгледнице желите.

Тања: Желела бих да купим разгледнице са фотографијама Београда или Србије. Узећу ове четири.

Службеник: Да ли су Вам потребне поштанске марке?

Тања: Да, наравно. Молим Вас, дајте ми још четири марке за Русију.

Службеник: Шаљете авионом?

Тања: Да.

Службеник: Ево, изволите.

Тања: А имате ли коверте?

Службеник: Свакако. Колико коверата желите?

Тања: Дајте ми, молим Вас, две коверте, такође за Русију.

Службеник: Ево, изволите. Писма и разгледнице можете бацити у поштанско сандуче одмах до излаза. Желите ли још нешто?

Тања: Кажите ми, молим Вас, где се у близини могу купити календари и књиге о Београду.

Службеник: То Вам је најбоље да погледате у књижарама. Тамо је велики избор. Осим тога, сувенире можете купити и у киосцима. Погледајте овде иза ћошка, у Кнез-Михаиловој улици. Тамо се продају различити сувенири са српском симболиком — мајице, качкети, шоље, магнети, привесци, оловке и слично.

Тања: Хвала, баш сте љубазни. Обавезно ћу тамо погледати. Колико сам дужна за разгледнице и коверте?

Службеник: Шесто динара.

Тања: Изволите. Хвала Вам и до виђења.

Службеник: Молим! Пријатно!

Poslušajte razglednice:

Dragi Ivane,

Kako si? Šta ima novo kod tebe?
Beograd je prelep! Jednostavno,
očarao me je ovaj grad!
Vreme je sunčano i toplo, a ljudi
su nasmejani i ljubazni!
Časovi na seminaru mi se mnogo
dopadaju.
Sutra ćemo putovati u Šid, a zatim
na Frušku Goru. Poslaću
ti razglednicu.

Voli te i ljubi,
tvoja Julijana

P.S. Na naslovnoj strani razglednice je Crkva Svetog Marka.

_____Ime i prezime____
_____Ulica i broj _____
__Poštanski broj Grad___
_____Zemlja_____

Dragi Mišo,

Šaljem puno toplih pozdrava mami, tati,
Olgici i tebi iz sunčane i gostoljubive
Banja Luke!
Nadam se da ste svi dobro i zdravo
i da se uskoro vidimo!
Veliki pozdrav baki i deki!
Sve vas voli i ljubi,
vaša Aleksandra

P.S. Fotografije sam ti poslala
elektronskom poštom. Cmok!

_____Ime i prezime____
_____Ulica i broj _____
____Poštanski broj Grad_
_____Zemlja_____

Страноведческая информация

Независна Држава Хрватска (НДХ) — Независимая Держава Хорватия. Фашистское государство, созданное 10.04.1941 по приказу Гитлера на территории Хорватии, Боснии, части Сербии. В 1941–1945 годах это была «фабрика смерти», проводившая геноцид сербов, цыган, евреев и антифашистов. На террито-

рии НДХ были созданы концентрационные лагеря. В одном из них, Ясеновце, хорватскими фашистами (усташами) зверски были убиты более 700 000 человек (500 000 сербов, 40 000 цыган, 33 000 евреев, 127 000 антифашистов). Среди этих жертв 20 000 были дети.

Срем — область в Сербии

„**Шиђанке**“ — «Жительницы города Шида», **„Берачице“** — «Сборщицы винограда», картины художника Саввы Шумановича

Сремска Митровица — город в Сербии

Народни музеј — Народный музей. Самый большой музей в Сербии, в котором хранится свыше 400 000 экспонатов

Вуков и Доситејев музеј — Музей сербских просветителей Вука Стефановича Караджича (1787–1864) и Досифея Обрадовича (1739–1811)

Словарь

акварела, *ж* — акварель
гробница, *ж* — гробница, могила
заједнички, -а, -о — общий, коллективный
избор, *м* — выбор
изабрати, изаберем (*несов.* **изабирати, изабирам**) — выбрать
излагати, излажем — выставлять (*сов.* **изложити, изложим**)
изложба, *ж* — выставка
качкет, *м* — кепка
коверта, *ж* — конверт
магнет, *м* — магнит
мајица, *ж* — майка, футболка
масов||ан, -ни, -на, -но — массовый
музеј, *м* — музей
неговати, негујем — ухаживать, культивировать, развивать
одржати, одржим — провести
окупирати, окупирам — оккупировать
пошта, *ж* — почта
поштански, -а, -о — почтовый
поштанска марка — почтовая марка
прихватити, прихватим — принимать
саветовати, саветујем — советовать

самостал||ан, -ни, -на, -но — самостоятельный
сандуче, *с* — небольшой ящик
поштанско сандуче — почтовый ящик
слати, шаљем — посылать, отсылать, слать, отправлять (*сов.* **послати, пошаљем**)
сликар, *м* — живописец, художник
сликарство, *с* — живопись
сликати, сликам — рисовать, писать красками; фотографировать
~ **се** — фотографироваться
сликовит, -а, -о — живописный, образный
стрељати, стрељам — расстрелять
ћошак, *м* — угол
иза ћошка — за углом
уље, *с* — масло (растительное, смазочное)
маслиново уље — оливковое масло
уље на платну — картина маслом
уметност, *ж* — искусство
утицај, *м* — влияние
усташа, *м* — усташ (член хорватской фашистской организации)
циклус, *м* — цикл
шоља, *ж* — чашка, кружка

Грамматика

Страдательные причастия

Сербские причастия страдательного залога соответствуют по употреблению русским страдательным причастиям прошедшего времени. Они употребляются как:

• определения. Например: **осветљена соба** — освещенная комната, **враћена књига** — возвращенная книга, **заборављени кишобран** — забытый зонтик;

• именная часть сказуемого. Например: **Књиге су враћене у библиотеку.** — Книги возвращены в библиотеку. **Двориште је очишћено**. — Двор очищен.

Как можно видеть из приведенных примеров, причастия, как и прилагательные, согласуются с существительными, к которым относятся, в роде, числе и падеже.

Образуются страдательные причастия от основы инфинитива переходных глаголов с помощью суффиксов *-н, -ен, -т*.

1. От глаголов с основой инфинитива на *-а* страдательные причастия образуются с помощью суффикса *-н*: **играти — игран, -а, -о; прочитати — прочитан, -а, -о; написати — написан, -а, -о.**

От глаголов **дати** и **продати** причастия могут быть образованы и с суффиксом *-т*: **дан** или **дат**, **продан** или **продат**.

2. От глаголов, основа инфинитива которых оканчивается на согласный, страдательные причастия образуются с помощью суффикса *-ен*: **трести — тресен, -а, -о; вести — везен, -а, -о; плести — плетен, -а, -о.**

Если основа инфинитива оканчивается на заднеязычный *-к, -г, -х,* то перед суффиксом происходит чередование *к/ч, г/ж, х/ш* (первая палатализация):

рећи (рек+ ен) = речен, -а, -о
пећи (пек +ен) = печен, -а, -о
стрићи (стриг + ен) = стрижен, -а, -о.

Причастие от глагола **наћи** — **нађен, -а, -о**.

3. От глаголов, основа инфинитива которых оканчивается на гласные *-е* или *-и*, причастия образуются следующим образом: суффикс *-ен* присоединяется к неполной основе инфинитива (т. е. без конечной гласной). При этом происходит йотация:

д/ђ изградити — изград + j + ен = **изграђен, -а, -о.**
т/ћ вратити — врат + j + ен = **враћен, -а, -о.**
з/ж запазити — запаз + j + ен = **запажен, -а, -о**
с/ш носити — нос + j + ен = **ношен, -а, -о**
н/њ забранити — забран + j + ен = **забрањен, -а, -о**

л/љ волети — вол + ј + ен = **вољен, -а, -о**
б/бљ љубити — љуб + ј +ен = **љубљен, -а, -о**
п/пљ купити — **купљен, -а, -о**
м/мљ снимити — **снимљен, -а, -о**
в/вљ преплавити — **преплављен, -а, -о**
ст/шћ частити — **чашћен, -а, -о**
(но **ст/шт** у глаголов наместити — **намештен**, пустити — **пуштен,** обавестити — **обавештен**).

Если основа оканчивается на *р, ж, ш, ч, ћ* или на сочетание *шт, жд,* то при присоединении суффикса чередование не происходит: **оборити — оборен, тражити — тражен, лишити — лишен, мучити — мучен, уништити — уништен.**

4. С помощью суффикса *-т* образуются причастия от глаголов с основой на *-ну*: **подигнути — подигнут**, **забринути — забринут**, а также от глаголов: **узети** (и его производных приставочных: **заузети, обузети, одузети** и др. — **узет, заузет, одузет**), **познати, упознати** (**познат, упознат**), **донети (донет)**.

От глагола **бити** (бить, колотить) и его производных (**убити, пребити, побити** и т. п.) причастие — **бијен (убијен, пребијен**…)

Количественные существительные

1. От собирательных числительных с помощью суффикса *-ица* образуются существительные женского рода с количественным значением: **двојица, тројица, петорица, десеторица, дванаесторица** … Они употребляются для обозначения количества лиц *мужского пола*: **Двојица студената, петорица момака** (как видите, они сочетаются с родительным падежом множественного числа определяемых существительных).

Когда такое количественное существительное употребляется с местоимением (например: мы вдвоем, вы втроем и т. д.), то местоимение ставится в родительный падеж: **нас двојица, вас тројица, њих петорица** и т. п.

Если такие существительные употребляются в качестве подлежащего, то сказуемое имеет форму множественного числа, а форма, различающая род, — *в мужском роде*:

Двојица лекара су прегледали болеснике.
Вас тројица сте добро радили.

Но возможно и согласование по форме: так как существительные на *-ица* женского рода, то и причастия в составе сказуемого могут иметь окончания женского рода:

Тројица момака *су се вратила*.
Ова двојица *су остала* тамо.

Значение приблизительного количества в сербском языке выражается с помощью существительных, образованных от количественных числительных (от 10 до 20 и от числительных, обозначающих десятки) с помощью суффикса *-ак*:

Десетак, једанаестак, петнаестак, тридесетак, педесетак и т. д.

От существительного **стотина** — **стотинак**.

Существительные, называющие предметы или лица, приблизительное количество которых обозначается, имеют форму родительного падежа множественного числа:

Десетак људи, двадесетак минута.

При подлежащем, выраженном таким сочетанием, сказуемое употребляется в единственном числе, а родовая форма в сказуемом — в среднем роде:

Двадесетак људи је дошло.
Било нас је тридесетак.
Десетак година је већ прошло од тог дана.

Упражнения

1. Образуйте страдательные причастия от следующих глаголов.

носити, запитати, сломити, припремити, згазити, урадити, љубити, одушевити, уништити, оштетити

2. От данных в скобках глаголов образуйте страдательные причастия и употребите их в нужной форме.

1. Имање је давно (напустити) и (заборавити). 2. Стаза је добро (утабати). 3. Све је већ (припремити). 4. Кроз (отворити) врата он је угледао старца са штапом. 5. Њихова кућа није била (оштетити). 6. У новинама је (објавити) врло интересантан чланак.

3. Переведите на сербский язык, употребляя страдательные причастия.

1. Окно было разбито (разбити). 2. Стол освещен лампой (осветлити). 3. Дом уже построен (саградити). 4. Вода разлита (просути). 5. Эта старая книга хорошо сохранилась (очувати). 6. Она красиво одета (обући). 7. Он был вынужден молчать (принудити).

4. Переведите на сербский язык, употребляя количественные существительные.

1. Только пять человек (мужчин) пришло на лекцию. 2. Эти четверо остались дома. 3. Вы трое хорошо работали. 4. Около десяти человек было в комнате. 5. Прошло уже лет десять. 6. Ему тогда было около двадцати лет. 7. В деревне было домов пятнадцать.

5. Ответьте на вопросы к тексту.

1. Ко је био Сава Шумановић? 2. Где и када је он рођен? 3. Какву школу је завршио Сава Шумановић? 4. У ком

француском граду је живео и радио Сава Шумановић? 5. Под утицајем којих француских сликара је стварао? 6. Назовите нека дела Саве Шумановића. 7. Где је живео и радио Сава Шумановић по повратку из Париза? 8. Зашто сликар није потписивао своје слике насликане за време Другог светксог рата? 9. Како је погинуо Сава Шумановић? 10. Где је он био сахрањен?

6. Переведите на сербский язык.

Санкт-Петербург — это музей под открытым небом. В Санкт-Петербурге находится Эрмитаж, один из самых знаменитых музеев мира. Мой любимый русский художник — Иван Шишкин. Многие его картины выставлены в Русском музее. Самая известная картина Ивана Шишкина называется «Утро в сосновом бору». Некоторые эту картину называют «Мишки в лесу». Я очень люблю современную живопись. Я часто хожу в музеи на различные выставки. Мечтаю поехать в Сербию и посмотреть древние сербские фрески.

7. Переведите диалог.

На почте

Турист: Добрый день!
Служащая почты: Добрый день!
Турист: Будьте добры, дайте мне три открытки и один конверт.
Служащая почты: Пожалуйста. Вам нужны марки? Куда вы хотите отправить ваши открытки и письмо?
Турист: В Россию.
Служащая почты: Пожалуйста, четыре марки. Семьсот двадцать два динара.
Турист: Спасибо. Скажите, пожалуйста, где почтовый ящик?

Служащая почты: Почтовый ящик у выхода, с правой стороны.
Турист: Спасибо большое. До свидания!
Служащая почты: Не за что. До свидания!

8. Ответьте на следующие вопросы.

1. Волите ли уметност? 2. Како се, по Вашем мишљењу, зове најпознатији руски уметник? 3. Да ли Вам се допада савремено сликарство? 4. Ко је Ваш омиљени сликар? 5. Како се зове Ваша најдража слика? 6. Да ли је то уље на платну или акварела? 7. У ком музеју је изложена та слика? 8. Има ли град у коме живите много музеја? 9. Који су то музеји? 10. Да ли често посећујете изложбе у музејима?

УРОК 18

Способы выражения общего и частного отрицания
Союзы *ни* и *нити*. Усилительная частица *ни*
Количественные прилагательные

Србија

„…И свуда где је српска душа која,
Тамо је мени отаџбина моја
Мој дом и моје рођено огњиште”.[1]

Алекса Шантић „Моја отаџбина“

Кратки историјски подаци

Срби су се доселили на Балканско полуострво још у VII веку и ускоро су почели да стварају своје прве државе.

Велики државни, економски, војни и културни успон Србија је доживела у XII, XIII и XIV веку, за време владавине династије Немањић. Србија је први пут постала краљевина 1217. године за време владавине Стефана Немањића (Првовенчаног). Године 1346. Србија је постала царевина, а Стефан Душан Силни постао је први српски цар. Србија је прва у Европи донела Устав — правни акт којим је уредила све области друштвеног живота. У то доба Србија је била економски и културно једна од најразвијених земаља Европе.

---

[1] «…Везде, где хоть одна есть сербская душа,
Там для меня и родина моя,
Мой дом и мой родной очаг».

После смрти последњег српског цара Уроша Нејаког српска царевина се распала на кнежевине. На тако неуједињену Србију крајем XIV века напали су Турци. На чувеном Бој у на Косову, 28. јуна 1389. године, српска војска, предвођена кнезом Лазаром Хребељановићем, храбро се одупрла турској најезди, али је временом Србија ипак пала под турску власт.

Више пута Срби су дизали устанке против Турака. Познати су Први српски устанак 1804. године на челу са Карађорђем Петровићем и Други српски устанак 1813. године на челу са Милошем Обреновићем. Србија се ослободила од турског ропства 1878. године, када је поново постала независна монархија. На њеном престолу су се затим мењале две династије — Обреновићи и Карађорђевићи.

Први светски рат почео је нападом Аустро-Угарске на Србију. Руски цар Николај II ушао је у рат на страни Србије. После четири године великих и храбрих борби Србија је била ослобођена од окупатора.

Након Првог светског рата Србија је основала нову државу — Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца која се од 1929. године називала Краљевина Југославија. На њеном челу био је краљ Александар Карађорђевић кога су хрватски фашисти убили у Марсељу (у Француској) 9. октобра 1934. године.

Хитлер је напао Краљевину Југославију без објаве рата бомбардовањем Београда 6. априла 1941. године. За четири године рата српски народ је уз велике жртве пружао одлучан отпор фашистима. Захваљујући четничком и партизанском покрету на тлу Србије за време рата постојале су територије слободне од окупатора. После Совјетског Савеза и Пољске Југославија је трећа земља у свету по броју жртава у том рату.

После завршетка Другог светског рата на власт су дошли комунисти. Србија постаје једна од шест социјалистичких република Југославије на челу са хрватским комунистом Јосипом Брозом Титом. Нова држава се од 1963. године назива СФРЈ (Социјалистичка Федеративна Република Југославија). Према новим границама комунистичког режима само у Србији

су створене две аутономне покрајине — 1. Војводина (главни град Нови Сад) 2. Косово и Метохија (главни град Приштина).

Деведесетих година XX века долази до распада Југославије и грађанског рата. После отцепљења у комунистичким границама Словенија, Хрватска, Босна и Херцеговина и Македонија први пут у историји постају независне државе.

Због неуклапања у нови светски поредак и неподржавања сепаратистичке политике осталих република Југославије, српски народ је постао мета агресивне политике НАТО земаља на челу са САД. Током низа година Србија је била у економској блокади и под великим политичким притиском. Деветнаест земаља чланица НАТО 24. марта 1999. године напале су Србију и Црну Гору. Током 78 дана бомбардовања погинуло је више од 2500 људи, већином цивила, а више од 12 000 је рањено. Многи људи су остали без крова над главом или су били принуђени да напусте своје домове. Уништени су велики привредни објекти (фабрике, рафинерије), разорена је инфраструктура целе земље (51 мост), пострадале су школе, здравствене установе, медијске куће, културни и историјски објекти. Економска штета настала после НАТО агресије процењена је на око 100 милијарди долара. У „зеленој оази Европе“, како су многи еколози називали Србију пре бомбардовања, настала је еколошка катастрофа чије се последице и данас осећају.

Бомбардовање је обустављено 10. јуна 1999. године, усвајањем Резолуције 1244 Савета безбедности УН. По тој резолуцији аутономна област Косово и Метохија (Космет) остаје саставни део Србије. Међутим, не поштујући одлуке Савета безбедности УН и међународно право, албански сепаратисти су уз подршку неких западних земаља прогласили 2008. године независност овог краја. На Косову и Метохији се налази неколико хиљада културних и историјских српских споменика и православних светиња, од којих су многи под заштитом УНЕСКО. Поред Србије, независност Косова не признају Русија, Белорусија, Шпанија, Грчка, Пољска, Словачка, Румунија и многе друге земље света (већина чланица Уједињених нација).

Српски народ је много страдао кроз историју, али је увек водио ослободилачке ратове, ослањајући се често на помоћ и подршку братског руског народа.

Кратки географски подаци

Република Србија је континентална земља умерене континенталне и медитеранске климе. Налази се једним делом на Балканском полуострву, у југоисточној Европи, а другим делом у средњој Европи. Србија граничи на северу са Мађарском, на североистоку са Румунијом, на истоку са Бугарском, на југу са Бившом Југословенском Републиком Македонијом, на југозападу са Албанијом и Црном Гором, на западу са Босном и Херцеговином и Хрватском. Површина данашње Србије износи 88.361 км² , а укупна дужина њених граница је 2.397 км.

На северу Србије је Панонска низија. Ту плодну равницу и велику житницу образује средњи део тока реке Дунав. Централни и јужни део територије Србије заузимају планине. Најпознатије међу њима су: Копаоник, Златар, Рудник, Шарпланина, Тара, Златибор, Космај, Авала. Највиши планински врх Србије — Ђеравица (2656 м) налази се на планини Проклетије.

Реке Србије припадају сливовима трију мора — Јадранског, Егејског и Црног. Све веће реке — Сава, Тиса, Велика Морава и Дрина преко Дунава уливају се у Црно море.

Србија има много лепих језера — Палићко, Сребрно, Власинско, Лудашко, Белоцркванска језера. Највеће језеро у Србији — Ђердапско језеро је вештачко акумулационо језеро на Дунаву.

Главни град Србије је Београд. Београд има око два милиона становника. Већи градови су Ниш, Крагујевац, Нови Сад, Суботица, Приштина.

Србија је данас демократска република. На челу државе је председник. Председник се бира свеопштим тајним гласањем

на пет година. Народна скупштина је највише предствничко тело и носилац уставотворне и законодавне власти.

У Републици Србији у службеној употреби су српски језик и ћирилица.

Химна Републике Србије

Данашња химна Републике Србије је химна некадашње Краљевине Србије „Боже правде“ (Речи Јован Ђорђевић, музика Даворин Јенка), уз незнатно измењен текст.

Боже правде

Боже правде, Ти што спасе
од пропасти до сад нас!
Чуј и од сад наше гласе,
и од сад нам буди спас!

Моћном руком води, брани
будућности српске брод!
Боже спаси, Боже храни,
српске земље, српски род!

Сложи српску браћу драгу
на свак дичан славан рад!
Слога биће пораз врагу
а најјачи српству град!

Нек’ на српској блиста грани
братске слоге златан плод!
Боже спаси, Боже храни,
српске земље, српски род!

Нек’ на српско ведро чело
Твог не падне гнева гром!
благослови Србу село,
поље, њиву, град и дом!

Кад наступе борбе дани
к' победи му води ход!
Боже спаси, Боже храни
српске земље, српски род!

Из мрачнога сину гроба
српске круне нови сјај!
Настало је ново доба
нову срећу, Боже, дај!

Отаџбину српску брани
петвековне борбе плод!
Боже спаси, Боже храни,
Моли Ти се српски род!

Боже правды

Боже правды, Ты, Спасавший
Нас от смерти, бед и ран,
Внемли вновь моленьям нашим:
Будь и впредь спасеньем нам!

Направляй рукою твердой
Наш корабль в пучине вод.
Сохрани, спаси нас, Боже,
Землю сербов, сербский род!

Сербских съедини собратьев,
На достойный, славный труд.
Наш союз — врагам проклятие,
Сербам — к цели верный путь.

Пусть блестит на ветви сербства
Золотой единства плод.
Сохрани, спаси, о Боже,
Землю сербов, сербский род!

Пусть на головы людские
Твой не грянет гнева гром.
Сербское село помилуй,
Поле, ниву, город, дом!

Если брани день встревожит —
Наш ускорь к победе ход.
Сохрани, спаси, о Боже,
Землю сербов, сербский род!

Свет короны сербской снова
Нам из гроба воссиял.
Свет времен счастливых, новых:
Новый взлет Господь нам дал!

Ты спасти отчизну можешь
Пятьсотлетней битвы плод.
Сохрани, спаси, о Боже —
Тебя молит сербский род!

Перевод И. Ф. Прийма

Грб Републике Србије

Грб Републике Србије је грб Краљевине Србије из доба династије Обреновић. На грбу је двоглави орао са штитом на грудима на коме су крст и четири слова „С“ која значе — „само слога Србина спасава“ («только единство спасает сербов»). Изнад орла налази се круна лозе Немањића.

Државна застава Републике Србије

Државна застава Републике Србије је правоугаоног облика, подељена на три хоризонтална поља једнаке ширине: црвено, плаво и бело. На застави је грб.

Страноведческая информация

Александар Карађорђевић (1888–1934) — Александр Карагеоргиевич, сербский король

Династија Немањића — династия Неманичей, сербская средневековая династия (1170–1371). Ее основатель великий жупан

Рашки Стефан Неманя — Святой Симеон Мироточивый (1170–1196). Сын Немани Стефан Первовенчанный (1196–1227) был первым сербским королем (1219). Стефан Душан (1331–1355) был первым сербским царем. При его сыне, царе Стефане Уроше (1355–1371), государство Неманичей распалось, и династия пресеклась.

Јосип Броз Тито (1892–1980) — Йосип Броз Тито, президент СФРЮ

Карађорђе (от *тур*. **кара** — черный) **Ђорђе Петровић** (1762–1817) — Карагеоргий Петрович, основатель династии Карагеоргиевичей. Предводитель Первого сербского Восстания против турок.

Лазар Хребељановић, Свети цар Лазар (1329–1389) — Лазарь Хребелянович (Святой Лазарь Сербский)

Милош Обреновић (1780–1860) — Милош Обренович, основатель династии Обреновичей. Предводитель Второго сербского Восстания против турок.

Словарь

агресив||ан, -ни, -на, -но — агрессивный
Аустро-Угарска, *ж* — Австро-Венгрия
бој, *м* — сражение
бомбардовање, *с* — бомбардировка
вештачки, -а, -о — искусственный
владавина, *ж* — правление
власт, *ж* — власть
војни, -а, -о — военный
војска, *ж* — армия, войско
гласање, *с* — голосование
данашњи, -а, -о — сегоняшний
демократски, -а, -о — демократический
династија, *ж* — династия
доселити се, доселим се — переселиться, поселиться (после переселения)
држава, *ж* — государство, держава
државни, -а, -о — государственный
Други светски рат — Вторая мировая война

друштвени, -а, -о — общественный
еколог, *м* — эколог
еколошки, -а, -о — экологический
економски, -а, -о — экономический
жртва, *ж* — жертва
законодавни, **-а, -о** — законодательный
износити, износим — выносить; составлять (в сумме)
исток, *м* — восток; восход (солнца); истечение
југоисток, *м* — юго-восток
југозапад, *м* — юго-запад
кнежевина, *ж* — княжество
комунист(а), *м* — коммунист
краљ, *м* — король
краљевина, *ж* — королевство
круна, *ж* — корона
лоза, *ж* — виноградная лоза; *перен*. род, племя, колено (родства)
медиј, *м* (*чаще мн. ч.* — **медији**) — средства массовой информации
мењати се, мењам се — меняться, заменяться, обмениваться; *грам*. склоняться; спрягаться
најезда, *ж* — набег, нашествие, вторжение
напасти, нападнем — напасть, атаковать (*несов.* **нападати, нападам**)
напустити, напустим — оставить, покинуть, бросить (*несов.* **напуштати, напуштам**)
независни, -а, -о — независимый
некадашњи, -а, -е — прежний
низ, *м* — ряд;
у низу догађаја — в ряде событий
низија, *ж* — низина, низменность
оаза, *ж* — оазис
објекат, *м* — объект
образовати, образујем — образовать, составить, сделать; дать образование
одлука, *ж* — решение
одупрети, одупрем — дать отпор, оказать сопротивление
орао, *м* — орел
Панонска низија — Паннонская низменость

падати, падам — падать, опадать (*сов.* **пасти, паднем**)
плод||ан, -ни, -на, -но — плодоносный, плодородный, плодовитый
површина, *ж* — поверхность; площадь
погинути, погинем — погибнуть
податак, *м* — сведения, данные
на основу најновијих података — на базе новейших данных
покрет, *м* — движение
последица, *ж* — последствие, следствие, результат
пострадати, пострадам — пострадать; потерпеть ущерб, понести убыток
поштовати, поштујем — уважать, почитать, чтить
представничко тело — представительный орган
престо(л), *м* — престол, трон
привредни, -а, -о — экономический, промышленный, хозяйственный
принудити, принудим — принудить, заставить
проценити, проценим — оценить
пружати, пружам — протягивать, подавать
пружати помоћ — помогать, оказывать помощь
развијен, -а, -о — развитый
разорити, разорим — разрушить, уничтожить, разорить, опустошить
ранити, раним — ранить, нанести ранение
распасти се, распаднем се — распасться, развалиться; разложиться
рафинерија, *ж* — нефтеперерабатывающий завод
резолуција, *ж* — резолюция
република, *ж* — республика
Савет безбедности УН (Уједињених нација) — Совет безопасности ООН (Организации объединенных наций)
САД (Сједињене Америчке Државе) — США (Соединенные Штаты Америки)
свеопшти, -а, -е — всеобщий
северозапад, *м* — северо-запад
североисток, *м* — северо-восток
сепаратист(а), *ж* — сепаратист
сепаратистички, -а, -о — сепаратистский
слив, *м* — бассейн реки; место слияния
службени, -а, -о — служебный

смрт, *м* — смерть
средњи, -а, -е — средний
становник, *м* — житель, обитатель
стварати, стварам — создавать, творить
тло, *с* — почва, земля, пол
ток, *м* — течение; ход, направление
ток реке — течение реки
бити у току — быть в курсе
укуп||ан, ни, на, но — общий; итоговый, суммарный
успон, *м* — подъем
устав, *м* — конституция; устав
уставотворни, -а, -о — учредительный
устанак, *м* — восстание, бунт
установа, *ж* — учреждение
химна, *ж* — гимн
хрватски, -а, -о — хорватский
цар, *м* — царь
царевина, *ж* — царство, империя
цивил, *м* — гражданское лицо
чело, *с* — лоб, чело
на челу са — во главе с
четник, *м* — *ист.* доброволец, член отряда; четник (член сербского монархического освободительного движения времен Второй мировой войны)
четнички, -а, -о — *ист.* партизанский; четнический
чланица, *ж* — член
штета, *ж* — убыток, потеря; ущерб, вред, порча
Штета! — Жаль!
Штета што ниси видео — Жаль, что ты не увидел.
штит, *м* — щит

Дијалог

У продавници „Народна радиност“

Александра: Добро јутро!
Продавац: Добро јутро! Изволите, шта желите?
Александра: Желим да купим српску заставу.
Пордавац: Какву заставу желите? Већу или мању?

Александра: Узећу ову већу.

Продавац: У реду, још нешто?

Александра: Волела бих рођацима и пријатељима из Русије да поклоним неке српске сувенире.

Продавац: Имамо велики избор сувенира. Слободно погледајете!

Александра: Покажите ми, молим Вас, српске опанке. Да ли је то ручни рад?

Продавац: Јесте, то је ручни рад. Права кожа. Заиста леп поклон.

Александра: Узећу два пара — и за маму и за сестру.

Продавац: Само ми реците који број носе Ваше рођаке.

Александра: Тридесет седам и тридесет девет.

Продавац: Ево, изволите. Хоћете ли да Вам покажем и чарапе за опанке? Погледајте што су лепе! То је такође ручни рад. Природна овчија вуна.

Александра: Дивне су. Узећу и чарапе. Молим Вас, једне беле, а друге шарене.

Продавац: Ево, изволите. Упаковаћу Вам их у засебне кесе. Желите ли још нешто?

Александра: Покажите ми, молим Вас, ову флашу на којој пише „Бог чува Србе“.

Продавац: Изволите. То је чутура. Унутра је стакло, а ово около је права кожа.

Александра: Је л’ чутура служи за ракију?

Продавац: Чутура може да служи и за ракију и за било које друго пиће.

Александра: Добро, узећу ову мању за свог друга. И сад ми је остало само да још купим поклон за дете од пет година.

Продавац: Предложио бих Вам ове лутке у српској народној ношњи. Погледајте, рецимо, ову. Има прелепу кошуљу са везом, сукњу, прегачу и мале опанчиће.

Александра: Лутка је много лепа, али мени треба поклон за дечака.

Продавац: За дечака? Е, онда купите српску шајкачу.

Александра: Дивно! Шајкача је прави поклон за мог малог сестрића. Узећу ову са кокардом.

Продавац: Значи, то је све?

Александра: Да, много Вам хвала. Могу ли да платим кредитном картицом?

Продавац: Наравно, само ми покажите личну карту или пасош.

Александра: Ево, изволите.

Продавац: У реду. Молим Вас, потпиште овде. Хвала лепо. Изволите. Рачун Вам је у кеси.

Александра: Најлепше хвала. До виђења!

Продавац: До виђења!

Словарь

вез, *м* — вышивка
вуна, *ж* — шерсть
кожа, *ж* — кожа
права кожа — натуральная кожа
кошуља, *ж* — рубашка
лич||ан, -ни, -на, -но — личный; субъективный
лична карта — внутренний паспорт в Сербии
лутка, *ж* — кукла
ношња, *ж* — одежда; ношение, носка
народна ношња — национальный костюм
овчији, -а, -е — овечий
опанак, *м* — опанок; чаще мн. **опанци** — опанки — сербская национальная крестьянская обувь из сыромятой кожи, прикрепляемая к ноге ремешками или веревкой
опанчић, *м* — маленький опанок
пар, *м* — пара
пасош, *м* — паспорт (заграничный паспорт)
потписати, потпишем (*несов.* **потписивати, потписујем**) — подписать
потписати се, потпишем се — подписаться

прегача, *ж* — передник, фартук
привезак, *м* — подвеска, брелок
радиност, *ж* — трудолюбие; промысел
народна (домаћа) радиност — кустарный промысел
ракија, *ж* — ракия (сербский национальный спиртной напиток: водка из фруктов или винограда)
ручни, -а, -о — ручной
ручни рад — ручная работа; рукоделие
свакако, *нареч.* — конечно, обязательно, непременно
сестрић, *м* — племянник (сын сестры)
сестричина, *ж* — племянница (дочка сестры)
стакло, *с* — стекло
сукња, *ж* — юбка
унутра, *нареч.* — внутри; внутрь
флаша, *ж* — бутылка
чарапа, *ж* — чулок, носок
чувати, чувам — беречь, хранить
чутура, *ж* — фляга (для ракии, вина, воды и т.п.), баклажка
шајкача, *ж* — шайкача (сербский мужской национальный головной убор, род пилотки)
шарен(и), -а, -о — пестрый, разноцветный

Грамматика

Общее отрицание

Общее отрицание (т. е. отрицание самого действия) обычно выражается следующим образом:

1) с помощью частицы **не** перед глаголом:

Он не гледа кроз прозор. — Он не смотрит в окно.

2) с помощью вспомогательных глаголов в отрицательной форме:

Нисам прочитала ову књигу. — Я не прочитала эту книгу.

Он неће данас ићи у позориште. — Он не пойдет сегодня в театр.

3) с помощью глагола **немати:**
Он нема уџбеник. — У него нет учебника.

В отрицательных побудительных предложениях может употребляться особый глагол **немој** (**-мо, -те**):

Немој плакати. — Не плачь.
Немојте се срдити на мене. — Не сердитесь на меня.

Частное отрицание

В *частноотрицательных предложениях* в русском языке отрицательная частица ставится перед тем членом, который отрицается: Он пришел не один. Он купил не книгу, а тетрадь.

В сербском же языке отрицание обычно ставится *перед глаголом*, а частный характер отрицания выражается иными средствами:

Он није донео књигу. — Он не принес книгу (полное отрицание).
Он није донео књигу, већ часопис. — Он принес не книгу, а журнал (частное отрицание).

Противительный союз **већ**, стоящий между дополнениями, подчеркивает частный характер отрицания, его отнесенность к дополнению.

Јован их не слуша с пажњом. — Йован слушает их невнимательно.

В этом случае обстоятельство **с пажњом** выполняет роль ограничителя отрицания.

Гораздо менее характерным для сербского языка является постановка отрицательной частицы перед отрицаемым членом. Но в этом случае отрицаемый член обязательно должен иметь противопоставление с противительным союзом (**него, но, већ**):

Драган је купио не свеску, већ (него) књигу. — Драган купил не тетрадь, а книгу.

Для усиления отрицания в сербском языке употребляются частицы **ни, нити**, которые обычно стоят перед тем словом, которое выделяется, подчеркивается. (В русском языке им соответствуют частицы **даже, и, ни**):

Она му није рекла ни речи. — Она ему не сказала ни слова.

Они нам ни не пишу. — Они нам даже не пишут.

Она ме нити не погледа. — Она на меня даже не посмотрела.

Для соединения однородных членов (или двух однородных предложений) при отрицании в сербском языке употребляются союзы **ни, нити.** Как и русский союз **ни**, они могут быть повторяемыми:

Он нема ни родбине, ни пријатеља. — У него нет ни родных, ни друзей.

Характерным признаком союза **нити** является то, что глагол в присоединяемом им отрицательном предложении имеет утвердительную форму:

Не шалим се, нити ми је до шале. — Я не шучу, и мне не до шуток.

Божо се нити насмеја, нити му одговори. — Божо и не улыбнулся, и не ответил ему.

Эти союзы могут быть и одиночными:

Он нема родбине ни пријатеља. — У него нет ни родных, ни друзей.

Русским отрицательным предложениям, начинающимся словами типа *некуда…, негде…., не с кем….,* и т. п. в сербском

соответстветствуют предложения с глаголом **немати** и соответствующим вопросительным местоимением или наречием:

Немам где да идем. — Мне некуда пойти.
Он нема шта да чита. — Ему нечего читать.
Немам с ким да поразговарам. — Мне не с кем поговорить.
Они немају шта да раде. — Им нечего делать.

Количественные прилагательные

Это слова, образованные от собирательных числительных с помощью родовых окончаний. Например, от числительного **двоје** мужской род — **двоји**, женский род — **двоје**, средний род — **двоја**.

Они употребляются с существительными, не имеющими формы единственного числа, так называемыми *pluralia tantum*. В сербском языке слова, относящиеся к pluralia tantum, в отличие от русских (ножницы, брюки, сани), имеют категорию рода, которая определяется по окончанию:

наочари (очки) — мужской род (ср. **прозори**).
маказе (ножницы) — женский род (ср. **књиге**)
врата (двери) — средний род (ср. **села**)

Таким образом, склонение сочетаний существительных, имеющих форму только множественного числа, с количественными прилагательными будет выглядеть следующим образом:

Падеж	Мужской род	Женский род	Средний род
Именительный	двоји наочари	троје саонице	петора кола
Родительный	двојих наочара	тројих саоница	петорих кола
Дательный	двојим наочарима	тројим саоницама	петорим колима

Падеж	Мужской род	Женский род	Средний род
Винительный	двоје наочаре	троје саонице	петора кола
Звательный	—	—	—
Творительный	двојим наочарима	тројим саоницама	петорим колима
Предложный	о двојим наочарима	о тројим саоницама	о петорим колима

Количественные прилагательные употребляются также с существительными, обозначающими парные предметы (напр., **ципеле, чарапе, рукавице** и т. п.), когда речь идет о парах таких предметов, а не об отдельном предмете: **двоје ципеле** — две пары туфель, **троје рукавице** — три пары перчаток, **двоје чизме** — две пары сапог и т. п.

Пример склонения:

Именительный падеж — **двоје чизме**
Родительный падеж — **двојих чизама**
Дательный падеж — **двојим чизмама**
Винительный падеж — **двоје чизме**
Звательный падеж — –
Творительный падеж — **двојим чизмама**
Предложный падеж — **о двојим чизмама**

Упражнения

1. Переведите на сербский язык

1. Мне нечего читать. 2. Им некуда пойти. 3. Ему не с кем пойти в театр. 4. Он даже не знает, где его учебник. 5. Сербы живут не только в Сербии. 6. Мне некогда сегодня прийти к вам.

2. Переведите на русский язык.

1. Није се то десило први пут. 2. Ово писмо није написала она. 3. Испит се не спрема само из уџбеника. 4. Ни друге девојке нису пажљиво слушале. 5. Он није дошао сам. 6. Не идем у биоскоп данас, већ сутра. 7. Ни две речи нисам могао да кажем. 8. Он те ни не слуша.

3. Переведите на сербский язык.

1. Моего брата зовут не Милан, а Милош. 2. Его сестра не студентка, а учительница. 3. Это случилось не вчера, а сегодня. 4. Ей не о чем с тобой говорить. 5. Она спрашивает не тебя, а его. 6. Я иду в театр не с сестрой, а с подругой.

4. Употребите данные в скобках количественные сочетания в нужной форме (цифры пишите словами).

1. У (2 кола) су седеле младе девојке. 2. Поред зграде стоје (2 кола). 3. На полици су лежале (3 велике маказе). 4. Купили смо у супермаркету (1 хулахопке). 5. На тезги су (2 кожне рукавице). 6. Мајка је купила за своју кћерку (3 беле чарапе). 7. Ова стара жена зими носи (2 вунене чарапе). 8. Наручила сам у оптици (2 нови наочари).

5. Ответьте на вопросы к тексту.

1. У ком веку су се Срби доселили на Балканско полуострво? 2. За време владавине које српске средњовековне династије Србија је доживела велики успон? 3. Када је Србија постала први пут царевина и како се звао први српски цар? 4. Када се одиграла чувена битка у којој се српска војска предвођена кнезом Лазаром Хребељановићем храбро супротставила најезди Турака? 5. Када су избили Први и Други српски устанак против Турака и ко их је предводио? 6. Шта је учинио руски цар Николај II када је

Аусто-Угарска напала Србију? 7. Када и где је био убијен српски краљ Александар Карађорђевић? 8. Како је Хитлерова Немачка напала Југославију? 9. Ко је дошао на власт у Југославији после Другог светског рата и како се звала та нова држава? 10. Када је почела агресија НАТО против српског народа? 11. Које земље не признају независност Косова и Метохије?

6. Закончите предложения.

1. Србија се налази на … 2. Најпознатије планине Србије су … 3. Највећи планински врх Србије је … и налази се на … 4. Реке Србије припадају сливовима … 5. Најпознатија језера Србије су … 6. Србија граничи са … 7. Главни град Србије има … становника. 8. Српска химна зове се … 9. На челу државе налази се … 10. Народна Скупштина је … 11. Клима Србије је … 12. На северу Србије је …

7. Переведите текст.

Сербия находится на Балканском полуострове. Столица Сербии — Белград. До Второй мировой войны Сербия была монархией. В средние века, во время правления династии Неманичей, Сербия была одним из самых развитых государств Европы. Сегодня Сербия — республика. Во главе государства находится президент. Официальный язык в Сербии — сербский язык и кириллическое письмо. Сербы — православный славянский народ.

8. Ответьте на вопросы.

1. Да ли је држава у којој Ви живите монархија или република? 2. Када је Русија постала република? 3. Назовите највећу руску царску династију. 4. Да ли су се за време Првог и Другог светског рата Руси и Срби борили на истој

страни? 5. Како се зове највећа битка у Другом светском рату? 6. Које земље су дале највећи број жртава у борби против фашизма? 7. Како се зове највеће језеро Русије (најдужа река, највиши планински врх)? 8. Колика је површина Русије? 9. Колико становника има главни град Русије? 10. Ко је данас на челу Русије? 11. Ко је написао текст и музику руске химне? 12. Које боје су на руској застави?

УРОК 19

Плюсквамперфект (давнопрошедшее время)
Безличные обороты

Божић код Срба

„Божић, Божић, мили дане!
Међ' нама се рађа Бог.
Све су душе обасјане,
Чистим сјајем зрака тог!“[1]

Јован Јовановић Змај

Божић је најрадоснији хришћански празник. Назив празника Божић — Богић, значи мали Бог. Срби су, као и Руси, православци, те Божић славе по старом јулијанском календару 7. јануара.

Месец дана пре Божића Срби прослављају веселе породичне празнике који се зову Детињци, Материце и Оци.

Детињци су увек у трећу недељу пре Божића. Тих дана родитељи „прете“ деци да ће их везати, ако не буду имала ништа на откуп. Деца се мало плаше, а мало забављају, па сама или уз помоћ одраслих припремају поклоне којима ће се „одрешити“, тј. откупити. Поклони су обично цртежи или предмети које деца сама направе. У недељу ујутру родитељи вуненим врпцама везују децу, док она покушавају да се, уз смех и разне приче, извуку из везивања. Дужину ове веселе игре одређују маштовитост родитеља и деце. На крају игре родитељи одве-

---

[1] «Рождество, о, день желанный
Бог рождается средь нас!
Чистым светом осияны,
Души все в лучах сейчас!»

зују децу и примају поклоне. Затим родитељи и сами даривају децу играчкама и слаткишима.

Материце долазе у недељу после Детињаца. Деца увече припремају клупчиће вунених трака и већ ујутру траже прву прилику да везују мајке. Мајке се „дреше“ поклонима и деца срећна одлазе да се играју. У многим српским крајевима Материце се прослављају у суботу увече, када деца везују не само своје, већ и мајке у суседству. Тада се обично певају овакве песмице:

„Добро вече, газдарице!
Честитам ти Материце!
Ако не даш Материце,
Тешко теби, газдарице!“

Оци падају у недељу пред Божић. Тада се везују очеви који се такође „дреше“ различитим поклонима. Тим празником се завршава циклус радосних породичних предбожићних празника.

Последњи дан пред Божић назива се Бадњи дан. Тај назив долази од старословенске речи „бдјети“ што значи бити будан. Тог дана треба бдети и поздравити рођење Богомладенца. Српска изрека: „Они су као Бадњи дан и Божић“ односи се на врло блиске, нераздвојне пријатеље који се увек виђају заједно. Сматра се да је на Бадњи дан обавезно враћање позајмљених ствари.

Бадњи дан је посан дан. По старом обичају, домаћин на Бадњи дан ујутру иде у шуму по бадњак. Бадњак је младо храстово дрво које Срби традиционално уносе на Бадње вече у своје домове. Домаћин на Бадње вече пали гранчице бадњака. Верује се да свето дрво сагоревањем даје снагу кући и људима у њој. Такав обичај данас је сачуван на селу. У граду бадњак се обично пали у цркви, а затим односи кући.

На Бадње вече припрема се посна вечера. Постоји веровање да се на сто мора изнети најмање дванаест врста хране (главно јело, хлеб, смокве, суве шљиве и кајсије, јабуке, ораси…). Број дванаест симболично подсећа на дванаест апостола који су били са Исусом Христом на Тајној вечери. Испод стола домаћини простиру сламу која симболише јасле у којима се родио Богомладенац.

Многи Срби дочекују Божић у цркви и причешћују се на Литургији. И у цркви и у кући Божић се честита речима: „Христос се роди!“, а одговара се: „Ваистину се роди!“

Прва особа која уђе у породични дом на Божић зове се положајник. Положајник долази сам или је унапред одређен, као човек који доноси срећу.

Божић се слави у кругу породице, мада се на ручак позивају рођаци и пријатељи. Божићна трпеза је увек богата и разноврсна. На столу су мрсна јела, прасеће или јагњеће печење, салате, торте и колачи.

На Божић се меси обредни округли бели хлеб који се зове чесница. Домаћице у тесто стављају новчић који доноси срећу ономе ко га нађе.

На Божић се такође традиционално служи и жито које се припрема од куване пшенице, меда, ораха и лимуновог сока. Данас се у многим српским кућама, а и у посластичарницама, жито служи са шлагом и представља једну од најукуснијих и најомиљенијих посластица.

Дијалог

Јован: Христос се роди!

Ана: Ваистину се роди!

Јован: Срећан ти Божић, драга Ана! Желим ти здравља, среће, љубави и много успеха на студијама српског језика и књижевности!

Ана: Најлепше хвала! И ја теби од срца честитам Божић и наступајућу Српску нову годину и желим ти све најбоље! Срећна сам што сам дочекала Божић у Србији и упознала се са српским обичајима! Много ми се допала песмица коју деца певају:

„Божић, Божић Бата
Носи киту злата
Да позлати врата
И обоја побоја
И сву кућу до крова!“

Молим те, Јоване, испричај ми, ко је Божић Бата?

Јован: Божић Бата обично се представља као мушко дете у српској народној ношњи. Верује са да у ноћи између Бадњег дана и Божића Божић Бата нечујно, кроз оџак или преко тавана, посећује сваку кућу која слави Божић. Божић Бата посебно воли децу, па деци оставља поклоне.

Ана: Сад разумем. Божић Бата је српски Деда Мраз.

Јован: Ана, ти као филолог, треба да знаш да је „бата“ деминутив од именице „брат“.

Ана: А шта још на српском значи „бата“?

Јован: „Бата“ је презент трећег лица једнине од глагола „батати“, што значи „ступати, корачати“.

Ана: Онда „Божић бата“ значи „Божић долази“!

Јован: Јесте, Божић долази и доноси радост у свако срце! А да ли знаш стихове Јована Јовановића Змаја „Божић, Божић бата“?

Ана: Не знам. Молим те, одрецитуј ми ту песмицу!

Јован:

Данас целим светом
Херувими лете.
Данас ће се родит'
Христос мало дете.

Данас нема туге,
Данас боли ћуте.
Све су данас мисли наше
Небу подигнуте.

Данашња је ноћца
Од сувога злата —
Божић, Божић бата!

Данаске се бришу
Нехотични греси.
Данаске се душа
Рајским миром реши.

Данас мелем свети
Сваки недуг цели.
Данаске се опроштење
И прима и дели.

Данаске је свету
Нова светлост дата —
Божић, Божић бата!

Топла нам је соба
Топле су нам груди:
Свуд су наша браћа
Где су добри људи.

Воштаница гори,
Слама је просута,
А „Рождество” певаћемо
По стотину пута.

Ево, већ и вертеп —
Отварајте врата! —
Божић, Божић бата!

Празници у Србији

Датум	Назив празника	Коментар
1. јануар	Нова година	Новый год
7. јануар	Божић	Рождество
14. јануар	Српска нова година	Старый новый год
27. јануар	Свети Сава	День Святого Саввы Сербского
15. март	Дан државности	День государственности
1. мај	Дан рада	День труда
прелазни-празник	Васкрс или Ускрс	Пасха
28. јун	Видовдан	Видов день, День Святого Витта. День битвы на Косовом поле (28 июня 1389 года)
	Крсна Слава	День памяти Святого — покровителя рода, семьи, города, села, храма и т. п.

Страноведческая информация

Йо́ван Йова́нович Змай (чика Јова Змај — дядя Йова Змай, 1833–1904) — выдающийся сербский поэт-романтик и детский поэт. Окончил юридический и медицинский факультеты. Работал врачом, драматургом, редактором, переводчиком. Основатель юмористических журналов «Змај» (Змей), «Стармали» (Карлик) и журнала для детей «Невен» (Ноготки). Любовь к жене и единственной дочери, а затем и их смерть в 1872 году послужила для поэта поводом к изданию двух сборников стихотворений «Розы» и «Увядшие розы» („Ђулићи“ и „Ђулићи увеоци“). В 1877 году вышла в свет его «Иллюстрированная военная хроника». Собрание его произведений впервые было опубликовано в 1880 году в Нови-Саде. Переводил с венгерского, немецкого, русского и английского языков. К 120-летию поэта в Сербии учреждена литературная награда им. Й. Й. Змайа.

Словарь

варница, *ж* — искра
ватра, *ж* — огонь, костер
везати, вежем — завязывать, связывать, привязывать
везивање — связывание, перевязывание
врпца, *ж* — веревочка, шнурок, бечевка
вунен||и, -а, -о — шерстяной
гранчица, *ж* — веточка
даривати, дарујем — одаривать, дарить подарки
дрешити се, дрешим се — развязываться, распускаться
забављати се, забављам се — развлекаться
извући се, извучем се — выбраться, высвободиться
кајсија, *ж* — абрикос
календар, *м* — календарь
ломити, ломим — ломать, разламывать
маштовитост, *ж* — воображение, фантазия
месити, месим — месить, замешивать
мрсна јела — скоромная пища

нераздвојни, -а, -о — неразделимый; неразлучный
новчић, *м* — мелкая монета, денежка
одвезивати, одвезујем — развязывать, отвязывать
одрешити, одрешим — отвязать, освободить
окренути се, окренем се — обернуться, повернуться
откуп, *м* — выкуп
откупити се, откупим се — откупиться
палити, палим — зажигать, поджигать
плашити се, плашим се — пугаться, бояться, трусить
покушавати, покушавам — пытаться, пробовать (*сов.* **покушати, покушам**)
пос||ан, -ни -на, -но — постный
претити, претим — грозить, угрожать
прилика, *ж* — удобный случай, подходящий момент; возможность
причешћивати се, причешћујем се — причащаться (*сов.* **причестити се, причестим се**)
простирати, простирем — расстилать, застилать
слама, *ж* — солома
служити, служим — обслуживать; угощать, подавать (за столом)
смоква, *ж* — инжир
сув||и, -а, -о — сухой; худой, тощий
суве шљиве — чернослив
укућани *мн.* — домочадцы (*ед. ч.* **укућанин**, *м*)
циклус, *м* — цикл
цртеж, *м* — рисунок
шлаг, *м* — взбитые сливки

Грамматика

Плюсквамперфект

Плюсквамперфект обозначает действие, которое предшествовало другому действию в прошлом или произошло в далеком прошлом.

Плюсквамперфект образуется с помощью вспомогательного глагола **бити** в форме перфекта (или, реже, имперфекта, поскольку имперфект в современном языке практически не употребляется) и причастия на *-л*.

Например, от глагола **доћи** (прийти, приехать) формы имперфекта следующие:

Лицо	Единственное число	Множественное число
1-е	ја сам био дошао	ми смо били дошли
2-е	ти си био дошао	ви сте били дошли
3-е	он је био дошао	они су били дошли

В современном сербском языке плюсквамперфект встречается довольно редко, обычно в сложном предложении:

Брат је већ био устао кад сам се пробудио. — Брат уже встал, когда я проснулся.

Он се толико био променио да га нисмо препознали. — Он настолько изменился, что мы его не узнали.

Безличные обороты

В тех случаях, когда в русском языке употребляются неопределенно-личные предложения (т. е. подлежащее отсутствует, а глагол-сказуемое стоит в форме 3-го лица множественного числа и обозначает действие, совершаемое неопределенными или необозначенными лицами, например: *Об этом пишут в газетах. Здесь не курят.*), в сербском языке обычно употребляются безличные обороты, в которых главный член (сказуемое) выражен формой 3-го лица единственного числа личного невозвратного глагола с частицей **се**:

О томе се прича у комшилуку. — Об этом говорят в соседних домах.

О удесу се брзо сазнало. — О происшествии быстро узнали.

О укусима се не расправља. — О вкусах не спорят.

Если главный член русского неопределенно-личного предложения — переходный глагол с прямым дополнением, то в сербском языке этому предложению будет соответствовать двусоставное предложение, в котором глагол-сказуемое в страдательном залоге, а его прямое дополнение — подлежащее:

Глас младих се уважава у колективу. — Мнение молодых уважают в коллективе. (*букв*. Мнение молодых уважается в коллективе).

Овде се не памти таква зима. — Здесь не помнят такой зимы.

Овде се сеје раж, пшеница, овас. — Здесь сеют рожь, пшеницу, овес.

Упражнения

1. Употребите данные в скобках глаголы в форме плюсквамперфекта.

1. Пошто сви (доћи), почесмо читати. 2. Кад за сто (поседати) све жене, почеше причати. 3. Кад ватра (распалити се), сви поседаше око ње. 4. Ја (сакупити) своје пријатељице и пошле смо у шуму. 5. Журио сам да стигнем другове који (одмаћи) далеко. 6. Мајка већ (вратити се) с посла кад смо дошли кући.

2. Переведите на сербский язык.

1. Здесь не курят. 2. На уроке не разговаривают. 3. Об этом фильме много говорят. 4. Здесь ничего не знают о том, что случилось. 5. В Африку ездят по морю. 6. Во дворе веселились, пели, плясали.

3. Переведите на русский язык.

1. Средом се иде у музеј. 2. Цело вече се разговарало о земљотресу у Јапану. 3. О том филму се много дискутује. 4. Овде се живи по старим правилима. 5. У кући се дуго спавало, много јело и пило. 6. На пијаци се продаје воће и поврће.

4. Ответьте на следующие вопросы к тексту.

1. Ког датума Срби и Руси прослављају Божић? 2. Шта значи реч Божић? 3. Како се зову весели породични празници које Срби прослављају пре Божића? 4. Када су Детињци? 5. Шта родитељи раде тог дана? 6. Како се деца „дреше“ тј. откупљују? 7. Када се обележавају Материце? 8. Којим празником се завршава циклус веселих породичних предбожићних празника? 9. Шта је Бадњи дан? 10. Од које речи потиче назив тог дана? 11. Шта је бадњак? 12. Каква вечера се спрема за Бадње вече и колико врста јела се традиционално износи на сто? 13. Како Срби једни другима честитају Божић? 14. Ко је положајник? 15. Шта је чесница? 16. Шта се још обавезно служи за Божић?

5. Переведите на сербский язык.

Рождество — самый радостный христианский праздник. Сербы отмечают Новый год 1 января, Рождество — 7 января, а старый новый год — 14 января. Рождественский сочельник — постный день. Сербы в сочельник на стол выносят двенадцать различных постных блюд. Многие сербы ходят на Рождество в церковь. Дома Рождество обычно отмечается в кругу семьи. На Рождество и на Новый год сербы дарят друг другу подарки.

6. Ответьте на следующие вопросы.

1. Како се у Вашој породици прослављају Божић и Нова година? 2. Идете ли у цркву за Божић? 3. Да ли Вам долазе

гости за Божић и Нову годину? 4. Шта обично припремате (Ваша мама припрема) за свечану божићну или новогодишњу вечеру? 5. Да ли за Нову годину китите јелку? 6. Поклањате ли својим рођацима и пријатељима поклоне за Божић или Нову годину? 7. Пишете ли честитке за Божић или Нову годину Вашим рођацима (пријатељима, колегама)? 8. Какве поклоне сте добили за Нову годину? 9. Сећате ли се најлепшег поклона који сте добили од Деда Мраза кад сте били мали? 10. Који празник највише волите? Зашто?

7. Напишите на сербском языке поздравление к Рождеству и Новому году своим родителям (друзьям, коллегам по работе).

Srbija se smeje

Dođe Mujo kod doktora:
— Doktore, žena mi ima temperaturu.
— A je li visoka?
— Ma nije mnogo, metar i šezdeset pet.

УРОК 20

Имперфект

🎧 Свети Сава — највећи српски Светитељ и просветитељ

„Око његове главе лете пчеле
И граде му живи златокруг…“[1]

Васко Попа „Свети Сава“

Велики српски жупан Стефан Немања, оснивач чувене српске средњовековне династије Немањића, имаше три сина — Вукана, Стефана и Растка. Најмлађи Немањин син Растко рођен је, по једним изворима 1169. године, а по другим 1174. године. Као дете Растко беше ведре нарави и веома напредан у учењу светих књига. Заједно са својом старијом браћом Растко је васпитаван у духу византијске традиције. У родитељском дому они бејаху добили одлично основно образовање.

Кад је напунио петнаест година, Растко је од оца добио Хумску област да њом управља. Млади принц показао се као благ и кротак владар — „волеше сиротињу и веома поштоваше монашки чин“.

Једном су на Њемањин двор били дошли да траже помоћ монаси са Свете Горе. Растко је радо проводио време у разго-

---

[1] «Вкруг чела его вьются пчелы,
Творя нимб живой золотой…»

ворима са њима. Највише га је очарао један руски монах који му је причао о животу у светогорским манастирима. Растко је одлучио да напусти родитељски дом, одрекне се престола и световног живота и оде на Свету Гору. Легенда каже да Немања послаше велику потеру за сином, желећи да га врати. Међутим, беше касно. Млади српски принц Растко примио је у руском манастиру Стари Русик монашки постриг и постао је монах Сава. Дане је проводио у посту и молитви, бос је разносио храну усамљеним светогорским подвижницима. Родитељи неко време бејаху туговали за сином, а затим схватише да је он изабрао прави пут.

Стефан Немања се и сам на државном сабору одрекао престола у корист сина Стефана, и постао је монах Симеон. После неког времена он се упутио своме сину љубимцу на Свету Гору. Тамо богато дариваше светогорске манастире и заједно са монахом Савом започеше изградњу Хиландара, првог српског манастира на Светој Гори. Манастир Хиландар је постао главно средиште српске средњовековне културе.

Монах Сава бејаше стекао на Светој Гори велико богословско знање и духовну снагу. По повратку у Србију радио је на црквеном и културном просвећивању свог народа — подизао је многобројне храмове, усавршавао је црквену организацију. Монах Сава постао је велики учитељ, књижевник, просветитељ, духовник и ктитор многих храмова и манастира. Он је написао житије Светог Симеона, типике за многе манастире, кодекс српске цркве и државе — Крмчију и друга дела.

Српска црква добила је аутокефалност 1219. године, а Сава је постао први српски архиепископ. На сабору у Жичи Сава је свог брата Стефана Немањића, крунисао за првог српског краља. Због тога се он и зове Стефан Првовенчани. У Србији у то време настаје процват државног и духовног живота, развијају се српска књижевност и уметност.

Архиепископ Сава је за живота два пута био на поклоничким путовањима у Светој Земљи и тамо је основао неколико српских манастира. На другом путовању, за време посете бу-

гарског цара, први српски архиепископ се упокоио 27. јануара 1236. године. Уз велике црквене почасти Светитељ је био сахрањен у Трнову, а затим су његове мошти биле пренесене у српски манастир Милешева.

На Савином гробу у Милешеви вековима се окупљао народ, доносио болеснике, тражећи Светитељеву помоћ. Многи владари су се тамо крунисали, а поред православаца Светитеља поштоваше и многи Турци. Неки од њих су се чак и покрштавали.

Турски владари су желели да униште култ Светог Саве, јер су у њему видели извор непокорности српског народа. Зато је 1594. године Синан паша пренео кроз целу Србију Савине свете мошти и у Београду, на пољу Врачарево, спалио их. Турци су желели да на тај начин сломе дух отпора и код српских устаника у Банату, који су се налазили с оне стране Дунава. Међутим, култ Светог Саве не само да није нестао, већ се у народу још више бејаше проширио.

На месту где су спаљене мошти Светог Саве данас је подигнут велелепни храм. То је храм благодарности, љубави и вековног поштовања српског народа према свом највећем духовном родитељу. Храм Светог Саве данас је једна од највећих и најлепших православних цркава у свету. Светитељу Сави посвећени су многи храмови широм света, а његов лик приказан је у свим српским црквама.

Српски народ је саставио многе песме, приче и легенде о животу, раду, доброти, правичности и мудрости Светитеља Саве. Многи српски песници, писци и уметници посветили су Светом Сави своја дела.

Српска православна црква прославља Светог Саву 27. јануара. Празник Светог Саве један је од највећих храмовних и породичних празника, а од 1840. године тај дан је проглашен школском славом.

Поред Срба, Светог Саву прослављају и други православни народи — Руси, Грци, Румуни и Бугари.

Дијалог

Јован и његова руска пријатељица из Санкт-Петербурга Ана су испред храма Светог Саве у Београду.

Ана: Како је велелепан овај храм, Јоване!

Јован: Јесте, храм је прелеп! Изграђен је у византијском стилу од белог мермера. Ми, Срби, много се поносимо овом црквом, једном од највећих и најлепших цркава у свету!

Ана: Колико дуго је трајала изградња храма Светог Саве?

Јован: Изградња храма почела је још одавно, али је била прекинута. Храм је изграђен деведесетих година двадесетог века, али, као што видиш, још увек нису завршени унутрашњи радови. Недавно сам прочитао да ће радове на мозаику финансирати Русија.

Ана: То је дивно! Видела сам у Храму велику икону „Благодатно небо“. Испод ње прочитах да је то поклон мог родног града Санкт-Петербурга Београду.

Јован: А овај споменик Светом Сави који стоји испред Храма поклонио је нашем граду чувени руски скулптор Вјачеслав Михајлович Кликов. Кликов је Србе задужио са још два предивна споменика. Он је поклонио Новом Саду споменик Сергија Радоњешког и Никшићу споменик Пресвете Богородице.

Ана: Шта мислиш, Јоване, како би било да се мало прошетамо овим лепим парком и сликамо се заједно за успомену?

Јован: Важи, што да не! Показаћу ти још и зграду Народне библиотеке Србије и споменик Карађорђу. Ево их ту, на дохват руке!

Химна Светом Сави

Ускликнимо с љубављу,
Светитељу Сави!
Српске цркве и школе,
Светитељској глави!
Тамо венци, тамо слава,
Где наш српски пастир Сава!

Пујте му, Срби,
Песму и утројте!

С неба шаље благослов
Свети отац Сава.
Са свих страна сви Срби,
С мора и Дунава,
К небу главе подигните!
Саву тамо угледајте!
Саву српску славу,
Пред престолом Творца!

Благодарна Србијо,
Пуна си љубави.
Према своме пастиру
Светитељу Сави.
Босна и Херцеговина,
Светог Саве дедовина
С тобом славе славу,
Светитеља Саву!

Здраво Среме, Банате
И Србијо Стара!
Раванице, чувај нам
Тело Кнез Лазара!
Црна Горо, сестро мила,
Здраво и ти с нама била!
Да славимо славу
Светог оца Саву!

Милешево слави се
Телом Светог Саве.
Кога славе сви Срби
С обе стране Саве.
Синан-паша ватру пали,
Тело Светог Саве спали.
Ал' не спали славе,
Нити спомен Саве.

Да се српска сва срца
С Тобом уједине!
Сунце мира, љубави,
Да нам свима сине!
Да живимо сви у слози,
Свети Саво, Ти помози!
Почуј глас свог рода,
Српскога народа!

Страноведческая информация

Банат — область в Сербии

Васко Попа (1922–1991) — известный сербский поэт, академик Сербской академии наук и искусств. Во время Второй мировой войны был узником фашистского концлагеря. Выпустил восемь сборников стихотворений: «Кора», «Нетронутое поле», «Второе небо», «Вертикальная земля», «Собачья соль», «Дом посреди шоссе», «Сырое мясо», «Жатва». Автор поэтических переводов с французского.

Жича — православный сербский монастырь, расположенный на территории исторической области Рашка, недалеко от города Валево. Монастырь Жича был основан в начале XIII века сербским средневековым властителем Стефаном Неманичем, который затем был коронован в этом монастыре и стал первым сербским королем (Стефаном Первовенчанным). Вознесенский собор монастыря стал местом коронации сербских правителей. Для коронации семи сербских королей (Стефана Первовенчанного, Радослава, Владислава, Уроша, Драгутина, Милутина и Стефана Дечанского) в стене монастыря пробивались и затем заделывались специальные «врата», через которые проходил король. Поэтому сербы называют монастырь «седмоврата Жича». Сегодня Жича — действующий женский монастырь.

Милешева — православный сербский монастырь, расположенный в юго-западной Сербии, недалеко от города Приеполе. Монастырь был основан в начале XIII века королем Владиславом. В монастыре до 1594 года покоились мощи Святого Саввы Сербского. Монастырь славится своей средневековой живописью. Самая известная фреска в нем — «Белый Ангел на гробе Господнем». В настоящее время в монастыре находится резиденция епископа Милешевского.

Света Гора (**Атос**) — Святая гора (Афон)

Типик, м (*греч.* typikon) — церковный устав

Словарь

аутокефалност, *м* — автокефальность, самостоятельность
вед||ар, -ри, -ра, -ро — ясный, безоблачный; веселый, жизнерадостный
владар, *м* — правитель, монарх
дохват, *м* — расстояние досягаемости (руки, пули, снаряда)
на дохват руке *фраз.* — совсем близко, рядом. Ср. *русск.* рукой подать
житије, *с* — житие
жупан, *м* — жупан (начальник округа, области)
започети, започнем — начать; затеять
извор, *м* — источник
изградња, *ж* — строительство
крунисати се, крунишем се — короноваться
ктитор, *м* — **ктитор** (*греч.* ktítōr, *букв.* — основатель, создатель), лицо, на средства которого построен или заново убран (иконами, фресками) православный храм
култ, *м* — культ
мермер, *м* — мрамор
монашки постриг — монашеский постриг
мошти, *ж. мн.* — мощи
нарав, *ж* — нрав, характер
одрећи се, одрекнем се — отказаться, отречься (*несов.* **одрицати се, одричем се**)
очарати, очарам — очаровать, зачаровать, увлечь
подизати, подижем — поднимать; воздвигать, строить
поклоничко путовање — паломническое путешествие
покрштавати се, покрштавам се — креститься, принимать христианство
потера, *ж* — погоня
почаст, *ж* — почет, уважение; почести
поштовати, поштујем — уважать, почитать, чтить
православ||ан, -ни, -на, -но — православный (*прилаг.*)
православац — православный (*сущ.*)
пренети, пренесем — перенести; перевезти; передать (*несов.* **преносити, преносим**)

престо(л), *м* — престол, трон
примити, примим — принять; получить (*несов.* **примати, примам**)
прогласити, прогласим — объявить; провозгласить; огласить
просветитељ, *м* — просветитель
просвећивати, просвећујем — просвещать
процват, *м* — расцвет; *перен.* процветание
проширити, проширим — расширить
разносити, разносим — разносить
сабор, *м* — собрание, съезд; *церк.* собор
Светитељ, *м* — Святитель
светогорски, -а, -о — афонский
сломити, сломим — сломить
спалити, спалим — спалить
средиште, *с* — центр
туговати, тугујем — горевать; грустить; тосковать
уништити, уништим — уничтожить, истребить
упокојити се, упокојим се — скончаться, умереть
усавршавати, усавршавам — совершенствовать
усамљен(и), -а, -о — уединенный; одинокий; изолированный
успомена, *ж* — воспоминание; подарок на память
за успомену — на память
устаник, *м* — повстанец; мятежник

Грамматика

Имперфект

Имперфект — одно из прошедших времен, которое выражает действие, совершавшееся или повторявшееся в прошлом. Иногда имперфектом может обозначаться действие или состояние, которое совершалось в прошлом и продолжает совершаться в момент речи, например: **Како се оно зваше**?

В настоящее время имперфект практически не употребляется в речи (за исключением Черногории), встречается чаще

всего в художественной литературе или научных описаниях исторического характера.

Формы имперфекта образуются от глаголов только несовершенного вида от основы инфинитива или неполной основы настоящего времени с помощью особых окончаний.

1. Глаголы, основа инфинитива которых оканчивается на *-а*, образуют формы имперфекта от основы инфинитива с помощью следующих окончаний:

Лицо	Единственное число	Множественное число
1-е	-ах	-асмо
2-е	-аше	-асте
3-е	-аше	-аху

Например:

Гледати — гледа + ах = гледах
Читати — чита + ах = читах

При этом происходит стяжение двух гласных *-а* в один долгий звук.

2. Глаголы, основа инфинитива которых оканчивается на согласный, образуют формы имперфекта с помощью суффикса -**ија**, который прибавляется к этой основе, например: **трести — трес + ија + ах = тресијах**. Если в конце основы оказывается заднеязычный согласный *к, г, х,* то перед суффиксом происходит чередование *к/ц, г/з, х/с*:

пећи — пек + ија + ах = пецијах
жећи — жег + ија +ах = жезијах
вући — вук + ија + ах = вуцијах
стрићи — стриг + ија + ах = стризијах и т. п.

3. Глаголы, основа инфинитива которых оканчивается на гласный *-е, -и,* образуют имперфект от неполной основы настоящего времени плюс суффикс *-ја*. Конечный согласный основы под влиянием *ј* смягчается (йотируется):

мислити — **мисл** + **ја** + окончание — **мишљах, мишљаше, мишљаше**…
видети — **вид** + **ја** + окончание — **виђах, виђаше**…
љубити — **љуб** + **ја** + окончание — **љубљах, љубљаше**…

Имперфект глагола **бити**:

Лицо	Единственное число	Множественное число
1-е	бех / бејах	бесмо / бејасмо
2-е	беше / бејаше	бесте / бејасте
3-е	беше / бејаше	беху / бејаху

Имперфект глагола **ићи**:

Лицо	Единственное число	Множественное число
1-е	иђах	иђасмо
2-е	иђаше	иђасте
3-е	иђаше	иђаху

Упражнения

1. Употребите данные в скобках глаголы в имперфекте.

1. Он га мирно (слушати). 2. Деца му нимало не (сметати) да настави своје мисли. 3. Петролејка на столу све слабије (светлити) и све грђе (смрдети). 4. Путници неодлучно (стајати) на обали. 5. Нико не (мислити) да иде својим

послом. 6. Они га (гледати) право у очи. 7. Код нас стално (долазити) разне старије особе.

2. Образуйте формы имперфекта от следующих глаголов.

частити; одлазити; остајати; спавати; носити; волети; платити

3. Переведите на русский язык.

1. Шта то беше? 2. Како се оно зваше? 3. Они долажаху на посао сваког дана у исто време. 4. Људи се склањаху пред њим. 5. Суботом се ту скупљаху жене и девојке те певаху. 6. Ово му беше најсигурније склониште.

4. Ответьте на следующие вопросы к тексту.

1. Ко је Свети Сава? 2. Колико синова имаше велики српски жупан Стефан Немања? 3. Какав је Расто био у детињству? 4. Коју област је млади принц добио да њом управља? 5. Шта је одлучио Растко када су на двор дошли руски монаси са Свете Горе? 6. У ком манастиру је Растко био примио монашки постриг? 7. Како је монах Сава проводио дане на Светој Гори? 8. Шта је Стефан Немања учинио на државном сабору? 9. Како се зове српски манастир на Светој Гори чију су изградњу започели монах Симеон и монах Сава? 10. Шта је радио монах Сава по повратку у Србију са Свете Горе? 11. Која дела је написао Свети Сава? 12. Које године је Српска црква добила аутокефалност и ко је постао први српски архиепископ? 13. Како се звао први српски краљ? Ко и где га је крунисао? 14. Када и где се упокоио први српски архиепископ? 15. Где су се дуго година налазиле мошти Светог Саве? 16. Зашто су Турци 1594. године спалили мошти највећег српског светитеља? 17. Где је био извршен тај трагичан чин? 18. Шта се данас

на том месту налази? 19. Који народи прослављају Светог Саву? 20. Ког дана Српска православна црква прославља Светог Саву?

5. Переведите на сербский язык.

Стефан Неманя является родоначальником известной сербской средневековой династии Неманичей. Святой Савва был первым сербским архиепископом. Мощи Святого Саввы турки сожгли в шестнадцатом веке. На том месте в Белграде сегодня воздвигнут храм. Сербы празднуют день Святого Саввы 27 января. Сербская православная церковь получила автокефальность в 1219 году. Храм Святого Саввы в Белграде — один из самых больших и красивых православных храмов в мире.

6. Ответьте на следующие вопросы.

1. Које чувене руске манастире знате? 2. Којој личности из историје (руске, српске, светске) се дивите? 3. Испричајте о тој личности.

КОНТРОЛЬНЫЕ УПРАЖНЕНИЯ ПО ВСЕМУ КУРСУ

1. Переведите на русский язык.

1. Нико нам ни не пише. 2. Они не знају ни где смо. 3. Немаш шта да ми захваљујеш. 4. Срби не живе само у Србији. 5. Шта ли је он рекао? 6. Где ли је моја торба? 7. Да си остао овде! 8. Да ниси више узео ову књигу!

2. Переведите на сербский язык.

1. Что же мне делать? 2. Поблагодари маму за подарок. 3. Ты помнишь эту девушку? 4. Он вошел в комнату и поздоровался с нами. 5. Я поздравила брата с днем рождения. 6. Моя подруга живет в Польше (Пољска). 7. Мой друг учится в университете.

3. Переведите на сербский язык.

1. Ты уже прочитала эту книгу? 2. Он мне ничего не ответил. 3. Где ты была сегодня? 4. Зайди ко мне сегодня вечером. 5. Летом дни длиннее, а ночи короче. 6. Она намного старше меня.

4. В следующих предложениях употребите данные в скобках глаголы несовершенного или совершенного вида.

1. Свако јутро … врло рано (будити се, пробудити се). 2. Цео сат је … писмо брату (писати, написати). 3. Ненад

још једном … да поправи кола (покушавати, покушати). 4. Авион је дуго … изнад града и напокон је … на писту (летети, слететі). 5. Драгана увек … домаће задатке, али јуче је заборавила да их … (радити, урадити). 6. Сви су … стазом, а Милош је изненада … према обали (трчати, потрчати).

5. Замените выделенные курсивом слова нужными формами соответствующих местоимений, обращая при этом внимание на место и порядок энклитик.

1. Купила сам *мајци поклон*. 2. Сестра је поклонила *Драгану лепу кравату*. 3. *Ивани и Зорици* је хладно. 4. Она ми је испричала *цео роман*. 5. Дарко је данас видео *Милана и Слободана*. 6. Милица је скувала *Јелици и мени чај*. 7. Синоћ је Драган срео *Ану* у књижари.

6. Составьте предложения, используя данные слова в соответствующей форме.

1. Данас, доћи, ја, на, не, моћи, факултет. 2. Обично, у, он, пре, библиотека, подне, бити. 3. Долазити, сваки, они, код, година, ми. 4. Више, дружити се, Милан, не, с, брат, мој. 5. Посећивати, кад, Јелена, Београд, у, ја, често, доћи. 6. Ићи, субота, они, у, или, позориште, на, обично, концерт. 7. Следећи, на, субота, ићи, море.

7. Раскройте скобки.

1. Svake subote …(1-е л. ед. ч. ići) u … (velika kupovina). 2. Obično … (nabavljati) … (neophodna namirnica, мн.ч.) u … (samoposluga) blizu … (moje kuća). 3. (uzimati) … kolica ili korpu i u njih … (stavljati) … (različit proizvod, мн.ч.). 4. Na … (kasa) … (vaditi) iz … (novčanik) novac i … (plaćati) račun. 5. Ponekad … (koristiti) … (kreditna kartica). 6. Voće i

povrće najčešće … (kupovati) na nekoj od … (beogradska pijaca; *мн. ч.*), a odeću i obuću u … (veliki tržni centar, мн.ч.). 7. Moj muž … (ne voleti) gužvu u … (prodavnica, мн.ч.) i nikada … (ne ići) u kupovinu sa … (ja). 8. Ponekad on … (dolaziti) u prodavnicu po … (ja) i … (voziti) … (ja) kući … (kola).

8. Переведите на сербский язык.

1. Мою лучшую подругу зовут Милица. 2. Она красивая, высокая и стройная девушка. 3. У Милицы большие карие глаза и длинные каштановые волосы. 4. Милица — сербка. 5. Она живет в Белграде. Милице 21 год. 6. Милица — студентка филологического факультета. 7. Она изучает русский язык и литературу. 8. Милица очень умная девушка и отличная студентка. 9. Милица любит русскую поэзию, особенно стихи Сергея Есенина и Николая Рубцова. 10. Когда Милица закончит учебу, она станет переводчиком.

9. Поставьте глаголы в скобках в форму повелительного наклонения. Поставьте местоимения в скобках в нужную падежную форму.

1. Молим вас, … (рећи 2 л. мн.ч) … (ја) где је у близини апотека. 2. … (објаснити 2 л. мн.ч.), … (ми), молим вас, како да дођемо до најближе банке или мењачнице. 3. … (казати 2 л. мн.ч.) … (ја), молим вас, колико кошта ова бомбоњера. 4. … (узети 2 л. мн.ч.) слободно ову књигу о Београду и … (погледати 2 л. мн.ч.) … (она). 5. … (бити љубазан 2 л. мн.ч.), … (одвести 2 л. мн.ч.) … (ми) на Калемегдан. 6. Децо, … (учити) српску граматику, … (радити) вежбе, … (писати) домаће задатке и што више … (читати)! 7. … (посетити 2 л. мн.ч.) неки од српских ресторана на Скадарлији и обавезно … (пробати 2 л. мн.ч.) српске специјалитете! 8. Молим вас, … (не пушити), сме-

та … (ја) дуван. 9. Сине, добро … (учити) историју, увек … (памтити) подвиге руских војника у Другом светском рату и … (поштовати) … (наши) ослободиоце! 10. Нека Драган … (отићи) ујутру до туристичке агеницује и … (распитати се) о ценама карата.

10. Переведите на сербский язык.

Ивана и Влада Тимотич — молодая семейная пара. Ивана химик, а ее муж Влада — инженер. Они живут в центре Белграда. У Тимотичей двое детей. Их зовут Марко и Нада.

Марко и Нада — близнецы. Сегодня они празднуют день рождения. Ивана приготовила торжественный ужин и два больших торта — шоколадный и фруктовый. На торты Ивана поставит свечки.

Вечером приедут лучшие подруги Иваны — Сандра и Таня — со своими семьями. Это будет прекрасный вечер!

11. Поставьте слова в скобках в нужную падежную форму.

1. У (центар) Београда има много … (лепа грађевина). 2. Српску престоницу посебно красе многобројни … (зелени парк) и … (цветан балкон). 3. На Калемегдану се налазе … (споменик) и … (биста) … (српски књижевник). 4. На Косову и Метохији има много … (српска православна светиња). 5. Фреске из … (манастир) и … (црква) Косова и Метохије имају … (непроцењива вредност).

12. Переведите на сербский язык. Напишите текст латиницей.

Алексей Лазич — ученик пятого класса. Каждое утро он встает в семь часов. Алексей умывается, чистит зубы и причесывается. Иногда он делает утреннюю зарядку.

Затем Алексей принимает холодный душ. Он закаляет свой организм и поэтому редко болеет.

Алексей одевается и идет на кухню. Он завтракает вместе со своими родителями. Завтрак всегда готовит его мама. Алексей обычно ест фрукты, бутерброд с сыром и пьет молоко.

После завтрака он собирает свои вещи. Он кладет в рюкзак учебники, тетради, ручки и карандаши и отправляется в школу. Иногда он ездит в школу на автобусе, иногда — с папой на машине.

Уроки начинаются ровно в восемь часов. Алексей никогда не опаздывает. Он всегда приезжает в школу вовремя.

13. Поставьте глаголы в скобках в форму прошедшего времени (перфекта).

Битка на Косову … (одиграти се) 28. јуна 1389. године. У том боју кнез Лазар Хребељановић … (бити) на челу српске војске, а султан Мурат … (предводити) турску војску. Оба владара … (погинути) у овом крвавом боју.

Српски јунак Милош Обилић уочи битке … (обећати) кнезу Лазару да ће убити султана. Милош Обилић … (дојахати) до турског шатора и … (рећи) султановој стражи да жели да се преда Турцима. Султан … (обрадовати се) овој вести и … (пожелети) да види српског војника о чијој је храбрости много … (чути). Стражари …. (одузети) Милошу оружје и … (пустити) га унутра. Милош … (поклонити се) султану и … (прићи) му. Обилић одједном … (извадити) нож сакривен у чизми и … (убити) султана. Турци одмах … (одсећи) Милошу главу.

О подвигу Милоша Обилића … (приповедати) се надугачко и нашироко. Многи српски песници … (посветити) своје стихове овом великом јунаку. Милош Обилић … (постати) један од највећих хероја српске историје.

14. Переведите на сербский язык.

Мой друг Владан Васильевич — настоящий спортсмен. Он с детства занимается спортом. Владан — волейболист. Он играет за команду исторического факультета. Три раза в неделю у него тренировка. В прошлом месяце Владан участвовал в соревновании. Их команда играла против команды экономического факультета. Команда Владана выиграла со счетом 4:1. Я смотрела матч и болела за своего друга. Я тоже люблю волейбол и иногда играю с Владаном. Еще я люблю настольный теннис и водное поло. Я всегда слежу за соревнованиями по ТВ.

15. Переведите на сербский язык следующий диалог.

Весна: Алло, добрый вечер!
Милена: Добрый вечер!
Весна: Будьте добры Милену.
Милена: Это Милена.
Весна: Привет, Милена! Это Весна.
Милена: Привет Весна.
Весна: Как у тебя дела?
Милена: Неплохо. А у тебя?
Весна: Тоже неплохо. Ты не хочешь пойти со мной вечером в театр?
Милена: С удовольствием! Что будем смотреть?
Весна: В Народном театре сегодня вечером драма «Три сестры» Антона Павловича Чехова.
Милена: Это отличный спектакль! Но я его уже видела на прошлой неделе.
Весна: Может быть, тогда сходим в кино?
Милена: Можно, почему бы и нет.
Весна: Давай встретимся в шесть «у коня». Немного посидим в кафе, а потом пойдем в кино. В кинотеатре «Балканы» неделя российского кино. Думаю, стоит пойти.
Милена: Конечно! С удовольствием пойду!

Весна: Тогда договорились. Увидимся вечером в шесть!
Милена: Увидимся! Пока!
Весна: Пока!

16. Поставьте слова в скобках в нужную падежную форму множественного числа.

1. Желимо да посетимо … (изложба) … (савремен српски сликар). 2. На … (концерт) Павла Аксентијевића и Дивне Љубојевић било је много … (слушалац). 3. … (професорка) српског језика се радују … (успех) … (своји студенти). 4. После турнира …(навијач) су се сликали са … (српски тенисер и тенисерка). 5. Знате ли колико … (Србин) имају … (добри писци)?

17. Переведите на сербский язык. Напишите текст латиницей.

Дорогая бабушка!

Пишу тебе с черногорского побережья, из городка Дженовичи. Мы приехали вчера вечером. Мы хорошо устроились в маленькой гостинице, которая находится на самом берегу моря. До пляжа — рукой подать.

Погода солнечная, а море — теплое и чистое. Сегодня мы целый день купались и загорали, мы часами не выходили из воды.

В четверг поедем на кораблике в Будву. Мы хотим увидеть старый город и крепость. Я слышала, что там очень красиво. Я отправлю тебе открытку из Будвы.

Всем большой привет!

Люблю и целую,
твоя Настя

18. Переведите на сербский язык.

Вчера вечером мы с друзьями навестили нашего бывшего преподавателя русского языка Ивана Федоровича. Иван

Федорович — русский. Его бабушка и дедушка после революции 1917 года переехали в Сербию. Иван Федорович преподавал русский язык в нашей гимназии. Сейчас он уже не работает, он на пенсии.

Преподаватель нам очень обрадовался. Мы разговаривали и смеялись, вспоминая наши школьные годы. Пили настоящий русский чай из самовара.

Иван Федорович взял гитару и спел нам свои любимые русские романсы. Мы тоже пели вместе с ним. Мы попрощались очень тепло и обещали любимому преподавателю, что скоро приедем снова. Это была дивная и незабываемая встреча.

19. Переведите следующие вопросы и ответы.

1. Где находится в Белграде русская церковь Святой Троицы? — Русская церковь находится в самом центре Белграда, рядом с Церковью Святого Марка.

2. Какой русский военачальник похоронен в этом храме? — Там похоронен русский генерал Врангель.

3. Что написано на памятнике русским воинам в Белграде? — На памятнике русским воинам в Белграде написано: «Вечная память Императору Николаю II и 2 000 000 русских воинов Великой войны».

20. Поставьте глаголы в скобках в соответствующую форму будущего времени. Раскройте все остальные скобки.

1. Мој пријатељ и ја … (похађати) … (час, мн.ч) српског језика на … (семинар) у Београду. 2. Заједно са … (студент, мн.ч) из … (друга земља, мн.ч) … (ићи) на вежбе и … (слушати) предавања из … (српска књижевност). 3. … (путовати) аутобусом у Тршић, родно место Вука Стефановића Караџића. 4. Обавезно … (посетити) (неки српски манастир, мн.ч.) на Фрушкој Гори. 5. … (дружити

се) са … (наши вршњаци), … (певати) … (српска песма, мн.ч.), … (играти) … (српско коло, мн.ч). 6. … (упознати се) још боље са … (српски обичај, мн.ч) и … (традиција) 7. … (купити) … (српски сувенир, мн.ч.) за … (свој руски рођак и познаник, мн.ч.). 8. Највероватније поново … (отићи) у Србију и за Божић. 9. До тада вредно … (учити) … (српска граматика) и … (радити) … (граматичка вежба, мн.ч) у … (наш уџбеник). 10. Када будемо дошли у Београд, сви … (зачудити се) да говоримо српски као прави правцати Срби!

* * *

Драги читаоци,

Искрено се надамо да вам се допао наш уџбеник српског језика. Верујемо да сте научили основе српске граматике и више се упознали са књижевношћу, историјом и културом братског српског народа.

До нових сусрета!

С поштовањем,

аутори

КЛЮЧИ

Урок 2

1.

1. Мара је моја пријатељица. 2. Дара и Милица су студенткиње. 3. Мој уџбеник је нов. 4. Марко и ти сте фудбалери. 5. Драгана и ја смо другарице. 6. Ти си Српкиња, а ја сам Рускиња.

2.

Птичија гнезда, нове свеске, црне мачке, дебела стабла, суве гране, висока брда, велики прозори, нови мантили, добре књиге, лепе зграде, широке улице, лукаве лисице, стари медведи.

3.

Велико брдо, велико језеро, велика библиотека, велика соба, велики стан, велики камен, велики речник, велика зграда.

Стари дед, старо село, стари коњ, стара мачка, стари друг, стари рукопис, старо дрво, стара бака.

Жути лист, жута оловка, жута хартија, жута птица, жути тролејбус, жути такси.

4.

1. Планине су високе. 2. Ове приповетке су врло кратке. 3. Те жене су лекари. 4. Његове сестре су студенткиње. 5. Наша села су лепа. 6. Његове пријатељице су младе. 7. Ви сте студенти.

5.

Ова девојка, онај студент, то село, таква књига, овакве новине, оволико дете, онолика зграда, овај момак.

6.

Србин. Рускиња. Руси. Енглез. Италијани. Францускиња. Немац.

Урок 3

1.

1. Да, ја сам професор. Не, ја нисам професор. 2. Да, Зорица је моја сестра. Не, Зорица није моја сестра. 3. Да, ми смо пријатељи. Не, ми нисмо пријатељи. 4. Да, то је моја књига. Не, то није моја књига. 5. Да, ја сам Србин. Не, нисам Србин.6. Да, он је Рус. Не, он није Рус. 7. Да, ово је мој брат. Не, ово није мој брат. 8. Да, он је вредан ђак. Не, он није вредан ђак.

2.

1. Наша кућа је нова (стара, лепа…) 2. Ова (та, она) књига је моја. 3. Мој отац је лекар (инжењер, професор). 4. Моји суседи су професори (Срби). 5. Ова (та, она) свеска је моја. 6. Моја свеска је зелена (дебела, нова). 7. Да, њена сестра је глумица (Не, њена сестра није глумица). 8. Да, његов друг је Србин. (Не, његов друг није Србин). 9. Данас је лепо време.

3.

1. Шта је твој друг? Он је Србин. 2. А шта је Ваш професор? Он је Рус. 3. Да ли је твој брат студент? Не, није. А шта је он? Он је већ професор. 4. Шта је твој отац? Он је лекар. 5. Да ли је твоја познаница Српкиња? Не, она је Рускиња.

4.

1. Вера је њена сестра. 2. Његов брат је студент. 3. Њихови родитељи су лекари. 4. Наш професор је Србин. 5. Мој пријатељ и његова сестра су овде. 6. Шта је ваш отац? Да ли је он писац? Не, он није писац, он је новинар. 7. Ово није мој уџбеник.

Урок 4

1.

1. У дворишту лежи неколико брвана. 2. Моја сестра је сад на мору. 3. У гнезду су ласте. 4. Близу језера је шума. 5. На брду је снег. 6. Наша мајка је у одмаралишту. 7. Деца су у предграђу. 8. У пољу је много цвећа. 9. Ми можемо ићи на језеро. 10. Ја не могу пливати, а моја сестра може. 11. Ми можемо возити се по језеру.

2.

1. Он може читати српски. 2. Ти можеш ићи на море. 3. Ви можете гледати нови филм. 4. Ми можемо путовати у одмаралиште. 5. Ја (они) се могу сунчати. 6. Он (они) хоће пливати. 7. Ми хоћемо пецати.

3.

1. Ми можемо ићи (путовати) на море. 2. Ја могу купити цвеће. 3. Ви можете прочитати ово писмо. 4. Он не може отворити врата. 5. Да ли можеш читати српски? 6. Његова сестра је сад у одмаралишту. 7. Њена мајка је лекар.

4.

1. Ово је моја кућа. Моја кућа је велика и лепа. 2. У стану су две собе. 3. У дневној соби је нов намештај. 4. Тамо се налазе тросед, фотеља, комода. 5. Зид је бео, а комода је браон. 6. Полица за књиге је жута, а орман за одећу је беж. 7. На поду је сив тепих.

Урок 5

1.

1. Данас идем у библиотеку. 2. Милица пише писмо тетки. 3. Мој брат је сад у Америци. 4. Зорице, дај ми књигу. 5. Ми смо у слушаоници. 6. Моја сестра је код другарице. 7. Ујутру обично пијем кафу.

2.

1. Ја имам свеску. 2. Моја другарица има сестру. 3. Да ли ти имаш брата? 4. Они имају кућу. 5. Да ли она има децу? 6. Не, она нема децу.

3.

1. Имам другарицу. 2. Он нема свеску. 3. Имаш ли сестру? (Да ли имаш сестру?) 4 . Они немају слушаоницу. 5. Имате ли оловке? (Да ли имате оловке?) 6. Немамо оловке.

4.

И. нога — ноге, библиотека — библиотеке, мајка — мајке, књига — књиге

Р. ноге — ногу, библиотеке — библиотека, мајке — мајака, књиге — књига

Д. нози — ногама, библиотеци — библиотекама, мајци — мајкама, књизи — књигама

В. ногу — ноге, библиотеку — библиотеке, мајку — мајке, књигу — књиге

Зв. ного! — ноге! библиотеко! — библиотеке! мајко! — мајке! књиго! — књиге!

Тв. ногом — ногама, библиотеком — библиотекама, мајком — мајкама, књигом — књигама

Пр. нози — ногама, библиотеци — библиотекама, мајци — мајкама, књизи — књигама

5.

1. Београд је главни град Србије. 2. Са десне стране је стара тврђава, а са леве је споменик. 3. Град је леп. 4. У центру града налази се много ресторана и кафића. 5. Чувени споменик „Победник“ је симбол Београда. 6. Споменик је рад познатог скулптора.

Урок 6

1.

1. Ја станујем овде, ти станујеш, он станује, ми станујемо, ви станујете, они станују. 2. Ја читам и преводим, ти читаш и преводиш, он чита и преводи, ми читамо и преводимо, ви читате и преводите,

они читају и преводе. 3. Ја говорим српски, ти говориш српски, он говори, ми говоримо српски, ви говорите српски, они говоре српски. 4. Ја печем палачинке, ти печеш палачинке, он пече палачинке, ми печемо палачинке, ви печете палачинке, они пеку палачинке. 5. Ја стојим и одговарам на питања, ти стојиш и одговараш, он стоји и одговара, ми стојимо и одговарамо, ви стојите и одговарате, они стоје и одговарају. 6. Ја волим цвеће, ти волиш цвеће, она воли цвеће, ми волимо цвеће, ви волите цвеће, они воле цвеће. 7. Ја слушам музику, ти слушаш музику, он слуша музику, ми слушамо, ви слушате, они слушају.

2.

1. Уђе и поздрави. 2. пише. 3. Говорим, слушате. 4. Кад се отац враћа кући? 5. дочекују. 6. Деца се радују књизи.

3.

1. Наш стан има кухињу и купатило. 2. Она чита књиге и новине. 3. Милан има жену и децу. 4. Они купују воће и поврће. 5. Данас они иду у позориште. 6. Дарко путује у Москву.

4.

1. Ја пијем кафу, а Даринка пије лимунаду. 2. Шта он ради? 3. Да ли можеш доћи данас код Јелице? 4. Да ли чујеш (чујете) шта он говори? 5. Они се шетају улицом. 6. Ја перем лице и руке. 7. Она седи на столици.

5.

1. Шта пијете? 2. Много радимо. 3. Одмарамо се у одмаралишту. 4. Он пере руке. 5. Данас он иде у позориште. 6. Она чита новине. 7. Он разговара са девојком.

6.

1. Дејан Ђуричић је вредан студент. 2. Дејан сваког јутра ради јутарњу гимнастику. 3. Дејан за доручак обично једе кајгану или јаје на око, сендвич са шунком или качкаваљем и пије белу кафу. 4. У ранац Дејан ставља уџбенике, књиге, свеске и оловке. 5. До факултета Дејан испрва иде аутобусом, а затим пешице. 6. После ручка Дејан

иде у универзитетску библиотеку и тамо учи и припрема домаће задатке. 7. Дејан се бави спортом, он тренира пливање. 8. Дејанов друг Никола тренира ватерполо. 9. У слободно време Дејан посећује концерте или иде у позориште. 10. Кад је време лепо Дејан се враћа у студентски дом пешице. 11. Пре спавања Дејан чита књигу.

Урок 7

1.

1. Волим те. 2. Он ме (те) чека. 3. Све знам о теби (о вама). 4. Идеш ли данас са мном у позориште? 5. Милан те (вас) поздравља. 6. Мени је све једнако. 7. Не сећам те (вас) се. 8. Ми ти (вам) често пишемо писма.

2.

1. Мени купујеш књиге. 2. Миша вам даје оловку. 3. Он даје свеску мени, а не теби. 4. Идемо са тобом у књижару. 5. Он то говори и мени и теби. 6. Ја те добро знам. 7. Зашто не идеш са мном?

3.

1. Можеш да дођеш сутра. 2. Могу ли ја да узмем ову књигу? 3. Они могу да путују на море. 4. Он не може данас да посети своју баку. 5. Ко може да одговори на питање? 6. Она жели да купи ципеле.

4.

1. Милан ми захваљује на књигама. 2. Он се не сећа те девојке. 3. Честитамо вам успех. 4. Често се сећам лета.

5.

1. Љубица се спрема да иде у куповину. 2. Она узима торбу, новчаник са новцем и одлази у самопослугу. 3. У колица Љубица прво ставља две векне хлеба и вруће пециво — кифле, ђеврек и погачице. 4. Љубица купује два литра млека, јогурт, павлаку, качкаваљ и кајмак. 5. За вечеру Љубица жели да направи гибаницу. 6. У самопослузи Љубица купује следеће сухомеснате производе: кобасице, шунку, виршле. 7. За децу Љубица купује слаткише — чоколаде, бомбоне,

желе бомбоне, кексе. 8. Љубица купује сапун, шампон за косу и пасту за зубе. 9. Љубица још треба да купи воће и поврће. 10. Воће и поврће Љубица жели да купи на пијаци. Зато што је на пијаци воће и поврће увек домаће и свеже.

6.

Купац: Добро јутро!
Продавац: Добро јутро! Изволите, шта желите?
Купац: Молим Вас литар млека и векну хлеба.
Продавац: Изволите. Још нешто?
Купац: Колико кошта чоколада?
Продавац: Четрдесет динара.
Купац: Још чоколаду, молим Вас. Колико сам дужан?
Продавац: Триста двадесет динара. Плаћате у готовини или картицом?
Купац: У готовини. Ево, изволите, петсто динара.
Продавац: Хвала. Изволите рачун и Ваш кусур — сто осамдесет динара.
Купац: Хвала, до виђења!
Продавац: Пријатно!

Урок 8

1.

1. Ми им често пишемо писма. 2. Она им шаље телеграм. 3. Данас идем с њима у позориште. 4. Често их се сећам. 5. Знам о њима све. 6. Драган их чека код факултета.

2.

1. Дај ми, молим, књигу. 2. Волим те. 3. Чекам те. 4. Мајка то ради за мене (тебе). 5. Честитам ти празник. 6. Славко те поздравља. 7. Она те (ме) се не сећа.

3.

1. Моја сестра те поздравља. 2. Ја га не чујем. (Не чујем га). 3. Честитам вам празник. 4. Јелица купује за њих свеске. 5. Можеш

им послати телеграм (Можеш да им пошаљеш телеграм)? 6. Не читам им новине. 7. Добро је знам. А да ли је ти знаш?

4.

1. Две столице. 2. Пет оловака. 3. Три девојке. 4. Десет књига. 5. Осам шоља. 6. Двадесет три куће. 7. Петнаест слика.

5.

1. Никола и Зорица вечерас иду у биоскоп. 2. Филм који желе да гледају зове се „Завет“. 3. Режисер тог филма је Емир Кустурица. 4. Филм почиње у осам сати увече. Другари се састају у пола осам. 5. Биоскоп се зове „Балкан“ и налази се у центру града. 6. Никола касни зато што је велика гужва у саобраћају. 7. Зорици се допадају филмови „Отац на службеном путу“ и „Подземље“, а Николи се допадају „Црна мачка, бели мачор“ и „Јагода у супермаркету“. 8. Српски режисер Емир Кустурица још се бави музиком. 9. Он свира гитару. 10. Његова група зове се „The No Smoking Orchestra“. 11. Кустурица сада почиње да снима филмску оперу „На Дрини ћуприја“. 12. На интернету пише да Кустурица жели да сними филм по роману Ф. М. Достојевског „Браћа Карамазови“.

6.

1. Емир (Немања) Кустурица је популаран режисер и у Србији и у целом свету. 2. Српски писац Иво Андрић је добитник Нобелове награде за књижевност. 3. „На Дрини ћуприја“ је познати роман Иве Андрића. 4. Г. В. Свиридов је чувени руски композитор. 5. Мени се свиђа музика Г. В. Свиридова. 6. Често идем у позориште (биоскоп, на концерте).

Урок 9

1.

1. Разговарам с Милошем и Иваном. 2. Често гледам филмове. 3. У библиотеци је много књига и речника. 4. Она много воли мачке. 5. Колико је хотела у вашем граду? 6. Мој брат зна неколико језика. 7. У овој продавници се продају сатови. 8. Ђаци седе у клупама.

2.

И. Циганин — Цигани, прст — прсти, медвед — медведи, уређај — уређаји

Р. Циганина — Цигана, прста — прстију, медведа — медведа, уређаја — уређаја

Д. Циганину — Циганима, прсту — прстима, медведу — медведима, уређају — уређајима

В. Циганина — Цигане, прст — прсте, медведа — медведе, уређај — уређаје

Зв. Циганине — Цигани, прсте — прсти, медведе — медведи, уређају — уређаји

Т. Циганином — Циганима, прстом — прстима, медведом — медведима, уређајем — уређајима

Пр. О Циганину — о Циганима, о прсту — о прстима, о медведу — о медведима, о уређају — о уређајима

3.

гости, пријатељи, крајеви, коњи, речници, јунаци, филолози, гавранови, људи, јелени, ораси

4.

1. Данас не идем на факултет. 2. У пет сати враћам се кући. 3. У слушаоници су студенти и професор. 4. Идем у госте пријатељима. 5. Моји пријатељи станују на четвртом спрату. 6. Моја кућа се налази у центру града.

5.

1. Три велике књиге леже на полици. 2. Она има двоје браће. 3. Испред зграде стоје шесторо момчади. 4. Ова жена има петоро нејаке деце. 5. Пред нама су три велике зграде.

6.

1. Момци желе да проведу петнаестак дана летњег распуста на Јадранском мору. 2. Обично момци иду у Црну Гору са родитељима колима, али ове године иду сами возом. 3. Момци желе да одседну у хотелу града Херцег Нови који се налази на самој обали. 4. Друга-

ри планирају да обиђу Будву, Котор и православни манастир Острог. 5. Београд са Црногорским приморјем спаја пруга Београд-Бар. 6. Бар је лука на Јадранском мору. 7. Велики део пута пруга пролази кроз тунеле. 8. Њих четворица су сада на железничкој станици. 9. Брзи воз из Ниша стиже на пети колосек. 10. Путнички воз за Нови Сад полази са првог колосека. 11. Путнички воз за Нови Сад касни у поласку десет минута јер чека да прође теретни воз. 12. У току је сезона годишњих одмора. 13. Путници носе велике кофере, торбе или ранчеве, а неки путници свој пртљаг возе колицима. 14. Момци гледају ред вожње и бирају датум и време поласка воза. 15. Пријатељи одлучују да крену спаваћим колима. 16. Двојица пријатеља прилазе благајни да резервишу карте.

7.

Тројица пријатеља путују на Јадранско море. Они су на годишњем одмору. Они резервишу и купују карте на железничкој станици. Пријатељи путују брзим возом. Они желе да одседуну у малом хотелу на обали мора. Другари планирају сваког дана да се сунчају на плажи и купају у мору. Они желе да се добро одморе. Тројица пријатеља планирају да посете Будву и виде стару тврђаву.

8.

Телефонски позив у хотел „Златна обала“:

Службеник на рецепцији: Добро јутро! Хотел „Златна обала“.

Туриста: Добро јутро! Желим да резервишем собу у Вашем хотелу.

Службеник на рецепцији: Који термин Вас интересује?

Туриста: Од 10. до 20. јула.

Службеник на рецепцији: Желите да резервишете једнокреветну собу?

Туриста: Не, двокреветну.

Службеник на рецепцији: Са погледом на море?

Туриста: Да, са погледом на море и са терасом.

Службеник на рецепцији: Шта Вас још интересује?

Туриста: Какав имате ресторан?

Службеник на рецепцији: Имамо шведски сто.

Туриста: А да ли је плажа далеко?

Службеник на рецепцији: Ми смо на самој обали, плажа је преко пута хотела.

Туриста: Има ли соба клима уређај и телевизор?

Службеник на рецепцији: Да, наравно.

Туриста: Колико кошта таква соба дневно?

Службеник на рецепцији: Двокреветна соба са доручком кошта 90 евра дневно. Желите ли да резервишете?

Туриста: Да, желим да резервишем.

Службеник на рецепцији: Ваше име и презиме?

Туриста: Небојша Недић.

Службеник на рецепцији: Господине Недићу, на Ваше име је резервисана двокреветна соба са доручком у термину од 10. до 20. јула. Чекамо Вас!

Туриста: Хвала, до виђења!

Урок 10

1.

1. Дошао је младић у новом црном оделу. 2. На клупи седи жена у плавом свиленом мантилу. 3. Студирамо на Београдском универзитету. 4. Слушам њихове разговоре. 5. Често посећујем уметничке изложбе. 6. У њеном прозору дуго гори светло. 7. Пишемо писма својој старијој браћи.

2.

Мирин, Надин, Анин, Јеленин, Марков, Миланов, Бранков, Петровићев, Радићев, Станојчићев, Ћосићев, Даничин, Јовичин.

3.

1. Она је рођена деветнаестог септембра. 2. Мој брат ће доћи десетог априла. 3. Заузели смо у такмичењу прво место. 4. Двадесет петог марта је мој рођендан. 5. Ова књига кошта четиристо седамдесет и пет рубаља.

4.

1. Да ли знаш њеног брата? 2. Сећаш ли се свога детињства? 3. Послали смо писмо нашим пријатељима. 4. Он је остао без свога сата. 5. Ништа не знам о тим догађајима. 6. Никад нисам чула о томе. 7. О том човеку сви говоре.

5.

1. Вуков речник је од великог значаја за српску културу. 2. Јеси ли читала Ћопићев роман „Пролом“? 3. Много ми се свиђају Нушићеви комади. 4. Зоричин састав је најбољи у целом разреду. 5. Добила сам на поклон најновију Станојчићеву граматику српског језика.

6.

1. Данас је четрнаести април. 2. Милош слави рођендан. 3. Милош пуни двадесет година. 4. Његова мајка има данас пуне руке посла, јер треба да дочека госте. 5. Милошева сестра помаже мајци да поспреми стан и направи свечани ручак. 6. Ивана на сто ставља бели столњак, дубоке и плитке тањире и салвете. Око сваког тањира она поставља прибор за јело — кашику, виљушку, нож и чашу за пиће. 7. За предјело Милошева мајка припрема проју, питу са месом и његушки пршут. 8. За руску салату мајка сецка поврће, јаја, прашку шунку и пилеће бело месо. 9. Мајка кува домаћу супу са резанцима. 10. Милошев отац сече прасеће печење и припрема печени кромпир. Он такође из оставе вади сокове, киселу воду, бело и црно вино за госте. 11. У фрижидеру стоје сладолед и „Васина торта“. 12. Слављеник отвара гостима врата. 13. Родитељи поклањају сину новац да он сам изабере поклон који жели.

Урок 11

1.

1. Зорица је већ отишла на факултет. 2. Мајка је спремила доручак. 3. Ви сте прешли улицу на црвено светло. 4. Они су касно легли. 5. Они су већ заспали. 6. Шта си рекао (рекла)? 7. Оне су се пробудиле у шест сати. 8. Јесте ли (Да ли сте) јутрос пили кафу?

2.

Сваког јутра Зорица је устајала у осам сати. Умивала се, чешљала, доручковала и спремала се на посао. Она никад није каснила. Увек је стизала десет — петнаест минута раније. Пошто је становала сасвим близу, увек је ишла пешице. С посла се враћала око шест сати. Понекад је успут свраћала у продавницу.

3.

Она се родила у Петрограду, али одавно се преселила у Москву. Увек се сећала својих школских другова. Већ тако дуго се није виђала са њима! Последњих година је врло ретко одлазила у родни град. И зато је одлучила да ове године обавезно иде тамо. Већ је набавила карту за воз.

4.

1. После представе публика је предала цвеће носиоцима главних улога. 2. Кад читалац узме добру књигу, тешко је испушта из руку. 3. Она је рекла нешто свом пратиоцу. 4. Он воли читати дела великих мислилаца. 5. Књига не постоји без читалаца, оперска арија без слушалаца, позориште без гледалаца. 6. Знао сам једног доброг преводиоца с немачког.

5.

Обожавалац, чинилац, руководилац, извршилац, ронилац, тужилац, спасилац, ослободилац, бранилац.

6.

1. Ти си му га донео. 2. Ко ти ју је поклонио? 3. Добро смо га се сећали. 4. Показали смо им га. 5. Било му га је жао.

7.

1. Десанка Максимовић је чувена српска песникиња. 2. Прошлог викенда Милош и његове три пријатељице били су у Бранковини. 3. Милошеве пријатељице Ана, Ирина и Аљона су из Санкт-Петербурга. 4. Оне студирају српски језик и књижевност. 5. После студија желе да постану преводиоци. 6. Руске студенткиње сада усавршавају своја знања на Међународном славистичком семинару у Београду. 7. Девојке су на факултету проучавале стваралаштво Десанке Максимовић, па су зато пожелеле да посете Бранковину. Песникиња је за живота говорила да је Бранковина њен завичај и завичај свих њених песама. 8. Другари су на пут кренули рано ујутро, зато што се Милош бојао да ће бити гужва на Ибарској магистрали. 9. На путу, срећом, није било застоја. 10. Милош им је успут причао о чувеној српској

породици Ненадовић која води порекло из овог краја. 11. Другари су стигли у Бранковину у једанаест сати ујутру. 12. Десанка Максимовић је рођена у селу Рабровици код Ваљева. 13. Песникиња је школу завршила у Ваљеву, а студије у Београду. Годину дана студирала је и на Сорбони у Паризу. 14. По повратку у Србију песникиња је радила као професор у гимназији. 15. Песникиња је добила Вукову, Његошеву, Змајеву и многе друге награде. Српска Православна Црква доделила јој је Орден Светог Саве. Унесков словенски пројекат прогласио је Десанку Максимовић „за личност културе“ у 1988. години. 16. Десанка Максимовић је преводила са француског, руског, бугарског, словеначког. Са руског језика је превела приповетке Ф. М. Достојевског и А. П. Чехова. 17. Школа у Бранковини коју је песникиња похађала се зове „Десанкина школа“. 18. Тамо су изложене фотографије, књиге и неке личне ствари песникиње. 19. На гробу песникиње и њеног мужа Сергеја Сластикова Калужанина налази се макета православне цркве у руском стилу. 20. На путу за Београд другари су свратили у Ваљево. Тамо су хтели да виде споменик Десанки Максимовић који се налази у самом центру града.

8.

Десанка Максимовић је чувена српска песникиња. Рођена је у малом селу Рабровица. Десанка Максимовић је завршила универзитет у Београду. Она је радила као професор у гимназији. Писала је стихове и прозу, а такође је преводила са руског, француског, словеначког, бугарског. Десанка Максимовић је добитник многих признања. Школа у Бранковини данас се назива „Десанкина школа“. Муж српске песникиње је био Рус. Он се звао Сергеј Сластиков Калужанин. Он је био глумац и преводилац. Супрузи су заједно сахрањени на гробљу у Бранковини. Стихови Десанке Максимовић су преведени на многе језике. На руски језик стихове српске песникиње је преводила Ана Ахматова.

Урок 12

1.

1. Волим дуге јесенске ноћи. 2. Које писце знате из српске књижевности? 3. Срби воле своју књижевност. 4. Вук Караџић је био једна од најјачих личности у целој српској књижевности. 5. Дечак га

је осматрао са великом радозналошћу (радозналости). 6. Улица је обасјана јарком светлошћу. 7. Упознали смо своје госте са знаменитостима нашег града. 8. Она се поноси својом кћерју (кћери).

2.

ражју, сољу, равњу, смрћу, зелењу, пећу, чашћу, једнакошћу, јесењу, помоћу

3.

1. Он ће се вратити кући. 2. Дете ће порасти. 3. Све ће бити добро. 4. Он ће ући у собу и поздравити присутне. 5. Сутра ћемо кренути за Београд. 6. Она ће мислити на вас. 7. Чекаћу те код факултета.

5.

1. Скадарска улица или Скадарлија налази се у најужем центру Београда, недалеко од Народног позоришта. 2. У овој боемској четврти крајем XIX и почетком XX века живели су многи уметници — глумци, сликари, писци. 3. У Скадарлији се налази кућа чувеног српског песника и сликара Ђуре Јакшића. 4. Данас у кући Ђуре Јакшића су музеј и галерија. 5. Сваког дана Скадарлију посети око 20 000 људи. 6. Скадарска улица дуга је око 500 метара. 7. Скадарлија је и данас сачувала стари изглед. Улица је поплочана калдрмом и осветљена старинским фењерима. 8. Да, Скадарлија је пешачка улица. 9. На улици се налазе кафане и ресторани, пекаре, посластичарнице, тржни центар. У дну улице налазе се стара пивара и Бајлонијева пијаца. 10. Најпознатији ресторани са Скадарлије су — „Три шешира“, „Два јелена“, „Скадарлија“, „Путујући глумац“.

6.

Моја пријатељица и ја смо посетиле српски ресторан. Ресторан се налази у најужем центру града. Тамо је била пријатна атмосфера и жива музика. Конобар нам је донео јеловник. Изабрале смо јела са роштиља. Конобар нам је посаветовао грчку салату. За десерт смо узеле палачинке и чоколадну торту. Пиле смо сокове и кафу. Много нам се допала српска национална кухиња. Посетићемо овај ресторан у недељу. Тада ће моја кћерка славити рођендан.

Урок 13

1.

Девушка и рыба

Девушка сидит у моря
И говорит сама с собой:
«Ах, милый Боже!
Есть ли что шире, чем море?
Есть ли что длиннее, чем поле?
Есть ли что быстрее, чем конь?
Есть ли что слаще, чем мед?
Есть ли что дороже, чем брат?»
Отвечает рыба из воды:
«Девушка, глупая дурочка!
Небо шире, чем море,
Море длиннее, чем поле,
Глаза быстрее, чем конь,
Сахар слаще, чем мед,
Любимый дороже, чем брат.»

2.

1. краћи, -а, -е 2. старији, -а, -е 3. здравији, -а, -е 4. млађи, -а, -е 5. виши, -а, -е 6. мекши, -а, -е 7. мршавији, -а, -е 8. бржи, -а, -е 9. тупљи, -а, -е 10. лепши, -а, -е 11. бољи, -а, -е 12. зеленији, -а, -е 13. блеђи, -а, -е 14. глупљи, -а, -е 15. црвенији, -а, -е 16. тањи, -а, -е 17. ружнији, -а, -е.

3.

1. Перо је лакше од оловке. 2. Ова књига је дебља од оне. 3. Мој отац воли горчу кафу, а ја слађу. 4. Кухиња им је најмилије место у стану. 5. Ово је најљупкија девојка коју знам. 6. Мој брат воли сланију храну. 7. Он је добио најбољу оцену у целом разреду. 8. Зими су дани краћи, а ноћи дуже.

4.

1. Све ређе се чула грмљавина. 2. Деда теже подноси летње врућине од баке. 3. Дечак се још више удаљио од својих вршњака.

4. Ова хаљина јој најлепше стоји. 5. Овај комад је најдуже красио репертоаре позоришта.

5.

1. Чим будем положио (чим положим) испит, одмах ћу се вратити кући. 2. Написаћу ти писмо ако будем имао времена. 3. Биће нам драго ако ви сутра будете ручали с нама. 4. Чим будем сазнао (чим сазнам) о томе, обавестићу вас. 5. Ако буде падала киша, нећемо ићи на излет.

6.

1. Ићи ћемо у предграђе ако буде (буде било) лепо време. 2. Кад будем прочитао (кад прочитам) ову књигу, донећу ти је. 3. Ако набавим карту, ићи ћу данас у позориште. 4. Кад он буде дошао (кад он дође) у Београд, јавиће нам. 5. Кад се будеш вратио (кад се вратиш) кући, нећу већ бити код куће.

7.

1. У Србији су развијени многи тимски спортови: кошарка, одбојка, рукомет, ватерполо. 2. Најбољи српски тенисер се зове Новак Ђоковић. 3. Он је рођен 22. маја 1987. године у Београду. 4. Новак је први пут узео тениски рекет у руке кад је имао четири године. 5. Новак Ђоковић је похађао тениску школу у Минхену. 6. Новак Ђоковић живи и тренира у Монте Карлу у Монаку. 7. У својој каријери српски тенисер је освојио многе престижне награде међу којима су победе на „Дејвис купу“, „Индијан Велсу“, „Аустралијан Опену“, „Србија Опену“ и многе друге. 8. Новак Ђоковић је постао први рекет света у јулу 2011. године. 9. У финалу у Вимблдону Новак Ђоковић играо је са Шпанцем Рафаелом Надалом. 10. Новак Ђоковић је добио највише одликовање Српске Православне Цркве — Орден Светог Саве првог реда.

8.

У Русији су веома развијени тимски спортови — кошарка, фудбал, одбојка, ватерполо, хокеј. Ове године највеће успехе постигла је кошаркашка репрезентација. Руски кошаркаши су освојили златне медаље на светском првенству. Они су победили селекцију САД

(Сједињених Америчких Држава) резултатом 89:81 (осамдесет девет према осамдесет један). У Русији се навијачи поносе успесима својих шампиона. Ако кошаркаши буду и даље тако добро играли, поново ће освојити титулу светских првака.

Урок 14

1.

1. Дођи код нас вечерас. 2. Прочитај мајчино писмо. 3. Врати ми књигу, молим те. 4. Верујте нам, браћо! 5. Не излази данас напоље. 6. Не говори ништа, ћути!

2.

1. Иди, свуци се, уђи , врати се, пиши, реци, дај.

3.

1. Хајде покажи шта то имаш. 2. Реци ми, молим, где је сад Зорица? 3. Обавезно прочитај ову књигу. 4. Честитај сестри празник. 5. Напиши ми писмо. 6. Обуци капут, данас је хладно.

4.

1. Дођи код нас данас. Не долази код нас данас. 2. Прочитај ову књигу. Не читај ову књигу. 3. Уђи у собу. Не улази у собу. 4. Седи у ову фотељу. Не седај у ову фотељу. 5. Погледај кроз прозор. Не гледај кроз прозор.

5.

1. Ждребета, ждребету; 2. Кљусета, кљусету; 3. Бремена, бремену. 4. Клупчета, клупчету.5. Ћубрета, ћубрету. 6. Српчета, Српчету. 7. Циганчета, Циганчету.

6.

1. И. унуче Р. унучета, Д. унучету В. унуче Зв. унуче! Т. унучетом П. о унучету.

2. И. унучад Р. унучади Д. унучади. В. унучад Зв. унучади! Тв. унучади П. о унучади.

3. И. пиле, Р. пилета, Д. пилету, В. пиле, Зв. пиле! Тв. пилетом, П. о пилету.

4. И. уже, Р. ужета, Д. ужету, В. уже, Зв. уже! Тв. ужетом, П. о ужету.

5. И. невреме, Р. невремена, Д. невремену, В. невреме, Зв. невреме! Тв. невременом, П. о невремену.

6. И. голупче, Р. голупчета, Д. голупчету, В. голупче, Зв. голупче! Тв. голупчетом, П. о голупчету.

7.

1. Бака има шесторо унучади. 2. У дворишту су три ждребета. 3. Ако се у кући троши дневно по четири јајета, колико ће се јаја потрошити за десет дана? 4. Он је легао и покрио се ћебетом по глави. 5. Кад ћеш се састати са овим девојчетом?

8.

1. Милан Јанковић студира медицину. 2. Миланови родитељи су здравствени радници. Миланов отац ради као хирург у Клиничком центру у Београду, а Миланова мајка је специјалиста за ухо, грло, нос. 3. Није, Милан је од малих ногу био болешљиво дете. 4. Родитељи су дали Милана на фудбал, а затим и на пливање. 5. Милан је прележао дечије болести — мале богиње и шарлах. 6. У детињству Милан је често патио од кијавице и кашља. 7. Милан је стасао у здравог и напредног момка. 8. Последњих пар дана Милан осећа општу малаксалост. Њега боле грло и глава, а и нос му је запушен. 9. Миланова температура је 37.8. 10. Милан је одлучио сутра ујутру да оде код лекара.

9.

Љиљана има грип. Њу мучи кашаљ. Осећа општу малаксалост. Љиљана узима топломер и мери температуру. Она има високу температуру. Јуче је Љиљана била код лекара. Лекар јој је послушао и погледао њено грло. Лекар јој је написао рецепт. У апотеци поред куће она је купила аспирин и капи за нос. Сада Љиљана лежи у кревету и одмара. Она пије много течности и једе свеже поврће и воће.

Урок 15

1.

дошавши, показавши, оженивши се, запитавши, написавши, дочекавши, захваливши, отварајући, читајући, носећи, наслонивши се, идући, бацајући, изгледајући

2.

1. Он је седео непомично пушећи. 2. Старац корача држећи штап. 3. Лупнувши крилима, петао запева.. 4. Отпративши сина до врата, отац се вратио у собу.

3.

1. Упитах, упита, упита, упитасмо, упитасте, упиташе.
2. Одговорих, одговори, одговори, одговорисмо, одговористе, одговорише.
3. Дохватих, дохвати, дохвати, дохватисмо, дохватисте, дохватише.
4. Зачух, зачу, зачу, зачусмо, зачусте, зачуше.
5. Наредих, нареди, нареди, наредисмо, наредисте, наредише.
6. Понових, понови, понови, поновисмо, поновисте, понови-ше.
7. Сетих се, сети се, сети се, сетисмо се, сетисте се, сетише се.
8. Престадох, престаде, престаде, престадосмо, престадосте, престадоше.

4.

1. Прођоше лепи летњи дани. 2. Милица и Дара изиђоше из кола. 3. Досади ми ова јесења киша. 4. Настаде једна пауза. 5. Дечак сави дланове око уста и викну нешто.

5.

1. Матковићи живе у селу које се зове „Алекса Шантић“. 2. То село налази се на северу Војводине. 3. Ђура Матковић је учитељ у сеоској школи, а његови родитељи Сава и Јелена су земљорадници. 4. Њихова кућа налази се у центру села у зеленој ушореној улици. 5. Испред куће Матковића налази се велики разгранати храст, испод кога се може поседети и одморити у хладовини. 6. Кућа породице Матковић је приземна и бела. Кућа има кров од црвеног црепа. Испред куће има много прелепог цвећа које узгаја Ђурина мајка. 7. Башта породице Матковић је веома богата, јер тамо расте различито воће и поврће. 8. Матковићи држе краве, свиње и различиту живину. 9. Даница и њена сестра доносиле су сваког јутра кукуруз за прасад и жито за живину. 10. Маца Маза је схватила да је Даничина

љубимица и увек је за време ручка седала испод стола крај Даничиних ногу. Маза је знала да ће јој Даница неприметно бацити испод стола комадић домаће кобасице или шунке да омрси брк. 11. У незаборавној успомени Даници су остале сеоске вечери. 12. Заједно са децом из комшилука и Ђуром Даница је често у пољу ложила ватру и пекла кукурузе.

6.

Прошлог лета родитељи и ја обиђосмо баку која живи у селу. Допутовасмо у село касно увече. Не затекосмо баку код куће. Упитасмо комшије, где је она. Комшије нам рекоше да је бака у башти. Ми кренусмо у башту. Тамо видесмо како бака скупља шљиве. Она нам се много обрадова. Сви заједно пођосмо кући.

Урок 16

1.

1. Ја бих вам препоручио нешто. 2. То бих волео да доживим! 3. Могли бисмо да пођемо на излет ако би време било лепо. 4. Да си био друг, помогао би нам. 5. Могли бисте да дођете вечерас.

2.

1. Не бих могла да урадим ово. 2. Дошли бисмо код вас ако бисмо имали времена. 3. Ако би се нешто десило, јавио би нам. 4. Радо бисмо ишли у парк. 5. Кад би време било лепо, ишли бисмо ван града.

3.

1. Да ли би ти прочитала мој чланак? 2. Да ли бисте могли да дођете код нас? 3. Да ли бисте ми дали његову адресу? 4. Да ли бисте ишли са нама у биоскоп? 5. Да ли би ми ти помогао?

4.

1. Не бих могао да те сачекам. 2. Не бих дошао да га видим. 3. Не бисмо могли да дођемо раније. 4. Не бисте могли да путујете сутра. 5. Ти не би урадио ово.

5.

1. Момак је био у црном сакоу. 2. На посао увек идем аутобусом па метроом. 3. Испио је неколико капи шкотског виискија. 4. Посетили смо сликара у његовом атељеу. 5. У овом кафеу се не сме пушити. 6. Филм је снимљен према сценарију познатог писца. 7. Синоћ смо слушали оперу Росинија „Севиљски берберин“. 8. Тај човек често седи у бифеу и пије кафу.

6.

1. Стеван Стојановић Мокрањац био је чувени српски композитор. 2. Он је рођен 9. јануара 1856. године у Неготину. 3. Стеван Мокрањац се школовао у Минхену, Риму, Лајпцигу. 4. По повратку у Србију он је радио као професор музике у гимназији и на Богословији. 5. Да, радио је као диригент Српског певачког друштва. 6. Школа коју је композитор основао 1899. године у Београду данас носи име „Стеван Мокрањац“. 7. Најпознатија духовна дела Стевана Мокрањца су *Литургија* и *Опело у фис молу*. 8. Мокрањчевих петнаест руковети спадају међу врхунска достигнућа српске музике. 9. *Руковети* су хорске композиције инспирисане и засноване на народној музици Србије, Црне Горе, Македоније и Босне. 10. Престижно такмичење у хорском певању које се у част чувеног српског композитора Стевана Стојановића Мокрањца сваког септембра одржава у Неготину зове се „Мокрањчеви дани“.

7.

Руска класична музика је најбоља на свету. На концертима класичне музике у Русији увек има много света. Чувени руски композитор П. И. Чајковски родио се 1840. године у Воткинску. Он је завршио Конзерваторијум у Санкт-Петербургу. Композитор је радио у Московском конзерваторијуму. П. И. Чајковски је написао неколико опера и музику за балет. П. И. Чајковски је често путовао у иностранство, наступао је као диригент. У његовој кући у граду Клин данас се налази музеј. У Русији се у част композитора сваке четврте године одржава међународно музичко такмичење.

Урок 17

1.

ношен, запитан, сломљен, припремљен, згажен, урађен, љубљен, одушевљен, уништен, оштећен

2.

1. Имање је давно напуштено и заборављено. 2. Стаза је добро утабана. 3. Све је већ припремљено. 4. Кроз отворена врата он је угледао старца са штапом. 5. Њихова кућа није била оштећена. 6. У новинама је објављен врло интересантан чланак.

3.

1. Прозор је био разбијен. 2. Сто је осветљен лампом. 3. Кућа је већ саграђена. 4. Вода је просута. 5. Ова стара књига је добро очувана. 6. Она је лепо обучена. 7. Он је био принуђен да ћути.

4.

1. Само петорица су дошли на предавање. 2. Ова четворица су остала код куће. 3. Вас тројица сте добро радили. 4. Десетак људи је било у соби. 5. Прошло је већ десетак година. 6. Било му је тада двадесетак година. 7. У селу је било петнаестак кућа.

5.

1. Сава Шумановић је био чувени српски сликар. 2. Он је рођен у Винковцима 22. јануара 1896. године. 3. Сава Шумановић је завршио Вишу школу за уметност у Загребу. 4. Сава Шумановић је живео и радио у Паризу. 5. Стварао је под утицајем Матиса, Сезана и неких других француских сликара. 6. Дела Саве Шумановића су : „Доручак на трави“, „Пијана лађа“ „Мост на Сени“, „Црвени ћилим“, „Мртва природа са Ајфеловом кулом“, „Стара црква у Фрнцуској“, „Берачице“, „Шиђанке“ и друга. 7. По повратку из Париза Сава Шумановић је живео и радио у Шиду. 8. Сава Шумановић није потписивао своје слике за време Другог светског рата из протеста, јер су хрватски фашисти забранили ћирилицу. 9. Саву Шумановића су убиле усташе (хрватски фашисти) у августу 1942. године. 10. Он је био сахрањен са још 150 убијених Срба у заједничкој гробници у Сремској Митровици.

6.

Санкт-Петербург је музеј под отвореним небом. У Санкт-Петербургу се налази Ермитаж, један од најчувенијих музеја на свету. Мој

омиљени руски сликар је Иван Шишкин. Многе његове слике су изложене у Руском музеју. Најпознатија слика Ивана Шишкина се зове „ Јутро у боровој шуми“. Неки ову слику зову „Меде у шуми“. Много волим савремено сликарство. Често идем у музеје на различите изложбе. Маштам да путујем у Србију и видим старе српске фреске.

7.

У пошти

Туриста: Добар дан!

Службеница: Добар дан!

Туриста: Молим Вас, дајте ми три разгледнице и једну коверту.

Службеница: Изволите. Да ли су Вам потребне марке? Куда желите да пошаљете Ваше разгледнице и писмо?

Туриста: У Русију.

Службеница: Изволите, четири марке. Седамсто двадесет два динара.

Туриста: Хвала. Реците ми, молим Вас, где је поштанско сандуче?

Службеница: Поштанско сандуче је крај излаза, са десне стране.

Туриста: Најлепше хвала. До виђења.

Службеница: Нема на чему. До виђења.

Урок 18

1.

1. Немам шта да читам. 2. Они немају где да иду. 3. Он нема с ким да пође у позориште. 4. Он ни не зна где је његов уџбеник. 5. Срби не живе само у Србији. 6. Данас немам кад да дођем код вас.

2.

1. Это случилось не в первый раз. 2. Это письмо написала не она. 3. К экзамену готовятся не только по учебнику. 4. И другие девушки слушали невнимательно. 5. Он пришел не один. 6. Я иду в кино не сегодня, а завтра. 7. Я не мог сказать и двух слов. 8. Он тебя даже не слушает.

3.

1. Мој брат се не зове Милан, већ Милош. 2. Његова сестра није студенткиња, већ учитељица. 3. Ово се није десило јуче, већ данас. 4. Она нема о чему да говори с тобом. 5. Она не пита тебе, већ њега. 6. Не идем у позориште са сестром, већ с другарицом.

4.

1. У двојим колима су седеле младе девојке. 2. Поред зграде стоје двоја кола. 3. На полици су лежале троје велике маказе. 4. Купили смо у супермаркету једне хулахопке. 5. На тезги су двоје кожне рукавице. 6. Мајка је купила за своју кћерку троје беле чарапе. 7. Ова стара жена зими носи двоје вунене чарапе. 8. Наручила сам у оптици двоје нове наочаре.

5.

1. Срби су се доселили на Балканско полуострво у VII веку. 2. Велики државни, економски, војни и културни успон Србија је доживела у средњем веку за време владавине династије Немањић. 3. Србија је први пут постала царевина 1346. године, а први српски цар звао се Стефан Душан Силни. 4. Чувена битка (Косовска битка, Косовски бој) у којој се српска војска предвођена кнезом Лазаром Хребељановићем храбро супротставила најезди Турака одиграла се 28. јуна 1389. године 5. Први српски устанак против Турака је избио 1804. године. Њега је предводио Карађорђе Петровић. Други срски устанак је избио 1815. године. Њега је предводио Милош Обреновић. 6. Руски цар Николај II је ступио у рат на страни Србије. 7. Српског краља Александра Карађорђевића убиле су хрватске усташе у Марсељу 9. октобра 1934. године. 8. Хитлерова Немачка је напала Југославију без објаве рата бомбардовањем Београда 6. априла 1941. године. 9. После Другог светског рата на власт су дошли комунисти на челу са Хрватом Јосипом Брозом Титом. Нова држава се од 1963. године звала СФРЈ. 10. Агресија НАТО против српског народа почела је 24. марта 1999. године. 11. Поред Србије независност Косова не признају Русија, Белорусија, Шпанија, Грчка, Пољска, Словачка, Румунија и многе друге земље света (већина чланица Уједињених нација).

6.

1. Балканском полуострву. 2. Копаоник, Златибор, Златар, Космај, Шар-планина, Тара, Авала и друге. 3. Ђеравица (2656 м), налази се

на планини Проклетије 4. Трију мора — Јадранског, Егејског и Црног мора. 5. Сребрно, Палићко, Власинско, Ђердапско. 6. Мађарском, Румунијом, Бугарском, Бившом Југословенском Републиком Македонијом, Албанијом, Црном Гором, Босном и Херцеговином, Хрватском. 7. Око два милона 8. „Боже правде“ 9. председник 10. највише предствничко тело и носилац уставотворне и законодавне власти. 11. умерено континентална, медитеранска. 12. Панонска низија.

7.

Србија се налази на Балканском полуострву. Главни град Србије је Београд. До Другог светског рата Србија је била монархија. У средњем веку за време владавине династије Немањић Србија је била једна од најразвијенијих држава Европе. Данас је Србија република. На челу државе је председник. Званични језик у Србији је српски језик и ћириличко писмо. Срби су православни словенски народ.

Урок 19

1.

1. Пошто су сви били дошли, почесмо читати. 2. Кад су за сто биле поседале све жене, почеше причати. 3. Кад се ватра била распалила, сви поседаше око ње. 4. Ја сам била сакупила своје пријатељице и пошле смо у шуму. 5. Журио сам да стигнем другове који су били далеко одмакли. 6. Мајка се већ била вратила с посла кад смо дошли кући.

2.

1. Овде се не пуши. 2. На часу се не разговара. 3. О овом се филму много говори. 4. Овде се ништа не зна о томе што се догодило. 5. У Африку се путује морем. 6. У дворишту се веселило, певало, играло.

3.

1 По средам ходят в музей. 2. Целый вечер говорили о землетрясении в Японии. 3. Об этом фильме много спорят. 4. Здесь живут по старым правилам. 5. В доме долго спали, много ели и пили. 6. На рынке продают фрукты и овощи.

4.

1. Срби и Руси прослављају Божић 7. јануара. 2. Реч Божић значи Богић, тј. мали Бог. 3. Весели породични празници које Срби прослављају пре Божића зову се Детињци, Материце и Оци. 4. Детињци су увек у трећу недељу пре Божића. 5. Тог дана родитељи везују своју децу вуненим врпцама и траже откуп. 6. Деца се дреше поклонима за родитеље. Обично су то цртежи или предмети које су деца сама направила. 7. Материце се обележавају у недељу после Детињаца. 8. Циклус веселих породичних предбожићних празника завршава се празником који се зове Оци. 9. Бадњи дан је последњи дан пред Божић. 10. Назив потиче од старословенког глагола „бдјети“, што значи „бити будан“. 11. Бадњак је младо храстово дрво које Срби уносе на Бадње вече у своје домове уместо јелки. 12. На Бадње вече припрема се посна вечера, а на сто се традиционално износи дванаест различитих врста јела. То нас симболично подсећа на дванаест апостола који су били са Исусом Христом на Тајној вечери. 13. Срби честитају Божић речима „Христос се роди“ и одговарају „Ваистину се роди!“. 14. Положајник је прва особа која улази у кућу на Божић. Положајник доноси срећу кући у коју долази. 15. Чесница је обредни бели хлеб који се меси за Божић. У чесницу домаћице стављају новчић који доноси срећу ономе ко га нађе. 16. За Божић се обавезно служи жито које се припрема од куване пшенице, меда, ораха и лимуновог сока. То је једна од најомиљенијих српских посластица.

5.

Божић је најрадоснији хришћански празник. Срби славе Нову годину 1. јануара, Божић 7. јануара, а Српску нову годину 14. јануара. Бадњи дан је посан дан. Срби на Бадњи дан на сто износе дванаест различитих врста хране. Многи Срби иду на Божић у цркву. Код куће се Божић обично слави у кругу породице. За Божић и Нову годину Срби поклањају један другом поклоне.

Урок 20

1.

1. слушаше. 2. не сметаху. 3. светљаше. 4. смрђаше. 5. стајаху. 6. мишљаше. 7. гледаху. 8. долажаху.

2.

1. чашћах, чашћаше, чашћаше, чашћасмо, чашћасте, чашћаху.
2. одлажах, одлажаше, одлажаше, одлажасмо, одлажасте, одлажаху
3. остајах, остајаше, остајаше, остајасмо, остајасте, остајаху
4. спавах, спаваше, спаваше, спавасмо, спавасте, спаваху.
5. ношах, ношаше, ношаше, ношасмо, ношасте, ношаху
6. вољах, вољаше, вољаше, вољасмо, вољасте, вољаху
7. плаћах, плаћаше, плаћаше, плаћасмо, плаћасте, плаћаху

3.

1. Что это было? 2. Как это называлось? 3. Они приходили на работу каждый день в одно время. 4. Люди расступались перед ним. 5. По субботам здесь собирались женщины и девушки и пели. 6. Это было для него самое надежное укрытие.

4.

1. Свети Сава је највећи српски светитељ и просветитељ. 2. Велики српски жупан Стефан Немања имаше три сина — Вукана, Стефана и Растка. 3. Растко је у детињству био ведре нарави. Напредовао је одлично у учењу светих књига. 4. Млади принц је добио Хумску област да њом управља. 5. Када су на двор дошли руски монаси са Свете Горе Растко је одлучио да напусти родитељски дом, одрекне се престола и оде у манастир. 6. Монашки постриг Растко је био примио у руском манастиру Стари Русик. 7. На Светој Гори монах Сава је проводио дане у посту и молитви. Разносио је храну светогорским подвижницима. 8. Стефан Немања се на државном сабору одрекао престола у корист сина Стефана. 9. Српски манастир на Светој Гори чију су изградњу започели монх Симеон и монах Сава зове се Хиландар. 10. По повратку у Србију радио је на црквеном и културном просвећивању свог народа — подизао је многобројне храмове, усавршавао је црквену организацију, постао је велики учитељ, књижевник, просветитељ, духовник и ктитор многих храмова и манастира. 11. Он је написао житије Светог Симеона, типике за многе манастире, кодекс српске цркве и државе — Крмчију и друга дела. 12. Српска црква добила је аутокефалност 1219. године а Сава је постао први српски ариепископ. 13. Први српски краљ се звао Стефан Првовенчани. Њега је крунисао у манастиру Жича његов брат, први

српски архиепископ Сава. 14. Први српски архиепископ се упокоио 27. јануара 1236. године у бугарском граду Трнову. 15. Мошти Светог Саве дуго година налазиле су се у манастиру Милешева. 16. Турци су 1594. године спалили мошти највећег српског светитеља, јер су желели да сломе његов култ у српском народу. 17. Тај трагичан чин је био извршен у Београду, на пољу Врачарево. 18. Данас се на том месту налази једна од највећих и најлепших православних цркава у свету — Храм Светог Саве. 19. Поред Срба Светог Саву прослављају и други православни народи — Руси, Грци, Румуни и Бугари. 20. Српска православна црква прославља Светог Саву 27. јануара. Свети Сава је велики храмовни и породични празник. Свети Сава је и школска слава у Србији.

5.

Стефан Немања је оснивач чувене српске средњовековне династије Немањића. Свети Сава је био први српски архиепископ. Мошти Светог Саве Турци су спалили у шеснаестом веку. На том месту у Београду данас је подигнут храм. Срби прослављају Светог Саву 27. јануара. Српска православна црква добила је аутокефалност 1219. године. Храм Светог Саве у Београду је једна од највећих и најлепших православних цркава у свету.

Ключи к контрольным упражнениям по всему курсу

1.

1. Никто нам даже не пишет. 2. Они не знают даже, где мы. 3. Тебе не за что меня благодарить. 4. Сербы живут не только в Сербии. 5. Что же он сказал? 6. Где же моя сумка? 7. Чтобы ты оставался здесь! 8. Не смей больше брать эту книгу!

2.

1. Шта ли да радим? 2. Захвали мајци на поклону. 3. Да ли се сећаш ове девојке? 4. Он је ушао у собу и поздравио нас. 5. Честитала сам брату рођендан. 6. Моја пријатељица живи у Пољској. 7. Мој пријатељ студира на Универзитету.

3.

1. Да ли си већ прочитала ову књигу? 2. Он ми ништа није одговорио. 3. Где си била данас? 4. Сврати код мене вечерас. 5. Лети су дани дужи, а ноћи краће. 6. Она је много старија од мене.

4.

1. Свако јутро будим се врло рано. 2. Цео сат је писао писмо брату. 3. Ненад још једном покуша да поправи кола. 4. Авион је дуго летео изнад града и напокон је слетео на писту. 5. Драгана увек ради домаће задатке, али јуче је заборавила да их уради. 6. Сви су трчали стазом, а Милош је изненада потрчао према обали.

5.

1. Купила сам јој га. 2. Сестра му ју је поклонила. 3. Њима је хладно. 4. Она ми га је испричала. 5. Дарко их је данас видео. 6. Милица нам га је скувала. 7. Синоћ Драган ју је срео у књижари.

6.

1. Данас ја не могу доћи (да дођем) на факултет. 2. Обично он је пре подне у библиотеци. 3. Они сваке године долазе код нас (Ми сваке године долазимо код њих). 4. Милан се више не дружи с мојим братом (Мој брат више се не дружи с Миланом). 5. Кад дођем у Београд, често посећујем Јелену (Кад Јелена дође у Београд, често ме посећује). 6. Суботом они обично иду у позориште или на концерте. 7. Следеће суботе идемо на море.

7.

1. Svake subote idem u veliku kupovinu. 2. Obično nabavljam neophodne namirnice u samoposluzi blizu moje kuće. 3. Uzimam kolica ili korpu i u njih stavljam različite proizvode. 4. Na kasi vadim iz novčanika novac i plaćam račun. 5. Ponekad koristim kreditnu karticu. 6. Voće i povrće najčešće kupujem na nekoj od beogradskih pijaca, a odeću i obuću u velikim tržnim centrima. 7. Moj muž ne voli gužvu u prodavnicama i nikada ne ide u kupovinu sa mnom. 8. Ponekad on dolazi u prodavnicu po mene i vozi me kući kolima.

8.

1. Моја најбоља другарица се зове Милица. 2. Она је лепа, висока и згодна девојка. 3. Милица има крупне браон очи и дугу кестењасту косу. 4. Милица је Српкиња. 5. Она живи у Београду. Милица има двадесет једну годину. 6. Милица је студенткиња филолошког факултета. 7. Она студира руски језик и књижевност. 8. Милица је веома паметна девојка и одлична студенткиња. 9. Милица воли руску поезију, посебно стихове Сергеја Јесењина и Николаја Рубцова. 10. Кад Милица буде завршила студије, постаће преводилац.

9.

1. Молим вас, реците ми, где је у близини апотека. 2. Објасните нам, молим вас, како да дођемо до најближе банке или мењачнице. 3. Кажите ми, молим вас, колико кошта ова бомбоњера. 4. Узмите слободно ову књигу о Београду и погледајте је. 5. Будите љубазни, одведите нас на Калемегдан. 6. Децо, учите српску граматику, радите вежбе, пишите домаће задатке и што више читајте! 7. Посетите неке од српских ресторана на Скадарлији и обавезно пробајте српске специјалитете! 8. Молим вас, немојте пушити, смета ми дуван. 9. Сине, добро учи историју, увек памти подвиге руских војника у Другом светском рату и поштуј наше ослободиоце! 10. Нека Драган оде ујутру до туристичке агенције и распита се о ценама карата.

10.

Ивана и Влада Тимотић су млади брачни пар. Ивана је хемичар, а њен муж Влада је инжењер. Они живе у центру Београда. Тимотићи имају двоје деце. Они се зову Марко и Нада.

Марко и Нада су близанци. Данас они славе рођендан. Ивана је припремила свечану вечеру и две велике торте — чоколадну и воћну. На торте ће Ивана ставити свећице.

Увече ће доћи Иванине најбоље другарице — Сандра и Тања са својим породицама. Биће то предивно вече!

11.

1. У центру Београда има много лепих грађевина. 2. Српску престоницу посебно красе многобројни зелени паркови и цветни балкони. 3. На Калемегдану се налазе споменици и бисте српских књижевника. 4. На Косову и Метохији има много српских православних

светиња. 5. Фреске из манастира и цркава Косова и Метохије имају непроцењиву вредност.

12.

Aleksej Lazić je učenik petog razreda. Svako jutro on ustaje u sedam sati. Aleksej se umiva, pere zube i češlja se. Ponekad on radi jutarnju gimnastiku. Zatim Aleksej tuširа se hladnom vodom. On čeliči svoj organizam i zato retko boluje.

Aleksej se oblači i ide u kuhinju. Doručkuje zajedno sa svojim roditeljima. Doručak uvek priprema njegova mama. Aleksej obično jede voće, sendvič sa kačkavaljem i pije mleko. Posle doručka on sprema svoje stvari. Stavlja u ranac udžbenike, sveske, hemijske i obične olovke i kreće u školu. Ponekad on do škole ide autobusom, a ponekad sa tatom kolima.

Časovi počinju tačno u osam sati. Aleksej nikada ne kasni. On uvek dolazi u školu na vreme.

13.

Битка на Косову се одиграла 28. јуна 1389. године. У том боју кнез Лазар Хребељановић је био на челу српске војске, а султан Мурат је предводио турску војску. Оба владара су погинула у овом крвавом боју.

Српски јунак Милош Обилић уочи битке је обећао кнезу Лазару да ће убити султана. Милош Обилић је дојахао до турског шатора и рекао султановој стражи да жели да се преда Турцима. Султан се обрадовао овој вести и пожелео је да види српског војника о чијој храбрости је много чуо. Стражари су одузели Милошу оружје и пустили га унутра. Милош се поклонио султану и пришао му. Обилић је одједном извадио нож сакривен у чизми и убио је султана. Турци су одмах одсекли Милошу главу.

О подвигу Милоша Обилића приповедало се надугачко и нашироко. Многи српски песници посветили су своје стихове овом великом јунаку. Милош Обилић је постао један од највећих хероја српске историје.

14.

Мој друг Владан Васиљевић је прави спортиста. Он се од детињства бави спортом. Владан је одбојкаш. Он игра за тим историјског факултета. Три пута недељно он има тренинг. Прошлог месеца

Владан је учествовао на такмичењу. Њихов тим је играо против екипе економског факултета. Владанов тим је победио са резултатом четири према један. Гледала сам утакмицу и навијала сам за свог друга. Ја такође волим одбојку и понекад играм са Владаном. Још волим стони тенис и ватерполо. Увек пратим такмичења преко ТВ.

15.

Весна: Хало, добро вече!
Милена: Добро вече!
Весна: Молим Вас, Милену.
Милена: Овде Милена.
Весна: Здраво, Милена! Овде Весна.
Милена: Здраво Весна!
Весна: Како си?
Милена: Није лоше! А ти?
Весна: Такође није лоше. Хоћеш ли да пођеш вечерас са мном у позориште?
Милена: Са задовољством. А шта ћемо да гледамо?
Весна: У Народном позоришту је вечерас драма „Три сестре“ Антона Павловича Чехова.
Милена: То је одлична представа! Али, већ сам је видела прошле недеље.
Весна: Можда онда да пођемо у биоскоп?
Милена: Може, што да не.
Весна: Хајде да се сретнемо у шест „код коња“. Мало ћемо поседети у кафићу, а затим поћи у биоскоп. У бископу Балкан је недеља руског филма. Мислим да то вреди да се види.
Милена: Наравно. Са задовољством ћу поћи!
Весна: Онда смо се договориле. Видимо се увече у шест!
Милена: Видимо се! Здраво!
Весна: Ћао!

16.

1. Желимо да посетимо изложбе савремених српских сликара . 2. На концертима Павла Аксентијевића и Дивне Љубојевић било је много слушалаца. 3. Професорке српског језика се радују успесима својих студената. 4. После турнира навијачи су се сликали са српским тенисерима и тенисеркама. 5. Знате ли колико Срби имају добрих писаца?

17.

Draga bako,

Pišem ti sa crnogorskog primorja, iz gradića Đenovići. Doputovali smo sinoć. Lepo smo se smestili u malom hotelu koji se nalazi na samoj obali mora. Plaža je na dohvat ruke.

Vreme je sunčano, a more je toplo i čisto. Danas smo se ceo dan kupali i sunčali, satima nismo izlazili iz vode.

U četvrtak ćemo ići brodićem u Budvu. Želimo da vidimo stari grad i tvrđavu. Čula sam da je tamo mnogo lepo. Poslaću ti razglednicu iz Budve.

Veliki pozdrav svima!

Volim te i ljubim,

tvoja Nastja

18.

Синоћ смо пријатељи и ја посетили нашег бившег професора руског језика Ивана Фјодоровича. Иван Фјодрович је Рус. Његови бака и дека су се после револуције доселили у Србију. Иван Фјодорович је предавао руски језик у нашој гимназији. Сада он више не ради, у пензији је.

Професор нам се много обрадовао. Разговарали смо и смејали се, сећајући се наших школских година. Пили смо прави руски чај из самовара.

Иван Фјодорович је узео гитару и отпевао нам своје омиљене руске романсе. Ми смо такође певали заједно са њим. Топло смо се опростили и обећали вољеном професору да ћемо ускоро доћи поново. То је био диван и незаборaван сусрет.

19.

1. Где се у Београду налази руска црква Свете Тројице? Руска црква Свете Тројице налази се у самом центру Београда, поред Цркве Светог Марка. 2. Који руски војсковођа је сахрањен у том храму? Тамо је сахрањен руски генерал Врангел. 3. Шта је написано на споменику руским војницима у Београду? На споменику руским војницима у Београду је написано: „ Нека је вечна слава Императору Николају Другом и 2000000 руских војника Великог рата“.

20.

1. Мој пријатељ и ја похађаћемо часове српског језика на семинару у Београду. 2. Заједно са студентима из других земаља ићи ћемо на вежбе и слушаћемо предавања из српске књижевности. 3. Путоваћемо аутобусом у Тршић, родно место Вука Стефановића Караџића. 4. Обавезно ћемо посетити неке српске манастире на Фрушкој Гори. 5. Дружићемо се са нашим вршњацима, певаћемо српске песме, играћемо српска кола. 6. Упознаћемо се још боље са српским обичајима и традицијом. 7. Купићемо српске сувенире за своје руске рођаке и познанике. 8. Највероватније поново ћемо отићи у Србију и за Божић. 9. До тада вредно ћемо учити српску граматику и радићемо граматичке вежбе у нашем уџбенику. 10. Када будемо дошли у Београд, сви ће се зачудити да говоримо српски као прави правцати Срби!

ТЕКСТЫ ДЛЯ ЧТЕНИЯ

Для перевода предлагаемых текстов — стихов и отрывков из прозаических произведений сербских писателей — необходимо воспользоваться сербско-русским словарем, так как в словаре учебника из-за его ограниченного объема не отражена вся лексика этих произведений.

Душа

Зашто плачеш, драга, сву ноћ и дан цео:
Изгубљена срећа још је увек срећа!
И тај јад у души што те на њу сећа,
То је један њезин заостали део.

Не дај мутној сузи на суморно око:
Срећа никад не мре, ни онда кад мине.
Тај ехо ког једва чујеш из даљине,
То још она збори у теби дубоко —

У самотне ноћи, кад жалосно шуме
Реке пуне звезда, горе пуне сена…
До слуха та песма не допире њена,
Но душа је слути, чује и разуме.

Јован Дучић[1]

---

[1] **Йован Дучич** (1871–1943) — известнейший сербский поэт-символист, дипломат. Окончил юридический факультет университета в Женеве. Выпустил несколько сборников стихов под названием «Стихи», а также «Стихотворения в прозе, Голубые легенды». Автор путевых очерков («Города и химеры»), эссе («Сокровище царя Радована») и литературно-критических статей. Переводил стихи русских и французских поэтов.

Вожња

Возимо се. Покрај пута
разасута
села леже.
Ко потоци после буре
коњи јуре,
лете, беже.

Врх потока и шипрага
топла, блага
вечер пада.
Возимо се. Сања цвеће;
мирис слеће
са ливада.

Гле, сеосксе куће беле,
као стреле
тек пролете.
Поред пута стабла вита,
шибље, жита
лете, лете.

Гле, почињу и светлаци,
лета знаци,
да се пале
и из магле трепте сиве
као живе
звезде мале.

По бескрајно нежном, меком
и далеком
небу плаву
насмејани месец блуди,
што на људи
личи главу.

Возимо се. Покрај пута
разасута
села леже.
Ко потоци после буре
коњи јуре,
лете, беже.

Десанка Максимовић

Бајка о сеницама

Биле две мале сестре сенице
па нашле једно зрнце пшенице.

Скакутале су и цвркутале
и таман хтеле да га поделе

кад су их зграбиле две страшне канце
и однеле…

На месту где су биле сенице
остаде само зрнце пшенице.

Добрица Ерић[1]

Српски језик (одломак)

Сећам се мојих мука да научим пети падеж од именице ПАС. Сви остали падежи ишли су којекако, али пети падеж једнине (покојни звателни) никако ми није ишао у главу, нити сам умео да га погодим.

И не само мени, већ и свима у мојој околини задао је тај падеж главобољу. Мој најстарији брат, који је већ био у старијим разредима, изгледа да се провукао и није у животу имао посла са том именицом; мој млађи брат ми рече да је од именице ПАС пети падеж: куче. Отац ми није умео казати ништа, пошто граматика нема никакве везе са трговином, већ изгледа да ту чак важи правило: што мање граматике, то више зараде.

Питао сам и бакалина, нашега комшију, пошто сам му претходно објаснио шта се петим падежом зове, и он ми рече: „Ја кад вабим куче, ја му кажем: куц, куц, куц; а кад га терам, ја му кажем: шибе! А Бог ће га свети знати који је то падеж!“

Питао сам најзад и господина проту, једном приликом када је био на вечери код нас, верујући необично у његову ученост, па се и он збунио и није умео да ме научи.

---

[1] **Добрица Ерич** (род. в 1936) — современный сербский поэт, писатель, драматург. Автор романов, театральных пьес, двадцати трех сборников стихов, более 40 книг для детей. Многие произведения Д.Ерича переведены на другие языки. Живет и работает в Белграде.

— Пети падеж, пети падеж! — узе да замуцкује прота, бринући се да пред мојом породицом сачува ауторитет учена човека. — Па колико ви падежа учите?

— Седам.

— Седам? — зграну се прота. — Е, то је много, то је баш много!

— Много! — уздишем и ја.

Ја не знам само — окреће се прота мојим родитељима — шта ће им толики падежи.

То је просто професорски бес. Узмите само: једна Немачка, колико је то пространа и силна царевина, па нема више него четири падежа; па онда Француска, па Енглеска, све велике и моћне државе, па немају више него четири падежа. А шта смо ми, једна тако рећи мала земља, тек неколико округа, па седам падежа. Зар то није, молим вас, бес кад се не простиремо према своме губеру![1]

Те су протине мисли биле уствари врло утешне за мене, али ми пред професором нису могле ништа помоћи. Он је одлучно тражио од мене да му кажем пети падеж од именице ПАС, чему сам се ја одлучно одупро једним бескрајним ћутањем, једном од мојих особина, којима сам се врло често у школи одликовао.

Бранислав Нушић[2]*. Аутобиографија*

Кафа

Кафа је најважнија споредна ствар нашег живота. Чини се, без свега можемо, сем без ње!

---

[1] **простирати се према своме губеру** — (*фраз.*) жить, поступать в соответствии со своими возможностями. Ср. *русск.* По одежке протягивать ножки.

[2] **Бранислав Нушич** (1884–1938) — известный сербский писатель и драматург, дипломат. Академик Сербской академии наук и искусств. Автор сборника юмористических рассказов «Автобиография» и комедий «Народный депутат», «Подозрительная личность», «Протекция», «Обыкновенный человек», «Кругосветное путешествие», «Госпожа министерша», «Мистер Доллар», «Опечаленная семья» «Доктор философии», «Покойник» и др.

И када немамо баш ничега у кући, послужићемо госта последњим остацима кафе из млина…

Начин на који се справља и пије кафа, представља, такође, и поуздану границу између менталитета и цивилизација. Док Север и Запад пију кратке кафе успут и на брзину, тако рећи, с ногу, ослоњени углавном на шанкове, Исток најпре мора да седне, одахне и на миру резимира дан у тој слатко-горкој животној паузи.

Енциклопедије пишу да је кафа до петнаестог века расла искључиво у источној Африци, и то у Етиопији. Одатле је пренета у Арабију. Од Арабљана Турци су примили обичај пијења кафе и пренели га у наше крајеве. Зато је ми и зовемо „турска кафа“! Занимљиво, пошто су нас навикли на кафу, Турци су прешли на пијење чаја. Било како било, када сам једне године на острву Родос наручио „турску кафу“, келнер ме умало није избацио из кафане:

„Господине — рекао је бесно — овде се пије само грчка кафа! Ако желите турску, ено вам прекопута Мале Азије, па пливајте…“

Могу да кажем да сам пробао готово све кафе на свету, од оне бљутаве, америчке, која се пије из шоља за белу кафу, латиноамеричке „кафе негра“, италијанских еспресо-кафа и капућина, преко француских филтер-кафа, све до грчких, преслатких, у шољицама попут напрстка, и аустралијских, које и не личе на кафе, већ на чорбу с траговима кофеина… Али још никада и нигде нисам пронашао непоновљиви укус и арому кафе, коју је пекао у пржуну и после туцао дрвеним тучком у каменом авану чувени сарајевски кафеџија Вејсил ефендија, горе испод Вратничке капије, а служио је побожно, по истилаху, без икакве журбе, као да је све време на свету пред нама док се сумрак лагано навлачио над кровове града у котлини.

Причају да је један стари, аполитични ефендија, у тешко доба политичких преокрета и ујдурми, наручио уобичајену кафу у својој кафани, па га конобар питао, какву кафу жели — српску или турску? — на шта је овај одустао од кафе и рекао: Дај ми чај!

— Кинески или руски? — питао је конобар, а ефендија одмахнуо руком и резигнирано казао: Донеси ми чашу воде.

Код нас, иначе, постоји више врста кафа и начина на који се пију, него и у једној другој земљи на свету.

Ту су нам, најпре, две основне врсте: максузија (која се кува с љубављу и добродошљицом, значи максуз!) и сиктеруша, којом се дискретно даје до знања гостима да је посета завршена.

У Босни постоји, такође, и сиротињска кафа дољевуша, када се у соц долива вода, да се задовољство што дуже развуче.

Епоха масовног састанчења донела је са собом и аутоматско, потпуно расејано пијење синдикалних кафа без укуса и мириса, које кувају мрзовољне кафе-куварице по надлештвима и установама, укувавајући у њих и своје незадовољство због малих плата и ниског положаја.

Код нас се уз кафу рађа љубав, кују се завере, лечи мамурлук, праве планови, држе састанци, мире завађени, теше удовице, а оговарање ближњих (оно представља нашу најизразитију националну особину), не би ни у сну било могуће уз неко друго пиће…

Кафа је наша прошлост, али и наша будућност, јер смо, вероватно, једини народ на свету који предвиђа судбоносне догађаје гледајући у дно празне шољице, која је пре тога била преврнута на тацну да се „оцеди“!

У црно-белом пределу талога попијене кафе стоје нам путовања, сузе и радост, неко униформисано лице и плава дама однекуда издалека, а такође и неко ко нам ради о глави[1], што ће му се, наравно, изјаловити, јер ту нам је и добитак!

Е, па, хвала на кафи и не замерите ако је шта било!

Момо Капор. Магија Београда

Храброст сремских партизана

Иако су се сви уверили у вештину и одважност Брилетову, нико није веровао да ће успети да баци у ваздух електричну централу у Врднику, граду пуном фашиста. Врдничка централа снабдевала је не само околину светлошћу, него и рудник погонском снагом. На све сумње Бриле је само ћутао и припремао се. Нашао је помагача који је имао смелости да пође с њим. Тај млади друг, Ковач, пратио га је кад су усред бела дана

[1] **радити о глави коме** *фраз.* — Стремиться погубить кого-н.

ушли у варошицу. У прљавим радничким оделима, упртивши на леђа огромну оксигену боцу од педесет кила, они се упутише предвече ка централи. Срео их је један полицајац, и мада су изгледали као упослени радници, сумњиво их је одмерио и затражио исправе.

— Исправе? — упита као зачуђено Бриле и показа на друга који се знојио под огромном оксигеном боцом експлозива. Овај је, збуњено га гледајући, промрмљао:

— Нису код мене, код њега су. Видите да се журимо.

Полицајац се обрецну:

— Нема са мном зафркавања... Овамо исправе!

— Бриле погледа полицајца разрогачивши очи, као да га пробада искривљеним вилама:

— Је л' од мене тражиш исправу?

— Него од кога?

— Је л' од мене?

— Разуме се од тебе.

На то Бриле истрже огромну револверчину, упери је у полицајца и нареди:

— Доле оружје! И ћути ако хоћеш да останеш жив. Хајд' иди пред нама до централе.

Полицајац се осврну: у околини није било других полицајаца ни војске. Престрављен и ошамућен морао је да их поведе. Стражар пред централом их заустави:

— Не улази се онуда, већ је затворено!

— А, не улази се онуда? Добро, може и овуда, — рече хладнокрвно Бриле. Ковач спусти боцу и кресну шибицом. Али фитиљ није плануо. Бриле опет мораде да потегне револвер. Једним замахом убацише боцу кроз прозор и, уперивши револвер у ону двојицу, потрчаше назад. Стражар и полицајац клиснуше главом безобзирце[1].

Мина је експлодирала. Настаде паника. По хрпама цигала и разбијеног стакла, спотичући се о искривљени лим и гвоздене шипке јурило је безглаво становништво, полиција, немачка посада, сви унезверени, не знајући одакле је напад и какав

---

[1] **клиснути главом безобзирце** *фраз.* — пуститься бежать, сломя голову.

је. А у гужви, страшан, разбарушен, зајапурен и искривљена лица, трчао је Бриле, пуцао из револвера у ваздух, млатарајући дивље рукама, бацао за собом бомбе и викао из свега гласа:

— Иде Русија! Иде Русија!

Вративши се међу другове на Фрушку Гору, Бриле је, не размећући се својом храброшћу, само тихо ликовао:

— А, шта је, је ли Брилетов план био луд?

Јован Поповић[1]

Посета станодавца

Мојсиловић је безобзирно притискао звоно. Адам га је по тој безобзирности познао и пре но што је гвирнуо кроз оканце. Станодавац заправо није скидао прст са прекидача — све док младић није отворио.

Лозанићу, тићу, да се ти, можебити, не скриваш од мене? — зачкиљио је власник гарсоњере, као претећи дршком склопљеног кишобрана.

— Па, оставио сам вам јуче поруку да ћу платити наредне седмице, чим добијем хонорар од „Наших лепота“ — хтео је Адам да скрати причу, јер Мојсиловић никада не би навратио да је требало решити питање нестанка воде или штогод друго поправити, увек је долазио само да узме кирију.

— Ех, Лозанићу, знаш ли ти колико касниш? И какве све трошкове имам! Можеш ли да појмиш колико старих душа вучем на плећима? И одакле то могу да постигнем, ако ти мени стално: те сутра, те прекосутра? Немој мислити да не умем да издам овај стан у самом центру за много веће паре! — Мојсиловић никада није употребљавао реч „гарсоњера“, упорно је користио синтагму “стан у самом центру“, сматрао је да тиме довољно оправдава вртоглаву цену.

— Наредне седмице… — узвратио је Адам.

— А шта ће бити наредне седмице? Да не буде опет наредне? Видиш како су ово несигурна времена. Знам да ти није лако

---

[1] **Йован Попович** (1905–1952) — поэт, писатель. В годы Второй мировой войны боролся в рядах югославской армии против фашистских захватчиков. Академик Сербской академии наук. Автор сборников: «Порядок должен соблюдаться», «Правдивые легенды» и др.

и сам сам се као студент довијао. Али, разуми и ти мене… — није се могла лако сажети Мојсиловићева уобичајена тирада, младић помисли да је станодавац од ових студија, извесно је, похађао само предавања из анатомије, како некоме огулити кожу, а не уморити га сасвим, не би ли и надаље могао да плаћа.

— Наредне седмице, сигурно… — није се Адам много опирао, тек да не шири разговор.

— Наредне седмице?! То је доста неодређено. У понедељак, уторак или среду? Нека буде у понедељак. Пре подне или после подне? Најкасније у подне.. Осим тога, да не испадне да баш све гледам кроз паре, дошао сам да те упозорим. Твој комшија, иначе редован платиша, жали ми се да ствараш нечувену галаму. Каже да од твог преслишавања не може да ради. Ја, Лозанићу, нисам вољан да трпим такво понашање — настављао је Мојсиловић, поново подигавши дршку кишобрана, од таквог типа се и није могла очекивати мање типична ситуација.

— Слушајте, није ми добро, дођите средином наредне седмице. Сада имам важног посла за који ћу бити веома добро награђен. Можда бих тада могао да вам платим неколико месеци унапред… — нестрпљиво рече Адам.

— Унапред?! Био би то веома леп гест са твоје стране. А колико унапред?! — умекшавао је станодавац.

— Да, унапред и одједном. Пет месеци… — преломи младић, поткрепивши изјаву подизањем длана са раширеним прстима.

— Али, молим те, буди мало тиши… — малтене очински узврати Мојсиловић, сада већ сасвим одобровољен. — Па да видимо, за неки дан, шта може да се уради са том твојом водом…

— Наравно, наравно, поздрављам вас, поздрављам… — затварао је Адам врата.

Горан Петровић[1]*. Ситничарница „Код срећне руке“*

---

[1] **Горан Петрович** (род. в 1961) — один из наиболее значимых и читаемых современных сербских авторов. Окончил филологический факультет Белградского университета. Автор романов и сборников рассказов: «Советы для облегчения жизни», «Атлас, составленный небом», «Остров и окрестные рассказы», «Осада церкви Святого Спаса», «Книга с местом для свиданий» и др. Книги Г. Петровича переведены на многие языки.

Уз брујање звона…

Чудне су вечери на високим планинама… Равница, као да тоне у неки бездан, лагано нестаје, а над нама још увек лебди млечни одблесак већ зашлог сунца, и кроз њега жмиркајући затрепери по некоја звезда.

Те вечери јула 1914. умукло је већ било и блејање оваца… Овчарски пси се разместили по околним брежуљцима, скотурени али начуљених ушију… Једино се чуо зричак и лавеж паса из долине. Овчари, увијени у јагњеће коже, спавали су по земљи. Само један стражарио је покрај ватре, која је тихо пуцкарала. А и он је дремао.

Лежао сам на покошеној папрати и кроз пукотину на кровињари посматрао једну сјајну и светлу тачку, која се померала лагано, нечујно, још мало, још мало, и звезде нестаде… Осећао се отужан мирис изгњечене папрати и чуло шушкање малих бубица… Склапао сам очи. Још један дубок удисај и тело као да обамире… Негде је лануо пас. Као да чујем зричка; онда је умукао, па опет затреперио његов звонки шум, али то као да није био шум, већ звук, који се понављао правилно, одмерено, као звоно. Па да, ту је било и стадо… И кроз сан сам чуо ритмичке ударе, час слабије, час јаче, и мени се причињавало као да то звоно неко клати. Могуће, могуће… Али пси нису лајали, а планина је језовито ћутала. А звоно се и даље јогунасто клатило, и ја отворих очи.

Звони…звони… дрхтаво и тужно, однекуд из даљине, из долине, из неког села, са неке цркве. Откуда у ово глуво доба[1]?… Придигох се. Стражар као да се прену и погледа ме зачуђено.

— Не спава ти се?…

— Чујеш ли звоно?

Он накрену главу на једну страну. Отворених уста бленуо је у тамну ноћ. Онда се окрете мени и проговори равнодушним гласом:

— А, ко му то зна! — и слегну раменима.

Завалио сам главу на леђну торбу, ослушкујући непрестано. Помислих да је то можда обичај у овом крају. Сигурно је

---

[1] **Глуво доба** *фраз.* — поздняя ночь (ср. *русск.* глухая пора).

нека црквена свечаност, уверавао сам себе. Али тешка, злокобна слутња витлала је по души. Можда је пожар — помислих и лагано се подигох, да не бих пробудио оне поред себе.

— Чувај се паса, господине — довикну чобанин, па се и он диже те изиђосмо заједно.

Огромни врхови се оцртавали према звезданом небу и као џинови се надносили над црном земљом. А звоно као да је јецало. Погледах у правцу села, далеко доле, одакле су светлуцале ватрице као из каквога понора. Ипак се нешто догађало. Чобанин не умеде да ми каже да ли је то увек тако. А шта и он зна?… Као да живи на неком другом свету. Он познаје своје овце у главу, са псима разговара, по цео дан слуша мелодичне звуке меденица и мисли ваљда да је тако и доле међу људима. Он слеже раменима и чудно му је што се ја толико узбуђујем. А и да је штогод, шта се то њега тиче. Његови пси-стражари спавају, курјаци су по јазбинама, овце његове мирују. Ван тога света, он и не познаје други. Наби кабаницу на главу и уђе у колибу, а за њим и ја.

Ћутали смо… Чобани мало говоре. Осамљени по цео дан, упућени су на себе и своје мисли.

Гледају вас детињском љубопитљивошћу и пуно пута пустиће вас да прођете, а да вам не поставе ни једно питање. Отпратиће пролазника погледом, не дуго, а одмах затим окренуће леђа, па ће набити кабаницу, загледају се негде у даљину и тако ће сатима остати.

За једно кратко време звуци се нису чули… Али наскоро допреше они поново преко неме планине. Око мене сви су спавали. Чобанин је дремљиво посматрао ватру и с времена на време потстицао огањ. Цело биће његово одисало је бескрајном равнодушношћу, која је најзад прешла и на мене и сан ме почео хватати.

Жуљила ме постеља, окретао сам се, опет сам спавао, али чини ми се непрестано у неком полубуновном стању. А ноћ је одмицала. Кад сам отворио очи, чобани су већ били устали, пси су лајали. Али нешто се догађало. Из даљине су допирали дозиви, и онда се изви само један глас:

— Е-хе-ај!

Исток се помало беласао, сјај звезда гасио, а зорњача бљештала металним сјајем.

— Е-хе-ај!…Објављена мобилизација!…Покупите стадо и терајте у долину.

Чобани се згледнуше, као да не схватају смисао речи и као да се питају: а зашто то? Шта су они коме учинили. Њима је тако добро овде. Саживели су се са својим стадом… Природа им све даје, од људи ништа не траже. Од њих су се већ и отуђили… Ван домашаја свога погледа, они као да не знају ни за људе, ни за земљу.

— А ако непријатељ дође и покупи вам стадо? — рече неко. Њихове очи синуше горштачком дивљином… Бранићe се, бранићe, до последње капи.

Потоварише чобани своје торбе, заокупише стадо и лагано, готово невољно пођоше низ планину.

А планине и појате остале су пусте…

Стеван Јаковљевић[1]*. Српска трилогија. 1 део. Деветсто четрнаеста*

Изокренута прича

Ова је прича претрпјела земљотрес, па је у њој све испретурано. Покушајте ви да сваку ријеч вратите на њезино право мјесто.

Тек је брдо изашло иза сунца, а кревет скочи из пространог чиче, навуче ноге на опанке, стави главу на капу и отвори кућу на вратима.

— Гле, ноћас је земља добро поквасила кишу! — зачуђено прогунђа брк сучући чичу, па брзим двориштем пожури низ кораке, истјера шталу из краве и рече:

---

[1] **Стеван Яковлевич** (1890–1962) — сербский писатель, биолог, ректор Белградского университета, академик Сербской академии наук и искусств. В первую мировую войну — офицер сербской армии. В годы Второй мировой — узник фашистских лагерей. Автор романов: «Сербская трилогия», «Смена поколений», «Лики в тени» и др. Автор многочисленных научных трудов по ботанике.

— Рогата ливадо, иди паси у зеленој крави, а ја ћу ноге под пут[1], па ћу поћи у дрва да донесем шуме.

Чича стави раме на сјекиру и намигну бабом на своје око.

— Бако, скувај у јајету четири лонца, док се посао врати с чиче. Данас ће ручак слатко појести старца.

Пут распали низ чичу дижући својом широком прашином облаке опанака. Од тога се уплашише нека кола, па у трку изврнуше коње, а узда испусти кочијаша и бубну ледином о леђа.

Догађај се уплаши од овога необичног чиче и опружи поље преко ногу[2] јурећи брже него брдо преко зеца. Најзад, кад је бацио себе испред погледа, од зуба му зацвокота страх и глава му се диже на коси[3]: из обљижњег вука вирила је крволочна шума!

— Ау, сад је бостан обрао чичу[4]! Обузет лудим старцем наш ти страх прескочи преко чакшира и подера трн, па брже од поља потрча преко засијане звијезде[5]. Пред кућном бабом дочека га вјерни праг.

— Тако ми светог вука, ено недјеље у шуми! — викну гласина храпавим чичом.

Кућа се препаде, ускочи у бабу и забрави кључ вратима, а сирото дрво попе се на чичу и горе се ухвати граном за руке очекујући двориште да дојури у вука.

Бранко Ћопић

Cirkus (odlomak)

Dan, još protkan maglom, prilično je odmakao, a niko nije naišao ispod otvorenih prozora ni dozvao me, niti je zazvonilo zvonce na kapiji mog dvorišta. Obradovao sam se tom zatišju kao zasluženom odmoru i neočekivanom poklonu. Odmah posle doručka izišao sam i

---

[1] **пут под ноге** *фраз.* — отправиться без промедления куда-н.

[2] **опружити ноге** *фраз.* — броситься бежать

[3] **диже се коса на глави** *коме фраз.* — волосы становятся дыбом.

[4] **обрати (зелен) бостан** *фраз.* — попасть в безвыходное положение, пропасть

[5] **засијана звезда** *фраз.* — падающая звезда

ispeo se stepenicama koje vode u strmu baštu iznad kuće da prošetam i udahnem vazduha. Tu sam osetio da me stalno prati neko daleko i nejasno osećanje: mnogo tame i mnogo jarke svetlosti; trube, bubnjevi, zadivljeni poklici, konjski topot, miris smrčeve strugotine, dah, šarenilo i zvuci cirkusa, i teška tišina prohladne palanačke noći; bezrazložni veliki zanos i isto takva i tolika potištenost.

Sve je to u vezi sa snom koji sam usnio minule noći, i odmah ga zaboravio. Ali uporedo sa danom, koji je jačao dole nad gradom i ovde oko mene, raslo je, zgušnjavalo se i dobijalo sve nove i sve jasnije crte i to moje sećanje na događaj iz detinjstva, izazvano noćašnjim snom.

Na samom početku te školske godine, kad sam stupio u treći razred osnovne škole, stigla je u naš grad uzbudljiva novina.

Na prostranoj površini Velikog pijaca počeli su jednog dana da slažu neke grede i letve i da gomilaju sanduke. Idući iz škole, mi smo se zaustavljali i posmatrali zaposlene ljude, strance i domaće, kako predano, očigledno s nekim planom, posluju oko tih stvari, i kako u tom radu svaka od njih dobija svoje mesto, svoj nov izgled i time objašnjenje i opravdanje. Sve zajedno: podiže se cirkus.

Još pre nego što je dovršena velika šatra od sivog platna, u našoj kući počeo je razgovor o tome da li treba ići na prvu predstavu toga cirkusa, i da li treba povesti i mene. Nisam razumeo sve što su moji roditelji govorili, ali mi se činilo da je nemogućno da neće iskoristiti sreću koja im se pruža. Manje je bilo izgleda da će povesti i mene. Takvo rešenje učinilo mi se isuviše lepo i povoljno, pa prema tome neverovatno i nedostižno. I unapred sam osećao ukus uzdržanih suza i čamotinju večeri u kojoj ću ostati sa baba-Smiljanom da „čuvam kuću“. Unapred sam znao da ću i ovog puta savladati ogorčenje, da neću zaplakati ni pokazati koliko mi je teško, i da će mi zbog toga biti teže. A ipak su me poveli. Suze su nestale negde u meni, ogorčenje sam zaboravio. Uostalom, ono se svekoliko pretvorilo u radost. Čarolija je već počela.

Sve je bilo izmenjeno. Jednolični život koji sam toliko mrzeo, sav je preplavljen uzbuđenjem, a uzbuđenje — to je za mene pravi oblik života, jedini dostojan da se nazove tim imenom.

Ranije se večeralo, svečano obuklo. Iz kuće smo izišli sa prvim mrakom, kad se inače redovno pregledaju prozori i zaključavaju i kućna i avlijska vrata. Spuštala se noć, a meni je izgledalo kao da sviće. Izdaleka se videlo da je Veliki pijac osvetljen, a u toj svetlosti kretali su se ili stajali ljudski likovi kao crne siluete. Iznad ulaska u šatru podrhtavalo je široko obasjano platno na kome je pisalo crvenim slovima: „Cirkus Veler". Nemirna srca i pritajena duha ušao sam sa svojima u cirkus koji je bio jarko osvetljen. Nekoliko redova sedišta od neoblanjanih smrčevih dasaka sačinjavali su pravilan krug oko cirkuske arene posute debelim slojem meke i žućkaste strugotine.

Čudo je već osvajalo moja čula. Igra je počinjala da se razvija. Osećao sam kako mi se lice žari i oči plamte, a u džepovima sam grčevito stiskao hladne prste. Kroz vrelu maglu ukazivala su mi se među gledaocima poznata lica naših građana, a ja sam se u čudu pitao otkud oni tu, i odmah ih gubio iz vida i zaboravljao kao poslednje ostatke života koji smo ostavili iza sebe i koji sad sve više bledi i nestaje.

U arenu su, uz smeh i radosno ptičije kliktanje, upala dva klovna. Trčali su, preturali se, preskakali jedan drugog; sporazumevali su se samo mimikom i dovijali se kako da jedan drugog nadmudri i što bolje nasamari. Ova dva smešna čoveka u šarenim odelima, sa nabeljenim licima iz kojih su sjale ljudski umne i tužne oči, zasenila su sve što je dotle za mene značilo svet. A to je bio tek uvod u pravu veliku igru.

Grunula je muzika od limenih instrumenata i bubnjeva. Preda mnom se kao svetlo, šareno i nemirno platno razvijao neki život kakav nisam mogao slutiti da postoji, a koji sam, u sebi, nesvesno, odavno očekivao. Javljalo se, izgleda, upravo ono što mi je u čestim časovima dečačke potištenosti toliko nedostajalo. „To je, to je to!" — govorio sam sâm sebi i uživao kao zasebnu, izdvojenu slast svaki trenutak vremena koje je brzo prolazilo i svaku pojedinost prizora koji su se preda mnom odigravali.

Za klovnovima došla su dvojica artista na trapezu. Njihovi zamasi i skokovi izazivali su divljenje, a kad bi njihova vratolomna smelost došla do vrhunca, poneka žena u publici prekrila bi oči rukama i njen ustrašen, prigušen povik odjeknuo bi cirkusom.

— Aaah!

Zatim su došle vežbe sa dresiranim konjima. Sa strane je stajao direktor cirkusa u jahaćem odelu; na glavi cilindar, na nogama visoke čizme tesnih šara. Ufitiljeni brkovi na nepomičnom licu. Vitlajući dugačkim bičem u ruci, on je mirno i nadmoćno, kao neko više biće, upravljao celom igrom. Ugojeni i sjajno timareni belci i vranci obilazili su uokrug, propinjali se ili padali na kolena na pucanj biča, i na isti takav znak odlazili iz arene. Poslednja slika izazvala je oduševljenje i burno odobravanje gledalaca. Na vrancu bez obeležja i svetle pege, koji je trčao između dva belca niža od njega, jahao je snažan i plećat jahač u raskošnom kostimu, a iza njega nabeljena i narumenjena žena u svetlom trikou, samo sa kratkom pelerinom od modre svile, vezanom oko vrata. Pošto su nekoliko puta učinili krug, žena se, na pucanj biča, vinula i ispela jahaču na ramena, a on je tada, očigledno velikim naporom, polako i oprezno počeo da se diže. Već idućeg trenutka on se, zavaravši oči gledalaca, ispravio i na oko lakim pokretom stao vrancu na sapi, pridržavajući samo prstima leve ruke ženu koja mu je stajala na ramenima. Pripijeni jedan uz drugog, tri konja su jurila, bacajući kopitima strugotinu po prvim redovima gledalaca; na srednjem je stajao snažni jahač, sa pobedničkim izrazom lica, a na njegovim ramenima, uspravna i sjajna, žena u trikou boje tela, kao naga, dok je za njom vijorila njena modra pelerina. Posle toga veličanstvenog prizora izišli su radnici, prostrli šaren ćilim i stali da zatežu žicu iznad arene, s jednog kraja na drugi. Ti ljudi u svojim običnim radnim odelima izgledali su kao zalutali ovamo iz onog davno nestalog sveta u kome sam i ja nekad živeo. Na žicu se ispela naročitim stepenicama mlada igračica iz Mađarske, po imenu Etelka. Direktor joj je pri tom pomagao ceremonioznim pokretima. Bila je sitna, nežnija i na izgled slabija od one jahačice, ali njeno telo je bilo savršeno vajano, u trikou od crne svile, sa posve kratkom zelenom suknjicom, jako nabranom oko kukova, dok joj je žut jelek stezao struk i slabo prikrivao grudi. U desnoj ruci držala je laki kineski suncobran. Najpre se kretala oprezno i sporo. Izgledalo je neverovatno da će preći preko te žice. Nekoliko puta se zanjihala i zastala kao da će pasti, kao da već pada, ali se krajnjim naporom, mašući levom, slobodnom rukom i svojim suncobranom, ipak održala i produžila da klizi po žici. Meni se u tim trenucima srce od uzbuđenja pelo u

grlo. A kad je stigla na kraj žice, vratila se krećući se već lakše i sigurnije. Na licu joj je stalno lebdeo lak i bezbrižan osmejak.

To za mene više nije bio cirkus. Ta žica je bila razapeta od planine do planine, iznad nekog proletnjeg predela, a devojka na njoj prelazila je lebdeći, slobodnija od ptice i lakša od leptira, s jednog kraja širokog vidika na drugi, zajedno sa svojim skupocenim osmejkom. Čista i kao bestelesna, zvezda a ne žena.

Izgledalo mi je da čudu i lepoti nema kraja, da ti ljudi sve mogu, i ostvaruju sve što zamisle. Znaju šta hoće, a što hoće, to mogu. Nisu im potrebne reči ni objašnjenja. Govore pokretima. Ne oklevaju, ne greše, ne dosađuju se kao mi. Ne lažu, jer im to nije potrebno, i ne dopuštaju nikom i ničem u sebi ni oko sebe da slaže ili izneveri. U pouzdanju i izvesnosti se kreću i žive. Ne znaju za nesporazume i nedoumice. Preskaču, lebde ili lete iznad svega toga. Okrenuli su leđa onom što se tamo napolju zove život, ali samo zbog savršenijeg i lepšeg života. Srećni su.

Takvoj sreći, činilo mi se, idemo u susret i mi. Život kojim smo do sada živeli natkrivljen je, i potpuno i zauvek potisnut. Sve su prepreke oborene. Igra će odsad biti smisao i sadržina života, a smelost i lepota njegovi redovni zakoni. Svi ćemo živeti i kretati se tako i izvoditi slične i još veće podvige.

Krut i zanemeo od tih otkrića, bio sam zaboravio sve drugo oko sebe, ne samo svoje sugrađane nego i roditelje sa kojima sam došao. Činilo mi se da sam potpuno sâm, da i nemam nikog svog, da sam tu došao jedino da saznam i vidim kako se živi u tom velikom svetu igre, bleska i veličine, a posle da produžim i sam tim putevima da, jašući ili lebdeći u smelim skokovima, savlađujem kao igrajući se prostranstva, radosno i lako, sa osmejkom na licu, srećan što me ljudi gledaju i što mi se dive.

Ali upravo tada, kad sam hteo da se osmehnem tome trenutku u susret, desilo se ono što sam najmanje očekivao. Kad je igračica srećno izvela i drugi put svoj hod po žici i vratila se na polaznu tačku, zagrmeo je bubanj i pobednički pisnula truba. Lepa žena je digla visoko svoj kineski suncobran, vešto se poklonila gledaocima na sve četiri strane, a zatim, kao da je bez težine, skliznula u

naručje svom direktoru, koji je odbacio bič i dočekao je kao hladnokrvan i uzvišen spasilac.

Taj trenutak velikog trijumfa neobično se produžio. U meni se javila sumnja, pa strah. Prva pomisao da bi to moglo nagoveštavati kraj ove igre. Muzika je treštala, u publici je zavladao radostan žagor, neki su poustajali sa svojih mesta; u arenu su upali klovnovi i preturali se i okretali na rukama kao živi točkovi. Ušli su i ostali izvođači programa, klanjali su se i dobacivali poljupce publici.

Jedno po jedno, svi su oko mene poustajali. Ja sam ostao na mestu, nepomičan, držeći se obema rukama za dasku na kojoj sam sedeo. Bolno otrežnjen, sa nevericom sam slušao i gledao šta se to dešava oko mene. Sve je bilo u pokretu. Prve lampe su se gasile, konji su ržali, klovnovi vrištali, direktor pucketao bičem. Izgledalo je da mi se svi smeju. Kraj, kraj, kraj!

Tako dakle! Zar te stvari imaju kraj? Pa to je onda kao da i ne postoje! Zar igra i lepota mogu da lažu? Zar su to samo bleštavi, nestalni i prolazni prividi koji nas lako opsene i zavladaju nama da bi nas isto tako brzo i neočekivano napustili? Zašto su zametali onu igru kad su znali da neće i ne može trajati? I šta vredi sve to ako ne traje?

Jedva su me urazumili i odlepili od mog sedišta. Na izlazu sam se još jednom okrenuo i video kako radnici savijaju šareni cirkuski ćilim, a dva klovna trče oko njih i sapliću se uz veselu ciku i kreveljenje. Kraj! Savijaju ćilim — sve je gotovo! Kraj!

Napolju je bilo mračnije i hladno. Svet se razilazio. Moj otac i moja majka uzeli su me između sebe i vodili me, jedno za jednu, drugo za drugu ruku. S naporom sam održavao korak sa njima. Stiskao sam zube i nastojao da zadržim suze teškog razočaranja koje me je ispunilo svega.

Ivo Andrić. Iz zbirke „Kuća na osami“

Ruski hrt (odlomak)

Na hartiji po kojoj ovo pišem leži džepni budilnik iz 1989. sa dvostrukim dnom za burmut. Kuca još uvek živo srce nekog davno sahranjenog džepa. Moj praded po ocu, dr Stevan Mihailović, izme-

rio je tim satom poslednje godine života. Okolnosti pod kojima je umro 1922. godine u Somboru kao razveden čovek i kao sudija u ostavci, bile su čudne. Toliko čudne, da mi ni moje babe, njegove kćeri, ni naši somborski porodični prijatelji Laloševići nisu nikada pomenuli da je praded sahranjen tamo u popodnevnoj senci somborske kapele. Kada sam to slučajno doznao i shvatio da smo žena i ja s decom više puta prolazili pored groblja gde on leži i ne znajući da je tamo, rešio sam da stvar ispitam.

Evo šta sam doznao.

U Somboru se u vreme dr Stevana Mihailovića još trgovalo krijumčarenim draguljima, devojke su prodavale kosu i u gradu je bilo češljara koji su izrađivali četke od ljudske dlake i praded ih je kupovao birajući one od oštrih brada i brkova u raznim bojama — crne, crvene, žute i bele. Izjutra, on je četkao svoju talasastu kosu tom tuđom kosom i govorio samom sebi u ogledalo zadovoljno se osmehujući:

— Pazi na čoveka koji zeva u tvojem snu! Dok se taj ne pojavi, bezbedan si!

Kažu da je voleo svoje lice, nosio dvorogu bradu i brkove kao da je neka osedela lasta pala pod njegov nos. Bio je bled i upalih slepoočnica, tako da je pri svetlosti sveća uvek gledao i tim slepoočnicama. Žene su ga volele sa zakašnjenjem, najviše kad se on već hladio. Smatrao se da je izuzetna pojava i njegove ruke bile su tako savršeno izvajane da se to moglo videti po rukavicama bačenim preko njegovog štapa. Lepim prstima preletao je preko dirki klavira igrajući jednovremeno na klaviru šah sa mojom prababom. Jeo je kašikama od jelenskog roga, voleo je da duvanski dim dune sebi u džep i čeka svakog dana po podne u kafani čas kada se zaustavlja vreme, jer ono naročito hoće da se zaustavi ponekad u kafani po podne. A potom bi, kada se gostionica počne puniti, odlazio kući da namiri i prošeta kerušu. Stajao je ponekad pred njom na sredini svoje velike sobe gde je jedan ugao bio gluv, dok su ostala tri raspolagala odjekom, i osećao kako postaje stariji od junaka po knjigama na polici. Voleo je pse, ali nije išao u lov i nije ih držao dok je bio u svom drugom braku, u braku sa mojom prababom. Ona je jednog dana izvukla sve rublje iz dolapa, oprala ga i tiho uglačala pevušeći,

dala da se poprave brave i okna, naredila da se očisti sve srebro i sve pradedine čizme i cipele; presvukla je naslonjače i posula pervaze porculanskom dugmadi, promenila čaršave u postelji, skuvala mužu praseću čorbu s limunom, poljubila ga kao i obično kada je polazio u sud, i razvela se. Prešla je s decom svojoj majci. Čim je ostao sam praded je zalio cveće iz usta vinom i nabavio mladu kuju, ruskoga hrta iz jednog ukrajinskog legla pristiglog s emigrantima. Kuja je mogla da ukrsti uši, imala je šiljatu glavu kao klip kukuruza, a rep je nosila između zadnjih nogu i on je bio ogroman, debeo u korenu kao ruka i služio joj poput vazdušne krme. Još dok je bila štene na mleku i ribi (mater su joj dojile ukrajinske seljanke) praded je nabavio knjigu, neko petrogradsko izdanje o gajenju hrtova, i u njoj pročitao kratak istorijat vrste.

Ruski hrt, poreklom od abisinskoga vuka kao i ostale vrste hrtova, prvi put se u verodostojnim izvorima pominje u XVII veku. Potiče iz dva čuvena legla — „Perčin“ i „Voroncov“, a služi za lov, ali za lov sa konjima, jer se kreće brzinom od oko 80 kilometara na čas i može da preskoči zeca u trku. Zbog te hitrine i nesvakidašnje okretnosti, zove se „barzoj“ (brzi) i koristi se u lovu na antilope, srne i drugu lakonogu divljač. Na ruskim plemićkim dobrima odvajkada su držana uvek po 64 psa ovoga soja, pa su prekobrojni odstranjivani, a manjak hitno bivao podmiren na taj način što se tražio neko ko ima hrta da pokloni. Jer, ruski hrt se ne prodaje. Velika je sramota prodati ili kupiti hrta. On se ili dobija na poklon ili se nema. Krvoločan je i jedini od pasa koji hoće da rastrgne štene. Ima snažne duge vilice i gornja je znatno „starija“, tako da hrt jede glave zavučene medju prednje noge i zalogaje drži na nepcu, a ne na jeziku. Ima zube koji melju kosti u prah i može čoveku da isisa krv iz rane nastale od zmijskog ujeda, a da se sam ne otruje. Kažu da hrt hoće ponekad da se osteni (skameni), ali i taj kamen liči i dalje na hrta i predskazuje vetar i druge promene. Hrt se ne može dresirati, nije privržen gospdaru, ali se može uvežbati za naročit lov na kurjaka. Taj lov je omiljen i od davnine veoma složen. U takvom lovu na jednom struku uvek se vode po tri hrta — dva mužjaka i jedna ženka — sve troje u istoj boji, što znači da su trojke ili bele, ili sa mrljama kao u teleta, u prelivima od sumporovite do žute boje. Hrt ima oštre, kao pileće grudi

i dlaka se na tim grudima obrije pred lov da ga ne bi ometala u trku. Mužjaci imaju nešto zakrvavljen pogled, ženke čiste, bele beonjače. Svaka trojka čim kidiše, odabere zver koju će goniti i po boji naveze lako se uočava koliko vukova je poterano. Uvek ima toliko boja u poteri koliko zverki, jer se trojke među sobom ne mešaju. Ruski hrt nije čuvar kuće, gotovo je mutav i ubija se ako lane, jer mu je glas snažan i plaši na puškomet. Skreće tako naglo u trku da kad lomi, nejčešće lomi rame. Ako je iz jazbine krenuta vučica, najpre je potera kuja. Vuka, pak napadaju i sustižu mužjaci. Pre svega odsecaju ga od čopora. Vuk unapred zna da im ne može umaći, jer hrt je u stanju da trči ukrug oko vuka koji beži u pravoj liniji. U tom neverovatnom susretu hrtovi se brzo pribijaju uz vuka, koji oseća užasan strah i nemoć, uklješte ga i hvataju svaki sa svoje strane iza ušiju tačno na mesto za koje vučica hvata mladunčad kad ih prenosi. Oni ne grizu, to vuka ne boli, nego naprotiv, izaziva prijatne uspomene i hrtovi bez muke obaraju zver na zemlju. Tu je drže dok ne pristigne ženka, koja čeka da hrtovi obave svoj deo posla. Ženka hrta je mudrija od mužjaka i misli brže od čoveka. Ona brže od svoje okoline pretvara sadašnjost u budućnost i to je očigledno. Ona u tren[1] oka hvata kurjaka za grlo, ali ne grize ni ona, nego čeka lovca. Tada nastaje odsudni trenutak. Lovac procenjuje lovinu. Ako je kurjak običan primerak da mu „kroz senku prolazi mesečina“, lovac daje znak i ženka prekolje vuka. Ali, ako se nađe da je vuk izuzetne građe i vrsnoga soja, da može „senkom čašu preturiti“, lovac ga vezuje, nosi kući živog i tamo se mladi hrtovi vežbaju na kurjaku za svoj budući život lovačkih pasa i goniča…

Jedno takvo štene od pasmine ruskog hrta našlo se u stanu dr Mihailovića ubrzo pošto je on skinuo obe svoje burme odjednom, dotle držane na istome prstu. Praded je uvio svoj džepni budilnik u zimsku košulju i smestio malu kuju kraj njega. Ona je slušala otkucaje sata kao otkucaje majčinog srca i nije se bunila što je odvojena od legla. Svakog jutra budila ga je i on je gledao kroz dim prve cigare kako ga keruša njuši zatvorene gubice, pri čemu se kroz dlaku videlo kako njen jezik radi unutra, u čeljustima jer

[1] **u tren oka** *фраз.* — в мгновение ока

hrt njuši i jezikom. Psi je nisu voleli i klonili su se njenoga društva, a dr Mihailović je ponavljao poslovicu „ni pas ni rt“ misleći pri tom kako pas i hrt očito ne pripadaju istome soju. Njegova kuja imala je toplotu tela višu no što je ima običan pas i na mestu gde je spavala, a noćivala je na snegu, nicala je i zimi trava. Govorilo se da može izlečiti od reume, ako se drži u naslonjači sa bolesnikom. Imala je visok skok, mogla je, kako Rusi kažu, da skoči pre zalaska, a da se prizemlji posle zalaska sunca. Po njenim očima i dlaci moglo se poznati kako će se promeniti vreme, a dr Mihailović je govorio u šali da njegova keruša ima najlepše čipkane gaće u Somboru.

— Pogledajte, može da plače samoj sebi u usta! — voleo je da kaže prijateljima pokazujući koliki zev ima kuja. Sa njome nije smeo nikada otići u lov, jer je tada, dvadesetih godina ovoga veka, lov sa ruskim hrtovima u Jugoslaviji bio zabranjen, pa je ta zabrana ostala do danas. Razlog je jednostavan — u srednjoj Evropi nema nijedne zverke koja je brža od hrta. Prosto vam ne treba puška: dovoljno je da hrta pustite da vam donese sve što potera…

Milorad Pavić[1]

Moć ljubavi (odlomak)

Pun dobre volje poslije tog objašnjenja, koje sam počeo šalom, nastavio srdžbom a završio stidom, trudio sam se da Tijanu ne ostavljam samu. Potrebna joj je moja pomoć.

Trudna žena je drugo biće, samo sebi nepoznato, biće koje počinje da sluti skrivene tajne. Sve što je bilo potisnuto, budi se, izlazi iz zatvorenih skrovišta duše, nameće se, zahtijeva da bude uzeto u

---

[1] **Милорад Павич** (1929–2009) — известный сербский писатель-прозаик, поэт, литературовед, историк. Окончил философский факультет Белградского университета. Был действительным членом Сербской академии наук и искусств. Переводил с русского, французского, немецкого. Автор романов «Хазарский словарь», «Внутренняя сторона ветра», «Пейзаж, нарисованный чаем», «Последняя любовь в Константинополе», «Железный занавес», «Ящик для письменных принадлежностей», «Биография Белграда», «Роман как держава» и др. Произведения М.Павича переведены более чем на 30 языков.

obzir. I djeluje, nesaznato a jako. Ona ne vlada mnoštvom novih nepoznatih osjećanja, ne potiskuju ih više ni stid ni volja. Njena ljubomora je strah od ružnoće, njena naglost je potreba da se oslobodi unutrašnjeg pritiska, njena uznemirenost je znak uzburkanosti u njoj. Krv joj sad drukčije kola, žlijezde drukčije luče, organi se drukčije ponašaju, mozak se drukčije grči. A sve biva bez njenog uticaja. Prepuštena je djelovanju jačem od svoga htijenja, i ne može ga ni zaustaviti ni skrenuti. Zbog tajne u njoj, i svijet joj je tajna, a nesigurnost radja misao o smrti. — Ako umrem — govorila je, kao da kaže: ako nazebem.

— Ako umrem, kako ćeš ostati sam?

— Ako umrem, hoćeš li misliti na mene?

— Ako umrem, hoceš li se oženiti? Oženio bi se, sigurno. Bol za ženom je kao udarac u lakat, bol je žestok ali kratak. Svi se žene.

— Ostavi se takvih razgovora, molim te, — pokušavao sam da je umirim.

— Hoćeš li se oženiti ako umrem?

— Neću se oženiti, — odgovarao sam, primoran, iako mi je smiješno.

— Zar si toliko nesrećan sa mnom da se više ne bi ženio?

— Umro bih od tuge, toliko te volim.

— Ne, opekao si se jednom, ne bi i drugi put. A možda i bi, ne bi ni mnogo prošlo od moje smrti.

— A da li bi se ti udala ako ja umrem? — okretao sam na šalu.

— Molim te, ne šali se time! (Lice joj je samrtno ozbiljno.)

— Zašto? Ista je mogućnost i za tebe i za mene. Ali, pusti to. Zašto da mislimo o onome što ce biti kroz pedeset godina?

— Biće prije, mnogo prije. Predosjećam to. I bojim se.

Uzaludno je bilo govoriti razumno, njeni oživjeli strahovi su jači od razuma. Smirivao sam je nježnošcu, jedinim lijekom koji joj je mogao pomoći. Govorio sam najsmješnije riječi, tetošio je, čuvao od napora, radio i što sam umio i što nisam umio, pretvarajući se u dadilju najboljih namjera i najnespretnijih pokreta. Ganuto je plakala zbog moje pažnje, smijala se zbog moje nespretnosti, ali se polako smirivala, jer više nije mislila da je napuštena.

Izvodio sam je uveče u šetnju, po danu nije htjela da izadje, bila je uvjerena kako se već vidi da je unakažena trudnoćom. Učinilo mi se da je po mraku radije izlazila zato što se mogla slobodno naslanjati na moju ruku, po danu bi se stidjela. Tako se osjećala sigurnija u mraku i u prostoru koji nije njen.

— Ti si najbolji čovjek na svijetu — govorila je nježno, pokrenuta bogzna kakvim osjećanjem.

— Neki dan sam bio najgori.

— Sad si najbolji.

Mahmut mi je obazrivo rekao da griješim. Tijana je divna žena, ali opet, ne treba pretjerivati ni u čemu. Ako je sad naviknem na toliku pažnju, šta ću poslije? Sve bi se u životu moglo izdržati za kratko, i da budeš dobar, i hrabar, i pažljiv, ali život ne traje kratko, a ništa ti ne može postati teško kao obaveza koju sam sebi nametneš u jednom času slabosti ili oduševljenja. Stid te da odustaneš, muka da istraješ, a nemaš koga da psuješ, jer si sam sebe natovario. A onda, davno je rečeno, što bolest ne umori, to pokvari. Trudnoća nije bolest, ali ja svoju ženu mazim kao da je na samrti, Bože oprosti. Osvetiće mi se to, daj Bože da on nema pravo, zajahaće me žestoko, pa će mi duša na nos izaći[1]. A žene vole da vladaju, iz ljubavi ili bez ljubavi, svejedno. Ne kažem, muž treba da bude dobar prema ženi, ako nećeš ti hoće drugi, a ako i neće, bolje je ljudski nego paski. Ali, malo strogosti nikad ne škodi. Kome to uspije, naravno. Jer, nekom ne uspije, i on govori onako, uopšte, kako bi bilo bolje a ne kako jest. A koliko on vidi i zna, kod mene će ovako ostati zauvijek, a to, bogami, nije lako izdržati.

Kad sam rekao, radi opravdanja, da se Tijana ne osjeća dobro, predložio je da dovede svoju ženu, pregledaće Tijanu, i znaćemo je li dobro ili nije. Dok je bila zdravija, pomagala je ženama pri porodjaju, pa i sad dodju po nju, mole, kume, lakše im s njom, a sve zna o tim stvarima, kao ljekar.

Pristali smo, ako ne bude koristi, neće biti ni štete, i Mahmut je doveo svoju ženu koju do sad nismo uspjeli da vidimo. Da li se stidio nas, nje, ili sebe izmedju žene, Tijane i mene, kad se sretnemo, ne znam. Možda je ženi lagao da smo ugledniji i bogatiji

---

[1] **duša će na nos izaći** *kome фраз.* — кто-н. лишится жизни, умрет.

nego što jesmo. Ili je njegova žena toliko ružna i nemoguća, kao što je govorio, pa se ustručava da je pokaže, jer lakše podnose uši nego oči, ružno je manje neprijatno kad se o njemu priča nego kad se vidi. Ili se boji da ne vidimo kako ga žena prezire.

Ne znam šta je od toga istina, ali mi se žena odmah dopala. Jedva je hodala na zadebljalim nogama, jedva disala od zaduhe, jedva govorila od umora, ali je govorila, veselo gledajući malim očima, zaraslim u salo. Prvo je rekla da je često slušala od Mahmuta kako je Tijana lijepa i dobra, pa je mislila da je ružna i zla, jer on sve naopako vidi. I opet je naopako vidio, i pogriješio, jer Tijana nije lijepa već prelijepa. A sigurno je i dobra, ništa na njoj nije šiljato, ništa pakosno, ništa skriveno, a smijeh joj je zdrav i veseo, kako odavno nije čula, i voljela bi da je sretne svako jutro, da joj dan počne lijepo. Rekla bi, po njoj, da ni ja nisam rdjav, jer se žena prozli pored rdjava muža. A možda bi Tijana ostala ovakva i da sam ja rdjav, jer joj Tijanine oči kažu da je ona dobra radi sebe a ne radi drugih. Iako od muža mnogo zavisi, muž je sud, žena voda. A opet, muž koji želi sebi dobro, poslušaće ono što mu žena kaže. Muškarci su djeca, čak i kad ostare. Žene su razboritije, znaju tačno šta je dobro za porodicu, nikad ne prenagle, triput razmisle, naročito ako imaju djecu. Jer samo žena zna s kakvom ih je mukom nosila, i uzdizala, muškarci misle da je to ženama zabava, i rijetko kad pomognu, često i odmognu, ali ne zato što su zli već što nisu pametni. Ali, šta možemo, rekla je, smijući se veselo. Ludi su, i naši su, neka su nam živi kakvi su da su!

Mahmut je žmirkao kratkovidim očima, i polako trljao cjevanice, ne gledaljući ženu i njena dva zuba što su bjelasala iz šupljine usta.

Govori li to ona o njemu? Ako i govori, ničim ga nije uvrijedila, i ničeg ružnog nema u njenim vedrim riječima, čak ni skrivene žalbe.

Onda nam je rekla da izadjemo malo na vazduh, izašli smo i cupkali na uskoj verandi, braneći se od vlažne hladnoće.

— Jesi li je čuo! Priča, priča! — rekao je Mahmut rastreseno.

— Priča, ali pametno.

— E, vidio bih ja tebe kad bi tu pamet slušao od jutra do mraka.

— Nisi kod kuće baš od jutra do mraka.

— Dosta mi je i ovoliko koliko jesam.

Pa smo zaćutali, on misleći o svojim nepoznatim brigama, ja misleći o Tijani. Šta će reći Mahmutova žena?

Šta može reći, šta ona zna? Pomagala je mahalskim porodiljama, bajajući, prepuštajući sve Božijoj volji, pa su umirale ili ostajale, kako ih je sreća poslužila.

Šta me se tiče šta će reći!

— Dugo se zabavila, — mahnuo sam glavom prema sobi, udarajući nogom o nogu.

— Nije dugo, već si ti zabrinut.

— Pa, zabrinut sam.

— Nemaš zašto. Žene su ko mačke.

Kad nas je Mahmutova žena pozvala da udjemo, prvo sam pogledao u njeno lice. Kakav joj je izraz, vedar ili lažno utješen? Vidio sam, blista od zadovoljstva. Onda je sve dobro, pomislio sam, srećan. A ona je divna žena, i zaista zna svoj posao.

Tijana se smiješila zbunjeno.

— Ne može biti bolje — rekla je Mahmutova žena, ponosno, kao da je to njena zasluga, i kucnula prstom u drvo.

— Tijana se brine — htio sam da čujem još koju riječ ohrabrenja.

— Svaka žena se brine. Ali ona nema zašto. Ti nemaš zasto da se brineš, srce moje, rodićeš, ako Bog dâ, ko od šale, vidim to odmah. A kako i da ne vidim? Koliko sam trudnica čuvala i pobabila, ni sama ne znam. A i ja sam četvoro rodila, pa znam i po sebi.

— Četvoro? — upitao sam začudjen.

— Dvoje je živo, dvoje je umrlo. Pogledao sam u Mahmuta. Zar nije govorio samo o kćerki?

Nije odgovorio on, već njegova žena:

— Sin nam je u Mostaru, uči zlatarski zanat. Sad smo nas dvoje sami.

Pa se sjetila, i pogledala po našoj siromašnoj sobi:

— Tijesno vam je ovdje djeco. Šta kažeš, Mahmute, da predju kod nas?

— Šteta im je da ovo ostavljaju zimi. Vidiš kako grije pekara, ponekad i ja dodjem da se ogrijem.

— I za svadjanje nam je zgodnije, kad smo sami — našalio sam se, kasno se sjetivši da pogledam Tijanu. Srećom, i ona se smijala.

Nasmijala se i Mahmutova žena:

— Što se tiče svadje, nećemo vam smetati. A ni vi nama. Svadjajte se slobodno, poslije je sladja ljubav. Dobro, vidjećemo na proljeće. Ovdje bi vam s djetetom bilo nezgodno. Kako ste s parama?

— Dobro.

— Nije dobro, sigurno. Ako vam usfali, ti kćerko, dodji do mene, naći će se štogod. Nešto saleti Mahmut, nešto ja, nikad nema mnogo, ali mnogo ne treba ni vama ni nama. A dodji mi i bez toga, da se ispričamo, nemoj da čamiš sama.

— Nisam sama. Ahmet je sa mnom.

— Onda ga istjeraj, muškarci ne treba da se vuku po kući, a ti dodji!

Ostala mi je u vedrom sjećanju ta odlučna zena koja se nekako lako nosi sa životom. Sve je kod nje veselo i jednostavno. Stan vam ne valja? Predjite nama! Podijelićemo što imamo! Hoćete da se svadjate? Zašto se ne bi svadjali! Hoćete da se volite? Zašto se ne bi voljeli! Poznavao sam ovakve žene, dolazile su mojoj majci, uvijek vedre, zanimljive, sigurne, najuravnoteženija stvorenja na svijetu. Te obične mahalske žene su pronašle tajnu spokojstva, ne tražeći je. Sve ih raduje, ništa ne iznenadjuje, ne žele nemoguće, dobre su dok im ne staneš na žulj[1], zubate ako ih povrijediš, ogovaraju ali ne zavide suviše, jezičave su ali će pomoci svakome u nevolji, znaju da je život težak ali ne plaču zbog toga, i uvijek će iščeprkati ponešto što je u njemu lijepo, a lijepo im je jednostavno, behar u bašti, kahva na brdu, svadbeno veselje u mahali, razgovori, dugi razgovori kad sve govore odjednom, uglas, najčešće pronalazeći u ljudima i stvarima ono što je smiješno. Štedljive su, jer nisu bogate; znaju za uživanja, jer nisu siromašne. One su kao trešnjin cvijet, razviće se samo ako nije ni suviše hladno ni suviše toplo. Ako su siromašne, onda su mračne, neugodno zle, proste, čangrizave. Ako su bogate, onda su hladne, odvojene od svega, uvijek u strahu od otvorene šale i otvorene radosti, nikad jednostavno vedre.

---

[1] **stati na žulj kome** *фраз.* — причинить неприятность кому-н., затронув наиболее чувствительное, уязвимое место. Ср. *русск.* наступить на мозоль кому-н.

I Tijanu je zatravila. Bože, kako je dobra, govorila je oduševljeno, kako je vesela, kako je zadovoljna. Sreća da je Mahmut naišao na nju.

Tijana je drukčija. Suviše je rano osjetila bol, samoću, nesigurnost. I moja majka je bila drukčija, neprestano u mislima za nesigurnim ocem.

Da li sam slučajno naišao na Tijanu, ili sam nesvjesno išao za majčinom slikom? Nisam znao, namirisao sam, unutrašnjim čulom osjetio, ono što se ne može izvana vidjeti. Vraćao sam željeno djetinjstvo, izgleda.

Mahmutova žena je blagoslov Božji, ali ne znam da li bih bio zadovoljan da je Tijana kao ona. Možda bi mi smetalo kad bi bila tako jednostavna. Možda je Tijanina osjetljivost znak i bolest punije misli i življeg osjećanja. Bol i misao oduzimaju nam bezbrižan smijeh.

Ali, ne vjerujem da Mahmutova žena ne zna za bol i za misao. Izgleda da ima ljudi, mada su rijetki, kojima ni bol ni misao ne unište vedrinu i jednostavnost. Čak ih učine boljim. Ne znam kako to postižu, a volio bih da saznam.

Začudio sam se što je otvoreno upitala Tijanu da li nam štogod nedostaje. Kad je Mahmut ljut, kad mu ona ne da za rakiju, on namjerno uzme ponešto od poznanika, šta bilo, da osramoti i sebe i nju, da joj napakosti, i da je prisili da odriješi maramu s novcem koju krije u njedrima, jer bi on sve potrošio. Tijana je rekla da nam ništa ne nedostaje niti ovdje ima šta uzeti. Mahmutova žena je povjerovala, ili se pravila da vjeruje, ali su njih dvije poslije toga postale nerazdvojne.

Jednog jutra Tijana je rekla da ide Mahmutovoj ženi, ostaće sat-dva, i vratiće se u podne, da spremi ručak.

Začudio sam se, pomalo mi je i krivo. Eto, ja joj nisam dovoljan, i uzalud sam obećavao i sebi i njoj da je neću ostavljati samu. Ona će ostaviti mene. Odvaja se, polako. Ali je ipak prevladala razumnija misao, da je tako bolje, prohodaće, potrebno joj je, ispričaće se, razvedriti, nešto će raditi, i neće misliti na strah i smrt. Biće manje razloga za svadju.

A šta ću ja raditi? Želio sam da budem ovako slobodan, a sad ne znam kuda ću, ni šta ću sa slobodom. Nemam volje da odem u kafanu, ljudi pričaju uvijek jedno te isto, ja ćutim.

Da hodam ulicama, kao budala? Bilo bi smiješno, suviše zaludno.

Da idem na rijeku, da gledam vodu, nije mi ni palo na um. Zato što pada snijeg, zato što ne osjećam potrebu, zato što ni od čega ne bježim. Nisam više prazan, ne znam kakav sam, ali prazan i pust nisam.

Pale su mi, na um knjige, one nisu čovjek sav već ono što je u njemu najbolje, čovjek odabranih trenutaka. S tim živim čovjekom koga nema, možeš razgovarati, možeš uživati, a ne moraš mu se ni zahvaliti. Možeš se s njim svadjati, a on nema mogućnosti da ti odgovori išta osim ono što je već napisao. Možeš se ponositi svojom pameću, govoreći mu gluposti, strpljivo će te saslušati. Možeš ga ostaviti i preći drugome, neće se naljutiti. Srdačno će te dočekati, ako mu se vratiš, uvijek spreman da počne razgovor s tobom.

Meša Selimović[1]. *„Tvrdjava“ (odlomak)*

---

[1] **Меша Селимович** (1910–1982) — один из самых известных сербских писателей XX века. Окочил философский факультет Белградского университета. Был участником югославского партизанского движения в годы Второй мировой войны. Автор историко-философских романов «Дервиш и смерть», «Крепость», «Тишина», «Остров»; сборников рассказов «Чужая земля», «Первый отряд» и др.

СЕРБСКО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ

А

аван, *м* — ступка
авион, *м* — самолет
авлија, *ж* — двор
агресив||ан, ни, на, но — агрессивный
агресија, *ж* — агрессия
ада, *ж* — островок на реке, озере
адреса, *ж* — адрес
аеродром, *м* — аэродром
аждаја, *ж* — *фольк*. дракон, змей
ајвар, *м* — икра (баклажанная)
ајде, хајде, частица — ну, ну-ка; иди, пошел; ладно, пусть
акварела, *ж* — акварель
ако, *союз условный* — если
алва, *ж* — халва;
иде као алва *фраз*. — идет нарасхват (о товаре)
али, *союз противит*. — но
амбасада, *ж* — посольство
амбасадор, *м* — посол
амбар, *м* — амбар, склад
амо, *нареч*. — сюда
апартман, *м* — апартаменты
апотека, *ж* — аптека
аплауз, *м* — аплодисменты
атеље, *м* — мастерская
Аустро-Угарска, *ж* — Австро-Венгрия
ауто, *м* — автомобиль
аутокефалност, *м* — автокефальность, самостоятельность
атобус, *м* — автобус
Африканац, *м* — африканец

Б

ба̀ба, *ж* — старуха, бабушка
ба̂бо, *м* — *разг.* отец, батя
бавити се, бавим се — заниматься чем-н.
бадава, *нареч.* — даром, бесплатно; зря, напрасно
бадем, *м* — миндаль
базен, *м* — бассейн
бајка, *ж* — сказка
бака, *ж ласк.* — бабушка
бакар, *м* — медь;
бакарни коњаник — медный всадник
Балкан, *м* — Балканский полуостров, Балканы
Балканац, *м* — житель Балкан, балканец
банана, *ж* — банан
Банат — область в Сербии
бар, барем, *нареч.* — по крайней мере, хотя бы
бара, *ж* — лужа
барут, *м* — порох
бата, *м ласк.* — братик
бацати, бацам — бросать
баш, *частица усилит.* — именно, как раз
башта, *ж* — сад, огород
беба, *ж* — грудной ребенок, младенец
беж *неизм.* — бежевый
без, *предлог с род. п.* — без
бе||о, -ли, -ла, -ло — белый
безбед||ан, -ни, -на, -но — безопасный; находящийся в безопасности
безбедност, *ж* — безопасность
бележити, бележим — отмечать, метить; записывать
белешка, *ж* — заметка, примечание
биоскоп, *м* — кинотеатр
бирати, бирам — выбирать
бифе, *м* — буфет
благајна, *ж* — касса
благајница, *ж* — кассирша
блед, -и, -а, -о — бледный
близина, *ж* — близость
у близини — вблизи

Богословија, *ж* — богословский факультет
бој, *м* — сражение
бојати се, бојим се — бояться
болесник, *м* — больной
болест, *ж* — болезнь
болешљив, -и, -а, -о — болезненный
боловати, болујем — болеть
бомбардовање, *с* — бомбардировка
бомбона, *ж* — конфета
бомбоњера, *ж* — коробка конфет
боравак, *м* — пребывание
боровница, *ж* — черника
бостан, *м* — бахча; *собир*. бахчевые культуры (арбузы, дыни, тыквы)
обрати (зелен) бостан *фраз*. — попасть в безвыходное положение, пропасть
бранилац, *м* — защитник
бранити, браним — защищать
браон *неизм*. — коричневый
брати, берем — собирать, срывать (цветы, плоды)
браћа, *ж*, *собир*. — братья
брачни, -а, -о — брачный, супружеский
брачни кревет — двухспальная кровать
брачни пар — семейная пара
брашно, *с* — мука
брвно, с — бревно
брдо, *с* — гора
бреза, *ж* — береза
бреме, *с* — груз
брз, -а, -о — быстрый, скорый
брига, *ж* — забота; тревога, беспокойство
бријати се, бријем се — бриться
брисати, бришем — вытирать, стирать, вычеркивать
брк, *м* (*мн*. **бркови**) — ус
омрсити брк, омрсим *фраз*. — хорошо поесть, наесться
брод, *м* — корабль, судно
број, *м* — цифра; число; номер
бројати, **бројим** — считать, подсчитывать
бубањ, *м* — барабан

бубрег, *м* — почка (орган)
живети као бубрег у лоју *фраз.* ~ как сыр в масле кататься
Бугарин, *м* — болгарин
Будва — город на черногорском побережье
буре, *с* — бочка
буре барута — пороховая бочка

В

вадити, вадим — вынимать, доставать, извлекать
важити, важим — считаться, слыть; быть в употреблении, в ходу; быть действительным, иметь силу
Важи! (выражает согласие) — ладно, идет!
вазда, *нареч.* — всегда
ваздух, *м* — воздух
Ваљево — Валево, город в Сербии
варати, варам — обманывать; **варати се** — ошибаться, заблуждаться
варка, *ж* — обман
варница, *ж* — искра
варош, *ж* — город
ватерполо, *с* — водное поло
ватра, *ж* — огонь, костер
вашар, *м* — ярмарка
вед||ар, -ри, -ра, -ро — ясный, безоблачный; веселый, жизнерадостный
вежба, *ж* — упражнение, тренировка
вежбати, вежбам — упражнять, тренировать; **вежбати се** — упражняться, тренироваться
вез, *м* — вышивка
веза, *ж* — связь; общение
нема везе — неважно, не имеет значения
везати, вежем — завязывать, связывать, привязывать
везивање — связывание, перевязывание
векна, *ж* — батон
велик, -и, -а, -о — большой, великий
веома *нареч.* — очень, весьма
верити се, верим се — обручиться
веровати, верујем — верить
вероватно, *нареч.* — вероятно, возможно

весе||о, -ли, -ла, -ло — веселый, радостный
већ, *нареч.* — уже; *союз противит.* — но
већина, *ж* — большинство
вече, *с* — вечер
вечера, *ж* — ужин
вечерас, *нареч.* — сегодня вечером
вечерати, вечерам — ужинать
вештачки, -а, -о — искусственый
вештина, *ж* — мастерство, умение, сноровка
вид, *м* — зрение
видети, видим — видеть
виђати се *с ким* — видеться, встречаться
до виђења — до свидания
вијугати (се), вијугам (се) — виться, извиваться
вика, *ж* — крик, гвалт
викати, вичем — кричать
викнути, викнем — крикнуть
виљушка, *ж* — вилка
вино, *с* — вино
бело вино — белое вино
црно вино — красное вино
виноград, *м* — виноградник
виолина, *ж* — скрипка
виолончело, *с* — виолончель
виршла, *ж* — сосиска
висити, висим — висеть
висок, -и, -а, -о — высокий
висока школа — высшая школа, вуз
витез, *м* — витязь, рыцарь
више, *нареч.* — больше, более
вишеспратница, *ж* — многоэтажный дом
влада, *ж* — правительство
владавина, *ж* — правление
владар, *м* — правитель, монарх
власт, *ж* — власть
вода, *ж* — вода
кисела вода — минеральная вода
водовод, *м* — водопровод
водоскок, *м* — фонтан

вожња, *ж* — езда, поездка
ред вожње — расписание движения
воз, *м* — поезд
брзи воз — скорый поезд
путнички воз — пассажирский поезд
теретни воз — товарный поезд
возач, *м* — водитель, шофер
возачки, -а, -о — водительский
возачка дозвола — водительские права
возачки испит — экзамен по вождению
возити, возим — везти, возить
возити кола — водить машину
возити се, возим се — ездить, кататься
војни, -а, -о — военный
војска, *ж* — армия, войско
војсковођа, *м* — полководец
волан, *м* — руль
воћни, -а, -о — фруктовый
воћњак, *м* — фруктовый сад
воштаница, *ж* — восковая свеча
волети, волим — любить
врабац, *м* — воробей
врана, *ж* — ворона
црна врана — грач
врат, *м* — шея
врата, *с*, *мн.* — дверь
вратити се, вратим се — вернуться
враћати се, враћам се — возвращаться
вред||ан,-ни,-на,-но—прилежный,старательный,трудолюбивый
вредети, вредим — быть стоящим, стоить; годиться; быть в силе
време, *с* — время, пора; погода
лепо време — хорошая погода
вре||о, -ли, -ла, -ло — горячий, раскаленный; кипящий (о жидкости)
врети, врим — кипеть; кишеть, толпиться
ври као у кошници *фраз.* — шум, гам (о большом скоплении людей), кишмя кишит
врло, *нареч.* — очень
врпца, *ж* — веревочка, шнурок, бечевка
врста, *ж* — род, сорт, порода

врт, *м* — сад
вруће, -и, -а, -е — горячий
врућина, *ж* — жара, зной
врхунски, -а, -о — лучший, выдающийся
вршњак, *м* — ровесник, сверстник
вук, *м* — волк
вуна, *ж* — шерсть
вунен, -и, -а, -о — шерстяной
вући, вучем — тянуть, тащить; привлекать, притягивать

Г

гавран, *м* — ворон
газ, *м* — мелкое место, брод
газити, газим — топтать; идти вброд
генијалан, -ни, -на, -но — гениальный
газда, *м* — хозяин, работодатель
гајити, гајим — разводить, выращивать; растить, воспитывать
галеб, *м* — чайка
галерија, *ж* — галерея
гас, *м* — газ
где, *нареч.* — где, куда
гест, *м* — жест
гибаница, *ж* — слоеный пирог с молодым сыром (сербское национальное блюдо)
гитара, *ж* — гитара
свирати гитару — играть на гитаре
глава, *ж* — голова; глава, вождь; кочан, головка
главобоља, *ж* — головная боль
глад, *м* — голод
гладан, -ни, -на, -но — голодный
глас, *м* — голос; звук; известие; слух
гласање, *с* — голосование
гледалац, *м* — зритель
гледати, гледам — смотреть
глума, *ж* — игра (актера)
глумац, *м* — актер
глумица, *ж* — актриса
глумити, глумим — играть (роль), изображать кого-н.
глуп, -и, -а, -о — глупый

гнездо, *с* — гнездо
година, *ж* — год
школска година — учебный год
годишњи — годовой
годишњи одмор — отпуск
голуб, *м* — голубь
гомила, *ж* — куча, груда; толпа
гор||ак, -ки, -ка, -ко — горький
горе, *нареч.* — наверху, наверх
горети, горим — гореть
госпођа, *ж* — госпожа, хозяйка
госпођица, *ж* — барышня
гост, *м* — гость
гостољубив, -и, -а, -о — гостеприимный, хлебосольный
гошћа, *ж* — гостья
готовина, *ж* — наличные деньги
платити у готовини (готовином) — платить наличными
град, *м* — город
главни град — столица
градити, градим — строить
грана, *ж* — ветка; отрасль
гранчица, *ж* — веточка
грашак, *м* — горох
грб, *м* — герб
грешка, *ж* — ошибка
грип, *м* — грипп
Грк, *м* — грек
Гркиња, *ж* — гречанка
грлити, грлим — обнимать
грло, *с* — горло
грм, *м* — куст
грмље, *с собир.* — кустарник
грмљавина, *ж* — раскаты грома, грохот
гроб, *м* — могила
гробље, *с* — кладбище
гробница, *ж* — гробница, могила
грожђе, *с* — виноград
груб, -и, -а, -о — грубый
губер, *м* — покрывало, одеяло

простирати се (пружити се) према своме губеру *фраз.* — жить, поступать в соответствии со своими возможностями. *Ср. русск.* по одежке протягивать ножки
гужва, *ж* — давка, толкотня; драка
гутати, гутам — глотать, проглатывать
гутљај, *м* — глоток

Д

давати, дајем — давать, выдавать
дан, *м* — день
данас, *нареч.* — сегодня
данашњи, -а, -о — сегодняшний
дању, *нареч.* — днем
даривати, дарујем — одаривать, дарить подарки
даска, *ж* — доска
дати, дам — дать, выдать
дати гол — забить гол
датум, *м* — дата
двапут, *нареч.* — дважды
двоглав(и), -а, -о — двухглавый
двојица, *ж* — двое (лиц мужского пола)
двокревет||ан, -на, -но — двухместный
двориште, *с* — двор
дебе||о, -ли, -ла, -ло — толстый
девојка, *ж* — девушка
девојчица, *ж* — девочка
деда, *м* — дедушка
дека, *м* — *ласк.* дедушка
дело, *с* — произведение
делфин, *м* — дельфин
делфин стил — стиль баттерфляй (в плавании)
демократски, -а, -о — демократический
део (*ген.* **дела**), *м* — часть, доля
десити се, деси се — случиться, произойти
десни, -а, -о — правый
дете, *с* — ребенок
детелина, *ж* — клевер
детињство, *с* — детство

деца, *ж собир.* — дети
ситна (нејака) деца — малые дети
дечак, *м* — мальчик
дечји, -а, -е — детский
дечје болести — детские болезни
дечје игралиште — детская площадка
дечја соба — детская комната
див||ан, -ни, -на, -но — прекрасный, великолепный, дивный
дивити се, дивим се — восхищаться
дигнути, дигнем — поднять, приподнять; повысить; воздвигнуть, построить (*несов.* **дизати, дижем**)
дика, *ж* — гордость, слава
дим, *м* — дым
динар, *м* — динар (сербская денежная единица)
династија, *ж* — династия
дирати, дирам — трогать, касаться; дразнить, задевать (*сов.* **дирнути, дирнем**)
диригент, *м* — дирижер
дирка, *ж* — клавиша
дисати, дишем — дышать
дискутовати, дискутујем — обсуждать, спорить, дискутировать
длака, *ж* — шерсть (у животных), волоски (на теле человека)
длан, *м* — ладонь
дневни, -а, -о — дневной
дневна соба — гостиная
до, *предлог с род. п.* — до; возле, рядом
доба, с (*неизм.*) — время, пора, эпоха
годишње доба — время года
доб||ар, -ри, -ра, -ро — хороший
добитник, *м* — получатель; победитель
добро, *нареч.* — хорошо
довољно, *нареч.* — достаточно, довольно
догађај, *м* — событие, происшествие
доделити, доделим — выдать, выделить (*несов.* **додељивати, додељујем**)
доделити награду — присудить премию
доживети, доживим шта — пережить, испытать что-н.
доживљај, *м* — пережитое событие, приключение
док, *союз* — пока, в то время как

доле, *нареч.* — внизу, вниз
долазити, долазим — приходить, приезжать
Дом здравља — поликлиника
домаћи, -а, -е — домашний
домаћи задатак — домашнее задание
домаћин, *м* — глава семьи; хозяин дома
домаћица, *ж* — хозяйка дома; мать семейства; домохозяйка
донети, донесем — принести, привезти (*несов.* **доносити, доносим**)
допадати се, допадам се — нравиться (*сов.* **допасти се, допаднем се**)
дописивати се, дописујем се *с ким* — переписываться
доручак, *м* — завтрак
доручковати, доручкујем — завтракать, позавтракать
досадити, досадим — надоесть, наскучить (*несов.* **досађивати, досађујем**)
доселити се, доселим се — переселиться, поселиться (после переселения)
досетка, *ж* — догадка; остро́та
доста, *нареч.* — довольно, достаточно
достигнуће, *с* — достижение
доћи, дођем — прийти, приехать
дохват, *м* — растояние досягаемости (руки, пули, снаряда)
на дохват руке *фраз.* — совсем близко, рядом. Ср. *русск.* рукой подать
дочекати, дочекам — встретить, принять (гостя) (*несов.* **дочекивати, дочекујем**)
дрвеће, *с собир.* — деревья
дрво, *с* — дерево
дрешити се, дрешим се — развязываться, распускаться
држава, *ж* — государство, держава
државни, **-а, -о** — государственный
држати, држим — держать
друг, *м* — товарищ, приятель
другар, *м* — *разг.* товарищ, приятель
другарица, *ж* — подруга
други, -а, -о, *порядк. числит.* — второй
Други светски рат — Вторая мировая война
друштвени, -а, -о — общественный
друштво, *с* — общество; компания

дубок, -и, -а, -о — глубокий
дуван, *м* — табак
дуг, -и, -а, -о — длинный
дуго, *нареч.* — долго
дуж||ан, -ни, -на, -но — должный, обязанный
бити дужан — быть должным, обязанным

Ђ

ђак, *м* — ученик
ђаконија, *ж* — изысканное кушанье, лакомство; угощение
ђеврек, *м* — бублик
ђердан, *м* — ожерелье
ђон, *м* — подошва, подметка
ђубре, *с* — мусор; навоз
ђурђевак, *м* — ландыш

Е

ево, *частица указат.* (*с род. п.*) — вот
екипа, *ж* — команда, группа
еколог, *м* — эколог
еколошки, **-а, -о** — экологический
економски, -а, -о — экономический
ексер, *м* — гвоздь
Енглез, *м* — англичанин
енглески, -а, -о — английский
ено, *частица указат.* — вон
епидемија, *ж* — эпидемия
епископ, *м* — епископ
ера, *ж* — эра
етнографски, -а, -о — этнографический
ето, *частица указат.* — вон

Ж

жаба, *ж* — лягушка
жагор, *м* — шум голосов
жалост, *ж* — горе, печаль; траур
жалфија, *ж* — шалфей

жао, *нареч.* — жаль, жалко
жбун, *м* — куст
ждребе, *с* — жеребенок
жега, *ж* — зной, жара
жед||ан, -ни, -на, -но — испытывающий жажду
желе, ***с*** — желе
желе бомбоне — мармелад
железница, *ж* — железная дорога
железничка станица — железнодорожный вокзал
желети, желим — хотеть, желать
жеља, *ж* — желание, стремление; пожелание
по жељи — по желанию
жена, *ж* — женщина; жена
женидба, *ж* — женитьба
женити се, женим се — жениться
живина, *ж* — живность, домашняя птица
живети, живим — жить, существовать
живот, *м* — жизнь
животиња, *ж* — животное
жирафа, *ж* — жираф
житије, *с* — житие
жица, *ж* — проволока, провод
жртва, *ж* — жертва
жубор, *м* — журчание
жуљ, *м* — мозоль
стати на жуљ *коме фраз.* — причинить неприятность кому-н., затронув наиболее чувствительное, уязвимое место. Ср. *русск.* наступить на мозоль кому-н.
жуманце, *с* — желток
жупан, *м* — жупан (начальник округа, области)
журити, журим — спешить, торопиться
жут, -и, -а, -о — желтый

З

забава, *ж* — забава, развлечение; вечер, бал, вечеринка
забављати се, забављам се — развлекаться
забранити, забраним — запретить
завежљај, *м* — пакет, узел

завеса, *ж* — занавеска, занавес
завиривати, завирујем — заглядывать (*сов.* **завирити, завирим**)
завичај, *м* — место рождения, родные места
завод, *м* — заведение, институт; учреждение
заволети, заволим — полюбить
завршити, завршим — закончить
загрлити, загрлим — обнять (*несов.* **грлити, грлим**)
загрљај, *м* — объятие
задатак, *м* — задание
задовољство, *с* — радость, довольство, удовольствие
са задовољством — с удовольствием
заиста, *нареч.* — действительно, в самом деле
заједнички, -а, -о — общий, коллективный
заједно, *нареч.* — вместе
закаснити, закасним — опоздать
законодавни, **-а, -о** — законодательный
залиха, *ж* — запас, резерв
залогај, *м* — кусок (пищи)
залу||дан, -ни, -на, -но — бесполезный, напрасный
заљубити се, заљубим се — влюбиться
замарати, замарам (*сов.* **заморити, заморим**) — утомлять
замарати се — уставать, утомляться
замор, *м* — утомление
занат, *м* — ремесло, род занятий, профессия
занимљив||и, -а, -о — интересный, занимательный
запевати, запевам — запеть
започети, започнем — начать; затеять
запушач, *м* — пробка, затычка
запушен, -а, -о — заложен
зар, *частица вопросит.* — разве, неужели
зарез, *м* — запятая
засладити, засладим — подсластить
заспати, заспим — заснуть
застава, *ж* — флаг
државна застава — государственный флаг
застој, *м* — остановка; пробка
затим, *нареч.* — затем, потом, после
заузет||и, -а, -о — занятый

заузети, заузмем — занять, захватить
заузети ред — занять очередь
захвалити, захвалим *коме на чему* — поблагодарить *кого за что* (*несов.* **захваљивати, захваљујем**)
захвалност, *ж* — благодарность
захтев, *м* — требование
збиља, *нареч.* — действительно, в самом деле, серьезно
збогом, *междом.* — прощай, прощайте
звати, зовем — звать, приглашать
звати се — называться
звезда, *ж* — звезда
звер, *м, ж* — хищный зверь
звонити, звоним — звонить
звонити на врата — звонить в дверь
згазити, згазим — растоптать, раздавить
зграда, *ж* — здание, строение
здрав, -и, -а, -о — здоровый
здрав као дрен *фраз.* — здоров как бык
здравље, *с* — здоровье
здравље на уста улази *погов.* — здоровье через рот входит
здравствени радник — медицинский работник
зека, *м ласк.* — зайка, заинька
зелен, -и, -а, -о — зеленый, незрелый
зелен, *ж собир.* — зелень
земља, *ж* — земля; страна
земљорадник, *м* — земледелец
земљотрес, *м* — землетрясение
зец, *м* — заяц
зид, *м* — стена
зима, *ж* — зима; холод, стужа
зими, *нареч.* — зимой
зимница, *ж* — заготовки на зиму: соленья, копченья, варенья
злато, *с* — золото
злат||ан, -ни, -на, -но — золотой
знаменитост, *ж* — достопримечательность
знати, знам — знать, уметь
значај, *м* — значение
значај||ан, -ни, -на, -но — значительный, важный
значити, значим — значить, означать
зној, *м* — пот

знојити се, знојим се — потеть, обливаться потом
зоб, *ж* — овес
зрак, *м* — луч; воздух
зрно, *с* — зерно
зубар, *м* — стоматолог
зубарска ординација — кабинет стоматолога

И

иако, *союз уступит.* — хотя
игла, *ж* — иголка; спица, крючок для вязания; булавка
од игле до локомотиве *фраз.* — *букв.* от иголки до паровоза; все что угодно
игра, *ж* — игра; танец, пляска
играти, играм — играть; танцевать, плясать
идући, -а, -е — следующий, будущий
иза, *предлог с род. п.* — позади, за; после
изабрати, изаберем — выбрать (*несов.* **изабирати, изабирам**)
избацити, избацим — выбросить; выгнать
избити, избијем — избить, исколотить; выбить, вышибить
избио је рат — разразилась, началась война
избор, *м* — выбор
извести, изведем — исполнить
извођач, *м* — исполнитель
извор, *м* — источник
извршити, извршим — исполнить; совершить
извући се, извучем се — выбраться, высвободиться (*несов.* **извлачити се, извлачим се**)
изглед, *м* — вид
изгледати, изгледам — выглядеть; *безл.* казаться
изградња, *ж* — строительство
изићи, изиђем — выйти (*несов.* **излазити, излазим**)
излагати, излажем — выставлять (*сов.* **изложити, изложим**)
излаз, *м* — выход
излазити, излазим — выходить (*сов.* **изићи, изиђем**)
излет, *м* — экскурсия; загородная прогулка, поездка, пикник
излетиште, *с* — место для загородного отдыха
изложба, *ж* — выставка
између, *предлог с род. п.* — между; среди
измерити, измерим — измерить

износити, износим — выносить; составлять (в сумме)
изрека, *ж* — изречение, афоризм, поговорка
именица, *ж* — имя существительное
инат, *м* — упрямство, стремление делать назло, наперекор
инаџија, *м* — кто делает все наперекор, упрямец
иностранство, *с* — заграница
интересант||ан, -на, -но — интересный, занимательный
инфективно обољење — инфекционное заболевание
инфекција, *ж* — инфекция
ипак, *нареч. и союз противит.* — все же, все-таки; однако, впрочем
Италија, *ж* — Италия
Италијан, *м* — итальянец
Италијанка, *ж* — итальянка
искључити, искључим — исключить
испећи, испечем — испечь, выпечь, спечь
испирати, испирам — полоскать
инспирисати, инспиришем — вдохновить, инспирировать
испит, *м* — экзамен
  возачки испит — экзамен на водительские права
  положити испит — сдать экзамен
  пасти на испиту — провалиться на экзамене
испод, *предлог с род. п.* — под, ниже
испрва, *нареч.* — сперва, сначала
испред, *предлог с род. п.* — перед, спереди
испустити, испустим — выпустить (*несов.* испуштати)
исток, *м* — восток; восход (солнца); истечение
историјски, -а, -о — исторический
исхрана, *ж* — питание
ићи, идем — идти, ходить; ехать, ездить
  ићи аутобусом — ехать на автобусе
  ићи пешице — ходить пешком
ишчупати, ишчупам — вырвать, выдернуть

Ј

јабука, *ж* — яблоко; яблоня
јаблан, *м* — тополь
јавити, јавим — сообщить, дать знать
јавити се, јавим се — дать о себе знать, позвонить

јагње, *с* — ягненок, барашек
јагода, *ж* — земляника, клубника
Јадран, *м* — Адриатическое море, Адриатика
Јадранско море — Адриатическое море
јадрански, -а, -о — адриатический
јад, *м* — печаль, горе, страдание; беда, несчастье
јак, -и, -а, -о — сильный, крепкий
јама, *ж* — яма
Јапан, *м* — Япония
јапански, -а, -о — японский
јарак, *м* — канава
јастук, *м* — подушка
јевтин, -и, -а, -о — дешевый
јед||ан, -на, -но — один; какой-то, некий
једнако, *нареч.* — одинаково; постоянно, неизменно
једнакост, *ж* — одинаковость, тождественность, равенство
једном, *нареч.* — однажды
једноспрат||ан, -ни, -на, -но — двухэтажный
језеро, *с* — озеро
језик, *м* — язык
јелен, *м* — олень
јелка, *ж* — ёлка
јело, *с* — еда, пища
јеловник, *м* — меню
јесен, *ж* — осень
јести, једем — есть
јорган, *м* — стеганое одеяло
јоргован, *м* — сирень
још, *нареч.* — еще
    још једном — еще раз
југ, *м* — юг
југоисток, *м* — юго-восток
југозапад, *м* — юго-запад
јунак, *м* — герой, храбрец
јурити, јурим — мчаться, нестись; ~ *кога* преследовать, гнаться
јутро, *с* — утро
јутрос, *нареч.* — сегодня утром
јуче, *нареч.* — вчера

К

кад, *нареч.* — когда
кад||ар, -ра, -ро — способный, могущий сделать что-л.
кажипрст, *м* — указательный палец
казати, кажем — говорить, сказать
казна, *ж* — наказание, кара, штраф
кајмак, *м* — мягкий соленый сыр из жирных сливок (сербское национальное блюдо)
кајсија, *ж* — абрикос
како, *нареч.* — как, каким образом
калдрма, *ж* — брусчатка
календар, *м* — календарь
камен, *м* — камень
камила, *ж* — верблюд
камилица, *ж* — ромашка
камион, *м* — грузовик
као, *нареч.* — как будто, словно; *союз* — как, в качестве
кап, *ж* — капля
капа, *ж* — головной убор, шапка
капи за нос — капли от насморка
капија, *ж* — ворота
капут, *м* — пальто, пиджак
каријера, *ж* — карьера
карта, *ж* — карта (игральная); билет
биоскопска карта — билет в кино
карта у једном правцу — билет в одну сторону
повратна карта — обратный билет
каснити, касним — опаздывать
касно, *нареч.* — поздно
кауч, *м* — диван, тахта
кафа, *ж* — кофе
кафана, *ж* — кабак, корчма; кафе, ресторан
кафић, *м* — кафе
качкаваљ, *м* — сыр
качкет, *м* — кепка
кашаљ, ***м*** — кашель
мачји кашаљ *фраз.* — пустяк, мелочь
кашика, *ж* — ложка
кашљати, кашљем — кашлять

кварити, кварим — портить, ломать
кеј, *м* — набережная
кекс, *м* — печенье
кијавица, *ж* — насморк
Кина, *ж* — Китай
Кинез, *м* — китаец
кинески, -а, -о — китайский
киоск, *м* — киоск
кисе||о, -ли, -ла, -ло — кислый
    кисела вода — минеральная вода
    кисели краставци — маринованные огурцы
    кисело млеко — простокваша
китити, китим — украшать
кифла, *ж* — рогалик, круассан
киша, *ж* — дождь
    киша пада — дождь идет
    киша (пада) као из кабла *фраз.* — дождь льет, как из ведра
кишобран, *м* — зонтик
кишовит(и), -а, -о — дождливый
клавир, *м* — фортепиано
класје, *с собир.* (*ед.* **клас**) — колосья
клима, *ж* — климат
    клима уређај — кондиционер
климатизован, -а, -о — с кондиционером
клупа, *ж* — скамейка; парта
клупко, *с* — клубок
кљусе, *с* — лошаденка, кляча
кључ, *м* — ключ
кључати, кључам — кипеть
    кључала вода — кипящая вода
кнез, *м* — князь
кнежевина, *ж* — княжество
књижара, *ж* — книжный магазин
књижевност, *ж* — литература
кобасица, *ж* — колбаса
коверта, *ж* — конверт
ковчег, *м* — сундук, ящик; гроб
кожа, *ж* — кожа
    права кожа — натуральная кожа

кожни, -а, -о — кожаный; кожный
који, -а, -е — какой, который
кокош, *ж* — курица
кола, *с, мн.* — машина; вагон; повозка, телега
особна (приватна) кола — легковая машина
спаваћа кола — спальный вагон
теретна кола — грузовая машина
колач, *м* — пирожное
колико, *нареч.* — сколько
колико кошта? — сколько стоит?
колико сам дужан (дужна)? — сколько я должен (должна)? сколько с меня?
колица, *с, мн.* — коляска, тележка
колосек, *м* — железнодорожный путь
комад, *м* — кусок; пьеса
комадић, *м* — кусочек
комода, *ж* — комод
комунист(а), *м* — коммунист
комшија, *м* — сосед
комшиница, *ж* — соседка
конзерваторијум, *м* — консерватория
конобар, *м* — официант
коњ, *м* — конь, лошадь
корак, *м* — шаг
корачати, корачам — шагать
корист, *ж* — польза
корис||тан, -на, -но — полезный
користити, користим — использовать
коса, *ж собир.* — волосы
кофер, *м* — чемодан
кошарка, *ж* — баскетбол
кошаркаш, *м* — баскетболист
кошница, *ж* — улей
коштати, коштам — стоить
кошуља, *ж* — рубашка
крава, *ж* — корова
крај, *м* — край, область, страна; край, кромка; конец
крај, *предлог с род. п.* — возле, близ, подле; конец
краљ, *м* — король

краљевина, *ж* — королевство
краставац, *м* — огурец
крат||ак, -ки, -ка, -ко — короткий, краткий
крв, *ж* — кровь
кревет, *м* — кровать
кредитна картица, *ж* — кредитная карточка
кренути, кренем — отправиться, двинуться (*несов.* **кретати, крећем**)
кров, *м* — крыша, кровля
кроз, *предлог с вин. п.* — сквозь, через
кромпир, *м* — картофель, картошка
крпа, *ж* — тряпка, лоскут; заплата
крсна слава — день памяти Святого — покровителя рода, семьи, города, села, храма и т. п.
крст, *м* — крест
крстић, *м* — крестик
круна, *ж* — корона
крунисати се, крунишем се — короноваться
ктитор, *м* — **ктитор** (*греч.* **ktítōr,** *букв.* — основатель, создатель), лицо, на средства которого построен или заново убран (иконами, фресками) православный храм.
кћерка, *ж* — дочка
кћи, *ж* — дочь
кувати, кувам — варить, готовить еду
кукуруз, *м* — кукуруза
култ, *м* — культ
купати се, купам се — купаться
купатило, *с* — ванная; купальня
купац, *м* — покупатель
купити, купим — купить (*несов.* **куповати, купујем**)
купус, *м* — капуста
кусур, *м* — сдача
кућа, *ж* — дом
кући, *нареч.* — домой
кућни, -а, -о — домашний
кућни љубимац — домашнее животное
кухиња, *ж* — кухня
кухињски, -а, -о — кухонный
куче, *с* — щенок

Л

лабуд, *м* — лебедь
лав, *м* — лев
лаган, -и, -а, -о — легкий, медленный, тихий
лагано, *нареч.* — медленно, потихоньку
лагати, лажем — лгать, врать, обманывать
лађа, *ж* — корабль, судно
лак, -и, -а, -о — легкий
ланац, *м* — цепь, цепочка
ласта, *ж* — ласточка
леви, -а, -о — левый
леђа, *с мн.* — спина
лежати, лежим — лежать
лек, *м* — лекарство
лекар, *м* — врач
ленштина, *м, ж* — лентяй
леп, -и, -а, -о — красивый
лепо време — хорошая погода
лептир, *м* — бабочка
лети, *нареч.* — летом
лећи, легнем — лечь
лешкарити, лешкарим — полеживать, валяться, лентяйничать
ливада, *ж* — луг
лимун, *м* — лимон
лимунада, *ж* — лимонад (свежевыжатый лимонный сок с водой и сахаром)
лисица, *ж* — лиса
литар, *м* — литр
лични, -а, -о — личный; субъективный
лична карта — внутренний паспорт в Сербии
личити, личим — походить, быть похожим
лишће, *с собир.* — листья, листва
лов, *м* — охота
ловац, *м* — охотник
ложити, ложим — разжигать (огонь); топить (печь)
ложити ватру — разводить огонь
лоза, *ж* — виноградная лоза; *перен.* род, племя, колено (родства)

локомотива, *ж* — локомотив
ломити, ломим — ломать, разламывать
лонац, *м* — кастрюля, горшок
лопта, *ж* — мяч; шар
лош, -а, -е — плохой, скверный
лубеница, *ж* — арбуз
луд, -и, -а, -е — сумасшедший, слабоумный; глупый, дурной
лук, *м* — лук
црни лук — репчатый лук
бели лук — чеснок
лука, *ж* — порт, гавань
лукав, -и, -а, -о — хитрый, коварный
лупати, лупам — стучать, ударять, хлопать (*сов.* **лупнути, лупнем**)
лутка, *ж* — кукла

Љ

љубав, *ж* — любовь
љубаз||ан, -ни, -на, -но — любезный, приветливый, обходительный
љу||бак, -пка, -пко — приятный, милый, привлекательный
љубити, љубим — целовать; *устар.* любить
љубичаст, -и, -а, -о — фиолетовый, сиреневый
љуљати, љуљам — качать
љуљати се, љуљам се — качаться
љуљашка, *ж* — качели, гамак
љуска, *ж* — скорлупа, шелуха
љут, -и, -а, -о — злой, сердитый; жестокий

М

магла, *ж* — туман
магнет, *м* — магнит
мајица, ***ж*** — майка, футболка
мајка, *ж* — мама, мать
мајмун, *м* — обезьяна
маказе, *ж мн.* — ножницы
малаксалост, *ж* — слабость

мале богиње, *ж мн.* — ветряная оспа
мана, *ж* — недостаток, порок, изъян
мантил, *м* — легкое пальто, плащ
марама, *ж* — платок
марљив, -а, -о — прилежный, старательный
маслац, *м* — сливочное масло
масов||ан, -ни, -на, -но — массовый
маст, *ж* — жир, топленое сало
мас||тан, -ни, -на, -но — жирный
матерњи, -а, -е — материнский
матерњи језик — родной язык
мати, *ж* — мать
матор||и, -а, -о — пожилой, в годах; матерый
махати, машем — махать
мачак, *м* — кот
мачка, *ж* — кошка
машина за прање веша — стиральная машина
машина за прање посуђа — посудомоечная машина
машна, *ж* — бант, галстук
маштовитост, *ж* — воображение, фантазия
мед, *м* — мед
медаља, *ж* — медаль
медвед, *м* — медведь
међу, *предлог — с твор. п. (где)* между, среди; *с вин. п. (куда)* между, среди
међународни, -а, -о — международный
мек, -а, -о — мягкий
менза, *ж* — столовая (общественная)
мењати се, мењам се — меняться, заменяться, обмениваться; *грам*. склоняться; спрягаться
мермер, *м* — мрамор
месец, *м* — месяц; луна, месяц
месити, месим — месить, замешивать
меснат, -а, -о — мясной, мясистый
месо, *с* — мясо
бело месо — куриное филе
млевено месо — фарш
метар, *м* — метр
мећава, *ж* — метель

меч, *м* — матч, состязание
мештанин, *м* — местный житель
микроталасна пећ — микроволновая печь
минђуша, *ж* — серьга, сережка
минут, *м* — минута
мирис, *м* — запах, аромат; духи
мирисати, миришем — пахнуть; нюхать; душить (духами)
мислити, мислим — думать, размышлять
млад, -и, -а, -о — молодой
младић, *м* — молодой человек, юноша
млађи, -а, -е — младший
млеко, *с* — молоко
млечни, -а, -о — молочный
много, *нареч.* — много; очень
модер||ан, -ни, -на, -но — современный; модный
мозак, *м* — мозг
молба, *ж* — просьба; заявление, прошение
молити, молим — просить
молим, лепо! — прошу! пожалуйста!
момак, *м* — парень
моћи, могу — мочь
мошти, *ж. мн.* — мощи
мржња, *ж* — ненависть
мрзити, мрзим — ненавидеть
мрс||ан, -ни, -на, -но — скоромный
мршав, -и, -а, -о — худой, тощий
мува, *ж* — муха
музеј, *м* — музей
мутити, мутим — мешать, взбалтывать
мучити, мучим — мучить
мушкарац, *м* — мужчина

Н

набавити, набавим — приобрести, достать, раздобыть
набрати, наберем — собрать, набрать
навијати, навијам *за кога* — болеть *за кого-н.*
навијач, *м* — болельщик

навикавати, навикавам на што — привыкать *к чему-н.* (*сов.* **навикнути, навикнем**)
навлачити, навлачим — надевать, натягивать (*сов.* **навући, навучем**)
наглас, *нареч.* — вслух
нагласак, *м* — акцент, выговор; ударение
награда, *ж* — награда; премия; приз
наградити, наградим — наградить
нада, *ж* — надежда
надати се, надам се — надеяться
надимак, *м* — прозвище, кличка
назеб, *м* — простуда
назепсти, назебем — простудиться
најавити, најавим — сообщить, уведомить (*несов.* **најављивати, најављујем**)
највећи, -а, -е — самый большой
наједном, *нареч.* — вдруг
најезда, *ж* — набег, нашествие, вторжение
најзначајнији, -а, -е — самый важный, знаменитый
највиши, -а, -е — самый высокий
најзад, *нареч.* — наконец, в конце концов
најистакнутији, -а, -е —выдающийся
најпре, *нареч.* — прежде всего
најпрестижнији, -а, -е — самый престижный
најлон-кеса, *ж* — полиэтиленовый пакет
најужи, -а, -е — самый узкий
накит, *м собир.* — украшения, драгоценности
након, *предлог с род. п.* — после
накресан, -а, -о — хмельной, пьяный
налазити се, налазим се — находиться, оказываться (*сов.* **наћи се, нађем се**)
наменити, наменим — предназначить
наместити, наместим — расставить, расположить; обставить, меблировать
намештена соба — обставленная, меблированная комната
намештај, *м* — мебель
намирити, намирим — накормить (животных)
намирница, *ж* — пищевой продукт
наочари, *м, ж мн.* — очки

напасти, нападнем — напасть, атаковать
напоље, *нареч.* — наружу, вон
напољу, *нареч.* — снаружи, вне помещения
направити, направим — сделать; создать, устроить
напред||ан, -ни, -на, -но — хорошо развитый
напустити, напустим — оставить, покинуть, бросить (*несов.* **напуштати, напуштам**)
нарав, *ж* — нрав, характер
наравно, *нареч.* — конечно, разумеется
наранџа *и* **наранча**, *ж* — апельсин
наранџаст||и, -а, -о — оранжевый
наредба, *ж* — приказ
наредити, наредим — приказать
нарочито, *нареч.* — особенно, особо
наручити, наручим — заказать (*несов.* **наручивати, наручујем**)
наследник, *м* — наследник, преемник
насмејати се, насмејем се — улыбнуться, рассмеяться
натраг, *нареч.* — назад
наћи, нађем — найти, отыскать (*несов.* **налазити, налазим**)
наћи се, нађем се — найтись; обнаружиться; встретиться
нација, *ж* — нация
невеста, *ж* — невестка
невреме, *с* — непогода, плохая погода
неговати, негујем — ухаживать, культивировать, развивать
недеља, *ж* — воскресенье; неделя
недеља дана — неделя
незаборав||ан, -ни, -на, -но — незабываемый, незабвенный
независни, -а, -о — независимый
некадашњи, -а, -е — прежний
Немац, *м* — немец
Немачка, *ж* — Германия
Немица, *ж* — немка
неопход||ан, -ни, -на, -но — необходимый
непомич||ан, -ни, -на, -но — неподвижный
непримет||ан, -ни, -на, -но — незаметный, неприметный
нераздвојни, -а, -о — неразделимый; неразлучный
нерешен, -и, -а, -о — нерешенный
нерешени резултат — ничья
нигде, *нареч.* — нигде

низ, *м* — ряд
у низу догађаја — в ряду событий
низија, *ж* — низина, низменность
нико *мест.* — никто
нобеловац, *м* — лауреат Нобелевской премии
новац, *м собир.* — деньги
новинар, *м* — журналист
новине, *ж мн.* — газета
новчаник, *м* — кошелек, бумажник
новчић, *м* — мелкая монета, денежка
нокат, *м* — ноготь
носити, носим — нести, носить
ноћ, *ж* — ночь
касно у ноћ — поздней ночью
лаку ноћ! — спокойной ночи!
ношња, *ж* — одежда; ношение, носка
народна ношња — национальный костюм

Њ

његушки пршут — копченое (сильно выдержанное) свиное мясо (сербский национальный деликатес)
њива, *ж* — поле, нива
њушити, њушим — нюхать; вынюхивать
њушка, *ж* — морда (животного)

О

оаза, *ж* — оазис
обавеза, *ж* — обязанность, обязательство
обавезно, *нареч.* — обязательно, непременно
обавестити, обавестим — оповестить, проинформировать
обала, *ж* — берег
обарати, обарам — валить, опрокидывать, сбрасывать (*сов.* **оборити, оборим**)
обарати поглед, главу — опускать глаза, голову
обасјати, обасјам — осветить, озарить
обићи, обиђем — обойти, объехать (*несов.* **обилазити, обилазим**)

објавити, објавим — опубликовать, напечатать
објекат, *м* — объект
облак, *м* — облако, туча
облачити, облачим — надевать, одевать (*сов.* **обући, обучем**)
облачити се — одеваться
обрадовати, обрадујем — обрадовать
образ, *м* — щека; *перен.* честь
образовати, образујем — образовать, составить, сделать; дать образование
обућа, *ж* — обувь
овде, *нареч.* — здесь, сюда
овчији, -а, -е — овечий
огледало, *с* — зеркало
одавно, *нареч.* — давно
одатле, *нареч.* — оттуда
одбојка, *ж* — волейбол
одбојкаш, *м* — волейболист
одбрамбени играч — защитник
одвезивати, одвезујем — развязывать, отвязывать
одговарати, одговарам — отвечать; соответствовать, подходить (*сов.* **одговорити, одговорим**)
одговор, *м* — ответ
одело, *м* — одежда; мужской костюм
одећа, *ж* — одежда
одлазак, *м* — уход, отъезд
одлазити, одлазим — уходить; уезжать (*сов.* **отићи, отидем**)
одлич||ан, -ни, -на, -но — отличный
одлука, *ж* — решение
одлучивати, одлучујем — решать (*сов.* **одлучити, одлучим**)
од малих ногу *фраз.* — с малых лет
нога, *ж* — нога
одмаралиште, *с* — дом отдыха
одмарати се, одмарам се — отдыхать (*сов.* **одморити се, одморим се**)
одмаћи се, одмакнем се — отдалиться, отодвинуться (*несов.* **одмицати се, одмичем се**)
одмах, *нареч.* — сразу, тотчас
одмор, *м* — отдых
годишњи одмор — очередной ежегодный отпуск

односити, односим — уносить, относить
одозго, *нареч.* — сверху
одрећи се, одричем се — отказаться, отречься
одрешити се, одрешим се — отвязать, освободить
одрецитовати, одрецитујем — рассказать наизусть
одржавати се, одржавам — проводиться, происходить (*сов.* **одржати, одржим**)
одсести, одседнем — остановиться на постой в гостинице
одупрети, одупрем — дать отпор, оказать сопротивление
озбиљ||ан, -на, -но — серьезный
око, *с* — глаз (*мн.* **очи**, *ж*)
окренути, окренем — повернуть (*несов.* **окретати, окрећем**)
окренути леђа — повернуться спиной
окренути се, окренем се — обернуться, повернуться
округ||ао, -ли, -ла, -ло — круглый
окупирати, окупирам — оккупировать
Олимпијада, *ж* — Олимпиада
Олимпијске игре — Олимпийские игры
оловка, *ж* — карандаш
олуја, *ж* — гроза, буря
омиљен, -и, -а, -о — любимый, излюбленный
омладина, *ж собир.* — молодежь
онда, *нареч.* — тогда
опанак, *м* — опанок; *чаще мн.* **опанци** — опанки — сербская национальная крестьянская обувь из сыромятой кожи, прикрепляемая к ноге ремешками или веревкой
опанчић, *м* — маленький опанок
орао, *м* — орел
орах, *м* — грецкий орех
ординација, *ж* — приемная, кабинет (врача, стоматолога)
оркестар, *м* — оркестр
орман, *м* — шкаф
осамљен, -и, -а, -о — одинокий; уединенный
осветљен, -и, -а, -о — освещенный
освојити, освојим — завоевать
осећати, осећам — чувствовать, ощущать
осећати се — чувствовать себя
осматрати, осматрам — разглядывать, рассматривать
остава, *ж* — кладовка

оставити, оставим — оставить, покинуть
остајати, остајем — оставаться (*сов.* **остати, останем**)
остал||и, -а, -о — оставшийся; остальной
остваривати, остварујем — осуществлять (*сов.* **остварити, остварим**)
остваривати се — осуществляться
острво, *с* — остров
отац, *м* — отец
отаџбина, *ж* — родина, отчизна, отечество
отварати, отварам — открывать (*сов.* **отворити, отворим**)
отечен, -а, -о — отечный, опухший
отићи, отидем — уйти, уехать
откупити се, откупим се — откупиться
оток, *м* — остров
отпратити, отпратим — проводить, отвести (*несов.* **отпраћати, отпраћам**)
охладити, охладим — остудить
охладити се — охладиться, остыть
оцена, *ж* — оценка
очарати, очарам — очаровать, зачаровать, увлечь
очекивати, очекујем — ожидать
очувати, очувам — сохранить, сберечь
оштетити, оштетим — повредить, испортить

П

падати, падам — падать, опадать (*сов.* **пасти, паднем**)
пада киша — идет дождь
пажња, *ж* — внимание
пажљив, -и, -а, -о — внимательный
пазити, пазим — обращать внимание, следить, быть внимательным
паковати, пакујем — упаковывать, запаковывать
палац, *м* — большой палец
палачинка, *ж* — блинчик, блин
палити, палим — зажигать, поджигать
Панонска низија — Паннонская низменность
папагај, *м* — попугай
папир, *м* — бумага

паприка, *ж* — сладкий стручковый перец
пар, *м* — пара
пара, *ж* — сотая доля динара; монета, денежка
немати ни пребијене паре *фраз.* — быть совсем без денег. Ср. *русск.* ни гроша (ни копейки) за душой
паре, *ж мн.* — *разг.* деньги
паркрати, паркирам — ставить/поставить машину на стоянку
парче, *с* — кусок, ломтик
пас, *м* — пес, собака
пасош, *м* — паспорт (заграничный паспорт)
пасуљ, *м* — фасоль
патити, патим — страдать
патишпањ, *м* — корж
певати, певам — петь
певање, *с* — пение
певач, *м* — певец
певачица, *ж* — певица
пегла, *ж* — утюг
пеглати, пеглам — гладить
перон, *м* — перрон
песма, *ж* — песня; стих, стихотворение
песник, *м* — поэт
песникиња, *ж* — поэтесса
петао, *м* — петух
пећ, *ж* — печь, печка
ложити пећ — топить печь
пећи, печем — печь, выпекать; жарить
пецати, пецам — удить рыбу
пециво, *с собир.* — булочные изделия
печен, -и, -а, -о — жареный, печеный
печене паприке — очищенные и обжаренные стручковые перцы. Подаются как холодный салат с рубленым чесноком
печење, *с* — жареное мясо, жаркое
прасеће печење — жареный поросенок, жареная свинина
пешице, *нареч.* — пешком
пешак, *м* — пешеход; пешка (*шахм.*)
пешкир, *м* — полотенце
пивара, *ж* — пивоваренный завод
пијаца, *ж* — рынок

пиле, *с* — цыпленок
пилећи, -а, -е — цыплячий, куриный
писати, пишем — писать
писац, *м* — писатель
писмо, *с* — письмо
пита, *ж* — пирог
питање, *с* — вопрос, проблема
питати, питам — спрашивать
пити, пијем — пить
пиће, *с* — питье, напиток
плав, -и, -а, -о — синий, голубой; белокурый
плава коса — белокурые волосы
плавуша, *ж* — блондинка
плажа, *ж* — пляж
план, *м* — план
пландовати, пландујем — отдыхать в полдень (о скоте), *перен.* лодырничать, бездельничать
планина, *ж* — горный массив, горы
планински, -а, -о — горный
планирати, планирам — планировать
пласирати се, пласирам се — занять место (в соревнованиях)
плаћати, плаћам — платить, расплачиваться (*сов.* **платити, платим**)
плаћати у готовини — расплачиваться наличными
плаћати кредитном картицом — расплачиваться кредитной карточкой
плашити се, плашим се — пугаться, бояться, трусить
пливање, *с* — плаванье
пливати, пливам — плавать
пливач, *м* — пловец
плит||ак, -ки, -ка, -ко — мелкий, неглубокий
пловити, пловим — плыть
плод||ан, -ни, -на, -но — плодоносный, плодородный, плодовитый
плућа, *с мн.* — легкие
запаљење (упала) плућа — воспаление легких
пљескавица, *ж* — плоская котлета из фарша, приготовленная на жаровне
победити, победим — победить
повратак, *м* — возвращение

поврће, *с собир*. — овощи
површина, *ж* — поверхность; площадь
погачица, *ж* — лепешка, булочка
погинути, погинем — погибнуть
поглед, *м* — взгляд; вид
погледати, погледам — посмотреть
под, *м* — пол
податак, *м* — сведения, данные
на основу најновијих података — на базе новейших данных
подземље, с — подземелье; *перен*. преступный мир
подигнути, подигнем — поднять
подизати, подижем — поднимать; воздвигать, строить
подне, *с* — полдень
пре подне — в первой половине дня, до обеда
после подне — во второй половине дня, после обеда
подносити, подносим — выносить, переносить, терпеть
пожелети, пожелим — захотеть, пожелать
поздрав, *м* — привет, поклон, приветствие
поздрављати, поздрављам *кога* — приветствовать *кого-л.*, здороваться *с кем-л.*; передавать привет *кому-л.*
позив, *м* — приглашение; звонок
позивати, позивам — приглашать
познаник, *м* — знакомый
познаница, *ж* — знакомая
познат(и), -а, -о — известный, знакомый
позориште, *с* — театр
појести, поједем — съесть
прсте да поједеш! *фраз*. — пальчики оближешь!
показати, покажем — показать, проявить (*несов.* **показивати, показујем**)
поклањати, поклањам — дарить (*сов.* **поклонити, поклоним**)
поклон, *м* — подарок
поклопац, *м* — крышка
поклопити, поклопим — накрыть крышкой
покрет, *м* — движение
покрити, покријем — покрыть, накрыть
покрити се — покрыться, накрыться
покрштавати се, покрштавам се — креститься, принимать христианство
покушавати, покушавам — пытаться, пробовать

полазак, *м* — отправление, отбытие, отъезд
полазити, полазим — отправляться, уезжать, отбывать (*сов.* **поћи, пођем**)
помагати, помажем — помогать, оказывать помощь (*сов.* **помоћи, помогнем**)
поморанџа, *ж* — апельсин
помоћ, *ж* — помощь
помоћи, помогнем — помочь
понекад, *нареч.* — иногда, изредка
поновити, поновим — повторить
понос, *м* — гордость, достоинство
поносити се, поносим се — гордиться
попити, попијем — выпить
поплочан, -а, -о — вымощенный, облицованный
попуст, *м* — скидка, уступка
порасти, порастем — вырасти, подрасти
порекло, *с* — происхождение
породилиште, *с* — родильный дом
породица, *ж* — семья
поруџбина, *ж* — заказ
посадити, посадим — посадить
пос||ан, -ни, -на, -но — постный
посао, *м* — дело, работа
посеб||ан, -ни, -на, -но — особый, специальный
посета, *ж* — посещение, визит
посетити, посетим — посетить, навестить (*несов.* **посећивати, посећујем**)
посластичарница, *ж* — кафе, кондитерская
послати, пошаљем — послать, отправить (*несов.* **слати, шаљем**)
последица, *ж* — последствие, следствие, результат
послеподне, послеподнева, *с* — вторая половина дня
поспремити, поспремим — приготовить; привести в порядок, прибрать
поставити, поставим — поставить, расставить; подшить подкладку (*несов.* **постављати, постављам**)
поставити сто — накрыть на стол
постојати, постојим — существовать

пострадати, пострадам — пострадать; потерпеть ущерб; понести убыток
посуђе, *с собир.* — посуда
потера, *ж* — погоня
поток, *м* — ручей, поток
потпис, *м* — подпись
потписати, потпишем (*несов.* **потписивати, потписујем**) — подписать
потписати се, потпишем се — подписаться
похађати, похађам — посещать
почаст, *ж* — почет, уважение; почести
почетак, *м* — начало, наступление
почети, почнем — начать; начаться (*несов.* **почињати, почињем**)
починак, *м* — отдых, покой
пошиљка, *ж* — почтовое отправление, посылка
пошта, *ж* — почта
поштански, -а, -о — почтовый
поштанска марка — почтовая марка
поштанско сандуче — почтовый ящик
пошто, *союз временной*: после того как; *причинный*: так как
пошто, *нареч.* — почем? по какой цене?
поштовати, поштујем — уважать, почитать, чтить
правац, *м* — направление, курс
православ||ан, -ни, -на, -но — православный (*прилаг.*)
православац — православный (*сущ.*)
празник, *м* — праздник
прање, *с* — мытье, стирка
прасе, *с* — поросенок
прасећи, а, е — поросячий, свиной
прати, перем — мыть; стирать
прати зубе, перем зубе — чистить зубы
пратилац, *м* — провожающий, спутник
пратити, пратим — провожать, сопровождать
прах, *м* — пыль; порошок
први, -а, -о, *числит. порядк.* — первый
Први светски рат — Первая мировая война
прво, *нареч.* — сперва; во-первых; перво-наперво
преводилац, *м* — переводчик

преводити, преводим — переводить (*сов*. **превести, преведем**)
прегача, *ж* — передник, фартук
предавање, *с* — лекция
предавати, предајем — передавать, вручать; преподавать (*сов*. **предати, предам**)
предграђе, *с* — пригород
предјело, *с* — закуска
предлагати, предлажем — предлагать, вносить предложение (*сов*. **предложити, предложим**)
предео, *м* **—** пейзаж; край, местность, окрестность
представа, *ж* — спектакль, представление
представничко тело — представительный орган
предузеће, *с* — предприятие
преко, *предлог с род. п.* — в течение
преко лета (зиме) — летом, в течение лета (зимы)
преко пута — напротив
прелаз, *м* — переход, переезд
прележати болест — переболеть какой-л. болезнью
прелеп, -и, -а, -о — очень красивый, прекрасный
пренети, пренесем — перенести; перевезти; передать
пренос, *м* — трансляция
препевати, препевам — сделать свободный перевод стихотворения
препоручити, препоручим — посоветовать, рекомендовать
препричавати, препричавам — пересказывать
преселити се, преселим се — переселиться, переехать
престати, престанем — перестать, прекратиться
престо(л), *м* — престол, трон
претити, претим — грозить, угрожать
прећи, пређем — перейти, перебраться; пройти, проехать какое-л. расстояние (*несов*. **прелазити, прелазим**)
прехлада, *ж* — простуда
прибор за јело — столовый прибор (ложка, вилка, нож)
привезак, *м* — подвеска, брелок
привреда, *ж* — экономика, хозяйство
привредни, -а, -о — экономический, промышленный, хозяйственный
привржeник, *м* — приверженец, сторонник

приземље, *с* — первый этаж
приземна зграда — одноэтажное здание
признање, — признание
пријатељ, *м* — друг
пријатељица, *ж* — подруга
пријем, *м* — прием
прилазити, прилазим — подходить, приближаться (*сов*. **прићи, прићем**)
прилика, *ж* — удобный случай, подходящий момент; возможность
прилично, *нареч.* — довольно много, изрядно, достаточно
примити, примам — принять; получить
приморје, *с* — побережье
Црногорско приморје — Черногорское побережье
принудити, принудим — принудить, заставить
припадати, припадам — принадлежать (*сов.* **припасти, припаднем**)
припадник, *м* — сторонник, приверженец; член
приповетка, *ж* — рассказ, повесть
припремати, припремам — готовить, подготавливать (*сов*. **припремити, припремим**)
приредити, приредим — устроить, организовать (*несов*. **приређивати, приређујем**)
прихватити, прихватим — принимать
прича, *ж* — рассказ
причати, причам — рассказывать (*сов*. **испричати, испричам**)
причешћивати се, причешћујем се — причащаться
пробудити, пробудим — разбудить
пробудити се — проснуться
проверити, проверим — проверить (*несов*. **проверавати, проверавам**)
проврети, проврим — закипеть
прогласити, прогласим — объявить, провозгласить
продавати, продајем — продавать (*сов*. **продати, продам**)
продавац, *м* — продавец
продавачица, *ж* — продавщица
продавница, *ж* — магазин
прозор, *м* — окно
произвести, произведем — произвести (*несов*. **производити, производим**)

производ, *м* — продукт, товар
проја, *ж* — кукурузный хлеб
пролеће, *с* — весна
промет||ан, -ни, -на, -но — проезжий
пропустити, пропустим — пропустить
просветитељ, *м* — просветитель
просвећивати, просвећујем — просвещать
простирати, простирем — расстилать, застилать
простор||ан, -ни, -на, -но — просторный
просути, проспем — рассыпать; пролить
професор, *м* — преподаватель
процват, *м* — расцвет; *перен.* процветание
проћи, прођем — пройти
проучавати, проучавам — изучать
процедити, процедим — процедить
проценити, проценим — оценить
проширити, проширим — расширить
прст, *м* — палец
    прсте да поједеш! *фраз.* — пальчики оближешь!
пртљаг, *м* — багаж
пруга, *ж* — рельсы
пружати, пружам — протягивать; подавать
    пружати помоћ — помогать
пун, -и, -а, -о — полный
    пун пунцат *фраз.* — полным-полнехонек
пурењак, *м* — кукурузный початок
пут, *м* — путь, дорога
путник, *м* — пассажир
путнички, -а, -о — пассажирский
путовати, путујем — путешествовать
    путовати (возом, колима, аутомобилом, аутобусом) — путешествовать (на поезде, на машине, на автомобиле, на автобусе)

Р

рад, *ж* — работа
рад||ан, -ни, -на, -но — рабочий, трудовой
    радни дан — рабочий день

радиност, *ж* — трудолюбие; промысел
народна (домаћа) радиност — кустарный промысел
радити, радим — делать
радити јутарњу гимнастику — делать утреннюю зарядку
радо, *нареч.* — охотно, с удовольствием
врло радо — с большим удовольствием
развијати се, развијам се — развиваться
развијен, -а, -о — развитый
разгледати, разгледам — рассматривать, осматривать
разгледница, *ж* — открытка, почтовая карточка (художественная)
разгранат(и), -а, -о — разветвленный, ветвистый
разносити, разносим — разносить
разорити, разорим — разрушить, уничтожить, разорить, опустошить
разред, *м* — класс
ракија, *ж* — ракия (сербский национальный спиртной напиток: водка из фруктов или винограда)
раме, *с* — плечо
ранац, *м* — рюкзак
ранити, раним — ранить, нанести ранение
раскрсница, *ж* — перекресток
распасти се, распаднем се — распасться, развалиться; разложиться
расхладити, расхладим — остудить, охладить
рафинерија, *ж* — нефтеперерабатывающий завод
рачун, *м* — счет, расчет; чек
рачунар, *м* — компьютер
ред, *м* — ряд; порядок; очередь
ред вожње — расписание движения транспорта
резанци, *мн.* — лапша
резервација, *ж* — заказ вперед; резервация
резервисати, резервишем — бронировать
резолуција, *ж* — резолюция
резултат, *м* — счет
рекет, *м* — ракетка
реновиран, -а, -о — отреставрированный, отремонтированный
репертоар, *м* — репертуар
репрезентација, *ж* — сборная команда

република, *ж* — республика
рецепција, *ж* — стойка администратора (в гостинице)
ритмичка гимнастика — художественная гимнастика
рођендан, *м* — день рождения
рођендански, -а, -о — относящийся к дню рождения
ротквица, *ж* — редис
роштиљ, *м* — жаровня (для жаренья мяса, рыбы и т. п.)
јела са роштиља — блюда с жаровни
рт, *м* — мыс
рука, *ж* — рука
имати пуне руке посла *фраз.* — быть очень занятым делами, работой; очень много работать; Ср. *русск.* работы по горло
рукомет, *м* — гандбол
Румун, *м* — румын
Рус, ***м*** — русский (мужчина)
Русија, *ж* — Россия
руски, -а, -о — русский
Рускиња, *ж* — русская (женщина)
ручак, *м* — обед
ручати, ручам — обедать
ручни, -а, -о — ручной
ручни рад — ручная работа; рукоделие
ручни сат — ручные часы

С

сабор, *м* — собрание, съезд; *церк.* собор
саветовати, саветујем — советовать
савладати, савладам — одолеть
САД (**Сједињене Америчке Државе**) — США (Соединенные Штаты Америки)
савремен, -и, -а, -о — современный
сала, *ж* — зал
салата, *ж* — салат
руска салата — салат оливье
шопска салата — шопский салат (свежие помидоры, огурцы, болгарский перец, лук, тертая брынза)
салвета, *ж* — салфетка
сам, *мест.* — один, сам
самопослуга, *ж* — магазин самообслуживания

самостал||ан, -ни, -на, -но — самостоятельный
сандуче, *с* — небольшой ящик
поштанско сандуче — почтовый ящик
сапун, *м* — мыло
састајати се, састајем се — встречаться; собираться; соединяться
сахранити, сахраним — похоронить; сохранить (*несов.* **сахрањивати, сахрањујем**)
свакако, *нареч.* — конечно, обязательно, непременно
свеопшти, -а, -е — всеобщий
свет, *м* — мир, вселенная; народ, люди
свет(и), -а, -о — святой
светиња, *ж* — святыня
Светитељ, *м* — Святитель
светогорски, -а, -о — афонский
свећа, *ж* — свеча
свећица, *ж* — свечка
свечан, -и, -а, -о — торжественный, праздничный
свиђати се, свиђам се — нравиться
свирати, свирам — играть
северозапад, *м* — северо-запад
североисток, *м* — северо-восток
седати, седам — садиться
сезона, *ж* — сезон
селекција, *ж* — сборная команда
семинарски, -а, -о — семинарский
семинарски рад — курсовая работа
сепаратист(а), *ж* — сепаратист
сепаратистички, -а, -о — сепаратистский
сестрић, *м* — племянник (сын сестры)
сестричина, *ж* — племянница (дочка сестры)
сећати се, сећам се — помнить
сигур||ан, -ни, -на, -но — уверенный; верный, надежный, достоверный;
сигуран сам — я уверен
сигурно, *нареч.* — наверное, наверняка; конечно
симбол, *м* — символ
сит||ан, -ни, -на, -но — мелкий
ситно, ситнина — мелочь, мелкие деньги

сјај||ан, -ни, -на, -но — блестящий
сјединити, сјединим — соединить, объединить
скакутати, скакућем — подпрыгивать, припрыгивать
скочити, скочим — прыгнуть, подскочить (*несов.* **скакати, скачем**)
скулптор, *м* — скульптор
слабост, ***ж*** — слабость
славити, славим — прославлять, праздновать
славље, *с* — торжество, празднование, юбилей
слављеник, *м* — именинник, юбиляр, виновник торжества
сладолед, *м* — мороженое
слама, *ж* — солома
слати, шаљем — посылать, отсылать, слать, отправлять
слаткиш, *м* — что-н. сладкое (конфета, шоколад)
слаткиши, *мн.* — сладости
слатко, *с* — варенье
следбеник, *м* — последователь, преемник
слив, *м* — бассейн реки; место слияния
слика, *ж* — картина
сликар, *м* — живописец, художник
сликарство, *с* — живопись
сликати, сликам — рисовать, писать красками; фотографировать
сликати се — фотографироваться
сликовит, -и, -а, -о — живописный, образный
слово, *с* — буква
сломити, сломим — сломить
службен(и), -а, -о — служебный
служити, служим — обслуживать; угощать, подавать (за столом)
слушаоница, *ж* — аудитория
смештај, *м* — размещение; поселение; устройство (кого-л.)
сместити, сместим — поместить, разместить; поселить, вселить, устроить (*несов.* **смештати, смештам**)
сместити се, сместим се — поместиться, разместиться; поселиться, вселиться, устроиться
смоква, *ж* — инжир
смрт, *м* — смерть
соба, *ж* — комната
дечја соба — детская комната
дневна соба — гостиная
спаваћа соба — спальная

спаваћа кола — спальный вагон
спајати, спајам — соединять
споменик, *м* — памятник
спортист(а), *м* — спортсмен
спортисткиња, *ж* — спортсменка
спалити, спалим — спалить
спрат, *м* — этаж
први спрат — второй этаж
спремати се, спремам се — готовиться, подготавливаться, собираться
Србин, ***м*** — серб
средиште, *с* — центр
средњовековн||и, -а, -о — средневековый
средњи, а, е — средний
сређивати, сређујем — приводить в порядок, обустраивать, упорядочивать (*сов.* **средити, средим**)
сретати, срећем — встречать
Српкиња, *ж* — сербка
српски — сербский
стављати, стављам — ставить, класть (*сов.* **ставити, ставим**)
стакло, *с* — стекло
стан, *м* — квартира
становник, *м* — житель, обитатель
старински, -а, -о — старинный, древний
староградске песме — песни в стиле старого Белграда, романсы
стасати, стасам — возмужать
стваралаштво, *с* — творчество
стварати, стварам — создавать, творить (*сов.* **створити, створим**)
ствар||ан, -ни, -на, -но — действительный, подлинный, настоящий, реальный
стизати, стижем — догонять, настигать; прибывать, приезжать; успевать
сто, *м* — стол
стока, *ж* — скот
столица, *ж* — стул
столњак, ***м*** — скатерть
стони тенис — настольный теннис
сточић, *м* — столик
страна, *ж* — сторона

странац, *м* — иностранец; чужак
стрељати, стрељам — расстрелять
стрина, *ж* — тетка (жена брата отца)
стриц, *м* — дядя (брат отца)
студенткиња, *ж* — студентка
студије, *мн* — обучение в высшем учебном заведении
стрм, -и, -а, -о — крутой, отвесный
сув, -и, -а, -о — сухой; худой, тощий
суве шљиве — чернослив
судопера, ***ж*** — раковина, мойка (для мытья посуды)
сукња, *ж* — юбка
сунце, *с* — солнце
сунч||ан, -ани, -ана, -ано — солнечный
сунчати се, сунчам се — загорать
сутрадан, *нареч.* — на другой день, назавтра
сухомеснати производи — копчености

Т

так||ав, -ви, -ва, -во *мест. указ. качеств.* — такой, таков
на такав начин — таким образом
такмичење, *с* — соревнование
такмичити се, такмичим се — соревноваться
такође*, нареч.* — также
тамо*, нареч.* — там; туда
тањир, *ж* — тарелка
тврђава, *ж* — крепость
тежак, тешки, тешка, тешко — тяжелый
телефонски, -а, -о — телефонный
тенис, *м* — теннис
тенисер, *м* — теннисист
тенисерка, *ж* — теннисистка
тепих, *м* — ковер
тераса, *ж* — балкон
термин, *м* — термин
тетка, *ж* — тетя (сестра отца или матери)
теча, *м* — дядя (муж сестры отца или матери)
тили*, нареч.*: **за (у) тили час** *фраз.* — в один миг, в мгновение ока
тим, *м* — команда

тимски спорт — командный спорт
титула, *ж* — титул
освојити титулу — завоевать титул
тих, -и, -а, -о — тихий
тло, *с* — почва, земля, пол
ток, *м* — течение, ход, направление
ток реке — течение реки
бити у току — быть в курсе
топ, *м* — пушка
топломер, *м* — градусник, термометр
торба, *ж* — сумка
торта, *ж* — торт
тренинг, *м* — тренировка
тренирати, тренирам — тренировать
трећи, *числит. порядк.* — третий
трећи спрат — второй этаж
тржни, -а, -о — торговый
тржни центар — торговый центр
трка, *ж* — гонка, бег
тросед, *м* — диван
троспрат||ан, -ни, -на, -но — четырехэтажный
трчати, трчим — бегать
туберкулоза, *ж* — туберкулез
туговати, тугујем — горевать; грустить; тосковать
тунел, *м* — туннель
туфахија, *ж* (*чаще мн.* **туфахије**) — десерт из запеченных яблок со сливками и молотыми грецкими орехами
туш, *м* — душ
туширати се, туширам се — принимать душ

Ћ

ћебе, *с* — одеяло
ћевапчић, *с* — чевапчич (чаще мн. **ћевапчићи**) — рубленое мясо в форме маленькой колбаски, жаренное на жаровне
ћелија, *ж* — келия
ћилибар, *м* — янтарь
ћилим, *м* — ковер

ћорав, -и, -а, -о — кривой, одноглазый
мани се ћорава посла *фраз.* — брось это гиблое дело
ћошак, *м* — угол
иза ћошка — за углом
ћуд, *с* — нрав, причуда, прихоть
колико људи толико и ћуди *посл.* ~ сколько голов, столько умов
ћурка, *ж* — индюшка; *бран.* дура, дурочка
ћутати, ћутим — молчать
ћуп, *м* — глиняный горшок
ћуприја, *м* — мост

У

увек, *нареч.* — всегда
још увек — все еще
увече, *нареч.* — вечером
угао, *м* — угол
удоб||ан, -ни, -на, -но — удобный
уживати, уживам у чему — наслаждаться чем-л.
ужина, *ж* — полдник
ужинати, ужинам — полдничать
узастоп||ан -ни, -на, -но — следующий друг за другом
узгајати, узгајам — выращивать, выхаживать
узор, *м* — образец, пример
ујак, *м* — дядя (брат матери)
ујна, *ж* — тетя (жена брата матери)
ујутро, ујутру, *нареч.* — утром
уколико, *нареч.* и *союз* — насколько; если
украс, *ж* — украшение
украсити, украсим — украсить
укуп||ан, -ни, -на, -но — общий; итоговый, суммарный
укућани, (*ед. ч.* **укућанин**) — домочадцы
укус||ан, -ни, -на, -но — вкусный
умутити, умутим — вмешать, замешать, смешать, взболтать
уље, *с* — масло (растительное, смазочное)
маслиново уље — оливковое масло
уље на платну — картина маслом

умесити, умесим — замесить
уметник, *м* — художник
уметнички, -а, -о — художественный
уметничко клизање — фигурное катание
уметност, *ж* — искусство
умивати се, умивам се — умываться (*сов.* **умити се, умијем се**)
Универзијада, *ж* — Универсиада
уништити, уништим — уничтожить, истребить
унук, *м* — внук
унука, *ж* — внучка
унутра, *нареч.* — внутри; внутрь
упаковати, упакујем — упаковать, завернуть, обернуть (чем-л.)
упала, *ж* — воспаление
упала грла — воспаление горла
упала плућа — воспаление легких
упала уха — отит
упокојити се, упокојим се — скончаться, умереть
уређен, -и, -а, -о — упорядоченный, приведенный в порядок
усавршавати, усавршавам — совершенствовать
усамљен, -и, -а, -о — уединенный; одинокий; изолированный
успомена, *ж* — воспоминание; подарок на память
за успомену — на память
успон, *м* — подъем
успут, *нареч.* — по пути, мимоходом, между прочим, походя
устав, *м* — конституция; устав
уставотворни, -а, -о — учредительный
устанак, *м* — восстание, бунт
устаник, *м* — повстанец; мятежник
установа, *ж* — учреждение
усташа, *м* — усташ (член хорватской фашистской организации)
утакмица, *ж* — матч
утисак, *м* — впечатление
утицај, *м* — влияние
утицати, утичем — влиять
уторак, *м* — вторник
учитељ, *м* — учитель
учитељица, *ж* — учительница
ушорена — ровно распланированная (об улице)

Ф

фантастич||ан, -ни, -на, -но — фантастический
фебруар, *м* — февраль
фењер, *м* — фонарь
фил, *м* — крем, начинка
филовати, филујем — наполнять кремом
финале, *с* — финальный матч
флаута, *ж* — флейта
флаша, *ж* — бутылка
фотеља, *ж* — кресло
фотографија, *ж* — фотография
фотографисати, фотографишем — фотографировать
Француз, *м* — француз
Француска, *ж* — Франция
Францускиња, *ж* — француженка
фрижидер, *м* — холодильник
фудбал, *м* — футбол
фудбалер, *м* — футболист
фудбалски, -а, -о — футбольный

Х

хармоника, *ж* — гармоника
усна хармоника — губная гармошка
хвала, *ж* — похвала, хвала, благодарность; **хвала!** — спасибо!
хигијена, *ж* — гигиена
хитно, *нареч.*— срочно, спешно
химна, *ж* — гимн
хлад||ан, -ни, -на, -но — холодный
хладовина, *ж* — тень, прохлада
хокеј, *м* — хоккей
хотел, *м* — гостиница
хорски, -а, -о — хоровой
Хрват, *м* — хорват
Хрватица, *ж* — хорватка
Хрватска, *ж* — Хорватия
хрватски, -а, -о — хорватский
хрчак, *м* — хомяк

Ц

цар, *м* — царь
царевина, *ж* — царство, империя
цвет, *м* — цветок
цвеће, *собир.* — цветы
цвркутати, цвркућем — чирикать, щебетать (о птицах)
ценити, ценим — ценить, уважать
центар, *м* — центр
це||о, -ли, -ла, -ло — весь, целый
цивил, *м* — гражданское лицо
цигла, *ж* — кирпич
циклус, *м* — цикл
циркус, *м* — цирк
црвен, -и, -а, -о — красный
креп, *м* — черепица
црква, *ж* — церковь
црн, -и, -а, -о — черный
Црна Гора — Черногория
Црногорац, *м* — черногорец
Црногорка, *ж* — черногорка
црногорски, -а, -о — черногорский
цртеж, *м* — рисунок

Ч

чак, *нареч.* — даже
чарапа, *ж* — чулок, носок
час, *м* — час; урок; мгновение
чаша, *ж* — стакан
чврст, -и, -а, -о — твердый, крепкий, жесткий, плотный
челичити, челичим — закалять, укреплять
чело, *с* — лоб, чело
на челу са — во главе с
четвртак, *м* — четверг
чесма, *ж* — источник; колонка, кран (водопроводный)
честитати, честитам *коме шта* — поздравить кого-л. с чем-л.
честитка, *ж* — поздравление, поздравительная открытка
четворица — четверо (лиц мужского пола)
четник, *м* — *ист.* доброволец, член отряда; четник (член сербского монархического освободительного движения времен Второй мировой войны)

четнички, -а, -о — *ист.* партизанский; четнический
читав, -и, -а, -о — целый
чист, -и, -а, -о — чистый
чланица, *ж* — член
чоколада, *ж* — шоколад
чувати, чувам — беречь, хранить
чувен, -и, -а, -о — знаменитый
чудо, *с* — чудо, диво
чудом се чудити *фраз.* — сильно удивляться
чути, чујем — слышать
чути се, чујем се — слышаться
чутура, *ж* — фляга (для ракии, вина, воды и т. п.), баклажка

Џ

џабе, *нареч.* — даром, бесплатно; напрасно, бесполезно
џак, *м* — мешок
џамија, *м* — мечеть
џарати, џарам — ворошить (дрова, угли); разжигать (огонь)
џбун, *м* — куст
џез, *м* — джаз
џезва, *м* — джезва, турка (сосуд для варки кофе по-турецки)
џеп, *м* — карман
џигерица, *ж* — печенка

Ш

шајкача, *ж* — шайкача (сербский мужской национальный головной убор, род пилотки)
шала, *ж* — шутка, анекдот
шалу на страну *фраз.* — шутки в сторону
шампион, *м* — чемпион
шампон, *м* — шампунь
шампон за косу — шампунь для волос
шарен, -и, -а, -о — пестрый, разноцветный
шарлах, *м* — скарлатина
шах, *м* — шахматы, шах
шведски сто — шведский стол
шепурити се, шепурим се — топорщиться; надуваться, важничать

шетати, шетам — гулять
шетња, *ж* — прогулка
шећер, *м* — сахар
шећер у праху — сахарная пудра
шешир, *м* — шляпа
шип, *м* — шип, острие
шипак, *м* — шиповник; *разг.* кукиш, фига
широм, *нареч. и предлог с род. п.* — кругом, повсюду
широм света — по всему миру
шишарка, *ж* — шишка
шлаг, *м* — взбитые сливки
шницла, *ж* — шницель, котлета
фаширана шницла — рубленая котлета
шоља, *ж* — чашка, кружка
шпорет, *м* — плита
штала, *ж* — хлев
што *местоим.* — что
што чешће — как можно чаще
што да не! — почему бы и нет!
штампа, *ж* — печать, пресса
штедети, штедим — экономить, беречь; щадить
штета, *ж* — убыток, потеря; ущерб, вред, порча
Штета! — Жаль!
Штета што ниси видео! — Жаль, что ты не увидел!
штит, *м* — щит
шубара, *ж* — меховая шапка, зимняя шапка
шунка, *ж* — ветчина; окорок

СОДЕРЖАНИЕ

ОТ АВТОРОВ 3

УРОК 1 5
Произношение звуков 5
Ударение 7
Упражнения 11

УРОК 2 12
Упознавање. 12
Дијалог 13
Словарь 13
Грамматика 15
Личные местоимения 15
Глагол *бити* 15
Составное именное сказуемое 16
Чередование л/о в конце слова или слога 17
Род существительных 18
Указательные местоимения 19
Упражнения 20

УРОК 3 22
Породица Милоша Петровића 22
Дијалог 23
Словарь 24
Грамматика 25
Вопросительные местоимения 25
Притяжательные местоимения 27
Упражнения 28

УРОК 4 30
Стан на Новом Београду 30
Дијалог 32
Словарь 32
Грамматика 35
Склонение существительных среднего рода
с равносложной основой 35

Инфинитив глагола. Глаголы переходные, непереходные, возвратные . . . 38
Упражнения . . . 39

УРОК 5 . . . 41
Београд — главни град Србије . . . 41
Дијалог . . . 42
Словарь . . . 44
Фонетика . . . 45
Уподобление согласных по звонкости–глухости . . . 45
Грамматика . . . 46
Склонение существительных женского рода и мужского рода на *-а* . . . 46
Спряжение глагола *имати* в настоящем времени . . . 49
Запомните числительные от 1 до 10 . . . 49
Упражнения . . . 50

УРОК 6 . . . 51
Дејанов радни дан . . . 51
Дијалог . . . 52
Словарь . . . 53
Грамматика . . . 55
Спряжение глаголов в настоящем времени . . . 55
Глаголи на *-ћи* . . . 56
Глаголы на *-овати, -евати, -ивати* . . . 57
Глагол ићи и его производные . . . 58
Запомните количественные числительные от 11 до 20 . . . 59
Упражнения . . . 59

УРОК 7 . . . 61
У продавници . . . 61
Дијалог . . . 62
Словарь . . . 63
Фонетика . . . 65
Уподобление согласных по месту образования . . . 65
Грамматика . . . 66
Личные местоимения 1-го и 2-го лица . . . 66
Аналитический инфинитив . . . 67
Запомните количественные числительные от 20 до 100 . . . 68
Упражнения . . . 68

УРОК 8 . . . 71
Одлазак у биоскоп . . . 71
Словарь . . . 73
Фонетика . . . 74
Упрощение групп согласных . . . 74

Грамматика 75
Синтаксическая связь количественных числительных с существительными. 75
Личные местоимения 3-го лица 76
Упражнения 78

УРОК 9 80
На београдској железничкој станици 80
Дијалог 81
Dijalog 82
Србија се смеје. 83
Словарь. 84
Грамматика 86
Склонение существительных мужского рода на согласный . . . 86
Собирательные числительные 90
Количественные существительные 92
Упражнения 92

УРОК 10 96
Милошев рођендан. 96
Дијалог 98
„Васина торта“ (рецепт). 98
Srbija se smeje. 99
Словарь. 100
Грамматика 102
Притяжательные прилагательные 102
Порядковые числительные 103
Притяжательные местоимения 106
Упражнения 108

УРОК 11 111
Путовање у Бранковину. 111
Дијалог 113
Словарь. 115
Грамматика 117
Перфект 117
Склонение существительных мужского рода на *-лац* 121
Склонение прилагательных и порядковых числительных женского рода 122
Место и порядок энклитик в предложении 123
Упражнения 123

УРОК 12 127
Скадарлија 127
Дијалог 128
У рану зору 129

Болујем ја 130
Словарь 131
Фонетика 132
Йотация 132
Грамматика 134
Склонение существительных женского рода на согласный . . 134
Будущее время (Футур I) 136
Упражнения 138

УРОК 13 141
Српски спорт 141
Дијалог 142
Вести из српских спортских новина 143
Словарь 144
Грамматика 146
Сравнительная степень прилагательных и наречий 146
Превосходная степень прилагательных и наречий. 149
Будущее II (Футур II) 151
Упражнения 152

УРОК 14 155
У здравом телу — здрав дух 155
Дијалог 156
Болесник на три спрата 157
Словарь 158
Грамматика 160
Повелительное наклонение (Императив) 160
Существительные среднего рода с неравносложной основой 164
Упражнения 169

УРОК 15 172
На селу 172
Дијалог 173
Словарь 174
Грамматика 176
Деепричастия. 176
Аорист 178
Упражнения 181

УРОК 16 184
Српска музика 184
Дијалог 185
Тамо далеко 186

Словарь 187
Грамматика 188
Сослагательное наклонение (Потенциал) 188
Склонение заимствованных существительных, оканчивающихся на гласный (кроме -*а*) 190
Упражнения 192

УРОК 17 195
Српско сликарство 195
Дијалог 196
Дијалог 198
Словарь 200
Грамматика 201
Страдательные причастия 201
Количественные существительные 203
Упражнения 205

УРОК 18 208
Србија 208
Кратки историјски подаци 208
Кратки географски подаци 211
Химна Републике Србије 212
Грб Републике Србије 214
Државна застава Републике Србије 214
Словарь 215
Дијалог 218
Словарь 220
Грамматика 221
Общее отрицание 221
Частное отрицание 222
Количественные прилагательные 224
Упражнения 225

УРОК 19 229
Божић код Срба 229
Дијалог 231
Словарь 234
Грамматика 235
Плюсквамперфект 235
Безличные обороты 236
Упражнения 237

УРОК 20 240
Свети Сава — највећи српски Светитељ и просветитељ 240
Дијалог 243

Химна Светом Сави 243
Словарь 246
Грамматика 247
Имперфект 247
Упражнения 249

КОНТРОЛЬНЫЕ УПРАЖНЕНИЯ ПО ВСЕМУ КУРСУ 252

КЛЮЧИ 261
Урок 2 261
Урок 3 262
Урок 4 263
Урок 5 263
Урок 6 264
Урок 7 266
Урок 8 267
Урок 9 268
Урок 10 271
Урок 11 272
Урок 12 274
Урок 13 276
Урок 14 278
Урок 15 279
Урок 16 281
Урок 17 282
Урок 18 284
Урок 19 286
Урок 20 287
Ключи к контрольным упражнениям по всему курсу 289

ТЕКСТЫ ДЛЯ ЧТЕНИЯ 296

СЕРБСКО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ 325

Книги издательства «КАРО» можно приобрести:

Оптовая торговля:

в Санкт-Петербурге: ул. Бронницкая, 44. тел./факс: (812) 575-94-39, 320-84-79
e-mail: karo@peterstar.ru

в Москве: ул. Стахановская, д. 24. тел./факс: (499) 171-53-22, 174-09-64
Почтовый адрес: 109125, Москва, 2-ой Грайвороновский проезд, д. 32А, e-mail: moscow@karo.net.ru.

Интернет-магазин
WWW.BOOKSTREET.RU

Розничная торговля:

в Санкт-Петербурге:
«Азбука»,
пр. Обуховской обороны, 103,
тел.: (812) 567-56-65
Санкт-Петербургский
Дом Книги,
Невский пр., 28,
тел.: (812) 448-23-55
Сеть книжных магазинов
«Буквоед»
Магазин в помещении
ЛОИРО,
Чкаловский пр., 25А

в Москве:
Торговый дом «Библио-Глобус»,
тел.: (495) 928-35-67, 924-46-80
«Московский дом книги»,
тел.: (495) 789-35-91
Дом книги «Молодая гвардия»,
тел.: (495) 238-50-01, 238-26-86
Торговый дом книги «Москва»,
тел.: (495) 229-64-83
Дом книги «Медведково»,
тел.: (495) 476-00-23
«Дом книги на Ладожской»,
Тел.: (495) 267-03-02

Ольга Ивановна Трофимкина
Драгана Дракулич-Прийма

СЕРБСКИЙ ЯЗЫК
Начальный курс

Ответственный редактор *О. П. Панайотти*
Технические редакторы *А. Б. Иванов, И. Н. Варламова*
Дизайн обложки *И. А. Титовой*

Издательство «КАРО», ЛР № 065644
195027, Санкт-Петербург, Свердловская наб., д. 60, (812) 570-54-97

WWW.KARO.SPB.RU

Гигиенический сертификат
№ 78.01.07.953.П.326 от 10.02.2012

Подписано в печать 09.07.2012. Формат 60 x 88 $^{1}/_{16}$. Бумага офсетная.
Печать офсетная. Усл. печ. л. 24. Тираж 2500 экз. Заказ № 07.04

Отпечатано в типографии «КАРО»